

JAN AMOS KOMENSKÝ

HISTORIE O TĚŽKÝCH PROTIVENSTVÍCH CÍRKVE ČESKÉ

Úvodem

Dodatek vydavatelstva

Předmluva impresora latinského, při vydání nejprvnější knížky této, léta 1645.

Spisovatelé knížky této čtenářům pozdravení vzkazují

Předmluva českého impresora

Summa historie o protivenstvích církve české, hned od počátku jejího na víru křesťanskou obrácení (to jest od léta 894. až do léta 1632.) zběhlých.

KAPITOLA I. Čechové, jakž jen na víru obráceni, ihned protivenství zakusili.

KAPITOLA II. Lidmila mučedlnice

KAPITOLA III. Václav s Podivínem, i jinými

KAPITOLA IV. Vojtěch, biskup pražský, s pěti vlastními bratřími svými, mučedlníci

KAPITOLA V. První v Čechách Boží pravdy proti papežstvu svědkové

KAPITOLA VI. Jan Milič a Konrád Štěkna

KAPITOLA VII. M. Matěj Janovský, jinak Pařížský.

KAPITOLA VIII. Jan Hus a Jeroným Pražský, s jinými některými mučedlníky

KAPITOLA IX. Celá Česká země potupena.

KAPITOLA X. Mučedlníci Táborští

KAPITOLA XI. Jan Krása

KAPITOLA XII. Mučedlníci litoměřičtí.

KAPITOLA XIII. Václav, pastýř církve arnoštovické, s jinými osmi upálen. A Kunrát, arcibiskup pražský, k pravé víře obrácen.

KAPITOLA XIV. Václav švec, Martin Loquis, Prokop Jednooký a jiní.

KAPITOLA XV. Jan z Želiva

KAPITOLA XVI. Mučedlnictví od falešných husitů

KAPITOLA XVII. Táborští potlačeni

KAPITOLA XVIII. Povstání Jednoty Bratrské

KAPITOLA XIX. První Bratřím učiněné protivenství.

KAPITOLA XX. Bratři obzvláštní kněžství mezi sebou vyzdvihli

KAPITOLA XXI. Hanebné lži proti Bratřím rozsívány

KAPITOLA XXII. Bratři z Moravy do Moldavy vypovědění

KAPITOLA XXIII. Bratři k společnému rozmlouvání povoláni

KAPITOLA XXIV. Na vykořenění Bratří krále Vladislava výpověď divných Božích soudů v to kročením v nic obrácena. Mučedlníci Borští.

KAPITOLA XXV. Někteří Božích proti nepřátelům soudů příkladové

KAPITOLA XXVI. Ondřej Polívka, mučedlník

KAPITOLA XXVII. Protivenství, kteráž i někteří z lepších kališných trpěli

KAPITOLA XXVIII. Protivenství proti věrným za času administratora Cahery, falešného husity.

KAPITOLA XXIX. Věrní z Prahy vypovědění, zmrskáni a jinak trápeni

KAPITOLA XXX. Mikuláš Vřetenář a Klára hospodyně jeho upálení.

KAPITOLA XXXI. Marta poříčská upálena

KAPITOLA XXXII. Řezník nějaký a pasíř ohněm upálení

KAPITOLA XXXIII. Soudové Boží proti Caherovi a tovaryšstvu jeho

KAPITOLA XXXIV. Utiskování pod Ferdinandem I. ustavičná

KAPITOLA XXXV. Sborové bratrští všude pozavírání a někteří z posluchačů docela z země vypovědění

KAPITOLA XXXVI. Jan Augusta, Jakub Bílek, Jiří Israel zjímání

KAPITOLA XXXVII. Mnozí z kněží evanjelických z království vypovědění

KAPITOLA XXXVIII. Jezuité do Čech uvedeni

KAPITOLA XXXIX. Pokojný způsob církví pod Maximiliánem. Evanjelíci v něčem posavad rozdílní, pod jednou obecní konfessí ku porovnání přivedeni.

KAPITOLA XL. Pod Rudolfem evanjelíci plné svobody dosfali

KAPITOLA XLI. Nové pod Matiášem nepřátel praktiky

KAPITOLA XLII. Ferdinand II., úhlavní všech evanjelíků nepřítel, proti vůli Čechů králem učiněn

KAPITOLA XLIII. Čechové mnohotvárně popouzeni byvše, zbraně se chopili

KAPITOLA XLIV. Čechové přemoženi byvše, hrozné podnikli vichřice.

KAPITOLA XLV. Jak se všechněmi vůbec, učinivše od Novokřtěnců počátek, postupovali

KAPITOLA XLVI. O nemírném všech všudy obloupení

KAPITOLA XLVII. O hanebně škodlivém mince zlehčení

KAPITOLA XLVIII. O posmíškami a heraltováním pobožných zemdlivání

KAPITOLA XLIX. Veřejná reformací

KAPITOLA L. Jak zacházeli s kněžími, a jaká proti nim po místech od vojáků provozována ukrutnost.

KAPITOLA LI. První při kněžích pražských, aby přestupovali, vyhledávání

KAPITOLA LII. První proti kněžím pražským vůbec vydaná výpověď.

KAPITOLA LIII. Kněží z jiných měst vypovědění

KAPITOLA LIV. Na místo kněží pod obojí leda lidé dosazování

KAPITOLA LV. Z Hory Kutny jak kněží vybyti

KAPITOLA LVI. Výpověď na vyhnání kněží ze všeho království

KAPITOLA LVII. Vězení některých kněží, a jednoho mučedlnictví, Matouše Ulického

KAPITOLA LVIII. Kněží z Moravy vybyti

KAPITOLA LIX. Jak zacházáno s předními pány a rytíři. A nejprvé jak mnozí z přednějších zjímání a na smrt neb k věčnému vězení odsouzeni byli

KAPITOLA LX. Dvacet a sedm slavných mučedníků

KAPITOLA LXI. Joachim Ondřej Šlik z Holejče, hrabě z Pasounu a z Lokte na Svijanech.

KAPITOLA LXII. Václav z Budova, pán na Hradišti, Klášteře a Zásadce.

KAPITOLA LXIII. Krištof Harant, pán z Bezdržic a z Polžic a na Pecce

KAPITOLA LXIV. Kašpar Kaplíř ze Sulevic, rytířský člověk, v letech 86

KAPITOLA LXV. Prokop Dvořecký z Olbramovic

KAPITOLA LXVI. Fridrich z Bílé, na Řehlovicích.

KAPITOLA LXVII. Jindřich Otta z Losu na Komárově

KAPITOLA LXVIII. Diviš Černín z Chudenic.

KAPITOLA LXIX. Vílím Konecchlumský

KAPITOLA LXX. Bohuslav z Michalovic a na Rvenicích

KAPITOLA LXXI. Jan Theodor Sixt z Ottersdorfu

KAPITOLA LXXII. Valentin Kochan z Prachové, měšténín Nového města pražského

KAPITOLA LXXIII. Tobiáš Štefek z Koloděj, měšťan Nového města pražského

KAPITOLA LXXIV. Jan Jessenius, v lékařství doktor

KAPITOLA LXXV. Krištof Kobr, měšténín Menšího města pražského

KAPITOLA LXXVI. Jan Šultys, primas na Horách Kutnách

KAPITOLA LXXVII. Maximilián Hošťálek

KAPITOLA LXXVIII. Jan Kutnaur, radní Starého města pražského

KAPITOLA LXXIX. Simeon Sušický

KAPITOLA LXXX. Nathanel Vodňanský

KAPITOLA LXXXI. Václav Jizbický jinak Maštěrovský

KAPITOLA LXXXII. Jindřich Kozel s jinými

KAPITOLA LXXXIII. Martin Fruvein z Podolí

KAPITOLA LXXXIV. Matáš Borbonius, doktor

KAPITOLA LXXXV. Páni moravští zjímáni

KAPITOLA LXXXVI. Václav z Bítova, rytíř

KAPITOLA LXXXVII. Statkové pánům pod obojí pobrání

KAPITOLA LXXXVIII. I náboženství i právo podobojím zastaveno, až i těm, kteříž proti císaři nic nebyli provinili

KAPITOLA LXXXIX. Páni z celého království vypovědění

KAPITOLA XC. Jaké s městy svobodnými postupování bylo

KAPITOLA XCI. Artikulové vypsání z instrukcí, hejtmanům krajským v létu 1624. měsíce července daní

KAPITOLA XCII. Reformací Pražská

KAPITOLA XCIII. Reformací v Hoře Kutné

KAPITOLA XCIV. Reformací Boleslavská

KAPITOLA XCV. Reformací Litoměřická

KAPITOLA XCVI. Reformací Hradecká

KAPITOLA XCVII. Reformací Bydžovská

KAPITOLA XCVIII. Reformací Žatecká

KAPITOLA XCIX. Reformací Domažlická

KAPITOLA C. Reformací Rokycanská

KAPITOLA CI. Reformací Slanská

KAPITOLA CII. Reformací Prachatická

KAPITOLA CIII. Jak zacházeli s obecným lidem

KAPITOLA CIV. Jiřík Baltazar, mučedlník

KAPITOLA CV. Jakou nepřátelé vzteklost proti kostelům, knihám, lidem mrtvým provodili

KAPITOLA CVI. Příkladové některých zázraků a Božích pokut, jimiž nepřátelé několikrát přestrašeni byli

KAPITOLA CVII. O ostatcích Bohu věrných, po takovém české církve spuštění

Závěrka

Seznam obětí persekuce

Seznam místní

Úvodem

Knihou krve a slzí, bolu a hoře, bylo by lze věru nazvati truchlivou tuto knížku o českých mučednících evangelia. Jsou v ní místa, bylo pěkně pověděno, při nichž se sevře bolem každé české srdce. Jsouť jejím předním obsahem nevýslovné hrůzy Bílé hory a je psána bratrskými vyhnanci v dvanáctém roce po neblahém 8. listopadu 1620.

Je děckem bídy a nouze, zároveň však i činu krásné, účinné lásky. Všechn evangelický svět, především Švýcarsy, Holandsko a Anglie, léta již obětavě sbíral na nebohé oběti třicetileté války, jejichž smutnými posly byl zaplavován, když se na přátelské vyzvání bývalého dvořana Zimního krále J. K. Pergara, který se svou rodinou nalezl pohostinství v holandské osadě v Londýně, odhodlala po desetiletém váhání i Jednota bratrská k bolestné pouti proseb. Obrátila se tedy také na holandskou kalvínskou církev v Londýně, zvláště proslulou svou štědrostí. V tu chvíli – bylo to z jara 1632 – nebylo londýnským kalvinistům možno Jednotě vydatně pomoci; mohli jen slíbit a poradit. Upozornili bratří, že se chystá nové vydání slavné knihy o mučednících evangelia z péra Jana Foxe (zemř. 1587), z níž po staletí čerpají Britové poučení o národě velikého prvomučedníka, jak tu byl pěkně nazván M. J. Hus, a že by tu byla vhodná příležitost vykonati nemálo pro všechny české exulanty v britské zejména veřejnosti vyličením českých mučedníků v jakémisi doplňku velmi rozšířeného díla. Také úředně vybídla Jednotu ve své odpovědi k vypsání dnešního jejího stavu, kterým by dodala v Anglii i jinde váhy svým žádostem.

Laskavého podnětu chopili se chutě zvláště holandsští exulanti bratrští, žijící v slavném universitním městě Lejdě. Sbírali látku v Holandsku, kde v Haagu do února ještě sídlil nešťastný český král Fridrich, kdežto ústředí Jednoty v Polském Lešně dalo sbírat podobně mezi exulanty saskými, polskými a slovenskými a uložilo konečné sepsání J. A. Komenskému. Jeho totiž právě náhlý skon jeho tchána seniora J. Cyrilla předem určil za příštího písaře (ústředního tajemníka) Jednoty. Z jeho pomocníků známe jen jediného. Je to Komenského druh v nejedné úřední práci A. Hartman, kazatel kdysi betlémský, tehda toruňský. Spolupracovníkům připadlo sebrání látky, vzpomínek to a výpovědí o pobělohorském pronásledování, Komenskému, jenž se proto později hlásí k dílku právem jeho ke svému, práce největší, vlastní zpracování.

Slovy Komenského hovoří k nám ovšem namnoze jeho prameny. V hlavní a nejcennější části knihy, vyličující pobělohorskou persekuci českých evangelíků, jsou to očití svědkové, většinou z Jednoty neb aspoň její přátelé, jakých mívala vždy nemálo zvláště v inteligenci. Úvodem, jenž vypadl dost obšírně, připojil Komenský pro cizí obecenstvo přehled náboženských našich dějin, který v podstatě není než výtah z předního díla posledního velikého dějepisce Jednoty b. Jafeta (zemř. 1614) a z t. zv. *Historia Fratrum*, napsané nejspíše Blahoslavovým tajemníkem br. Vavř. Orlíkem (zemř. 1589). Ani tato díla nejsou vědecká práce v našem smyslu, nýbrž v duchu doby namnoze jen snůšky starších sepsání, často nespolehlivých a nejednou zkreslených nemalými omyly v pojetí osob i poměrů mimobratrských. Na přední z nich upozorňuje osobní rejstřík, nahrazující v našem vydání poznámky. Část tato, zajímavá téměř jen jako dokument doby, tištěna proto sraženým písmem. Vysvětlíme si to arci snadno.

Práce velice spěchala. Z Anglie několikrát znovu naléhali. V několika měsících, při nejmenším počátkem října 1632, byla již bedlivě přehlédnuta a připravena pro tisk. A přes to přišla již pozdě, nové vydání Foxe zatím již vyšlo. I rozhodl bratrský sněm, konaný tehdy v Lešně, vydati knížku samostatně a připojiti k ní latinské znění Řádu Jednoty. Mělo se tak stát asi v Holandsku, kdež podporou Zimního krále vydáno v posledních třech letech několik bratrských tisků; patně proto tak daleko od ústředí Jednoty, aby vydavatelé ušli stihání. Vyšel však toliko Řád a s ním se z jara vydali bratří prosebníci do Anglie, kdež se jim dostalo tentokrát štědré podpory. Skonalť zatím Zimní král Fridrich. Když pak po deseti letech vyšlo nové vydání Foxe, rozpad Jednoty již příliš pokročil. Teprve po patnácti letech (1647 a 48)

vyšla tedy Historie, tu a tam doplněná, samostatně v Lejdě přece a rozlétla se rychle v překladech po všech takřka evangelických národech.

Do tří let vydána byla anglicky, německy (ve Švýcarech), ba dokonce prý francouzsky. 1655 pak vydal Komenský i český překlad z péra zatím zesnulého br. Hartmana - ve chvíli posledních velikých politických nadějí emigrace. Ještě však než se mohla knížka rozejít, zničen v zápětí skoro celý náklad známým osudným požárem města, takže český svět exulantský obdržel Historii teprve 30 let po napsání z pohostinného Amsterdamu (1663). Ti, kterým české vydání určeno bylo především, skryté sémě v Čechách, dočkali se ho však vlastně až po dvou stoletích. Doma, ve vlasti, směla knížka vyjít po prvé až 1870...

Historie persekucí prošla věru celými stoletími persekuce. Když se jí snad podařilo proniknout v opise nebo později v tajném berlínském přetisku (z r. 1756) do Čech, čekala jí zde hranice a čtenáře nebezpečné vyšetřování a při nejmenším žalář. I v říši bylo nemožno vydati překlad až do protihabsburských vojen Fridricha II., takže emigrace – jako bývalý dominikán Jiří Holík – čelí nebezpečí tím, že Historii vydává v přepracování a s nenápadným názvem. Překlad exulantského kazatele J. Liberdy byl ještě 1740 zkonfiskován pruskou vládou z obavy před zápletkami s vídeňským dvorem a z podobných ohledů zmínil svůj překlad ještě za Fridricha II. (1766) jiný berlínský duchovní J. Th. Eisner, a nepodepsal se na druhém českém exulantském vydání hiršberském ještě 1844 neznámý jeho vydavatel. V Rakousku zabavována knížka i v době největší svobody za Josefa II., a když se z ní za kratičkého jara ústavní volnosti 1848 osmělil uveřejnit něco podrobností, ač kletého jména nevyslovil, Ant. Žalud Vysokomytský, byl na jeho neohrožené Řádění Jezuitů v Čechách a na Moravě vydán zatykač, opětovaný ještě 1863.... Vydati Persekuci odvážili se proto čeští evangelíci pražského sboru klimentského teprve potom, když v mocnářství nezabaveno čtvrté německé vydání potomka českých emigrantů, štyrského faráře B. Červenky (1869), a to ještě neposledně snad proto, že pobouření nad prohlášením papežské neomylnosti donutilo právě vládu ke srážce s Římem.

Jeť Historie persekucí knížka opravdu pobuřující a převratná. Za prvých červánků náboženské snášlivosti Josefa II. vystihl tento revolucionující její ráz pěkně známý písmák Fr. Vavák, ztělesňující takřka žalostné povahové zmrzačení pobělohorského Čecha osudným Temnem. Hroze se všeobecného, jak se zprvu zdálo, odpadání od církve a pozoruje ve svém okolí jasně, čím k tomu přispívá nebezpečná tato knížka, napsal proti ní celý zvláštní spisek. „Synu milý,“ zapřisahá v něm čtenáře, „tak, jak tobě tvá duše milá, tak v nenávisti měj tuto knížku. Co jsi v

ni četl, z paměti vyraz a do smrti v ní nečítej, neb jest velké d'áblovo osídlo.“ A jinde prosí každého pro lásku boží, kdo to hrozné šelmovství, tu d'áblu rohoži, tu prachzlořečenou bestii četl, aby tomu nic nevěřil, ale přečetl si kroniku Hájkovu. Nevěděl, že se tu proti Komenskému dovolává něčeho, co zatím učený piarista usvědčil za plod pustých výmyslů a lží...

Nuže po sedmé, když za dvě století rozebrala trojí zahraniční vydání naše emigrace a tři jiné v padesáti letech čeští evangelíci, rozchází se Historie persekucí znovu po československém národě. Obrací se tentokrát k národu, jemuž po přejití vichřic hněvu božího, které tak mohutně líčí, vrácena zase vlada jeho věcí. Hovoří k národu, jenž se krásným podivuhodným hnutím usiluje vrátit k velikému duchu náboženské své minulosti, k nejvzácnějšímu odkazu otců. Kéž mu dá tklivým líčením velikého jeho pádu živě a očistně pocítiti velikost milosti, že mu dáno žít a pracovat v době, která se nad jiné, jak věřím, přiblížila k opravdovému dovršení jeho osvobození, k hluboké obrodě jeho povahy a ducha. Necht' přispěje i ona ke skutečnému naplnění krásného požehnání velikého božího proroka, který napsal tuto knížku a jenž mu závěrem své závěti, za strašného shroucení všech svých i národních nadějí z tohoto světa, takto vroucně přál slovy Písma:

Přijdiž čas tvůj, aby říkali národové: blahoslavený jsi, Izraeli, kdo jest podobný tobě, lide vysvobozený skrze Hospodina, jenž jest pavéza spomožení tvého a meč důstojnosti tvé?

F. M. Bartoš

Výklad o vzniku Historie spočívá hlavně na třech dopisech z britskočeských styků, jejichž výtah uveřejnil J. Hrubant v programu novoměstské reálky 1911, o vydáních a osudech knihy použil jsem prací a soupisu Jos. Volfa v Zíbrtově Bibliografii české historie V. (1912).

Dodatek vydavatelstva

Spolek Komenského vydává Historii po třetí tentokrát s nadějí, že se stane majetkem celého národa. Podáváme celkem nezměněný otisk druhého vydání Komenského z r. 1663, jak je vydal zvěčnělý L. B. Kašpar 1888 a 1902, vynechávajíce toliko jeho odchylky latinského znění. Rejstřík i slovníček staršího překladu pořídil dr. F. M. Bartoš, jemuž vydavatelstvo za jeho práci tomuto vydání věnovanou vzdává na tomto místě svůj dík.

Za spolek Komenského v Praze

v lednu 1922

Frant. Ženatý

Předmluva impresora latinského, při vydání nejprvnější knížky této, léta 1645

Žalm 129. v. 1-3. Velice mne sužovali hned od mladosti mé, rciž nyní Izraeli. Velice mne sužovali hned od mladosti mé, avšak mne nepřemohli. Po hřbetě mém orali oráči, a dlouho proháněli brázdy své: ale Hospodin jsa spravedlivý, zpřetínal prostranky bezbožných. Zahanbeni budou a zpět obráceni všickni, kteří nenávidí Siona.

Přišla mi těch dnů k rukám Summa Historie o protivenstvích církve České, sepsaná před lety čtrnácti, ale na světlo nevydaná posavad. Příčině jsem vyrozuměl od přítele toho, který mi ji na přečtení svěřil, že příležitost, pro niž se spisovala, pominula, nežli se napsati mohla, jmenovitě že kniha o mučedlnících Jana Foxa, k níž se toto místo přídavků připojiti mělo, již byla vyšla. Zadrželi se tedy spisovatelé této knížky, úmyslu jsouc toho pomeškání k tomu užiti, aby se tím více věcí sem náležejících shledati a Historia tím plněji sepsaná vydati mohla. Ale že pak od téhož přítele jsem srozuměl, že někteří z těch, kteří tuto Historii shledávali, z světa mezi tím odešli: nech nemají za zlé ti, kteříž pozůstávají, že tím časem toto aspoň, což jejich první na to vynaložená pilnost shledala, na světlo dáme. Poněvadž ten soud jest lidí rozumných, jimž se toto viděti dostalo, že na tom záleží, aby tyto již shromážděné věci známy byly učiněny církvi Boží. A aby kteří z nich v živobyті jsou, i odtud příčinu měli připověd splniti a historii mučedlníků svých plněji sepsanou a až posavad dovedenou na světlo dáti. Čehož když od nich čekáme, nech nám těchto věcí užiti žádostivým nezávidějí; jimž se zatím dobře míti žádáme.

Spisovatelé knížky této čtenářům pozdravení vzkazují

Srozuměvše někteří z rozptýlených krajanů našich, v Hollandu se zdržujících, že se v Anglii knihy o mučedlnících někdy od Jana Foxa sepsané k novému vydání hotoví a rozličné

přidavky shledávají a byvše také napomenuti, zdali by o nynější persekuci české církve něco přidati chtěli: nepominuli titíž ihned do Míšně, do Polska, do Uher i jinam k rozptýleným krajanům psáti a aby cokoli se v pravdě zběhlých věcí shledati může, dodávati neprodlévali, prositi. Myslili jsme sic, že snad od nás nic podáno býti nemůž, čehož by prvé již dostatečných příkladů se nenalezalo ku poznání buď lité satanovy k církvi nenávisti, buď lstivých Antikristových obmyslů – a když se podaří – vzteklosti, buď lidské v pokušeních mdloby a křehkosti, buď přemoudré Boží v ochraňování svých rady, moci a pomoci. Avšak poněvadž nemilé bývá pobožným a jistý užitek s sebou nese, v jiných a jiných příkladech to spatřovati, za jak rozličnými příčinami Pán Bůh církev syou křížem navštěvovati ráčí, a jak zrádně chytrák satan svaté sobě na říčici podané třibiti se snaží, a jak rozličně lidé na průbu podání padati zvykli, i také naposledy jak divně Bůh některým síly dodávati umí, aby pro jméno jeho potupu, vyhnání, žaláře i smrti a cokoli hrozného udatně podnikati a tak padajíce, svět a peklo přemáhati mohli: pro ten cíl i nám také věci naše v spis uvéstí a jimi se s církví Boží sděliti, vidělo se. A poroučí sama pobožnost opatřiti to, aby potomkové, jak jsme my nynější prošli proudy Beliálovy a v jakých ohnivých jsme se potili pecech, nevěděli. A to pro ten cíl, aby poznávající i odtud, jak církev rytěřující ustavičným poddána jest proměnám (na způsob měsíce, jednak ubývání majícího a jednak plným bleskem svítícího, jednak smutné zatmění trpícího), méně se na časy budoucí kormoutiti a více sobě proti jakýmkoli přijíti mohoucím vichřicem mysl bráti, naposledy pak ne pod sluncem ale v nebi bezpečnosti a blahoslavenství očekávati se učili. Pro kterýž cíl věcí našich vypravování výšeji začítí a všecky nejpřednější církve České proměny hned od jejího začátku jako na tabulce postaviti se vidělo; všecka totiž její od pohanstva, papežstva a falešného husitstva činěná jí příkoří a vystálá mučedlnictví. O kterýchž věcech málo ještě cizí vědí, nýbrž v knihách mučedlníků žádný z našich se nepřipomíná kromě M. Jana Husa a M. Jeronýma Pražského, a kromě že *Catalogus testium veritatis* Jana Miliče vzpomíná.

Vidělo se tedy, staré naše věci spojití s novými a oboje, co nejkratčeji býti mohlo, vypsati perem historickým, to jest perem pravdy, staré věci vybírajíc z našich předků o věcech těch sepsaných pamětí, nové z vlastního spatření aneb očitých svědků pravdivého svědectví.

A tato sic poslední Ferdinandská persekuce, ačkoli z politických příčin povstalá býti se zdá, i také nemalý díl věcí, kteréž se připomínati budou, svévolností vojenskou páchány byly: mučedlnictvím však že všecko to jest, co tuto pro vyznání pravdy trpěli pobožní, nebude pochybovati moci, kdo onano slova (Zjevení sv. Jana 13, 7.) rozvází: „Dáno jest šelmě

bojovati s svatými a přemáhati je.“ A zdaliž i Nabuchodonozor k vybojování a zkažení Jeruzaléma politické příčiny neměl? opovážlivé totiž a zarputilé lidu Judského jemu se zprotivení. Co však Pán Bůh k tomu? Nahlédni, čtenáři, do Izaiáše 47, 6. 7., a Jer. 50, 17. 18., Zachariáše 1, 14. 15. i jinde tytýž v prorocích, najdeš zprávu. A k persekucí, kterouž od Antiocha snesla církev, sami Židé bouřemi svými zdali příčiny nepodali? Viz 2. Machab. (ač v naší Bibli 3.), kap. 5, 11. A zdali tím tyran vymluven byl? Jiný zajisté cíl jest Boží, potrestati církev pro bujnost, jiný nepřítel, zkaziti ji pro stálost při Boží pravdě. Slušně tedy s oním machabejským mučedlníkem mluvíti můžeme: My sic příčinou svou trpíme, hřešivše proti Bohu svému; ty však, ježto válčíš s Bohem, nemysli, že bez viny budeš. Nebo příčinou pokárání nás ten živý Pán na nás maličko se rozhněval, avšak zase se smíří s služebníky svými. Ty pak, bezbožníče, nevzpínej se daremně, nejistými trošty se nadýmaje a na nebeské služebníky rukou opřahaje, nebo jsi ještě všemohoucího Boha, kterýž spatřuje všechno, soudu neušel. (2. Machab. 7, 18. atd.)

Vinšovali bychom sice, aby se tyto věci plněji shledati a pilněji spořádati byly mohly, nežli nynější náš roztrhaný způsob dopouští; že jsme však po druhé i po třetí napomenuti, abychom něco poslali, volíme cokoli dáti než dobrých lidí žádosti nevyhověti. Shromáždí-li nás Pán (máme pak naději k milosrdenství jeho), budou se věci paměti hodné plněji shledati a to, co nyní shledáno jest, zřetelněji spořádati moci. Měj se dobře, čtenáři milý. Datum v Exilium našem, léta 1632.

N. N. N. N. &

Předmluva českého impresora

I já něco k vám, krajané milí, promluvíti musím, pro pilnější o této knížce zprávu. Jmenovitě že, jakž v latinském jazyku na světlo byla v Hollandu (léta 1648.) vyšla, hned ji do svých jazyků sobě přeložili a tisknouti dali Francouzové a Angličané. Jako i K. Adam. Hartman (jeden byv z těch, kteříž to vše původně shledávali a shledaných věcí hodnověrné přípisy i vydávané patenty za sebou měli) do češtiny ji uvéstí neopominul, ale k druku za svého živobytí nepodal, buď pro nedostatek nákladu aneb že se vzteklosti pyšně a zlostně ještě panujících nepřítel báti bylo. Nyní pak, když i pýše babylonské rohy již svázati dá všemohoucí Pán i prostředků něco k obmyšlení potřebného nákladečku poskytl, dobrota jeho,

vidělo se rozsvíceného tohoto světla déleji pod kbelcem nenechávati, abychom nebyli za nedbalé, vždycky jen za jinými beroucí Čechy jmíni, zvláště tuto. Nebo mají-liť jiní národové o nás a milých mučedlnících našich něco věděti a v svých knihách dočísti se moci, proč ne my také? nýbrž proč ne raději my, jichž se dotýče? a to hned bez odkladu, aby když Bůh evanjelium svému bránu otevře (a aj, blíží se ten, kterýž rozrážeti strojí závory), pomoc tato pohotově byla k otvírání očí i svůdcům a trapičům lidským, i svedeným a oklamáným, i stálým a v pokušení vytrvalým, pro snadnější spatření a poznání oněmno, jak daremnou práci s svědomím lidským ne hlomozíce, vedli; oněm, jak nechvalitebně učinili, že prub Božích nevystáli: těmto pak pro hojnější potěšení, že trpělivostí a nadějí svou Boha poctivše, od něho že vítězstvím nad šelmou (jakž Písmo mluví, Zjev. 15, 2.) poctěni jsou; všickni pak zespolka, aby pomoc měli té přesvaté pravdy náboženství (kterěž svatí předkové krví svou spečetiti se neliknovali, jiní pak skrze oheň i vodu hnání jsouce, předce stálostí svou potomkům ji dochovati se snažili) jako nejstaršího v světě klénotu sobě vážiti, z dochování jí sobě plésati a Boha chváliti, i Božské jeho velebnosti o té přesvaté pravdě tím vroucněji sloužiti. Což Pán Bůh všechněm nám dej, abychom, po tomto takovém hrozném přetřibení, přečištění a přebílení, jichž všickni Čechové jednosvorně, vroucně, činně, v evanjelium svatém, jakožto v jediné starožité katolické, všeobecné, samospasitedlné víře a náboženství trvali, jedenkaždý až do smrti své, všickni pak spolu s potomky svými až do příští Pána našeho Ježíše Krista k soudu živých i mrtvých. Amen.

Psáno v Lešně léta 1655. a přehlédnuto v Amsterdamě 1663. od K. J. A. K.

KAPITOLA I.

Čechové, jakž jen na víru obráčení, ihned protivenství zakusili

1. Čechové, narod slovanský, v modlářství až do léta Kristova 894. pohříženi, bez pravého Boha a náboženství byli. Ale toho vlastně léta kníže jejich Bořivoj, hostem byv u Svatopluka, moravského krále, divným Božím řízením známosti Kristovy nabyt a ihned tam v Velehradě 23. dne měs. června s třiceti vévodami (aneb vladykami) křest svatý přijav s radostí se domů navrátil a Strachotu (jinak Methudia) biskupa moravského, aby českým apoštolem byl, s sebou přivedl. Kdež jakž jen semeno slova Božího rozsíváno býti začalo, hojná ihned žeň nastala. Nebo odvrhše modlu, již dotud ctili jmenem Krosinu, i Lidmila, knížecí manželka, i přednějších pánů a obecného lidu velký počet křtiti se dali, a od Bořivoje kostely i školy po místech se vyzdvihovaly.
2. Tuť se Čechům rozsvítlo nejprvé evanjelium svatého světlo; ale jehož bez kříže míti nechtěl ukřižovaný Kristus, kterýž, jak sám vlastní krví církev založil, tak ji, aby tím plodnější byla, krví mučedníků svých tytýž zalévati dopouští, proto že ta jest moudrosti Boží rada, abychom se ne pro tento život v Kristu naději míti učili. Čechové tedy evanjelium svatého vlastní svých milých přátel krví připlatili, mezi nimiž i kněžna Lidmila a Václav kníže, a některé sto z obecného lidu byli. Což jak se dalo, krátce (nejvíce z historie Doubravovy) se oznámí.
3. Nejprvnější ze všech sám Bořivoj od bezbožné nevěrných roty z země vyhnán a na jeho místo Stojmír, jenž v Bavořích za 13 let vyhnanecem byl, dosazen. Ale když že i ten křesťanem jest zvěděno, zase ho vyhnali, a Bořivoje povolavše, k tomu, aby synu svému Spytihněvovi, jakožto pohanům příznivějšímu, knížectví postoupil, přinutili. Po jeho smrti Vratislavovi, mladšímu Bořivojovu synu, za manželku dána Drahomíra, panna rodu slavného, obličejem pěkného, ale zvedení pohanského. Kteráž z počátku k manželu a křesťanským pánům přívětivá byla, a že naučíc se katechismu, křest přijme, slibovala; ale potom jak učitele své tak i rukojmě žena bezbožná opovážlivě oklamala, daleko ukrutnější proti křesťanům se stavši, než někdy Jezábel proti prorokům.
4. Dokud sice pobožný manžel její živ byl, dotud pojatou proti křesťanům nenávisť chytře tajila. Ale když po jeho smrt Václav, syn starší, od Lidmily, báby své, k vychování přijat, ona mladšího Boleslava k cvičení vzala; a správy země se ujavši, hned vůbec vydaným mandátem, aby kostely křesťanům zavřeny a přísluhování svatá zastavena byla, poručila. Zapověděla zajisté i kněžím lid učiti i školmistrům mládež

cvičiti, a kdo by jináč se zachovali, těm vězením, vyhnáním, smrtí hrozila. Tu v Praze úředové proměnění a na místa křesťanů modláři posazeni. Z jejichžto návodu tajně i zjevně, a to beze všeho trestání, věrní mnohé křivdy snášeli i mordováni byli. Jestliže pak kdo z křesťanů, bráně života svého, někoho z nich zabil, pro jednoho na desíti mstěno bývalo.

5. Ale aniž tak nenasycenému Drahomíry se rozlícení dosti učiněno býti mohlo, pro nemírnou všech křesťanů vyhnání a vyhlazení chtivost, jak by nejrychleji býti mohlo. Povolavši tedy jednoho z nejjízlivějších měšťanů, kteréhož Pražanům za rychtáře představila, jménem Palhoje, tomu v svém proklatém úmyslu a po čem nejvíce touží, se vyjevila, i aby skrze něho buď lstí buď mocí to vykonáno bylo, snažně žádala, mzdu hojnou za pilné toho vyřízení slibujíc. Přijal na se tu nešlechtnost, a na 600 přísahou sobě zavázaných mužů v domě svém zbrojí opatřiv, s těmi k domům těch, kteříž pobiti býti měli, pospíšil a je vybojovati usiloval. Ale, že ta věc Božím řízením křesťanům vyjevěna byla, sebrali se i oni v počtu okolo 400 k hájení životů svých. I bili se vespolek tak, že křesťané vítězství obdrželi; a padlo z obojí strany těch, jejichž krví ryňk i ulice pomazány, okolo 800.
6. Drahomíra, nelibě to nesouc, že se ta rada nezdařila, obrátila se ke lsti a stavěla se, jako by se jí takové bouřky nelíbily. Protož obojí straně zbroj složití a na rathauz vnéstí rozkázala, a aby žádný s střelbou neb mečem nechodil, přísně zapověděla.
7. Křesťané, ačkoli že tu podvod jest, se domýšleli, však aby nebylo myšleno, že rozkazům vrchnosti se protiviti chtějí, zbroje své na to místo snášeli, na kteréž že je protivná strana snášela, viděli. Drahomíra pak na ně tak nezbrojné, noc temnou k tomu obravši, aby snad ve dne, jako i před tím, bouřka se nestala, znovu nastoupiti poručila. A tak noci jedné od morděřů k tomu najatých více než tři sta lidí napolo nahých, napolo spících pobito. Z čehož Drahomíra se utěšila, však nenasýtila, ale krvavému tomu rychtáři svému moc dala, aby po Praze zjevně již křesťany mordoval a vyhubil. Což on pilně vykonati se snaživ a při sobě nemálo morděřů a katanů měv, po ryňku i ulicích běhal, každého, kdo se mu namanul, mordoval, tak dlouho, až křesťané raději silně bojujíce, zemřítí, nežli tak lenivě zbítí se dáti chtějíce, znovu se sebrali, rychtárovi bránili, jej přemohli a utíkajícího probodli.
8. Drahomíra takového ukrutnosti své holomka ztratí, jako by se vztýci měla, sobě počínala, a nemohouc v Praze křesťanů vyhladiti, na jejich kostelích se pomstila, kteréž toliko dva ještě měli, a v jednom z nich byl hrob manžela jejího, však je spáliti kázala.

KAPITOLA II.

Lidmila mučednice

1. Když Drahomíra takovou ukrutnost proti křesťanům provozovala, tedy Václav, kterýž do toho času v knížectví se uvázati nechtěl, ale mladým věkem a školním učením se vymlouval, napomenut jsa od Lidmily báby a přednějších křesťanských pánů, správy knížetství se ujal, a s jejich povolením, aby pokojnější býti mohlo, Boleslavovi, bratru a Drahomíře, matce své, k bydlení i k vládnutí Boleslavě města s celým tím krajem zanechal.
2. tak složila s sebe Drahomíra správu země, ale nesložila proti křesťanům nenávisti a krvavých úkladů, kteříž se nejprve při té svaté matroně Lidmile zjevili. Nebo vidouc Drahomíra, že Lidmila bába větší má u Václava lásku než ona, máteř, a že skrz to náboženství křesťanské se vzdělává, i hledala k vykonání vraždy příhodných nástrojů, až i našla dva opovážlivé jonáky předního řádu, Tuhmana a Kumána, kteříž od Drahomíry nočně vysláni byvše, svatou tu vdovu v kapli na modlitbách našli, ruce na ni vztáhli, k zemi porazili a rouchu s hlavy strhše, v ústa vecpali a tak ji udusili.
3. Nacházeliť se někteří, ježto Václava, nad tím své báby mordem velmi skormouceného, aby ji pomstil, aneb nechce-li sám, jim učiniti dopustil, namlouvali. Ale on jich proto, že k tomu, co se s povinností synovskou k jaké pak koli mateři, ani s pokorou a trpělivostí křesťanskou nesrovnává, raditi smějí, a na to, co Pán ústy svými vynesl: „Mně pomsta, já odplatím“ nepamatují, potrestal.

KAPITOLA III.

Václav s Podivínem, i jinými

1. Ale zle se odplatila pobožnému synu bezbožná matka. Nebo chtějíc Boleslavovi, svých pověr a obyčejů následovníku, celou zemi českou v poddanost uvésti, všudy o Václavovi zle mluviti a v ošklivost ho uvoditi se snažila, jako by nebyl spůsobný k vykonávání knížecích povinností, kteréž prý ne náboženstvím a ceremoniemi, než vojskem a zbraněmi řízeny býti mají. Ale když ho s tím se všim i v knížetství i pověsti dobré utvrzeného viděla, teprv o tom, jak by zahlazen býti mohl, nejen přemýšlovati ale i bratru jeho bezbožné rady dodávati začala.

2. Naskytla se jí pak k tomu vinšovaná příhodnost, že se Boleslavovi syn narodil. Protož Václava, aby do Boleslavě přijel a jeho biřmování přítomen byl, velice žádala; a když přijel, i bratr i matka lahodným objímáním, líbáním, i vzácným pangétem, kterýž dlouho na noc trval, ctili. Václav všecko v podezření maje, obrátil se ne na odpočinití ale do kostela, tam na modlitbách a v úpění k Bohu tu noc ztrávití míně.
3. V tom když on tak na modlitbách trval, hned od nespící matky k nešlechtnému skutku probuzený Boleslav bratr na něj s mečem napadl a první sic ranou, čeho chtěl, nedovedl, když mu mimo naději strnutému meč z rukou vypadl. Ale hned zase když se mu mysl a prchlivost vrátila a maje při sobě toho skutku pomocníky, ránu obnovil a tak snadně neozbrojeného a nebránícího se bratra zamordoval. Stalo se tak léta 929., dne 28. září, kteréhož dne posavad svátek jeho v Čechách se slavívá.
4. Tak smělou a nešlechtnou opovázlivostí v knížetství se uvázav Boleslav, ihned křesťanům všechněm, obzvláště kněžím, kteříž by sami dobrovolně z Čech neustoupili, vězením i smrtí hrozil. A máteř přidala, aby zbití nebyli pohřbováni, ale psům a ptactvu k sežrání necháváni. Kterýmž ordelem mnozí přestrašeni byvše, utíkali, mnozí pak zjímáni a rozličnými smrtmi zahlazeni byli. Mezi nimiž i Podivín, někdy Václavův nejmilejší a nejtajnější komorník, oběšen.
5. Avšak když déle na tak mnohá svých věrných soužení, smrti a vyhánění dívati se nemohlo spravedlivé Boží oko, ukázalo na Drahomíře strašný hněvu svého příklad. Nebo na tom místě, kdež nepohřbené ještě kněžské kosti ležely, země sama od sebe se otevřevši, Drahomíru za živa s vozem i s těmi, kteří s ní jeli, pozřela. Kteréž místo za pražským zámekem až posavad ukazováno bývá.
6. Trestal Pán Bůh i ty, kteří mordou toho pomocníci byli a meče své dobývali. Nebo někteří z nich s smyslem se pomínuli a jako vzteklí s vysoka dolů skákali. Někteří na ty meče, kteréž proti nevinným obnažili, naléhali. K tomu zeď v kostele, kdež Václav byl zabit, jako ustavičný bezbožnosti té svědek, od té krve, kterouž pokropena byla, žádnou lidskou prací otřína neb obmyta býti nemohla. Kteřížto tak rozliční divové Boleslava tak přestrašili, že potom lépe s křesťany nakládal.
7. Nad to císař Otto pro pomstění bratrské vraždy a tyranství toho s vojskem přitáhl a Boleslava oblehna, k tomu přivedl, že musil slíbiti i vyhnané křesťany zase povolati a všeliké křivdy všelijak nahraditi i své vlastní syny křesťanům na cvičení odvésti. A když potom Boleslav, syn pobožný, na jeho místo nastoupil, tu křesťanské náboženství plněji rostlo, pohanstvo pak pomalu mizelo, ačkoli do konce ještě nezmizelo.

KAPITOLA IV.

Vojtěch, biskup pražský, s pěti vlastními bratřími svými, mučedníci

1. Nebo Vojtěch, biskup pražský, v počtu druhý, kterýž v mládenectví svém u Albrechta, magdeburského arcibiskupa, chován byv, tak milým jemu byl učedníkem, že i jméno své jemu dav, Adalbertem (q. d. ad Albertum missum) ho nazval. Odkudž ho dosavad všichni historici Adalbertem jmenují a Němci i Poláci do dnes každému Vojtěchovi Albert říkají. Ten když okolo léta Páně 970., aby ostatky pohanů na víru obrátil a porušené krajanů obyčeje napravil, věrnou práci vedl, tak se proti němu spikli, nýbrž zbouřili pohané, že je Boleslav vojskem skrotiti, a Vojtěch dobrovolně z Čech ustoupiti musil.
2. Když se tedy až do Říma dostal, pohané učinivše na jeho vlastní bratří útok, pět jich spolu zamordovali, Soběbora, Spytimíra, Přibislava, Bořitu a Čáslava; i nové zbouření učinili, ale bitvou přemoženi jsou.
3. Vojtěch dostav se do Uher, Štěpána, kníže jejich, kterýž potom králem učiněn, skrze své několikero kázání na víru obrátil i pokřtil; a odtud domů se navrátiv, brzy hned zase ku Polákům, národu tomu v nově (za příčinou manželství mezi Doubravkou, Boleslava knížete českého dcerou, a Mečislavem, knížetem polským) na víru obrácenému, chtě jich v tom potvrditi, se obrátil.
4. Odtud udal se do Prus a tam nedaleko od Fischhausen nevěrní oštípy ho popíchali a s něho hlavu sťali. Tělo pak jeho potom od těch pohanů vykoupeno a do Gnězna polského, kdež byl biskupství založil, přenešeno bylo; a on (pověrným obyčejem věku toho) v počet svatých uveden.

KAPITOLA V.

První v Čechách Boží pravdy proti papežstvu svědkové

1. Tak pracně z pohanských pověr vydobývši se Česká země s římskými válčiti začala. Nebo přijavše Čechové první své náboženství od Moravanů, a ti od Řeků, a mezi tím okolo těch časů (jakž z historie známé jest) biskup římský nad jinými církvemi pyšně panovati a všecky k tomu, aby jeho již modlářské obyčeje a ceremonie přijali, přivésti chtěl: přišlo k tomu, že i Čechy k takovýmž věcem nutil, nad jakýmiž nejedněch

pobožná mysl nemálo se horšila. Obzvláště, aby latinského jazyka při službách Božích užívali, aby se kněží neženili, a brzy potom, aby večeri Páně pod jednou užívali. O čemž co v historiích poznamenáno nacházíme, tuto se oznámí, proto, že to bylo to první Čechů zapálení a jako první jiskry těch věcí, z kterýchž potom za času Husova a dále velký vznikl oheň.

2. Léta 968., když Boleslav Pobožný biskupství v Praze založil, a byl za biskupa zvolen i od Hattona, arcibiskupa mohučského, potvrzen Dětmar z země Saské, papež římský předepsal formu neb způsob služeb církevních, poručiv, aby v ničemž od obyčejů a ceremonií i zpěvů římských na žádnou stranu se neuchylovali. Kdež Čechové, že jim užívání mateřského jazyka odňato, velmi těžce nesli. A protož když Dětmar, biskup jejich, hned toho roku umřel, a Vojtěch na místo jeho nastoupiv, z příčiny protivnosti od pohanů vzbuzeného do Říma ustoupiti musil, posláni jsou do Říma k papeži v létu 977. dva kněží, Bolehost a Myslibor, se čtyřmi jinými, Křivanem, Rosislavem, Vujmírem a Jarkem, aby tam nejen o navrácení biskupa ale i o navrácení při službách Božích mateřského jazyka jednali. Kteříž čeho tehdaž od papeže žádali, že obdrželi a že od biskupa českého česká litania, kteráž posavad zůstává, sepsána byla, historie svědčí.
3. Ale když potomkové pro přicházející z Římu časté záповědi zase mateřský jazyk opouštěli, stalo se, že Vratislav, kníže české (jenž pro své rodinné ctnosti a císařství římskému platné služby královským titulem poctěn byl), poslav posly do Říma, žádal, aby Řehoř VII. svobod českých, od předků jeho slavně obdržených, potvrdil. Co zjednáno, to z papežské odpovědi znáti se dá, kteráž jest napsána v kronice Hájkově na listu 136. v ta slova:

„Řehoř biskup, služebník služebníků Božích, Vratislavovi, knížeti českému, pozdravení a apoštolské požehnání. Mezi jinými věcmi a žádostmi tvá povýšenost v psaní svém žádá, aby vedle obyčeje slovanského u vás služba Boží děla se, k tomu abychom dali své povolení. I věziž, synu milý, že my nikterakž na žádost tvou nemůžeme našeho v tom dáti povolení. Nebo častokrát rozvažující Písma svatá, nalézáme, že se všemohoucímu Pánu Bohu líbilo, aby byla tajná a ne ode všech, zvláště hloupějších valchována. Neb jestliže by tak obecně a zřetelně ode všech zpívána a slyšána byla, snad by tudy v zlehčení a v ošklivost vjítí mohla, aneb jestliže by od některých prostředních lidí nemohla vyrozumína býti, skrze to časté slyšení a rozjímání a nedorozumění mohli by nějací bludové snadně mezi lidi přijíti, ježto by

potom z srdcí jich těžce se mohli vykořeniti. To zajisté za výmluvu nebud', že jsou někdy žádajícimu lidu sprostnému osoby duchovní v tom činili povolení. Takt' jest ovšem, že za první církve sv. mnohá jsou bývala na žádost upřímného a sprostného lidu povolení, ale z toho mnoho zlého pocházelo i kacířského, ježto potom, když se řád křesťanský rozmáhal a církev svatá křesťanská se již upevnila, znamenavše; že jsou mnozí bludové z takového kořeně povolování vyrostli, s velikou těžkostí a prací byli napravováni a přetrhováni. Protož ať toho není, což se žádá od lidu vašeho nerozumně, nebo to mocí Boží a blahoslaveného Petra zapovídáme a tebe pro poctivost Pána Boha všemohoucího napomínáme, abys takové marné všetečnosti všemi obyčeji odporen byl, i přikazujeme. Dáno v Římě léta Páně 1079.“

4. Aj hle, jak se poklička k tomu hrnci trefila! Ten zajisté Řehoř, jináč Hildebrand, že byl člověk bezbožný, vrah, čarodějník a mnohých v Evropě válek původ náramně škodný, vědí historie. Čehož se tedy dobrého od té zlosti nadáti bylo? Aleť byl tehdáž čas, nevděčnost světa trestati; byl čas, v němž mocné dílo podvodů, jakž apoštol předpověděl (2 Tess. 2.), mělo světu posláno býti. A takt' i Česká země hned brzo jak víru křesťanskou přijala, té tmy valících se mračen účastnost míti a těmi antikristovskými pouty svírána býti musela. Avšak nikdy jináč leč z přinucení žádných těch ohavností, jak je v těch temnostech znamenat mohla, nepřijímala země Česká. Odkudž to pošlo, že hned od starodávna více Čechové než který jiný národ od Římanů kaceřování bývali.
5. A když v létu 1197. Petr kardinál *A lata via* od papeže Celestýna do Čech poslán byl a kněží světil a aby se neženili, přikazoval, kněží to slyšíce, tak se zbouřili, že kdyby se byl ten kardinál na ten čas ve své hospodě neukryl, byli by jej jistě ukamenovali, jak svědčí Hájek v listu 212.
6. Potom okolo l. 1350. za kralování Karla IV., římského císaře, když prvním arcibiskupem byl Arnošt z Pardubic, tu nejprvé svatokrádežné večere Páně pod jednou způsobou posluhování vidíno i o něm slyšáno bylo, když ji tak nejvíce Vlaši, Francouzi a Němci, theologové a mistři, kterýchž Karel do akademie pražské nově založené za profesory byl povolal, užívali a studenty cizozemce, jichž velicí houfové se sbíhali, svým příkladem k těmž přivozovali.
7. V takových roztržkách nejedni Čechové na mnohá rozmyšlení přicházeli a že obyčeje cizí přijímati musejí a svátosti pod obojí způsobou těžce, mnohem méně každodenně

(a to nejináč než s povolením arcibiskupským) docházeti mohou, o to se hádati počínali.

KAPITOLA VI.

Jan Milič a Konrád Štěkná

1. A když to čím dále tím více tajně rostlo, povstal proti tomu nejprve zjevně, tak kázáním jako psaním, muž rodu vzácného a ducha horlivého, mistr Jan Milič, kanovník pražský, o němž *Catalogus testium veritatis* zmínku činí. Ten zajisté, že i pro vysoké své umění i pro velikou pobožnost v hlavním na zámku pražském kostele kazatelem učiněn byl a mnohé mívával posluchače, pilně jich k častému večere Páně pod obojí užívání napomínal, na duchovní církve zavedení naříkal, mnohé zlé věci a ohavnosti trestal a ku pomoci práce věrného kolegy, Konráda Štěkná, muže obzvláště učeného a výmluvného, užíval.
2. To obzvláště ti muži mezi jinými věcmi horlivými kázáními svými spravili, že v Praze zlopověstný nevěstčí domek, Benátkami nazvaný, vyvrácen byl, a na tom místě kostel Marie Majdaleny vystaven. Což duchovního, babylonské nevěstky domu již již se přibližujícího vyvrácení nepochybně znamením bylo.
3. Zanechal ten Milič o sobě napsáno (nebo ještě některá psaní jeho před rukama jsou), že ho svědomí nutilo do Říma jíti a svědčiti, že veliký antikrist již i přišel i kraluje; a že s postem a slzami Pána Boha prosíval, aby nejsou-li ta myšlení z vnuknutí jeho, byl od nich vysvobozen. Ale když žádného sám v sobě pokoje míti nemohl, šel do Říma a tam na několika kardinálů dveřích napsal ta slova: „Antikrist již přišel a v církvi sedí.“ V rozmlouváních též s rozličnými lidmi téhož potvrzoval.
4. Jest bulla Řehoře XI., kterouž Miliče v moc arcibiskupu dává, aby naň i na posluchače jeho prokletí vydal. Ten tedy vsadil ho do žaláře; potom však, snad pro strach lidu, zase vypustil v roku 1366. A tak Milič v nenávisti Antikrista trval, a živ ještě byl 8 let, poněvadž teprv v létu 1374. druhého dne měsíce února v pěti letech po šťastné smrti Štěkná, kolegy svého, umřel.

KAPITOLA VII

M. Matěj Janovský, jinak Pařížský.

1. Nastoupil na Miličovo místo Matěj z Janova, vůbec Pařížský, tak nazvaný proto, že v pařížské akademii celých devět let na učení ztrávil, a byl Karla IV. zpovědníkem. Ten byv nad ty, kteříž před ním byli, v obhajování večere pod obojí způsobou horlivější a smělejší, psal mnoho, jako: o křesťanském životu, o pokrytství, o Antikristu, o častém užívání svátosti těla a krve Páně. V kterých knížce při konci tak se čte: „Skonává se práce mistra Matěje Pařížského, velice nábožného člověka, kterýž pro ustavičná kázání mnohá trpěl protivností, a to pro pravdu sv. evangelium.“
2. Když pak Karel na císařskou stolicí dosedl, tak o tom píše, že Pařížský s některými jinými učenými muži k němu přišel a za to, aby pro napravení církve veřejný duchovní sněm svolati dal, žádal. Načež císař odpověděl, že to v jeho moci není, ale to svatému otci, papeži římskému, přináleží; protož že k němu psáti a aby to učinil, žádati bude. Ale to když se stalo, rozzlobený papež, aby ti všeteční a kacířští lidé skroceni byli, tak na to natíral, až Karel, papežskou důstojností zmámen byv, ačkoli Pařížského miloval, však mu z království ustoupiti rozkázal. Kterýž, ač se potom sic navrátil, ostatek však života svého soukromě ztrávil, umřev léta 1393. dne 30. listopadu. Zmínka se též o něm činí v Catalogu testium veritatis.
3. Stalo se pak, že po vytisknutí Pařížského z Prahy strana protivná nejen v zámeckém kostele ale i všude v Praze a po všem království užívání večere Páně pod obojí zastavila, tak že ne jináč než v domích, potom v lesích a skryších ti, kteříž stářejší byli, způsobem obyčejným svátost přijímali, avšak ne bez nebezpečnosti života a protivností. Nebo po cestách na ně vpadali, loupili, bili, topili, tak že potom s zbraněmi v houfích silných scházeti se musili. Což až do časů Husových trvalo.
4. Vymohli též na císaři (ač Hájek píše, že sám dobrovolně kněžím dal) mandát, v němž nařídil, aby ti, kteří ve víře a v ceremoniích s církví římskou se nesrovnávají, byli vyhledáváni a ohněm páleni. Nachází se celý u Hájka na listu 394., vydaný léta 1376., 18. dne září. Z čehož potom pošlo, že pilný na to pozor dali, aby žádný, leč kdo by stolice římské byl manem, k úřadům a k obecním povinnostem nepřicházel; a to měli jako za uzdu k skročení lidu. Protož Václav král, syn Karlův, když v Praze radu obnovoval, v každém městě 16 Němců a dva toliko Čechy do úřadu posadil, nebo

rozuměl a byla též pravda, že Němci stálejší byli v papežském náboženství než Čechové.

5. Nacházíme též poznamenáno, že ten Pařížský, blízek jsa smrti, mezi jinými věcmi přátelům to za potěšení dal, řka: „Zvítězilať nyní proti nám prchlivost nepřátel pravdy, ale nebude tak vždycky. Nebo povstane lid nepatrný bez meče a moci, proti němuž nebudou moci odolati.“ Kteréž proroctví kdy a kde se vyplnilo, níže se ukáže.

KAPITOLA VIII

Jan Hus a Jeroným Pražský, s jinými některými mučedlníky

1. Léta 1391, nějaký Jan Milheim, měšténin pražský, vystavěl kostel dosti veliký k tomu cíli, aby v něm slovo Boží bylo kázáno, a ten kaplou betlemskou nazval i akademii dedikoval. Do kteréhož první kazatel uveden byl M. Štěpán z Kolína; a když ten v létě 1402. umřel, dán na jeho místo M. Jan Hus, profesor akademie, muž pobožný a velmi horlivý.
2. Ten vida, jak lidé všelikého stavu a řádu jsou rozpustilí a žádný povinností svých nevykonává, počna od krále a biskupa až do pánů, měšťanů i kněžstva, toliko lakomství, pýchy, ožralství, rozkoší a všeho, což nejhoršího jest, následují, dostav takové jako z nebe podané příhodnosti, zjevné ty hříchy zjevně kárati počal. A pokud proti svěským horlil, potud od duchovních za velikého muže jmín byl, jako ten, z jehož úst sám Duch svatý mluvil. Než jakž i na ně hřímati počal, hned v myslech proměnění jsou, že se vztekl, že d'áblem posedlý jest, o něm rozhlašovali.
3. Píše se, že nejprvé někteří z předních pánů proti tomu před králem Václavem (kteréhož papež, že jeho bully v Čechách nevykonal a kacíře proti jeho vůli trpěl, knížatům německým jako lenivého a říši neužitečného zošklivil a v historiích o málo že dobré pověsti nezbavil) žalobu vedli a prosili, aby mu taková bouřlivá kázání zapověděna byla. Ale arcibiskup Volbram tomu odepřel, mluvě, že Hus k tomu, aby pravdu mluvil bez přijímání osob, při svém svěcení přísahou se zavázal.
4. A když po roce tentýž Hus, jak duchovní jsou lakomí, rozkošní, svatokrádcové, mnohem ještě ostřeji na kázáních mluvil, a arcibiskup od krále podobně téhož, jako před tím úřední páni žádal, odpověděl král, že to býti nemůže nebo že Hus k tomu, aby

pravdu mluvil bez přijímání osob, přísahou se zavázal. Tak se Pánu Bohu líbilo, jejich proti muži svatému a budoucí své nádobě usilování rozptýliti.

5. Navrátil se téhož roku (1400.) z Anglie Jeroným Pražský a přinesl s sebou knihy Viklefovy, kteréž mnohým do rukou se dostaly, a mnozí rozličné soudy o nich vydávali. Někteří chválili, z nichž obzvláště byl M. Jan Hus; jiní haněli a potupovali, zvláště akademici, kteříž, jak výše psáno, z rozličných národů tam shromážděni byli.
6. Léta 1404. dva Angličané, sv. theologie bakaláři, nějaký Jakub a Konrád Kanterburský do Prahy přišli a v knihy akademické se vepsati dali; ihned zjevně o přednosti papežské a k tomu podobných věcech hádati se počali, ale jim to brzo obecnou záповědí přetrženo. Oni tedy, aby co lidem nebylo volno, bylo volno stěnám, dali na síni toho domu, kdež hospodu měli (s povolením hospodářovým) vymalovati na jedné straně historii, jak Pán Kristus k mučení svému jel do Jeruzaléma, s naproti tomu, jak papež s dvorem svým a s kardinály jezdit obyčej má. Kteréhož malování když M. Jan Hus na kázáních často dotýkal, že tu, jak Kristus a papež sobě podobni jsou, viděti, lidé k spatření toho houfně tam běhali.
7. Léta 1408. 24. května byli od 40 mistrů a velikého počtu bakalářů artikulové Viklefovi opět examinováni i potupeni; zapovědíno také pod poctivostí, aby se žádný učiti jich neopovážil. Jan Hus vida, jak akademici Němci stranu papežskou snažně obhajují, za slušné usoudil k odvrácení takové jejich drzosti něco před sebe vzíti. Protož před velikým počtem obojího národu v koleji císaře Karla měl o tom promluvení, že Čechům jakožto domácím náleží míti více hlasů než Němcům cizozemcům; neb ačkoli císař Karel s počátku akademie cizozemcům, kdyby se oč raditi bylo, tři hlasů povolil, Čechům čtvrtého; to však že tehdaž bylo pro malý počet Čechů, kteří sa v umění literním cvičili. Potom týž Karel že mínění své v posledním listu svém císařském, zlatou bullí stvrzeném, dosti vysvětlil, že učení pražské na způsob učení pařížského vysazuje. Již pak, že známo jest, že ve Frankreihu cizozemci toliko jeden hlas, doma pak zrození tři hlasy mají.
8. Rozhněvali se o to Němci a apelovali k Václavovi králi, což i Čechové učinili. Král s výpovědí celý rok prodlévav, naposledy (léta 1409. 27. září) Čechům tři hlasy přisoudil. Němci za velikou hanbu to sobě položivše, všickni se z Prahy odebrali a do Míšně se dostavše, k vyzdvižení v Lipsku a v Erfurtě vysokých škol příčinu dali; Čechové pak skrz hlasy M. Jana Husa za rektora akademie zvolili.
9. Mniši tím způsobem od krále i od vysokých škol opuštění byvše, u arcibiskupa Zbyňka z Hazmburku, člověka abecedáře, to zjednali, že v létu 1410. 16. dne července

knihy Jana Viklefa po druhé jsou potupeny a na oheň odsouzeny. I spáleno (jakž Aeneas Silvius svědčí) kněh více než 200 pěkně sepsaných a svázaných, i zlatými puklami ozdobených. Jsou verše od někoho z prostého lidu sepsané, kterými toho abecedáře (nebo se teprv abecedě učil, když již arcibiskupem učiněn byl) tak dotýká:

Zbyněk z Hazmburku, abeceda,
Dal páliť knihy, co v nich psáno nic nevěda

Ale Jan Hus traktát sepsal, že knihy kacířské mají čteny býti; obzvláštní také držel disputací, zastáváje knihy Viklefovy o Trojici svaté, kteréž též spáleny byly.

10. Léta 1411., když Jan XXIII. papež proti králi neapolitánskému válku vedl, těm, kteří by se potřebovati dali, odpustky rozdával, a nějaký těch frašek kramář do Prahy se dostav, je zjevně z katédry po kostelích rozhlašoval, našli se ve třech kostelích, kteříž proti tomu se ozvali, mluvíce, že papež, poněvadž na křesťany takové těžkosti vymýšlí a je k válkám proti sobě rotí, antikristem býti musí. I jsou ti tři jati a do vězení dáni: Martin Křídélko, Jan Hudec a Stanislav Polák, švec. Za kteréž ač akademie i obec se přimlouvala, však přece hned za horka jsou na ryňk vyvedeni a stínáni. Což jakž se rozhlásilo, akademici přiběhli a těla jejich vzavše s slavnou processí zpívali: *Isti sunt sancti, qui pro testamento Dei sua corpora tradiderunt*, i do kostela Betléma vnesli a pohřbili.
11. Na zejtrí Jan Hus proti těm pověstným odpustkům *theses* (artikule) sepsal a aby o nich disputováno bylo, je vyvěsil i zjevně (s M. Jeronýmem, kterýž tak statečně bludům ve škole jako Jan Hus v kostele odpíral) jejich marnost prokázal. A když onen přece nestydatě ty odpustky prodával, sběhši se houf studentů, naň udeřili, odpustky a pečeti pobrali, jednoho z prostředku svého vybravše, v kurevské šaty oblékli, na káru posadili, bulli přes rameno mu navěšeli, vůkol vozili a vykřikovali. Nevěstka pak lid obecný lahodnými slovy i rukama k sobě vábila, požehnání rozdávala, až potom na prostřed rynku ty odpustky s mnohými papežskými i kněžskými psanými jsou spáleny.
12. I obeslal papež Husa do Říma; kterýž když (podle rady některých pánů i akademie) se nepostavil, tedy papež (Jan XXIII. léta 1413. měsíce června) zapověděl v Praze mše sloužiti; a to prý proto, že tam jest tvrdošijný přestupník Jan Hus. Tu Hus vida, že i vrchnost se zlobí, i lid obecný proti němu rotí a všecko se bouří, ustoupil dobrovolně z Prahy a po městech slovo Boží kázal, až do času toho, v němž do Konstancí, aby počet z učení svého vydal, povolán a císařským gleitem ubezpečen byl. Tam jak ho římská

sběř přijala a jak s ním nakládala, historie svědčí; jmenovitě že léta 1415. 6. dne července M. Jan Hus, a 1416. 30. dne května M. Jeroným upálení jsou. Viz Martyrologia.

KAPITOLA IX.

Celá Česká země potupena

1. Nenasýtíli se krví jejich nepřátelé, ale v rady krvavé vešli, jak by celý ten národ zahladili. Nebo když přední páni čeští v počtu 58 jménem vši obce české psaní k tomu konciliu učinivše, rukama vlastníma se podepsali, pečeti upečetili a na to se doptávali, proč tak nespravedlivě jejich duši pastýře, muže nevinného, pobožného, svatého, učitele pravdy Boží věrného potupili? (Psaní toho dátum bylo: v Praze léta 1415. 2. dne měsíce září.) Oni na to psaní, jako ani pánům moravským na podobný v té příčině učiněný list, žádné odpovědi nedali, ale psali k jiným milí ti konciliu toho otcové, jako ku panu Janovi z Michelsberku, Alšovi Škopkovi z Dubé, Albrechtovi z Choltic atd., o nichž věděli, že i v přednosti jsou postaveni i římskými pověrami omámeni. Těch oni žádali i je v tom sobě zavazovali, aby církev římskou sobě poručenou měli, a aby Janovi, biskupu litomyšlskému, v potlačování kacířstva i kacířů nápomocni byli. Datum v Konstanci léta 1416. dne 22. měsíce března.
2. Z čehož pošlo, že když tak Čechové od konciliu roztrženi a proti sobě ozbrojeni byli, zjitření, svády, nenávisti den ode dne více a více mezi nimi rostly, až duchovníci s kazatelnic husity vylučovali, proklínali, a aby je tím více zošklivili, rozličných lživých důvodů k tomu užívali. Mezi jinými věcmi i toho, že do svíců voskových knoty první blátem oblepené dávali, a když oheň vosk ztrávil k tomu blátu dohořel, a svíčky tehdáž při tom husitů proklínání od vlhkosti bláta hasly, že hle i tím divem Bůh sám ukazuje, jak ti zlořečení kacíři ani světla užívati hodni nejsou, křičeli. A tak z obcí je vyháněli a všelijaká protivenství jim činili; i kostely, kde jen mohli, gvaltem odbírali. Kteráž věc léta 1419. dne 13. července takovou v Praze učinila bouřku, že od obecného pozdviženého lidu v Starém městě páni radní i s rychtářem skrze okna z rathauzu vyházeni a od lidu na špice oštípů neb kopí rozchytáni byli.
3. Od téhož konciliu zvolený papež nový, Martin V., v létu 1418. z Kostnice lahodný sice list k Čechům poslal, a je, aby Viklefových i Husových bludů odvolali,

namlouval; potom však léta 1420. ve Florencii klatbu na ně vydal a císaře, krále, knížata, markrabata, hrabata, pány, hejtmany, města i obce proti nim k vojně struboval, prose, aby pro rány Kristovy a pro vlastní své spasení, spolčice se vespolek, na Čechy udeřili a ten svatokrádežný a zlořečený národ dokonale vyhladili. Kdež i každému nejbezbožnějšímu člověku, kdož by jen jednoho Čecha zabil, všech jeho hříchů dokonalé odpuštění slibováno.

4. Tím podnětem císař Zikmund se vši německou říší a se všechněmi blízkými králi zapálen byv, otrokem se antikristova tyranství učinil, když toho hned roku do země České velikým vojskem vtrhl a celých třinácte let ji hubil. A toť byla ta vojna, kteráž husitskou sloula, o níž napsal Aeneas Silvius, že se jí potomkové více budou diviti, nežli věriti, proto že v ní žádného neměli štěstí papežští houfové, ale Žižka, vůdce český, a jeho pomocníci vždycky vítězili.
5. Avšak Čechové sami mezi sebou divně se pomíšeli; když někteří při císaři a při papeži stáli; jiní kalich (odkudž kališní pojmenování) horlivě zastávajíce, k společným mordům náramně tyrancky proti sobě rozpáleni byli.

KAPITOLA X.

Mučedlníci Táborští

1. Ale dotknouti trochu zřetelněji náleží míst a osob některých, a ukázati něco částečně, jak jest sběh římská, jsouc tím antikristským Martinovým lermem poštována, s věrnými zacházela.
2. Když po Václavově smrti Zikmund císař v království se uvázal a skrze komisaře (poněvadž sám v Čechách se neukázal, až potom s vojskem) rozličné věci na zmenšení svobod svědomí lidských nařizoval, tedy ti, kteří se čistého učení přidrželi, sběhli se v několika tisících na jednu skalnatou horu, v desíti od Prahy mílich ležící, a té jméno dali Tábor. Kterouž zdmi ohradivše, město vzdělali, aby byla-li by potřeba, jakož potom byla, zbrojně ho brániti mohli.
3. Těm tedy Římané, a brzo potom rozzlobivše se sami kališní, jaká jen mohli protivenství činili. A nejprvé, když oni posly své o pokoj do Hory Kutné poslali, Havla Prstena a Matěje Blažka, ti od horníků (jižto na větším díle pro práce havířské Němci a již císařskými byli) zjímáni a do nejhlubších havířských dolů za živa vmetáni

byli. Čehož se též potom Janovi Chodkovi, faráři kouřimskému (an to město císařský lid již bylo přijalo) i jiným mnohým duchovním i světským dostalo. Nebo i skupovali Tábořské a za kněze pět kop grošů, a obecného člověka jednu kopu grošů dávali. Což potom hrozného krve prolití příčinou bylo.

4. Nachází se zajisté v jedné psané knize (čehož kněz Václav Therminus svědkem jest), že léta 1420. na Kutných Horách do jednoho dolu uvrženo okolo 1700 lidí, do druhého 1308, do třetího 1334. Protož potom každoročně 18. dne dubna na tom místě (kdež i kostel vystavěný posavad zůstává) slavná shromáždění a na památku týchž mučedníků kázání mívati obyčej byl až do léta 1613., když nejvyšší mincmistr Vřesovec to, ale na darmo zastaviti se pokoušel. Potom teprv, když protivenství se rozmohlo, v létu 1621. to ustalo.

KAPITOLA XI.

Jan Krása

1. Byl jeden z předních kupců pražských, kterýž za příčinou svých handlů do Vratislavě se dostal toho času, když tam císař Zikmund a legát papežský Fernandus byvše, o vojně proti Čechům radu měli. Ten, že v hospodě za podanou příčinou o Husovi, jak člověk nevinný byl, jak nespravedlivě odsouzený, a o večeri Páně jak pod obojí spůsobou rozdávana býti má, svobodně mluvil, jat byl a uvržen do žaláře.
2. Na ráno pak dostal se do téhož žaláře Mikuláš z Betléma, student z Prahy do Vratislavě k císaři vyslaný, skrze něhož tak svůj úmysl otevřeli, že jestli jim užívání kalicha dopustí, za krále jej přijíti chtějí. Ale císař i nad poslem jejich provedl ukrutnost.
3. Toho tedy k sobě přivedeného Mikuláše Jan Krása pobožným rozmlouváním nemálo potěšoval a že na něm utrpení svých tovaryše míti bude, z toho se radoval, i jemu k témuž sloužil, řka: „Můj bratře Mikuláši; jaká to naše sláva, že jsme k tomu povoláni, abychom svědectví vydali Pánu Ježíšovi? Podstupmež ochotně to tak maličké trápení; boj jest krátký, odplata věčná. Rozpomínejme se na Pána, jak on hořkou smrt pro nás podstoupil, jak nevinou krví my vykoupeni jsme, a jaké muky mnozí mučedníci a panny podnikali?“ Těmi a těm podobnými slovy napomínati ho nepřestával. Ale Mikuláš, když na popravu veden a provazy ke koni za nohy uvázán a po ulicích

smykán býti měl, strachem smrti jsa zachvácen a od přistojícího Fernanda životem těšen, povolil, a jakž oni mluvili, husitských bludů se odřekl.

4. Krása pak na všecka legátova namlouvání jako skála nepohnutý zůstal a že „toho ode mne daremně čekáte“, řekl. Z nenáhla tedy po ulicích vlečen, an všude za ním legát chodil a často i katu, aby se zastavil, rozkázav, volal: „Smiluj se sám nad sebou, odstup od těch bludů, kterýchž všetečně nasáli Čechové.“ Ale on odpovídal: „Pro evanjelium Pána Ježíše umřítí hotov jsem.“ A tak od polu mrtvý až na místo popravné dovlečen i upálen jest. Stalo se léta 1420., dne 14. března; a hned v následující neděli družebnou (17. března) legát od Martina papeže proti Čechům učiněnou klatbu na kostelní dveře přibíjeti a s kazatelnic vyhlášovati poručil.

KAPITOLA XII.

Mučedlníci litoměřičtí

1. Purkmistr litoměřický, Pichel, člověk ukrutný a lstivý, jedné noci 24 nejpřednějších měšťanů a mezi nimi zetě svého zjímá a do hluboké věže u brány sv. Míchala uvrhl. Potom pak poradiv se s některými Zikmunda císaře hejtmany a pojav něco žoldnéřů, je hladem a zimou na polo zmořené vytáhnouti, ortel smrti jim přečísti, ruce i nohy v hromadu svázati, na vozy vložiti a k břehu řeky Labe vésti poručil.
2. Sběhlo se množství lidu, manželek, dítek, příbuzných a přátel, kteříž v pláč a kvílení se vydali. Přistoupila jednorozená purkmistrova dcera a spjatýma rukama k nohám otci padši, za život jen aspoň svého muže žádala: ale kamene tvrdší otec, aby neplakala, že neví, zač žádá, a že vzácnějšího manžela dostati může, řekl. Ona vidouc, že nic vyprositi nemůže, vstala a řekla: „Nebudeš ty mne, otče, více vdávati;“ a plačíc a v prsy se bijíc i vlasy trhajíc, s jinými za mužem pospíchala.
3. Mučedlníci k břehu přivezeni a s vozů sházení byli, a nežli prámy zhotovili (nebo mostu ještě nebylo), hlasů pozdvihše, nebem i zemí svou nevinnost osvědčovali, a manželkami, dítkami, přátely se žehnali, k stálosti a k horlivosti a k přidržení se raději Božího slova než nálezků lidských sebe i jich napomínali, až také i za nepřátele se modlili a duše Pánu Bohu poroučeli. V tom na prámy vloženi, na hlubinu vezeni, a tak ruce k nohám přivázány majíce, do řeky vhozeni a utopeni. Stáli kati okolo břehů, majíce v rukou železem okované sochory a vidle, aby žádnému z nich k břehu se

přiblížití a vyjítí nedopustili, a když se kdo k břehu přibližoval, toho bodli a na hlubinu odstrkovali.

4. Purkmistrova dcera znamenavši zrakem manžela svého, do řeky vskočila a v polo ho uchytivši, z vody vytáhnouti se snažila. Ale že i ona v hlubině jíti ani on rozvázán býti nemohl, a mimo to on vodou již naplněn jen ke dnu se táhl, stalo se, že oba spolu utonuli, a na druhý den tak, jakž se byli objali, vytaženi a do hrobu vloženi byli. Stalo se to 30. máje léta 1420.
5. Ta historie brzo potom v kostele litoměřickém U všech svatých na věčnou té věci památku literami zlatými vypsána, i též na bráně svatého Míchala řečené na zavěšené tabuli vídána byla, až teprva v létu 1623. osmého dne července z rozkazu Jiřika Michny, komisaře nad reformací, všecko to zahlazeno jest.

KAPITOLA XIII.

Václav, pastýř církve arnoštovické, s jinými osmi upálen. A Kunrád, arcibiskup pražský, k pravé víře obrácen

1. Když Albrecht, arcikníže rakouské, Zikmundovi, tchánu svému, proti Praze pomoc poslal, jezdcí jeho ve vsi Arnoštovicích (nedaleko Milčína) faráře místa toho Václava, Bohu i lidem milého, s kaplanem jeho a s třemi sedláky a se čtyřmi pacholaty, z nichž nejstarší měl let jedenácte, zjímali, (kněží proto, že pod obojí sloužili, druhé že pod obojí přijímali), a do Bystřice, kdež ležení měli, k hejtmanu svému dodali, a ten je k svému biskupovi odeslal. Biskup tomu knězi, aby se sloužení pod obojí odpřisáhl, aneb že upálen bude, poroučel. On srdnatě odpověděl, že evanjelium tak pod obojí sloužiti učí, a tak i vaše mšály ukazují; aneboť tedy to jest dobře, aneb vymažte Písmo. Tou svobodnou odpovědí přatojící tu tak se rozlítli, že jeden z žoldněřů železnou rukavicí v tvář ho udeřil, až mu krev nosem i ústy tekla. Tedy biskup zase ho hejtmanu odeslal, a hejtman opět biskupovi. A když tak celou noc z něho posměch měli, ráno v neděli vyvedeni všichni a na hranici tak spořádání, že ti mdlejší tomu udatnému Kristovu rytíři Václavovi do lůna vkladeni byli. A když ještě biskup napomínal, aby se kalicha odpřisáhl, za sebe i za své věrný pastýř odpověděl: „Odstup to od nás, my tisíc smrtí raději chceme podstoupiti, nežli pravdy Boží v evanjelium tak patrně zjevné se odepřítí.“ A hned na poručení kat hranici zapálil a je jako oběť Bohu příjemnou s tím

plamenem vzhůru odeslal, a pastýř po jiných nejposléze ducha Bohu oddal. Stalo se léta 1420, dne 7. července.

2. A tohot' právě dne Kunrád, arcibiskup pražský, nad takovými ukrutnostmi se zhoršiv, a že pře papežská nepravá jest poznav, podobojím se býti vyhlásil, arcibiskupství se sebe složil, zbroj oblékl a Pražanům za vůdce vojska jejich proti papežencům se propůjčil. Za administratory pak konsistoře pražské zvoleni byli čtyři farářové pražští, M. Jan Příbram, M. Prokop Plzenský, M. Jakobellus a Jan Želivský. A tent' byl počátek konsistoře pod obojí, kteréž potom císař Zikmund (arcibiskupství obnovuje) stavům povolil a přísahou potvrdil.
3. Nicméně přece nepřátelé se zlobiti a bouřiti nepřestali, z kterýchžto jeden aspoň hrdinský čin, téhož roku vykonaný tuto se připomenouti můž. Jmenovitě že dne 26. prosince (na svatého Štěpána) Hynek Červenohorský, hejtman jaroměřský, vpadna do kostela ve vsi Krčíně, když svátostmi slouženo bylo, některé pomordoval, některé zjímal. A což zlořečené paměti hodné jest, vzav s oltáře vína plný kalich, koni svému podával a vypiti dal, mluvě, že kůň jeho též jest pod obojí.

KAPITOLA XIV.

Václav švec, Martin Loquis, Prokop Jednooký a jiní

1. Léta 1421. dne 23. července nějaký švec, jmenem Václav, v Praze do sudu zabedněn jest a upálen. Za vinu mu dáno, že před monstrancí povstati nechtěl, ale hřbetem se k ní obrátiv, svátosti zneuctil.
2. Jat byl také téhož roku 26. dne února Martin Loquis a obžalován, že Valdenských o svátostech bludy uvozoval a že na večeri Páně chléb i kalich v ruce přijímajících dáván býti má, s hrozným rouháním učil. Ale na přímluvu Tábořských z vězení jest vypuštěn, a aby další nenávisti a prchlivosti ustoupil, pojav s sebou druhého kněze, Prokopa Jednookého, na Moravu se obrátit umínil. A když skrze Chrudim šli, poznáni jsou a od Diviše, hejtmana téhož města, zjímáni, poutami sevřeni, a co by o svátosti oltární myslili, tázáni. Martin odpověděl: „Tělo Kristovo v nebi jest, nebo jedno toliko měl a ne více.“ Hejtman jako by takového rouhání sněsti nemohl, pohlavek mu vyřal a pro kata, aby hned takového kacíře upálil, poslal. Ale byl při tom Ambrož, kněz hradecký, aby mu darování byli vyžádal, a do Hradce je s sebou zaveza, 15 dní u

vězení měl a rozličně s nimi, aby bludy poznali i jich odvolali, zacházel. Když je pak mimo naději stálejšími nalezl, odeslal je do Roudnice, kdež do temného žaláře vsazeni a v něm za dva měsíce (an k nim žádného z lidu nepouštěli) držáni, i rozmanitě mučeni byli. Nebo i ohněm tak byli páleni, až z nich střeva lezla, aby vyznali, odkud takových bludů nabyli a koho v Praze za společníky mají; jakož pak jména některých udati musili. Napomenuti jsouce, aby od toho bludu na cestu pravdy se navrátili, zasmávše se, řekli: „Ne nám, ale vám potřeba o navrácení se mysliti. Nebo od slova Božího k podvodům antikristovým jste zavedeni, a ctíte místo Stvořitele stvoření.“ Když byli vedeni na popravu, byvše od papežských kněží, aby za sebe modliteb od lidu žádali napomínání, odpověděli: „My těch modliteb nepotřebujeme. Ale prostě, ó křesťané, sami za sebe a za ty, kteříž vás svozují, aby obojím z těch temností vyběřiti dal nejdobrotivější Otec nebeský.“ Na místo popravné přivedeni byvše, do sudu oba spolu zabeďněni a tak upáleni jsou. Stalo se 31. srpna léta 1421.

3. Brzo potom jato bylo v Praze téhož smyslu několik osob, totiž kněží tři, Kaška měšťtínin, Jiří z Klatov a nějaký Abraham, že svíc před svátostí rozsvěcovati bránili.

KAPITOLA XV.

Jan z Želiva

1. Mnich byl řádu Premonstratského, kazatel u Matky Boží Sněžné v Novém městě pražském, jeden ze zvolených konsistoře pražské administratorů; ne tak velmi učený, jako znamenitě výmluvný. Ten velmi mnoho posluchačů mívaje, čisté učení jako i Táborští vedl, a Pražanům příčinou byl, aby radu obnovili. Ale hejtman Starého města pražského, Hašek z Velíše, že od něho často kárán býval, s radou od polu papežskou se spuntoval, kteříž téhož Jana z Želiva se dvanácti jinými lstivě na rathauz dostavše (léta 1422. dne 9. března), hned za horka postínati dali. Kterážto věc když po krvi z rathauzu tekoucí poznána byla, velikou způsobila bouřku. Nebo ihned obec se sběhla a vyběřši dvěře je postínané nalezla. Kdež jeden z obce hlavu mnichovu vzav, ven vynesl a všemu tomu množství před rathauzem ukazovav takové správil úpění a nařikání jaké žádným perem dostatečně vypsáno býti nemůže.
2. A hned nějaký Fr. Gaudencius hlavu tu na mísu vzav, po městě nosil a kterékoli potkal, ku pomstě ponoukal. Čímž množství to tak zjitřeno a rozpáleno bylo, že

některé z radních pobili, a jiní zutíkali. Tu koleje akademické zloupeny, těla stínaných do kostela vnešena a slavně pohřbena jsou, kdež kazatel pláč lidu slyšev a některé tak zděšeně, že omdlávali a ven vynášeni byli, viděv, z počátku i sám umlkl, jako by oněměl; avšak přišed sám k sobě, ta slova z skutků apoštolských „I pochovali Štěpána muži pobožní a plakali nad ním“ vykládal. Při konci pak kázání mnohými slovy s mnohými slzami a osvědčováním, i hlavy Želivovy lidu ukazováním, horlivě, aby na to, co se od toho věrného preceptora naučili, pamatovali, a byť i anjel s nebe přijda, protivné věci kázal, nevěřili, napomínal.

KAPITOLA XVI.

Mučedlnictví od falešných husitů

1. Již přistoupení náleží k té rotě, kteráž od Husa jména sobě vzavši, z větší však částky se převrátila a pravdověrným protivenstvím činila. Mělit' sice všickni příkladem mistra svého Husa opravdovou k tomu mysl, aby proti antikristu válčili, ale že po jeho smrti obzvláštního nějakého opatrného a srdnatého vůdce, který by takový lid v nějakém řádu zdržoval, neměli, stalo se, že sami proti sobě se srotili a ukrutné mezi sebou roztržky vzbudili. Obecný zajisté lid a žakovstvo na sám kalich (odkudž i Kališní slouli) pozor majíce, jiných artikulů Husova učení bezpečně zanedbávali. Táborští sami (mezi nimiž vznešenější byli Václav Koranda a Mikuláš biskup, muži znamenití, i něco málo jiných) ve všech artikulích i ceremoniích čistotu a sprostnost zachovati usilovali. Onino proti nim volali, že ne ve všech věcech od obyčejů církve odstupovati náleží; tito zase, že pověr žádných snášeti nenáleží. Přimísili se k oněmno někteří papeženci, aby tím lépe papežovu a císařskou při fedrovali, roztržky společně vzdělávali a proti čistšího učení následovníkům nenávisť v lidu vzbuzovali, ošklivým pikhartským jmenem je hyzdíce. Pikharty pak nazývali Valdenské, kteříž málo před tím z Frankrejchu (kdež i krajina Picardia nazvaná leží) vypovědění byvše, v Rakousích se zdržovali a za ty nejhorší kacíře vůbec jmíni byli. Tak vzbouření všecko se všudy dalo. Nebo jak horlivý ten kněz Jan z Želiva od Pražanů s'at byl, málo výše připomenuto. Našli se i ti, kteříž Žižku, vůdce tábořského, omámili, že ke kališným přistoupil a Pikhartům, tak řečeným, mečem i ohněm rovně jako papežencům protivenstvím činil.

2. Léta 1427. i ti konsistoře pražské administrátorové, Mistr Příbram a Prokop z Plzně, toho času akademie rektor, s M., Petrem z Mladenovic a doktorem Křišťanem proto, že čistší učení vyznávali, nejprv do vězení dáni a potom z města vypověděni byli. Nebylo by jistě divu, kdy by je tak nesvorné hned tehdy rota papežova dokonce byla vykořenila. Ale divná Boží dobrotivost tak moudře lidskou hloupost spravovati umí, aby ani přátelé ani nepřátelé neměli se čím chlubit. Nebo kolikrátkoli císař na ně tak rozdvojený s vojsky přitáhl, tolikrát oni v pokoj mezi sebou všedše, společně pře společnou zbraní zastávali. Kdež Žižka a po něm Prokop, tábořský hejtman, nejvíce spravovali, a Bůh vždycky požehnával a vítězství dával.
3. Vidouce tedy císař a papež, že válkou proti Čechům nic spraviti nemohou, obrátili se ke lti, a v roku 1431. do Bazileje koncilium svolavše, Čechů k přátelskému o všecko se porovnání lahodně pozvali, a jak sami chtěli, tak je, že sebou tam bezpečni budou, ujistili. Posláni tedy na to koncilium poslové, mezi nimiž přednější byli, z kněží: Jan Rokycan, pražský, a Mikuláš, biskup tábořský, a Vilím Kostka, pán z Postupic. Kdež přívětivě přivítání a na to, čeho by žádali, doptávání jsouce, přednesli čtyři artikule, žádající aneb je sobě povolené míti, aneb jich zastávati. Byli pak artikulové tito:
  - I. Aby užívání kalicha lidu obecnému bylo navráceno a všechny služby Boží jazykem mateřským konány byly.
  - II. Aby kněží po světsku nepanovali.
  - III. Aby slovo Boží svobodně kázáno bylo.
  - IV. Aby zjevní hříchové zjevně byli trestáni.

A když se legát papežský zeptal, zdali toho více nemají, nebo prý tak se povídá, že věříte, že řehole mnišské jsou z ďábla, odpověděl Prokop: „Odkudž by tedy bylo to, což ani od patriarchů, ani od Krista a apoštolů ustanoveno není?“

4. Jsou potom z obojí strany vybráni, kteříž o těch předložených artikulích celých 50 dní disputovali. A když Čechové přemoženi býti nemohli, přišlo k přátelskému porovnání. A že Rokycan, nadějí arcibiskupské důstojnosti zmámený, jiné legáty pománil, tak se to všecko skončilo, aby Čechové, že ku poslušenství stolice římské se navrátiti a učení její i všech obyčejů zachovávatí chtějí, slíbili, vymíníc toliko kalicha užívání, kterýž jim svobodný puštěn, jako i jiné to, zač žádali. A toť jsou ti artikulové, kteréž kompaktáta jmenovali.

I jsou posláni do Čech od téhož konciliu a od císaře legáti, kteříž to vyhlásili, že Čechové do lůna církve přijatí jsou a milými jejími syny zůstávají. A tu na svolaném sněmě Rokycan, jak všecko podle vinše obdrželi, oč po tak mnoho let bojující tak mnoho krve vylito a království České v pustinu uvedeno, vysoce vychvaloval, daleko jinak o papeži a císaři než prvé, když je nevěstkou a šelmou v knize zjevení vymalovanou jmenoval, mluvě.

Těžké to bylo mnohým a zvláště horlivým Táborským, že tak od šlépějí Husových odstoupiti a k společnosti Antikristově se navrátiti má lid český. Ozývali se proti tomu jak mohli, až i k vojně zase přišlo; kdež Táborští potlačeni a vši vojenské moci [u Lipan] zbaveni byvše, ne jináče potom než mečem Božího slova a trpělivostí brániti se mohli. Stalo se to léta 1434.

5. Léta 1435. na veřejném sněmě zvolen slavně za arcibiskupa Jan Rokycan. Ale když vida, že císař (snad že se člověku chytrému a neustavičnému nedověřoval), jeho slavnému svěcení překážkou byl, on těžce nesa, že tak omýlen jest, zase i s svými proti císařskému nenáležitému postupování i papežskému panování kázati počal; a potom císaře se boje, z Prahy téměř na tři léta ustoupiti musil. Nebo Zikmund hned brzo umřel, a Albrecht, náměstek jeho, ve dvou letech, nechav syna po smrti narozeného Ladislava, kterýž u Fridricha císaře chován byl.
6. Tu když krále nebylo, a ovšem když po smrti Ladislavově Jiří z Poděbrad nastoupil, kteréhož Rokycan právě v své moci měl, počalo se plniti to proroctví, že Manasses Efraima žráti bude, Efraim Manasses, a oba že budou proti Judovi. Nebo papež na Jiřího a kališné záповědmi, odsuzováním a klatbami hřímal; a tito zas neméně co navzdoru papeži a mnichům činiti mohli, činili; právě pak věřící od obojích sužováni byli.

KAPITOLA XVII.

Táborští potlačeni

1. Nebo léta 1444. ostatkové Táborských i lstmi i moci do konce potlačeni. A to tak, že Rokycan i sám i skrze jiné lahodně je k sobě vábě, za toho se stavěl, jakoby ještě svého ustoupiti hotov byl, jestliže to prokáží, že by čistší Boží pravda při nich byla. A

že nežádá v té při, buď on sám buď kdokoli z jeho strany, soudcem býti, ale aby páni stavové na obecném sněmě to rozeznali a výpověď učinili. Povolili k tomu Táborští a na novou spravedlivou při spolehše, na sněm se postavili. Kdež po mnohých rokováních naposledy soudcové, kteří by zřetelnou a dokonalou výpověď vynesli, ježto by mocí toho sněmu tak byla utvrzena, aby žádná strana nikam dále appelovati nemohla, ale se k druhé přiloučiti povinna byla, zvoleni. A ti, když na Rokycanovu stranu (neb to tak nasnováno bylo) výpověď vynesli, dobří a upřímní Táborští teprva jak lstivě oklamáni jsou, spatřili. Avšak že proti smlouvě nic činiti nesměli, srovnati se v ceremoních slíbili. Že pak domů se navrátivše, s reformací církve odkládali, Jiří, místodržící království českého, s vojskem přitáhl, město oblehl a tak soužil, že měšťané se vzdavše, kněží své jemu v moc vydali, kteréž on na zámku Poděbradech a Liticích do žalářů dané z větší částky pomořil. Ale Lupáč s některými jinými k Rokycanovi přistoupil.

KAPITOLA XVIII.

Povstání Jednoty Bratrské

1. Když Čechové po několik let daremně do Říma posílali, za posvěcení a potvrzení svého arcibiskupa žádající, a papež toho, dokud by Rokycan kalicha neodstoupil, učiniti nechtěl, nýbrž kardinála Svatého Anjela v létu 1448. do Prahy poslav, kompaktata pod způsobou přátelského jednání od nich k spatření požádati a s nimi ujeti poručil (jakož pak byl již s nimi ujel ale v Benešově dostižen a zase přiveden i vrátiti se musel); Rokycan v sobě ku papežovi nenávisť obnoviv o něm to z knihy Zjevení a proroka Daniele provozoval, že Antikristem jest. A my (tak řekl), jestliže od poslušenství jeho neustoupíme, bídným a potupeným lidem konečně zůstaneme; a že pak pravidlo náboženství ne kompaktata ale zákon Kristův míti a všecko papežské jakožto poškrvněné opustíce, všecko z apoštolských gruntů docela obnoviti musíme, mluvil. Sumou, tak na Antikrista hřimal, že lidé větším dílem za druhého Husa ho míti a nové reformací se nadáti začali.
2. Ale když k tomu ruky nepřičinil, někteří opravdovější z posluchačů jeho, mezi nimiž byi jako přední Řehoř, syn sestry Rokycanovy, člověk urozený, poradivše se mezi sebou, šli k Rokycanovi, svírání svědomí svého jemu otevřeli a od něho rady žádali.

On přátelsky je přijav, horlivost schvaloval, spisů některých (zvláště Petra Chelčického proti ohavnostem v církvi vešlým) ku přečtení propůjčil, a tím horlivost jejich více roznítit; aby však mlčeli a trpěli, radě. Když po druhé i po třetí o to naň nastupovali v větším již počtu, žádajíce, aby co slovem učí, skutkem ukázal a neodkládal odpověděl že ta věc velikého rozmyslu potřebuje, tak hrubě na spěch nic předsevzato býti nemůže.

3. Rokycan mezi tím, cokoliv jen mohl proti papeži vyobmýšlel až i porovnání s církvi řeckou. Nebo když dekret koncilium florentského (na němž Čechové zase jako kacíři od církve byli odcizeni) vůbec byl vydán a stavové v Praze léta 1450. sněm i kněží svůj synod drželi a radě Rokycanově všickni povolili, stalo se odvolání k církvi řecké a vyslání s listy do Konstantinopole poslové, z nichž přední byl M. Konstantin Angelik. Tu Řekové artikule učení od poslů slyševše, z společného se srovnání těšili, a v své k Čechům odpovědi jich u víře potvrdili; a že jim kněží světiti budou, slíbili. (Jest list na pergameně voskem lazurové barvy spečetěný s podpisem patriarchy a přednějších jeho biskupů, pod dátum 18. Januarii léta Páně 1451.; kterýž potom vytištěný až podnes se nalézá, jako i odpis administrátorů konsistoře pražské, pod datum v Praze 29. září léta 1452.). Ale když tu ne rychlo bylo čeho se nadáti a následujícího roku Konstantinopole od Turků vzat, Rokycan svých zase posiloval a vůbec že již již pravé obnovení náboženství nastává, naději činil; až i obyčej říkati měl, rozličné zlé věci haněje: My prý jen povrchu se dotýkáme, ale brzo vyjdou ti, kteříž grunty pravdy Boží z hluboka vyvedou.
4. Když pak ty pobožné duše, na sedmý již rok odkládaje, vodil, opět za radu byv žádán, odpověděl že všecko v mysli přeběhna a přehlédna, nic lepšího nenachází, než že by se státi muselo odstoupení a dokonalé jak od kališných jako od papeženců samých oddělení; nebo prý při obojích jen ohavnost ze všad se prýští a jest tak zlá věc, že uzdravena býti nemůže. (Tomu podobně i Lupáč radil.) A když řekli: „Nu, odstupmež tedy, my tebe jako vůdce, jako učitele, jako otce znáti, ctíti, následovati budeme,“ odpověděl: „Na tvrdo by přišlo skočiti, příliš jste smělí; věc jest plná nebezpečství,“ a co k tomu podobného mluvíval.
5. Mezi tím, když město Konstantinopole léta 1453. od Turka mocí vzato a dva z rozptýlených Řeků do Prahy se dostali, Rokycan přívětivě je přijal a po mnohém s nimi o náboženství rozmlouvání mši sloužiti dopustil. Kdež poněvadž se ukázalo, jak rovně u Řeků náboženství mnohými pověrami jest obtíženo, onino dobří lidé více se v

horlivosti ducha svého rozpálili, vidouce před kým utíkati a nevidouce, koho následovati.

6. Znovu tedy k Rokycanovi přišli a Bohem i slávou jeho se osvědčující, žádali, aby se nad jejich dušemi a svedeným lidem smiloval a jich v takovém při spasení nebezpečnosti neopouštěl. Ale on neměl tak mnoho síly, aby opustě marnou arcibiskupské slávy naději, s lidem Božím pohanění a kříž sobě zvolil; nepřívětivě se ukázal, že nezbedně nastupují nařikal, a aby dadouce mu pokoj, sami odstoupili, radil; on že jim od krále (Jiřího z Poděbrad), kterýž, aby jen koruny dosáhl, papeži poslušenství byl slíbil), někde místo, kdež by bezpečně bydliti a s dobrým svědomím Pánu Bohu sloužiti mohli, vyžádá.
7. I vyžádal jim panství Litické, na horách při hranicích slezských, kam hned ti pražští měšťané, bakaláři a mistři se odebrali, a jiní od jinud, i z obecného lidu i z urozených, učení i neučení v nemalém počtu se sběhli, obzvláště v létu 1459. do vsi Kunvaldu (v kraji u Žamberka, viz odpov. list 57, in 8. N. 249), kdež čtení svatých Písem, modliteb a pobožných skutků pilní byli. Kněží měli z kališných, kteříž pověry opustivše způsobu sprostnosti apoštolské se připodobňovali, z nichž přední byl Míchal Žamberský, dobrý a nábožný stařec. A ti všickni vespolek oním, hned za apoštolů všechněm křesťanům přivlastněným a pobožným dušem milým jmenem, *bratři a sestry* nazývati se začali, pokudž to pošlo, že jim obzvláště ten titul přivlastněn byl a zůstává posavad. Ačkoli také pro rozdíl od mnichů rozličných řádů a bratrstva, Bratřimi zákona Kristova jmenovati se byli začali, a pro uvedení sebe a všech církví svých v pravou víry a ducha jednomyslnost, Jednotou Bratrskou.

KAPITOLA XIX.

První Bratřím učiněné protivenství

1. Nelíbili se ďáblu takoví nové církve počátkové; protož novou a ukrutnou vzbudil bouřku, aby ji zahladil. Když zajisté o té věci pověst tu i jinde se roznesla, všudy kněží proti nim v lidu nenávist vzbuzovali, „haste“ křičíce, „haste jiskru, než z ní oheň vzejde“. Ano i sám což divné jest, Rokycan v nepříteli se jim obrátil, za opovážlivou drzost to co učinili, pokládaje. Nacházeli se zajisté kteříž i před králem i před konsistoří rozličné na Bratří žaloby vedli.

2. Stalo se tedy léta 1461., když bratr Řehoř s jinými některými své přátele v Praze navštěvoval a v jednom domě shromáždění měl, že jsou vyzrazeni a zjímáni. Kdež to paměti hodné se stalo, že rychtář přišed, na prahu světnice té se pozastavil a slovy z Písma vzatými k nim promluvil, řka: „Všickni, kteříž chtějí pobožně živi býti v Kristu Ježíši, protivenství míti budou. A protož vy, kteříž tuto jste, za mnou do vězení pojďte.“ Byl zajisté muž pobožný a o úmysle Bratří dobře smýšlející, než že pro rozkaz vrchnosti jináče činiti nemohl.
3. Král uvěřiv zlých lidí pomluvám, že by Bratří příkladem někdy Tábořských nějakou bouřku obmysleli, poručil Řehoře, muže svatého, zmučiti. On pak v hluboký sen aneb u vytržení mysli upad, žádných necítil bolestí a za mrtvého byl jmán od těch, kteříž ho mučili; protož ze skřípce složen byl. K němuž příběhna ujec jeho, Rokycan, a že v tom trápení umřel, za to maje jako i jiní, s pláčem nad ním naříkal: „Ó bych já na tvém místě byl, můj Řehoři!“ kteráž slova několikrát opakoval. Řehoř pak po některé hodině k sobě přišed, jaké v tom čase měl vidění vypravoval: že byl uveden na velmi veselou louku, na níž u prostřed stál strom hojné ovoce mající, kteréž rozliční ptáci na ratolestech usedlí zobali. A u prostřed nich stál mládenec, a tak je rafikou spravoval, že žádný z nich z pořádku svého se vychýliti nesměl. Kterýmž viděním nepochybně Pán jemu obraz církve té, kteréž on nějakým patriarchou býti měl, ukázati chtěl. Viděl při tom i jiné tři muže, jako nějaké téhož stromu strážné, kteréž po šesti letech, když v Jednotě ponejprvé tři za biskupy byli zvoleni, viděl v skutku a v pravdě, i poznal a svědčil, že to vlastně ti a ne jiní jsou, kteříž jemu v tom vidění ukázáni byli.
4. Když pak Řehoř na přímluvu Rokycanovu propuštěn byl, vyšli hned od konsistoře na poručení královské otevření a upečetění listové, všechněm kněžím svátostmi bez ceremonií sloužiti zapovídající, a kdo by Bratřím (ohyzdným pikhartským jmenem již přioděným) posluhovati měl, že hlavu ztratí, oznamující.

Bratří tedy v úzkostech postaveni a jako ovce pastýřů zbavené sem tam rozplašeni, zase k Rokycanovi utíkali a pro Boží slávu i vlastní spasení žádali, aby té pře, o níž ví, že Boží jest, neopouštěl a mnohým lidem, kteříž k obrácení hotovými jsou, nepřekážel a poznané pravdy pro jakou pak koli příčinu v nepravosti nezadržoval; a že on jsa všeho kněžstva hlavou, za všechny Bohu bude musiti počet vydati, a více k tomu nápodobně mluvili. Ale když ho zatvrzelým býti viděli, opustili ho, v nejposlednějším listu i ta slova položivše: Rokycane, svět jsi a s světem zahyneš! atd.

5. Kterýmž listem on rozdrážděn byv, zase proti nim krále jitřil. I vyšli zase noví otevření listové, tak královským jako i konsistoře jmenem poroučející, aby nikdež, ani v Čechách ani v Moravě ti škodní lidé trpíni nebyli. A ač se mnozí nacházeli, kteří je jímati i na smrt vydávati chtěli, však Jošt z Rožmberka, biskup vratislavský odrazoval, říkáje, že mučedlnictví jest jako nebezpečná pečeně, v níž se snadně červi líhnou: znáti dávaje, že mučedlnictvím právě věřící se rozmnožují; a že by snáze byli napraveni, kdy by ode všad byli vypovídáni; nebo řekl: „Když nebudou věděti, kam se podíti usmyslí sobě.“
6. A tak Bratří ze všech stran nebezpečstvím obklíčení byvše a mnozí z nich, zvláště přednější, po horách a lesích se rozptýlivše, v jeskyních přebývali, i tam se obávati musíce. Protož sobě oheň ku přípravě nějakého pokrmu ne jindy než v noci, aby jich dým neprozradil, dělati musili; a při ohni v zimě sedíce, Písma svatá čítali a pobožná shromáždění mívali. Když pak veliký sníh býval a oni pro jakou pilnou potřebu shledati se měli, tedy aby po šlépějích vyšlakováni nebyli, do jedněch a týchž šlépějí všickni stoupali, a poslední mezi nimi za sebou jedlovou větev táhl, že se ty šlépěje sněhem zasypaly a šlaku jiného nezůstalo, než ku podobenství jakoby nějaký sedlák ku potřebě své chvojku za sebou vlekl. A proto že v takových skrýších a jamách bývali, potom je na posměch nepřátelé „jamníky“ nazývali.

KAPITOLA XX.

Bratří obzvláštní kněžství mezi sebou vyzdvihli

1. Ustanovili pak tíž Bratří mezi sebou řád, vyvolivše z sebe skrze dané hlasy starší, kterýmž správu všech věcí poručili a poslušenství slíbili. A ti jakž když potřebu viděli, tak některých obzvláštních osob z těch po Čechách i Moravě rozptýlených povolávali a s nimi na těch horách drživali synody, jistá mezi sebou nařízení ustanovující, jak by se mezi sebou i k jiným, přátelům i nepřátelům, též i k králi a všeliké vrchnosti míti a chovati měli; často modlitby i posty sami sobě a rozptýleným Bratřím ukládali a o těch věcech, které by k plnějšimu obnovení života i učení náležely, z Božího slova rady hledali.
2. Největší pak jim starost byla o pastýře duší, odkud je bráti, když by smrtí odešli, které na ten čas měli. Čekati na to, aby někteří svěcení římského, pravdu Boží zamilující, k

nim přistoupili, byla věc nejisté naděje; a připomínali sobě, jak často Rokycan to dosvědčoval, že z gruntu obnoveného musí býti všecko. Chtěli tedy doma mezi sebou svěcení vyzdvihnouti, a to z té moci, které Kristus církvi zanechal, aby pokud ještě svěcené kněží mají, ti jiných posvětili, od kterýchž by potom opět jich náměstkové svěcení býti mohli. Na to když se i žádosti jich i hlasové schylovaly, obávali se zase v myslích svých, bylo-li by to svěcení dosti pořádné, když by světil kněz kněze, a ne biskup; a jak by takového svěcení, když by potřeba přišla, zastávati mohli buď při jiných, buď při samých bratřích svých.

3. A když takovému pečlivému jejich se rozmýšlení několik let minulo, shromáždili se v létu 1467. z Čech i z Moravy přednější muži do 70 osob nedaleko Rychnova, ve vsi Lhotě, kdež po mnohých slzách a ku Pánu Bohu vylévaných modlitbách (aby, líbí-li se Bohu předsevzetí jejich a jestli již toho čas, ukázati ráčil, jaká by tu vůle Boží byla), losem rozhodnouti umínili. Vybrali tedy skrze hlasy z prostředka svého devět mužů, kteréž hodnými býti úřadu kněžského soudili, a povolavše pacholete, tomu co se děje, nic nerozumějícího, davše mu zavřených dvanácte cedulek, rozdati je mezi těch devět kázali. Bylo pak těch cedulek též devět prázdných, a na třech toliko bylo napsáno „Jest“, totiž vůle Boží, za kterouž, aby jim zjevena byla, prosili. Mohlo by se tedy bylo státi, že by všichni prázdných cedulek dostali, což znamením býti mělo toho, že v tom není vůle Boží. Ale stalo se Božím řízením, že ty tři psané cedulky přišly do rukou tří mezi nimi: Matěje Kunvaldského, muže velice pobožného, Tomáše Přeloučského, muže učeného, a Eliáše Křenovského, muže obzvláště opatrného.
4. Ty oni s radostí jako s nebe seslané přijali a o posvěcení jich nové mezi sebou rady drželi. Až zvěděvše, že neš kteří z rozptýlených Valdenských na hranicích moravských a rakouských se zdržují a biskupy své s sebou mají, aby tedy i svému i jiných lidí svědomí na přítomný i budoucí čas ubezpečení učinili, poslali k nim Míchala Žamberského, pastýře svého, na onen čas od biskupa římského svěceného, s jinými dvěma, aby jim co se tu dalo oznámili, a jejich soudu o tom, požádali. Kteříž vyslaní doptali se biskupa jejich Štěpána, a ten přivolav biskupa druhého a několik kněží, o původu svém a posloupnosti své hned od času Konstantina císaře, i o artikulích učení svého, a jak mnoho ve Vlaších i ve Frankrejchu trpěli, jim vypravovali; i zase od našich, jak od papeženců a kališných odstoupili, doslýchali, to schvalovali, z toho se radovali, anobřž těm k sobě vyslaným třem kněžím moc k svěcení kněží dali a vzkládáním na ně rukou na biskupství posvětili, i domů zas odeslali.

5. Naši s radostí tomu porozuměvše a jednoty křesťanské žádostivi byvše, o tom radu měli, zdali by s Valdenskými v jeden lid a jednu církev spojeni býti měli? Líbila se jim při nich čistota a v křesťanském životu snažnost; ale se nelíbilo, že pravdu Boží ukryvali, aniž ji svobodně vyznávali, ovšem naschvál, jen aby se protiventstvím vyhnuli, do papeženských kostelů chodili a modlářského přisluhování užívali. Na tom zavřino, aby jich v té věci, jako i v jiných některých napomenuli. Poslavše tedy k nim zase muže hodné, Valdenským to předložili, kteříž odpověděli, že se jim to předsevzetí o společném se sjednocení dobře líbí, nedostatky předložené že znají, jich nezastávají, než raději že od čistoty předků svých daleko odstoupili, vyznávají a o skutečné nápravě mysliti chtějí. I zavřino, aby se v jistém čase opět společně shledali a v té věci něco jistšího a plnějšího ustanovili. Ale než ten čas přišel, papežencům to vyzraženo bylo; kteříž proti Valdenským ukrutnějšími býti počali. A tu Štěpán, biskup jejich, ve Vídni jest upálen; jiní pak sem i tam se rozběhli, až i do Brandeburska, a odtud někteří do Moravy, zvláště do Fulneka; někteří do Čech, zvláště do Landškrouna.
6. A zdá se, že z toho Bratří a Valdenských společného jednání příčina vzata, aby potom i Bratří tím titulem Valdenských nazýváni byli. Ale oni ho nikdy nepřijímali, než že se jim z omylu dává, v svých psaních, nařikali. A to z příčiny i samé pravdy, i pilné potřeby.

Z příčiny pravdy, že oni učení svého nikdy od Valdenských nepřijali aniž od nich obnoveni byli, než raději je v těch některých, škodných věcech obnoviti a napraviti žádostivi byli.

Z příčiny pak pilné potřeby, protože těch proti Valdenským od vrchností vůbec vydaných výpovědí na sebe vztáhnouti nechtěli ale raději opatrně jim vyhýbali. Avšak tomu, že od Valdenských moc k svěcení kněží a tak zevnitřní biskupů posloupnost přijali, nikdy neodpírali; ačkoli i toho časem, jakž potřeba ukazovala, mlčením pomíjati uměli.

7. Avšak toho v Rakousích proti Valdenským vzniklého protiventství aby i Bratří účastni byli, Pán Bůh chtěl. Proti nimž hned následujícího roku 1468. král Jiří svolav na sněm všecky stavy království Českého, krvavou vynesl výpověď: aby jeden každý pán na panství svém na to pozor měl, aby kohokoli z Píkhartů může, jímá, zjímané podle

příčin a svobodného soudu káral, proto, aby tou přísností i zuřivostí tomu odstupování přítrž učiněna byla.

8. Byli tedy někteří zjímáni (jako i přední z kněží a starší jejich Míchal Žamberský), a v žalářích až do královské smrti držáni. Kterýmž nenáležitým a ukrutným proti sobě postupováním Bratří ponuknutí byvše, obranu k Rokycanovi, k konsistoři, potom i k králi, až naposledy ke všechněm vůbec vydali. A divným Božím řízením se to dalo, že čím více oni tu jiskřičku zadusiti chtěli, tím větší plamen z ní se vyskytoval, zvláště když i někteří z předních pánů, jako: páni Krajířové, Kostkové, z Žerotína atd. bratrským kněžím v péči duše své oddávali a v svých městech, městečkách, vseh jim sbory (nebo kostelové z vůle všeho království kališným zanechání býti museli), vzdělávali, tak že málo potom (okolo léta 1500.) do 200 sborů v Čechách a v Moravě měli. A tu se vyplnilo proroctví Matěje Pařížského, že povstane lid nepatrný, kterémuž nepřátelé pravdy odolati moci nebudou; nemohli zajisté.

KAPITOLA XXI.

Hanebné lži proti Bratřím rozsívány

1. Léta 1471. měsíce února umřel Rokycan, s jakýmsi zoufáním zápaseje a když ho král Jiří navštěvoval jeho s sebou před soudnou stolicí Kristovu volaje; jakož pak hned v jednom měsíci za ním umřel. A nastoupil král Vladislav, krále polského syn, pán tichý a dobrotivý. Před nímž také Bratří od nepřátel hanebně obnešení byvše, apologii sepsali, a aby jim mocí nic ubližovati nedopouštěl, prosili i obdrželi.
2. Což některé bezbožné Husity tak páliho, že proti Bratřím u všech lidí nenávisť nestydatými lžmi vzbuditi se snažili. A k tomu (léta 1476.) člověka lehkomyšlného, řemesla sladovnického, jmenem Ležku (aby se srovnávalo jméno s věcí) nastrojili. Kterýž, že z společnosti Pikhartů vyšel, starším mezi nimi byv, mluvil, a divné tajné věci zjevoval, jmenovitě: jak oni v svých sborích a schůzkách Bohu, Marii Panně a svatým se rouhají, svátostem lehkost činí, mezi sebou vesměs chlípnot (na způsob Adamitů) provodí, vraždy páchají, čarodějnictví vykonávají a veliké poklady shromažďují. Toho oni po městech a městečkách vozili, za divadlo vystavovali, a on všudy v kostelích odvolával a těch předřečených bludů a zlopověstných nešlechtností se odpřisahal a lidu, aby se za něj, bídného hříšníka, Pánu Bohu modlili, sami pak se

těch bezbožných Pikhartů vystříhali, žádal. Kteréž jeho vyznání i na papír uvedli a některých děkanů a farářů podpisem a pečetmi stvrzené vůbec vydali, aby kde se osobně ten Ležka dostati nemohl, tam aspoň to vyznání jeho s kazatelnicí lidu přečítáno býti mohlo.

3. Ale i ta ďábelská snažnost na nic přišla, když i Bratří proti těm lžem vůbec spis vydali, i Ležka tak mnoho a často před obličejem lidu křesťanského falešně přísahati a místo pravdy lži rozhlašovati se zhroziv, více jim k vůli toho činiti nechtěl, a že na to naveden, že z Pikhartů žádného nezná, zjevně mluvil.
4. Avšak i ta lživého ducha nestydatost zvyklou Boží dobrotivostí některým v dobré se obrátila, těm totiž, kteříž zvěděti žádostivi jsouce bylo-li by co toho; do shromáždění bratrských tajně přicházeti umínili a všecko daleko jináče nalezše, k Bratřím, jakožto pravým křesťanům se připojili.

KAPITOLA XXII.

Bratří z Moravy do Moldavy vypovědění

1. Léta 1488. Matiáš, uherský král, opanovav Moravu, vypověděl odtud (biskupům k vůli) Bratří až do země Moldavské. Kterýchž některé sto s přivzatým k sobě knězem Mikulášem Slánským skrze Uherskou a Sedmihradskou zemi přišli do Moldavy. K nimž po dvou letech Bratří jednoho z spolustarších, Eliáše Křenovského poslali, ano i skrze psaní, aby to pro pravdu Boží podstoupené vyhnanství trpělivě snášeli, napomínali. Ale když po smrti Matiášově království Uherské Vladislavovi, králi Českému, se dostalo, a Morava zase království Českému vrácena byla, navrátili se i oni z Moldavy domů.

KAPITOLA XXIII.

Bratří k společnému rozmlouvání povolání

1. Léta 1503. dobrý ten král Vladislav zase proti Bratřím popuditi se dal a je vrchnostem vyháněti a jímati, i jakž by se jim líbilo, s nimi zacházeti dopustil. Příčinou toho byli

nejen zjevní nepřátelé, podlé obyčeje svého maličkému stádcí škodní, než i někteří falešní Bratří. Nebo byla otázka mezi Bratřimi o moci světské vznikla, zdali by člověk křesťan s dobrým svědomím vrchností býti, meče užívati, přísahu činiti neb ji od jiných vyhledávati mohl? Odpírali tomu někteří, jako i za našich časů Novokřtění; ale větší částka stavu vrchnosti zastávala. I vzrostla ta mezi nimi roztržka tak, až ta menší strana od druhých odstoupili a obzvláštní shromáždění v Praze učinivše, na druhé, že již meče užívati a zevnitřní moci se zastávati chtějí, sčítali. Ta útržka s radostí přijímaná i k uším královským donešená způsobila to, že král řekl: „Nu, již tedy žižkovati chtějí? Najdeme my cestu k skročení té jejich hrdosti.“ Protož Bratří novou apologii k králi psali, z své víry počet činili a ta rouhání Pikhartům přičítaná i jiné nové nářky od sebe odvedli. Což při králi tak mnoho spravilo, že svou výpověď jinou výpovědí změkčil, a aby profesori akademie i konsistoriáni k přátelskému rozmlouvání Pikhartů povolali a přednějších mezi nimi důvody z Písem sv. od bludů odvolati ohledali poručil.

2. Poručeno tedy, aby Bratrští páni ke dni nového léta (1504.) postavili přednější své učitele k tomu s akademiky a konsistoriány rozmlouvání. O tom ani se neporadivše, ačkoli že tu nějaké zálohy se strojí, obávati se bylo, však že ani krále rozhněvati ani dobré pře opouštěti nenáleželo, usoudili, aby se takové postavení stalo. Posláni jsou tedy, ale jako ovce k zabítí, bratr Lukáš Pražský a bratr Vavřinec Krasonický, přední správce bratrští, s některými jinými, modlitbám všechněch sborů poručeni byvše.

Jest před rukama list p. Bohuše Kostky z Postupic a na Litomyšli, kterýž psal bratru Vavřincovi Krasonickému, již od sebe propuštěnému, z kteréhož některé věci hodno jest tuto položiti:

„Přirozené jest (psal pán), milovati život. Ale ty, bratře milý, jinak osvícen jsa, pamatuj, že život tvůj s Kristem pohřben jest v Bohu, jehož požívání abys došel, umřítí musíš s Kristem. Víš, komus uvěřil, a kterak on mocen jest dohovati tobě to, cožs jemu svěřil, až k onomu dni. Posilň se tedy v Pánu a v moci síly jeho, abys dobrý boj bojoval a vzal korunu života. Toho boje způsob jaký by byl, poučovati tebe netřeba, připomenouti snad bez užitku by nebylo. Ale abych tě nezdržoval, stůj v Pánu, milý bratře, atd. My sice co se lidskou opatrností učiniti mohlo, učinili jsme a vám bezpečnost opatřili aniž napotom na to pozoru míti přestaneme; jestliže by však vzteklost nepřátel uhamovati se

nedala a Bohu by se líbilo, smrtí vaší oslaviti jmeno Syna svého, vy hotovi budete s Jobem říci: Pán život tento dal, Pán nechť jej také odejme, jak se Pánu líbilo, tak se stalo. Mějž se dobře, můj bratře. Dátum v Litomyšli, dne svátého Štěpána, prvního mučedlníka, 1503.“

3. Ale Bůh, kterýž ty lidi k další službě církve zachovati chtěl, divně je z úst lva vytrhl; nebo ráno téhož dne, když se v konsistoři postaviti měli, ne poslední pravdy Boží nepřítel, M. Martin z Počátek náhlou smrtí umřel. Kterýmž příkladem jiní byvše zstrašeni, když všecko téměř město se sběhlo chtíc, aby to rozmlouvání ne tajně ale zjevně přede všemi držáno bylo, tedy oni, nevím, jakými zaneprázdněními se vymlouvající, na jiný čas toho odložili a Bratří laskavě propustili.

KAPITOLA XXIV.

Na vykořenění Bratří krále Vladislava výpověď divných Božích soudů v to kročením v nic obrácena. Mučedlníci Borští

1. Nemohli odpočívati nepřátelé pravdy, aby malému tomu stádcí vyhlazení obmyslet neměli. Nebo Jan Bosák, v Uherské zemi varadinský biskup, rodem z moravského města Prostějova, člověk obmyslný a proti pravdě svatého evanjelium neukojitelnou zlostí hořící, složiv s jinými uherskými biskupy a předními českými pány chytrou radu, nastrojil královnu, toho času těhotnou a porodu blízkou, aby krále, kterýž ji v takovém jejím způsobu neoslyší a nezarmoutí za nový proti Pikhartům mandát prosila. Kteráž k králi přišedši (jakž o tom komorníci královští, muži víry hodní oznamovali) té milosti sobě žádala, aby král tak mnohým prosbám u sebe místo dáti a proti Pikhartům mandát vydati račil. Král velmi se zarmoutiv, hlavou kynul a nic neodpověděl.
2. Biskupi mezi tím hned přece při přítomnosti královské mandát spisovali. Král pak do komory všed, na kolena padl, a s slzami Pána Boha prosil, aby mu těch krvavých rad viny nepřivlastňoval, a jim, co uradili toho vykonati nedopouštěl. Vyslyšel Bůh hlas ten a prokázal nad původy téhož spiknutí hrozného soudu svého strašlivé příklady.
3. Ve dvou potom letech, oč tak dlouho biskupi usilovali, přece toho dovedli, že král nezbedností jejich přemožen jsa (když volali, že k vyzdvižení tak jedovatého a široce

se rozlézajícího zlého ostřejších je potřeba prostředků), hrozný mandát proti Pikhartům bez rozdílu stavu, pohlaví neb věku v létu 1508. dne 10. srpna vydal a s nimi zle nakládati popustil.

4. Přinesl ten mandát do Čech a na veřejný sněm svolaným všechněm stavům ho dodal Jan, biskup varadinský a Stanislav Turzů, biskup olomoucký. Ale že mnozí z vyšších stavů, že bez sněmovního snešení to se stalo, naříkali, a aby ten mandát jakou moc míti měl, nepovolovali, věc ta průchodu míti nemohla; sami jen mezi sebou o to se hádali, až tomu přeběhlo 18 měsíců.
5. Teprv v létu 1510., když sněm na Horách Kutnách byl držán, Albrecht z Kolovrat, nejvyšší kancléř, s svým tovaryštvem mnohými a chytrými praktikami k tomu přivedl, aby když mnozí při královské přítomnosti na to přivolovali, ten krvavý mandát svou moc měl tak že nejen jej ihned do desk zemských vepsati dali, ale i k tomu se vespolek přísahami zavázali, aby mocně a zbrojně podle něho s Pikharty nakládali. Ale Bůh poraziv toho tyranství strůjce, Albrechta i jiné některé, všecka ta jejich ukrutná usilování rozptýlil, jakž o tom níže oznámeno bude.
6. V takových těch bouřkách na větším díle všickni kněží Jednoty Bratrské z svých míst hýbati se musili a Božích služeb mívati leč někde v skrytě nesměli. Byvali též někteří z přednějších z nich na kancelář obsílání zejména; ale se jim stavěti od patronů nebylo dopouštíno. Aniž potom, když mandát vůbec vydán byl, tak hrubě komu uškodil, kromě že někteří z obecného lidu byli utraceni.
7. Případ jeden připomenutí hodný jest. Nějaký pán ze Švamberka uchytil šest z posluchačů bratrských ze vsi Oujezda nedaleko Domažlic dal je v městečku Boru upáliti; jejichž tato jmena byla: Matěj Prokop, řemesla ševcovského, Jan Šimonovic, tkadlec, Bartoloměj Hranovic, bednář, Jan Hrbek, hrnčír, Jan a Mikuláš Nadrybka, bratří vlastní, sedláci. Když kněz papežský se jich optal, chtějí-li ho za pastýře duší svých přijíti, odpověděli, že oni mají pastýře duší svých, Krista. Na popravu vedeni jsouce, šli zmužile; a když úředník byv obzvláště k Mikulášovi nakloněn, naději mu života činil, aby jen nějakého času k rozmýšlení se, byť bylo za celý rok, požádal: on jako by to podání přijíti pomýšlel trošku se pozastavil a hned „dlouho by to bylo, a já bych toto bratrstvo své ztratil“, odpověděl; a tak s nimi k hranici přece šel.

KAPITOLA XXV.

Někteří Božích proti nepřátelům soudů příkladové

1. Sluší tuto některé Božích soudů příklady, kteříž toho času na ty ukrutné těch krvavých úkladů původy dokročili, připomenouti.
2. Nejvyšší kancléř Albrecht z Kolovrat, když vraceje se z toho sněmu u pána z Koldic na Bilíně se zastavil a s velikou libostí, na čem se všickni snesli, vypravoval, tu pán z Koldic k Šimonovi služebníku svému, před stolem stojícímu (kterýž byl z posluchačů bratrských) řekl: „Co k tomu říkáš, Šimone?“ Odpověděl, že ještě ne všickni na tom se snesli. Kancléř rozhněvav se a mysle, jako snad nějakého nového spiknutí byl povědom, obořil se naň, aby oznámil, kdo ten aneb ti jsou, kteříž by se králi i stavům protiviti směli, a že ti nemusí býti než zrádci země, lidé nešlechtní a téhož jako Pikharti hodni. Služebník pozdvih ruky, řekl: „Na nebi jest jeden, kterýž jestliže vašim radám nepovolil, všecko jste daremně uradili“. „Doznáš ty šelmo toho, jako i jiní,“ odpověděl, a hněvem rozpálený od stolu vstav, do Krupky, městečka svého, pospíchal. Ale toho okamžení pryskýř nějaký na noze se mu vyvrhl, od něhož se pekelný oheň zapálil, kterýž žádným lékařským uměním uhašen býti nemoha, bezbožného toho člověka spálil. Odkudž pošlo, že jiní, an nejpřednější nadymač zhasl vidouce, choulostivěji postupovali.
3. Biskup varadinský z Čech do Moravy pospíchaje, blízko Olomouce v poli když z vozu na potřebu ssednouti chtěl neopatrně sklouzl a v tajném místě na nějakém hřebíku tak uvázl, že se z něho střeva, když jich kus na tom hřebíku se zadrželo, vytáhla, od čehož on brzo potom zdechl.
4. Augustin, v právích doktor, kterýž svým lživým a útržek plným spisem i při králi i při všech dobrých lidech Bratřím nenávisť jednal, týchž dnů v Olomouci v domě svém při večeři náhle umřel.
5. A ještě před tím Půta Švihovský, týchž krvavých rad účastník, když vůkol zámku jeho Rábí vítr neobyčejný se strhl, on do sklepu utekl a klíč s sebou vzav, tam se zamkl, kdež co se s ním stalo, žádný neví; nebo když potom dvořané tloukli a žádný neotvíral, museli, pro zámečníka poslavše, otevřítí sobě dáti; ale z nich čtyři toliko přednější tam vešli a po chvílce zase vyšli a truhlu udělati dali, i do ní pána vloživše, vůkol zasmolili, aniž komu, co se tam přihodilo, oznámili.

6. Jindřich z Hradce, v království českém pán přední, ale pravdy Boží nepřítel neposlední když na saních na lov vyjel, maje po boku oštíp lovecký do saní položený, tak se s saněmi vyvrátil, že tím oštěpem skrze stehno a ledví jsa prohnán v velikých bolestech umřel.
7. Summou, tak častí a patrní bývali v obraňování toho maličkého a neozbrojeného věrných stádce soudové Boží, že i mezi samými nepřáteli těch časů v přísloví bylo vešlo: mrzí-li koho život aby jen Pikhartům se protivil, že déle roku živ nebude. Mezi tím přece na obzvláštní některé osoby protivenství častá přicházela, mezi nimiž jsou i tato následující.

KAPITOLA XXVI.

Ondřej Polívka, mučedník

1. Měšťanem býval na Horách Kutnách, ale proměniv náboženství, dal se do Litomyšle; za nímž, když se manželka jeho dáti nechtěla a on pro navštívení její se navrátil, prozradila ho. I byl jat a od kališných kněží tak dlouho trápen, až slíbil při manželce zůstatí a kněží poslouchati. Učinilť to ale proti svědomí; protož v neděli potom když kněz po kázání monstrancí vynesl a na oltář postavil, lid pak na kolena padaje, tomu se klaněl, Ondřej plápolajícího vnitř ohně zadržeti nemoha, velikým hlasem vzkřikl: „Mlč, kněže, já mám mluvití,“ a obrátiv se k lidu, řekl: „Ach, nač přicházíte, nejmilejší? Čemu se klaníte? Bohu z chleba stvořenému? Ach, Bohu živému, nebeskému, na věky požehnanému se klanějte!“ Kněz k lidu aby mu mluvití nedal, ale aby toho nešlechetníka lotra, Pikharta, jali. Zděsili se nejprv všickni, ruky nevztáhl žádný; až pak našli se, kteří obořivše se naň, pěstmi ho bili, hlavou o sloup tloukli a ukrvaveného do žaláře vlekli. Přiveden dne třetího na rathauz a před radou i kněžími tázán, zdali by chtěl to, co prve mluvil, i dnes mluvití? On k tomu se přiznal a že nic není tak nesnesitelného jako Antikristovo modlářství, mluvil. Zas otázán, z čího by ponuknutí o takové věci se pokoušel? Odpověděl: „Z čího ponuknutí Abraham od modlářů odstoupiti, Boha živého vzývati se pokusil?“ A když řekli: „Zjevně musíš povědítí, kdo tobě k tomu radí, abys takové věci činil?“ On zase: „A kdo radil Danielovi, aby se proti modlářství stavěl?“ Až oni s křikem „Mlč, víme o tom lépe než ty, netřeba se nám od tebe učiti. Ale víme, že ty zde máš tovaryšstvo, o němž když

dobrovolně pověditi nechceš, povíš z mučení.“ A hned ho zas do žaláře vésti a po malé chvíli mučiti poručili. A nemožně nic vymučiti, odsoudili jej jako zatvrdilého na oheň. Kněží rychtáře prosili, aby když bude veden, mluvíti mu nedopouštěl, aby snad řečmi svými lidu nenakazil. Rychtář tedy Ondřejovi řekl, nechce-li úst zacpaných míti, aby se ode všeho mluvení zdržel. Což on slíbil i splnil a na vši té cestě nic nemluvil, toliko tiše se modlil. Teprv když hlava hořela, zvolal: „ Ježíši, Synu Boha živého, smiluj se, smiluj se nade mnou hříšným!“ a více nic. Kněží pak obrátivše se k lidu, řekli: „Vidíte, již vzývá Ježíše, v kteréhož, dokud živ byl, věřiti a jeho svátosti ctíti nechtěl.“ Stalo se léta 1511.

KAPITOLA XXVII.

Protivenství, kteráž i někteří z lepších kališných trpěli

1. Po všecky ty časy těžký byl los Jednoty Bratrské; ale ani kališní nebyli bez svého kříže, zvláště kteří proti papežovi horlivějšími jsou spatřeni.

Nebo léta 1480. (dne 21. srpna) z poručení krále Vladislava kněz Michal Polák, v Starém městě u svatého Jiljí správce církevní člověk života šlechtného a kazatel výborný, s jinými třemi faráři, Václavem Slánským, Janem Mičtou a Václavem Píseckým, že papeže Antikristem vyhlašovali, zjímáni jsou a na Karlšteinský zámek zavezeni, kdež první hladem a toho žaláře smradem umořen; jiní pak na přimlůvu stavů s těžkostí propuštěni. A toho času i jiní lepšího smyslu aneb vyhnáni z Prahy, jako M. Matěj Machek, akademie profesor; aneb odešli sami dobrovolně, jako Lukáš Pražský bakalář, kterýž potom mezi Bratřími biskupem byl (člověk znamenitý, jakž připomenuto v kap. 23.) a jeho dobrý tovaryš M. Jan Snih, fizik, i jiní.

2. Téhož také léta, král zpívání těch písniček, kteréž byly proti ohavnostem papežským skládány, zapověděl; a když toho nepřestávali, zjímav některé z přednějších měšťanů, v dlouhých je zdržoval vězeních. Některé i zmučiti dopustil, jako Matěje Šerlinga a Martina od Zlatého kola; Šeinoha pak, též měšťan pražský, přílišným mučením přetržen.
3. Z toho mniši nabyvše srdce, na stranu podobojí svobodně láli, husity do pekla odsuzovali, a že rozličně na tom lid se horší, nic nedbali. Rada také pražská, na větším

díle Němci, zle královské tichosti užívající, takové nabyli smělosti, že spikše se s některými náboženství protivnými zemany, v noci (24. září) přednější z podobojích měšťanů pobiti a zahladiti uložili. Ale v té naději zmýleni byli, nýbrž to zlé na hlavy jich samých připadlo. Nebo když se to jich naměření proneslo, bouřka se stala veliká, v níž všecky tři rathouzové a všickni klášterové vzebráni, a mnozí z rady a mnichů pobiti, léta 1483. Což ačkoli Vladislava mrzelo, když se však na to vyptával, a že od papeženců příčina dána byla poznal, Pražanům to odpustil, a léta 1485. na obecném sněmě smluv veřejných mezi stranami pod jednou a pod obojí o společném sebe snášení a k sobě přátelství zachovávání potvrdil. Avšak vespolek sebe hanění a nenávidění přece neustávalo.

4. Léta 1491., když 28. ledna v předním husitském kostele u Matky Boží před Týnem svátost pod obojí rozdávána byla, Němec nějaký pozadu k matroně poctivé, když z kalicha pila, přistoupiv, tak jí k kalichu hlavu přirazil, že jí z úst rozřatých krev tekla. Pro kterýžto účinek ačkoli jat a do žaláře dán byl, však z něho ihned zas vypuštěn.
5. A když arcibiskupa nebylo, nemohli kališní míti kněží leč ve Vlaších svěcených, kdež však byli k tomu zavazováni, aby se kompakta odřekli a papežovi dokonalé poslušenství slibovali, což Čechové velmi těžce nesli. Přijel tedy do Čech v létu 1482. ze Vlach biskup sankturienský Augustin Lucianus, mluvě, že pro milost k čistšímu náboženství přijíždí, jehož Čechové s radostí přijavše, velmi ctili; umřel léta 1493., na jehož místo po letech jedenácti nastoupil Filip, sidonský a mutinenský biskup. Ten časem v Praze, časem u Hory Kutny sídlo maje, po tři léta kališným kněží světě sloužil. Ale to když minulo zase papeži a jeho biskupům pochlebovati musili; tak bídne bylo těch lidí otroctví: chtěli za ty vidíni býti, kteříž od Antikrista odstoupili, a mezi tím přece pod jeho plášť lezli.
6. Ale někteří žáci, mezi nimiž byl Jan Bechyňka, z nenávisti ku papežovi nechtěli na svěcení do Vlach, ale vzavše od akademie listy, pustili se až do arménské země. A že i tam o českém kacířství pověst se byla roznesla, byli tím pilněji examinováni; až když poznáno, že se v hlavních artikulích i v užívání mateřského jazyka s nimi srovnávají, byli posvěcení, l. 1499., dne 18. října. A z těch potom dva od Římanů mučedlnictví podstoupili. Martin Táborský s kaplanem svým, v Roudnici upáleni byvše.

KAPITOLA XXVIII.

Protivenství proti věrným za času administrátora Cahery, falešného husity

1. Vzbudil mezi tím Pán Bůh v německé zemi Lutera, muže velikého; jako veliké na papeže hromobití, kterýmž v Čechách jako by ze sna probuzeni byli někteří kališní, čistší učení evanjelické přijímati a raději do Vitenberka než do Říma pro svěcení posílati umínili; ale v tom opět jim satan rozličné činil překážky.
2. Nebo když v létu 1523. měsíce ledna stavové čeští a moravští v velikém počtu v Praze se shromáždili a povolavše k tomu i církevních některých správců (mezi nimiž byli z Moravy: Pavel Sperát, Benedikt Optát, Václav Litomyšlský, svatých Písem doktor, a Jan Charpa, muži pravého učení; a z akademie 20 přítomných mistrů), artikule některé, budoucího církve obnovení jako předchůdce sepsali (mezi nimiž i tito byli: Jestli by kdo evanjelium bez lidských přídavků učiti chtěl, že proto haněn a kaceřován býti nemá. Mše nájemné a k zisku patřící že opouštíny býti mají. Pozdvihování také monstrancí a svěcení bylin, i jiné k tomu podobné pověrné ceremonie že mají býti skládány) a při tom za administrátora podobojí ustanovili Havla Cahera, správce církve u Matky Boží před Týnem. Kterýž že s doktorem Luterem znám byl (nějaký čas ve Vitenberku studovav), a Lutera vůbec jako znamenitý Boží nástroj vychvaloval, nýbrž i Luterovi, aby Pražanům o svěcení kněží psal, příčinou byl: ukazovala se naděje o lepším způsobu církve, ale krátká velmi.
3. Nebo ten vrtkavý člověk brzo potom hněvu krále Ludvíka vyhnouti chtěje, k starým kališných obyčejům se navrátiv, na sněmě téhož léta v měsíci červenci držaném artikule prvním odporné vydal, na obnovení kompaktát nastupoval a pro zalíbení se králi a papežencům vztekle se právě věřícím protivil, a to z takové příležitosti:
4. Papež porozuměv, k čemu se v německé zemi i v Čechách schyluje, poslal legáta k Ludvíkovi do Uher; a ten odtud do Prahy k rozličným lidem, i k konsistoři a k Caherovi listy rozsílal, a lahodně, aby se s církví sjednotili, namlouval. Mezi tím učiněn byl purkmistrem pražským Jan Pašek, člověk lstivý, pověrný a ukrutný, jehož strana že mocně v Praze vládla, Cahera k ní se připojil a k legátovi jmenem konsistoře tak odepsal, že to patrným svědectvím člověka v převrácený smysl upadlého bylo.

Tak zajisté, po jiných mnohých věcech píše: „My o nic větší a pilnější péče nemáme, jak vždycky tak i nyní, než abychom v těle církve svaté skrze jednotu víry a poslušenství stolice apoštolské stálými se nacházeli. Aníž Velebnost vaše mohla se

kdy co potěšenějšího nadáti, než toho, čemu od poslů našich, kteréž brzo vyšleme, porozumí. Nebot v pravdě země naše Česká na gruntu pevné skály všeobecné víry zpodepřená, všecka rozličných bludů vlnobití, kterýmž blízké německé krajiny se chvějí, jako nepohybná vysoká skála posavad snášela a přemáhala, a jako Pharos (lucerna na břehu mořském vystavená) všechněm po zbouřeném moři se plavícím bezpečný proti utonutí přístav jasně ukazuje. A tak naději máme, velebný otče, že ta věc, o které Vaše Ctihodnost k nám psala, tak půjde že to stavení Boží pevnými podporami utvrzené před pádem zachováno bude, jen toliko nech vaše Ctihodnost těžce nenese tak malého prodlení našeho, dokud naši poslové nepřijdou. A tu' budou utvrzeny zdi jeruzalémské a nohy naše stanou v síňcích jeho, i uzříme Boha Bohů na Sionu, a budeme prospívati z ctnosti v ctnost. Datum v postě 1525.

Velebnému otcovství vašemu ponížení služebníci M. Havel Cahera, administrator s celou konsistoří se poroučejí.

5. Byv otázan, jak se protiviti může tomu učení, kteréhož tak horlivě před tím zastával, odpověděl, že ne pro jinou příčinu u Lutera byl, než aby jeho a pikhartskému úmyslu lépe vyrozuměti a tím snadnější k protivění se jim přístup míti mohl. Což i činil nevěrný Jidáš a políbením Syna člověka zrazoval.

KAPITOLA XXIX.

Věrní z Prahy vypovědění, zmrskáni a jinak trápeni

1. Králi tedy a papežovi zalíbiti se chtějíce s Caherou Pašek, nutili k tomu kněží i měšťany všecky, aby se k jejich novým artikulům podpisovali; a kteří pak nechťeli, ty vypovídali. Nejprv hned šest kněží: Václava Počáteckého od sv. Havla, Jiříka Šmákala od sv. Jindřicha, Martina z Betléma, Pavla od sv. Michala, Martina z Opatovic a Jana Miruši. Potom měšťanů přednějších šedesáte pět, mezi nimiž byl Burjan z Kornic, v právích doktor a kancléř pražský, Jan Hlavsa, před tím purkmistr, a jiní. Hledali také k větší ještě ukrutnosti příčin, mluvíce o nějakém evanjelíku proti kališným se spiknutí; a takové vyznání, aby z někoho vytiskli, tři měšťany zmučiti dali, Jana Bonuši, Matěje Hřebenáře a Jana Slivku, kteříž však raději nevinně trpěti nežli proti svědomí lživě svědčiti chtěli.

2. Mezi tím původové těch bouřek jakési Pražanů na to svolení splískali, aby žádný u víře podezřelý, totiž Pikhart nebo Luterán, do cechu přijímán a ku právu městskému připouštěn nebyl. A toho svého svolení vyslavše k králi do Budína, vyžádali sobě potvrzení. Odkudž šlo, že každý co chtěl, proti orthodoxům (pravověrným) provodil. Byl-li kdo někomu něco dlužen a na věřitele to, že jest Pikhartem, provésti mohl, tak mnoho spravil, jako by zaplatil, a ještě mu i z města vypovědění spůsobil. Někteří nejen prostě vypovědění ale i potupně z města vyvedeni bývali, jako Ludvík malíř, že mnicha od sv. Barbory, když na kázání ledacos žval, po kázání napomínal, že by lépe bylo lid z evanjelium učiti nežli takovými klevetami zaneprazdňovati. Proto zajisté na křik toho mnicha lid se sběhl, toho malíře popadl, do žaláře uvrhl, a potom ho biřic z města vyvedl.
3. Nějaký nožíř, že u něho kniha od koho pak koli v lepším smyslu o svátostech sepsaná nalezena byla, proto i na ryňku vymrskán i z města vyveden byl. To se také nějakému Janovi Kalencovi stalo, jemuž i cejch na čele vypálili, proto že o něm praveno, kterak laikem jsa, i sobě i čeledi své večerí Páně posluhoval. Jiří Lopatský, jeden z vypověděných, uslyšev jaké od krále psaní přišlo, že se mu takové s lidmi zacházení nelíbí, a že poroučí, ahy vypovědění byli zase navráceni, maje za to, že již tak bude, vrátil se do Prahy do domu svého, ale jat, do vězení dán a v něm umořen jest.
4. Mezi tím držán byl sněm obecný všeho království, kdež na vyhledávání chytrých těch praktikantů zavříno, aby pod jednou a pod obojí přijímající mocí kompaktátů za jedno tělo byli; a naproti tomu mocí mandátu krále Vladislava Pikharti aby třibení byli. Odkudž Bratřím nové nastalo protivenství, a bylo jim náboženství zastaveno, i sborové uzavírání.
5. Kteréž věci když se tak divně dály, nějaký Matěj poustevník, člověk prostý ale svatého obcování, kterýž v létu 1519. do Prahy byl přišel a až do toho času po ryňcích a ulicích lid velikými houfy se sbíhající k Boží bázni a ku pokání napomínal, ačkoli mu toho kněží, ale daremně, zbraňovali, Caherovy vzteklosti také zakusil. Nebo když v létu 1525. k Caherovi psal a jeho ku pokoře, jakáž na kněze náleží, napomínal, a že Božím slovem, ne vězením, mrskáním, mučením, katováním lidé k víře obráceni býti mají ukazoval, byl od něho k přátelskému rozmluvení požádán, ale hned rychtáři vydán a v vězení až do toho dne, v němž Ferdinand za krále volen, držán, potom pak z města vyhnán. Jsou posavad některé toho muže pobožné listy, kteréž z toho vězení psával.

KAPITOLA XXX.

Mikuláš Vřetenář a Klára hospodyně jeho upálení

1. Léta 1526., 19. prosince Mikuláš Vřetenář, učený stařec, od Jakuba faráře, že pikhartem jest, obžalován, do rady obeslán a od Cahery, co by věřil o svátosti oltářní, tázán, odpověděl, že to, co evangelistové a sv. Pavel učili věřiti. Administrátor na to: „Věříš-li, že tu jest Kristus mající tělo i krev?“ On: „Věřím že když pobožný církve služebník věřícímu lidu dobrodiní Kristovou smrtí způsobená zvěstuje, tedy chléb a víno bývá večeří Páně učiněno, skrze kterouž věřící těla i krve Kristovy i dobrodiní smrti Kristovou způsobených účastníky učinění bývají.“ Takž oni, předloživše mu ještě některou otázku o mši a o přimluvách svatých, jako kacíře na smrt odsoudili s Klárou, hospodyní jeho, vdovou v letech šedesáti, proto že ona od téhož podruha svého též víře byla se naučila a jí se odepřítí nechtěla.
2. Když vyvedeným na místo popravištné obraz umučení Páně postavili, a to k východu slunce, modliti se velíce, odpověděli: „Obrazu žádné věci na nebi ani na zemi nedopouští se modliti zákon Boží. Protož Bohu živému, nebe i země Pánu, modliti se budeme, kterýž rovně na poledne, na západ, i na půlnoci, jako i na východ přebývá.“ A obrátivše se k tomu obrazu hřbetem tváří pak k západu na zem padli, rukou i očí k nebi pozdvihali a horlivě Krista Pána vzývali; pak se s dítkami žehnali, každý s svými. A hned Mikuláš na hranici ochotně vstoupiv a tam se pozastaviv, artikule víry obecné křesťanské vyznával a je dokonav očí k nebi pozdvihl a takto hlasitě se modlil: „Pane Ježíši Kriste, Synu Boha živého, kterýž jsi z čisté panny naroditi se a pro mne nečistého hříšníka smrt kříže podstoupiti ráčil, Tobě samému svou duši poroučím smiluj se nade mnou a odpusť mi hříchy mé.“ Říkal také žalm latině „In te Domine speravi“. Mezi tím kat Kláru na hranici vložil a každého z nich přivázav, knihami, kteréž při nich nalezeny byly, obkladl a teprv zapálil.

KAPITOLA XXXI.

Marta poříčská upálena

1. Potom po roce upálena byla Marta z Poříčí, žena myslí nad stav svůj hrdinské. Nač koli zajisté jak od mistrů v kolleji, tak od pánů na rathauze vpytávána byla, na všechno

srdnatě odpovídala a husitům papeži pochlebujícím bláznovství jejich vyčítala. Když administrátor napomenul, aby oděv dlouhý, v němž by na hranici vložena byla, připravila, odpověděla: „Připravila jsem já sobě i košili i plášť; kažte mne vésti, kdy se vám líbí.“ A když biřic volal, že se rouhala svátostem, odpověděla: „Není tak, ale proto jsem odsouzena, že jsem k libosti kněžím vyznati nechtěla, že Kristus v v svátosti obsažený jest s kostmi, s vlasy i žilami.“ A vysokým hlasem k lidu řekla: „Nevěřte těm kněžím, neboť jsou pokrytci, lháři, břicha služebníci, ožralci, cizoložníci a sodomáři.“ Vyvedena byvši, když se jí před krucifixem modliti kázali, hřbetem se k němu obrátila a oči k nebi pozdvihši řekla: „Tam jest Bůh náš, tam my zření míti máme.“ A hned pospíchala, na hranici vstoupila a s veselou myslí to upálení podnikla.

KAPITOLA XXXII.

Řezník nějaký a pasíř ohněm upálení

1. Léta 1528., za kralování již Ferdinanda I. dva Němci řemeslníci, jeden pasíř a druhý řezník, od mnichů, že luteráni jsou, obžalováni a od Pražanů na oheň odsouzeni byli. Vedeni byvše na tu popravu, mnoho sobě z Písem svatých připomínali, až nejedni jich poslouchající slzy vylévali. Na hranici vloženi byvše, jeden druhého pěkně potěšovali. Pasíř zajisté tak druhému mluvil: „Poněvadž Pán Ježíš pro nás těžké muky trpěti ráčil, strpmež i my tu smrt a radujme se, nám ta milost dána, abychom trpěli pro zákon Boží.“ Řezník odpověděl: „Já jsem v den svadebního veselí mého takové radosti neokusil, jako nyní.“ A když hranice zapálena byla, hlasitě se modlili: „Pane Ježíši Kriste, Ty jsi v utrápení svém za své nepřátele se modlil, modlíme se i my, odpusť králi, odpusť Pražanům, odpusť kněžím; neboť nevědí, co činí a ruce jejich plné jsou krve. Milí lidé, modlete se za krále vašeho, aby mu Bůh dal poznání pravdy, neboť ho biskupi a kněží svozují.“ A to pobožné napomenutí skončivše, pokojně ducha vypustili.

KAPITOLA XXXIII.

Soudové Boží proti Caherovi a tovaryšstvu jeho

1. Duchoslav, měštěnin pražský a Caherův pochlebník statečný, tak nenáviděl dobře smýšlejících, že vinšovávati měl obyčej, aby svou vlastní rukou všecky napořád Pikharty zvešeti, stínati, spáliti mohl. Ale spravedlivým Božím soudem všecko to na něho samého připadlo. Nebo mnohými dluhy obtížen byv, léta 1525. na den sv. Ondřeje sám se v domě svém oběsil, jehož přátelé tajně vyšikovavše, blízko jedné vsi pohřbiti dali. A sedláci to vyzkoumavše, vykopané to tělo zase vyvrhli, kteréž z poručení vrchnosti kati vzali, aby spálili, ale když velmi mnoho dřev shořelo a tělo se spáliti nemohlo odřata mu tak opálenému hlava a teprv zasypán.
2. Cahera pak, když pod titulem vyhledávání Pikhartů i městské vzbuzoval bouřky, mandátem krále Ferdinanda (léta 1526. 9. dne srpna) vypovědín; a hned toho dne (místo processí, kterouž pozejtří na den sv. Vavřince slavně držeti strožil), z Prahy vyhnán a do Míšně se obrátil. Odtud zase když kurfirst co to za člověka jest, zvěděl, vypověděn, ve Frankenlandu život bídně dokonal.
3. Tož vlastně přihodilo se ukrutnému tomu pražskému primasovi Paškovi léta 1530. že daremně k nohám královským padal a za milost žádal, nebo nic nevyprosil.

KAPITOLA XXXIV.

Utiskování pod Ferdinandem I. ustavičná

1. Všickni sic Husitové proto, že v plném poslušenství papeži státi nechtěli, v nenávisti byli, ale nejvíce Bratří, protože hned dokonale s ním se rozloučili. Aníž pro jiný cíl papeženci kompaktátům povolovali, než aby k vyhlazení Bratří na kališných pomocníky měli. Protož na mandát krále Vladislava nastupovati a Bratřím kdykoli mohli, ubližovati nepřestávali.
2. Bratří tedy mnoho po celém království trpěvše, zase apologii aneb plnější než před tím víry vyznání sepsali, k němuž z stavu panského osob dvanácte a z rytířstva osob třiceti tři se podepsalo léta 1535. Kterouž po panu Vilímovi Křineckém a panu Jindřichovi Domousickém do Vídně králi Ferdinandovi poslali, nařikajíce při tom a prokazujíce, že tak neprávě v bludích pikhartských jsou nařčeni, a jak krvavě někteří farářové proti

ním lermo troubí, votajíce, že Pikharty bezpečně bítí a menšího tím hříchu než by kdo psa zabil dopouštět se mohou. Proti těm tak velikým křivdám že Boha za spravedlnost a krále za milosrdenství a ochranu prosí.

3. Vytykal jim Ferdinand neustupnost jejich, a že na ten čas té knížky pro mnohá zaneprázdnění tak pilně čísti nemůže, jakž by toho potřeba vyhledávala. Však přece že proti právu a slušnosti ničemuž na ně přijítí nedopustí, dokudž ta věc plněji rozeznána nebude, zaslíbil.
4. Což pokud tak v zavěšení zůstávalo, doma sic utištění snášeli, od jinud pak, skrze psaní od Lutera, Melanchtona, Bucera, Kapitona a jiných posily nabývali, a Bůh proti vůli nepřátel církvi vzrůst dával, až do toho evanjelickým církvím po vší německé zemi žalostivého r. 1547.
5. Nebo císař Karel s Ferdinandem, bratrem svým, a s papežem společně se uradivše, proti podobojím v Němcích knížatům válku zdvihli, kdež Ferdinand Čechů za pomoc požádal; ale oni starými s domem saským učiněnými smlouvami a v náboženství jednomyslností, tak stavové vyšší jako i města svobodná se vymlouvali jednostejně, protože jich mnoho bylo, kteříž od kališných pletich odstupující, k luterskému náboženství přistupovali. Ferdinand tedy v té vojně nad knížaty evanjelickými v říši zvítěziv léta 1547. s německým a uherským vojskem do Čech vtrhl, Prahy opanoval, stavy svolal a přednější stavu panského, rytířského i městského do vězení bral, některé vymrskati, některé stínati dal; některé pak na penězích pokutoval a některým statky pobral; Pražanům zbrojnici a všecka privilegia odňal; někteří též vypovědění byli, aneb dobrovolně vlast opustili.

KAPITOLA XXXV.

Sborové bratrští všude pozavírání a někteří z posluchačů docela z země vypovědění

1. V tak zarmoucený a nebezpečný čas našel sobě satan nástroje, kteří všech těch věcí vinu na Bratří svaliti a na ně proto u krále a panstva i lidu největší nenávisť uvéstí se pokusili; jimž král uvěřiv a nejprv mandát vydav, všecky sbory bratrské uzavíratí rozkázal. Potom z patera panství (kteráž mezi jinými některým pánům pro ten jim připsaný zprotivení se výstupek pobrána byla), z litomyšlského, brandejského nad Labem z chlumeckého, bydžovského a z turnovského všecky Bratří posluchače, kteří

by buď k straně pod jednou buď k straně podobojí přistoupiti nechtěli, ze všech svých zemí vypověděl.

2. Kterýmž na ně zahřměním nemálo jich tak bylo poraženo, že přemoci se dali; ale stálější Bohu a svědomím svým víru zachovali, a poradivše se ve třech rozdílných houfích do Polska se odebrali. První houf byl Litomyšlských, Bydžovských, a Chlumeckých, s vozy více než šedesáti, maje do pěti set duší, a šli skrze hrabství Kladské a hořejší Slezsko. Druhý houf Brandejských a Turnovských někteří při vozech padesáti; bylo duší okolo tří set a šli přes Krkonošské hory a dolní Slezsko. Třetí touž cestou, ostatní díl Brandejských v sobě maje. Všickni ti na té cestě divné Boží ochrany, když na ně v jednom i druhém místě od loupežníků číháno, užili, a na mnoha místech lidské křesťanské citelnosti a dobročinnosti zkusili; také i v samé Polse, na ten čas dokonale papežské zemi. Nebo v Poznani, kdež se všickni shledali, dosti vlídně přijati a do hospod přípuštění jsou, prve než biskup od krále na vybytí jich odtud mandátu vyžádal.
3. Ale když ten mandát přišel, vyjítí odtud musili a do Prus s povolením knížete Albrechta, markrabí brandenburského (k němuž před sebou vyslavše, toho tam se přestěhování svobodu sobě objednali), se odebrali, kdež v Královci od luteránských kněží byvše examinováni (měli zajisté své kněží s sebou, mezi nimiž přednější starší byl Matěj Sionský) za Bratří poznáni a přijati jsou. A vykázáno jim kolik měst, kdež by se osazovali, jako: Žoldava, Kvodzina, Gardia, Doubravno atd. A tu mnohou přívětivost a křesťanské lásky povinnost k nim prokazoval Pavel Sperát, biskup pomezanský, kterýž před některým létem skrze Českou zemi cestu maje, navštívil byl sbor litomyšlský a nabyl dobré povědomosti bratrského učení i řádu. Že se tedy do Prus dostali, z nich se těšil, knížeti je schválil, i sám mnoho dobrého jim činil.

KAPITOLA XXXVI.

Jan Augusta, Jakub Bílek, Jiří Israel zjímání

1. Třetí věc, kterouž Ferdinand na Bratří vložil, bylo poručení, aby bratřští kněží byli jímání. Protož se rozprchli z části po Moravě, kteráž v tu bouřku pojata nebyla; z částky, aby ne dokonce svých posluchačů opustili, po skrýších, odkudž nevycházel

leč na větším díle v noci, a věrně navštěvovali, i po domích, kde potřeba byla, přísluhovali; což za několik let trvalo.

2. Tři z nich v ruce nepřátelské padli: Jan Augusta, biskup jejich, s Jakubem Bílkem, svým pomocníkem, a Jiří Izrael, správce církve turnovské. Ale ten divnou Boží pomocí z hlubokého na zámku pražském žaláře vysvobozen byv, za svými do Prus se odebral. A potom Polákům za apoštola od Boha dán byl. Nebo když jednou i po druhé z Prus do Moravy, kdež z Čech vyhnaní kněží se zdržovali, skrze Veliké Polsko cestu měl, tedy na několika místech, když se příčina poskytla, slovo Boží kázal s takovým prospěchem že i z šlechty mnohé, ano i vévody a kastelány získal, i v málo letech v Velikém Polště do dvacíti církví vzdělal. A toť byl počátek těch církví v Polště, kteréž posavad obyčeje konfesí české zachovávají.
3. Nad Janem Augustou, když se do vězení dostal, nejinak triumfovali nepřátelé, než jako někdy Filištýnští nad Samsonem, jatého měvše. Nebo muž ten po vší zemi byl rozhlášený nejen proto, že byl přední bratrských kněží starší, ale také pro jeho časté s kališnými i v rozmlouváních i v spisech hádky, kteréž on tak šťastně v Čechách, jako Luter papežence v Němcích přemáhal. Byl také za nějaký čas Luterovým učedníkem; a potom časté listy k němu psával a od něho míval. Za kterouž příčinou nepřátelé toho stavu Ferdinandovi prokázaného neposlušenství všecku vinu na samého jediného Augustu sčítali, jako by on spolu s svými chytře sobě i jiné stavy pozískav, tomu chtěl, aby Ferdinanda nechajíce, Jana Fridricha, kurfirsta saského, za krále sobě vzali, a že kdy by byl císař bitvu prohrál, konečně to by se bylo stalo.
4. To tak hrozné spiknutí aby vyjeveno bylo, falešný člověk k tomu se užiti dal, že Augustu k přátelskému promluvení, jakoby dobrou radu k zmenšení těch trápení dáti myslil, požádal, a tu hned ho jal a do Prahy poslal. Kdež komisi nařízená po třikrát ho mučiti kázala, jako i Jakuba Bílka, pomocníka jeho. Ale když žádné nešlechtnosti ani znamení nějakého při nich se neshledalo, zanechání jsou ve vězení celých sedmnácte let, a teprv po smrti Ferdinandově v létu 1564. propuštění.

KAPITOLA XXXVII.

Mnozí z kněží evanjelických z království vypovědění

1. Poznav tedy, že Bratří žádného takového spiknutí původem nebyli, ale že stavové pro staré s domem saským dědičné úmluvy a pro novou k náboženství v říši skrze Lutera obnovenému přízeň to učinili, přiložil Ferdinand mysl svou k tomu, aby Luteráni též protivenství měli. Svolav tedy sněm léta 1549., kompaktata potvrdil a aby žádné jiné sekty (totiž ani Bratří ani Luteránů) trpíno nebylo, o tom sněmovní snešení vydal.
2. Z čehož následovalo, že nečistí kališníci jako i papeženci mnohé smělosti nabyli k tomu, aby svobodněji evanjelíků nenáviděli, je haněli a jim křivdy činili; až i v létu 1555. z poručení královského v Němcích svěcení a ženatí kněží z měst a městeček jedni po druhých vyháněni a z království vypovídáni byli, v počtu (jakž někteří poznamenali, i Thuanus lib. XII. m. p. 253.) nedaleko dvou set. Těch Filip Melanchton po Míšni a Falcu rozptýlených v svém k nim učiněném psaní pěkně potěšoval, jehož taková psaní tištěná se ještě podnes nacházejí.
3. Dopustil též král, aby někteří vyšších stavů pod jakoukoli barvou vypovídáni i do vězení bráni byli. Mezi nimiž byl pan Jan Prostibořský na Šanově, ne tak bohatstvím jako uměním a věcí povědomostí vznešený. Ten v podezření byv nějakých proti Ferdinandovi praktik a společných s knížetem saským rad, (že s Bratrem Augustou léta 1544. k Luterovi do Vitenberka v příčině církevních rozmlouvání jezdil), po několikerém ústním jeho se na to doptávání měl mučen býti. K čemuž vida, že se s ním mají, hrdinskou jakousi horlivostí sám sobě jazyk ukousna, vyplil. Tázán byv, proč to učinil, čeho při trápení jazykem nemohl, to s žebříku složen jsa, perem oznámil, že to proto učinil, aby ti, kteříž mu podle dobrého svědomí pravdu mluvícímu věřiti nechtěli, k mluvení něčeho lživého žádným trápením přinutiti ho nemohli. Potom jim spisem na několika listech tyranské proti němu i jiným nevinným postupování vytýkal, i před Boží soud krále a všecky rady jeho volal, a brzy potom v témž vězení (ačkoli král, aby k zdraví navrácen býti mohl, i barvíře i doktora mu opatřiti poručil) umřel.

KAPITOLA XXXVIII.

Jezuité do Čech uvedeni

1. Všelikterak se o to staral Ferdinand, aby jakým pak koli způsobem skroceni byli ti, kteréž heretiky býti uznával. Protož i jezuity, novou tehdaž sektu, do Prahy uvedl a slavné jim a bohaté collegium vyzdvihl, jako i brzo potom v Chomutově, v Krumlově a v Jindřichově Hradci. Kteříž pod barvou cvičení mládeže k podvrácení církve i politie české způsobu hledali, a tomu ohni, kterýmž nyní vlast shlcena jest, podněty zakládali.

KAPITOLA XXXIX.

Pokojný způsob církví pod Maximiliánem. Evanjelíci v něčem posavad rozdílní, pod jednou obecní konfessí ku porovnání přivedeni

1. Pod Maximiliánem však, jako i potom pod Rudolfem, nehrubě se jezuitům v jich tom usilování dařilo. Nebo Maximilián (léta 1562. korunovaný) byv pán pokojný a známostí pravdy Boží dobře obdařený, žádnou měrou na to, aby komu v příčině víry násilí činiti měl, namluviti si nedal, odkudž to pošlo, že netoliko pod ním církve poodechly, ale i zkvetly.
2. Nebo měl dvorského kazatele ještě za života Ferdinanda otce svého, člověka pobožného, pravdy evangelium svatého právě povědomého a učení nebeské pobožně předkládajícího, Jana Fauzera, kterýž pro to nenávist snášel, a o málo že i mučednictví nepodnikl. Nebo k němu kdysi do pokoje všed sám císař Ferdinand, ostře mu domlouval, že syna jeho falešným učením svozuje. Načež ač on pokorně odpověděl, císař však tak se rozpálil, že pravou rukou tulich vytrhl a levou Fauzera za krk ujav, probodnouti ho chtěl; ale se však zdržel a vyšed, synovi toho člověka hned od sebe odbyti poručil. (To, byv potom brzo u něho ve Vídni, z úst samého Fauzera slyšel a pro budoucí paměť rukou svou poznamenal Jan Blahoslav, bratrský na Moravě správce, potom pak i starší.) Aníž však i napotom, jak dlouho Maximilián živ byl, jaké jiné míval svědomí svého správce a rádce, než mírné a pokojné; a obyčej říkati měl, (jakož tak i v listu svém ku panu Lazarovi Švendovi psal), že se na Boží trůn sázejí ti, kdož nad svědomím lidským panovati chtějí.

3. Mezi jinými, tomu dobrému pánu pokojných rad (bylo-li kdy třeba) dodávajícími, byl moudrý onen muž Jan Krato, kteréhož za životního lékaře sobě zvoliv, mezi nejdůvěrnějšími měl. Ten času jednoho sám s císařem pro občerstvení myslí do pole na procházku vyjíždějícím v vozu sedě, když císař s bolestí že tak mnoho a tak velikých roztržitostí v křesťanstvu se nalezá, připomínal, a potom Kratona, co se mu zdá, která by z těch tak mnohých sekt neb jednot nejbliže k sprostnosti apoštolské přistupovala, se vzeptal.

Krato pak odpověděl: „Nevím, jestli by to Bratřím těm, kteréž Pikharty nazývají, puštěno býti nemohlo“, řekl císař: „Těž já tak smýšlím.“

Protož Krato zvěděv, že Bratří německé své Písně v nově vydání chtějí, radil jim, císaři je připsati. I stalo se tak léta 1566. Kdež v své předmluvě Bratří svou i všech dobrých lidí naději vyjevující, že skrze jeho císařskou velebnost veřejnému církve obnovení fedrováno bude, k tomu jeho příkladem Davida, Jozefata, Joziáše, Konstantina, Theodosia probuzovali, ano i svou hřivnu, podle míry darů sobě od Boha dělených, k té tak obecné práci přednášeli. Jakž to vše v též předmluvě (jenž se při všech potomních týchž Písní edicích nachází) spatřívno býti můž. A jest k pravdě podobné, že od toho nebyl ten dobrý pán, kdy by jen k tomu pro ty, ježto královská scepra obležená a ruce svázané drží, přijíti byl mohl.

4. Léta Páně 1565., kralování Maximiliánova třetího, ukovali nepřátelé pravdy nové proti Bratřím protivenství, uživše v té věci nejvyššího kancléře českého p. Joachima z Hradce, kterýž do Vídně přijeda svou nezbedností to na císaři vymohl, aby se k novému mandátu na vyplnění Vladislavova proti Pikhartům mandátu, ač právě bezděky podepsal. Ale bděla nad svými Boží dobrotivost a nedopustila aby ten dobrý pán buď nevinnou krví se zmazati aneb soužených lidí lkáním obtížen býti měl.

Nebo když kancléř s takovým mandátem se navracoval a z brány vídeňské na most vjel, stalo se, že jedno toho mostu pole pod ním se prolomilo a jej dunajským vodám k sehlcení vydalo. Utopil se tedy se všechněmi svými, toliko šest rejtharů vplynulo a jeden rytířského řádu mládenec, kterýž po mnohých teprv letech v věku sešlém život dokonav, za dlouhé časy hrozného toho Božího soudu svědkem byl, (nebo naučiv se, jak Pán Bůh nad svými stráž míti a bdíti ráčí, k Bratrskému náboženství byl přistoupl). Ten uzřev po Dunaji splývajícího a v vodách se obracejícího pána svého a

uchytiv ho za zlatý řetěz, držel, dokudž rybáři, kteréž na loďce přibližovati se viděl nepřispěli. Tak pán vytažen, ale mrtvý; truhlice pak s zamčeným tím na zahynutí lidské mandátem tak utonula, že ji žádný z lidí více neviděl, aniž se kdo více o tu věc pokusil. O té historii Thuanus také zmínku činí v knize třicáté osmé a dokládá, že se to stalo 10. dne prosince.

5. V desíti potom letech (léta 1575.) držel Maximilián sněm v Praze a stavům pod obojí povolení dal, aby se pod heslem jedné obecné aneb společné konfessí srovnati mohli, ačkoli tomu vši silou, daremně však, jak jezuité tak falešní husité překaziti se pokoušeli. Nebo když v svých suplikacích a protestacích mezi jinými věcmi toho doložili, že stavové pod obojí nejsou u víře jednomyslní, ale mezi sebou Pikharty. Calvinisty, Luterány mají: tedy stavové k osvědčení jednomyslnosti tu radu našli, aby sepsána byla všechněm společná konfessí.

Čehož k vyřízení zvoleny jsou jisté osoby z kněží a kteří by k nim dohlédali, ze všech stavů někteří, moudří a učení. Kterýmž mistři pražští knihy M. Husa a stará o náboženství synodní i sněmovní snešení; kteří augšpurskou konfessí byli přijali, veliká již stavů částka, ti tutěž konfessí; jako také ti, kteříž z Bratří byli, svou přednesli. Srovnávali tedy o každém artikuli víry i smysl i způsob mluvení jedné každé strany, a sepsali z toho artikule takovými slovy, aby se k nim každá strana podepsati i mohla i chtěla, k jiným příliš obzvláštním a subtilným některých otázek rozdílnostem nepřístupující.

Kteráž jejich chvály hodná mírnost a opatrnost netoliko jim v ten čas pomohla ale i mnohým a velikým mužům v Němcích se líbila. Nebo císař té sobě přednešené konfessí potvrdil a všecky k ní se podpisující v svou královskou ochranu přijal; toliko moc vyzdvižení konsistoře a akademie, za kterouž aby jim dána byla, žádali, k jinému času odložil, vysoce však slovem královským připovídaje, že on sám ještě anebo syn jeho Rudolf, (kteréhož již za čekance království byli přijali), žádost stavů skutečně naplní.

Doložiti tuto sluší, že ta konfessí stavů českým jazykem byla sepsána, v latinský nepřeložena nerci-li vytištěna, až teprv léta 1619: když králi Fridrichovi od akademie a konsistoře pražské přednešena být měla. Pro kterouž příčinu *in syntagmate confessionum* (totiž v knize, v níž všech za našeho věku obnovených církví, saské,

české, helvetské, anglické atd.víry vyznání spolu vydána jsou) se nenachází; a která tam pod jmenem konfessí české jest, ta Bratří českých obzvláštní jest, a ne tato všech stavů společní, kterouž toliko v německý jazyk přeložiti dal a o ní od theologů vitenberských hned z toho sněmu léta 1575, soudu požádal pan Bohuslav Šťastný z Lobkovic a z Hasišteina, toho času stavů k té věci zvolený direktor.

Potvrdili ji pak Vitenberští v své k témuž pánu odpovědi mezi jinými také i těmito slovy: „Ačkoli krátká jest ta konfessí a snadně se rozuměti může, že v spisování jí toho nejvíce šetríno bylo, aby přednější artikulové víry krátce, pěkně, vlastně předloženi byli, pro uvarování se zbytečné dlouhosti a o hluboké otázky sváru; což snad někteří v naší německé zemi, ježto rádi hloubají, vyjde-li ta konfessí v německém jazyku, budou přetřásati: nám však ta křesťanská vaše mírnost a opatrnost nemůže se nelíbiti. Protož napomínáme zjevně, abyste, přijdou-li od jinud jinačejší o ní soudové, od té tak svaté a čisté sprostnosti odvésti se nedali, poněvadž to jisté jest, že tak nejlépe církev retována, vzdělávána, napravována i v jednomyslnosti zachována bývá, když čistě svatého evanjelium učení lidu křesťanskému bez chlubně vyhledávaných subtilností a odtud vyplývajících hadruňků se překládá, jakž i žalm 25. tak se modlí: „Sprostnost a upřímnost necht' mne ostříhají atd.“ Datum v Vitenberku 3. listopadu léta 1575.“

KAPITOLA XL

Pod Rudolfem evanjelíci plné svobody dostali

1. V roce potom vytržen z toho světa šlechtyný Maximilián, a nastoupil Rudolf, syn jeho, kterýž otcovských šlépějí následuje, až do léta 1602. kraloval, nedopustiv příčinou náboženství žádného činiti příkoří. Toho teprv roku pokoutními jezuitskými skrze své nástroje usilováními k tomu přišlo, že Rudolf k mandátu od nich sepsanému, o navrácení zase k své první moci mandátu Vladislavova, se podepsal a jej vůbec vydati kázal. Však tím nic více nespraveno, než že kolik bratrských sborů zavřeno bylo. Bratřští zajisté přední páni proti tomu se ozvali, osvědčující, že se na ně ten mandát nevztahuje, poněvadž oni takovými nejsou, jací Pikharti tam se vypisují. I obdrželi snadně, aby to pokojný císař trpěl, že jeho mandát přísně ostříhán nebyl; aniž pro jiné

evanjelické stavy nepřátelé na to hrubě nastupovati směli. Praveno bylo od hodnověrných lidí, že císař u večer toho dne (22. července), když o vzetí od Turka Bělehradu královského, předního z uherských měst, novina přinešena byla, ulekna se, řekl: „Hned jsem se bál že něco bude, když jsem se dnes regimentu Božího, kteréž nad svědomím lidským má, ujímati počal“, narážeje nepochybně na otcovskou onu řeč, o níž výše.

2. A že neměl jiného úmyslu než pobožného otce svého sliby naplniti a svobod svědomí potvrditi, dosti to potom ukázal, když léta 1609. stavům pod obojí, ačkoli proti vůli papežské a roty hispanské, ba i nejedněch svých vlastních rad, konsistoř dolejší, s akademií stavům pod obojí, aby ji podle vůle své obnovili, odevzdal, přidav k tomu list Majestátu, v němž toho dání potvrdil, a aby kostely a školy, kteréž prvé drželi, dále držeti a kde by potřebí bylo, nové stavěti mohli, povolil; sužovati kohokoli z příčiny náboženství (také i z svých aneb jiných papežských pánů, ano i duchovníků, poddaných) zapověděl, i budoucí krále a náměstky své, aby toho všeho ostříhali, zavázal; nad to stavům, aby té své svobody strážce a defensory z prostředku svého zříditi mohli, moc dal.
3. Takž stavové konsistoř obnovili a pro plnější svornost tři z Husitů, tři z Bratří, tři z jiných evanjelíků kněží skrze hlasy vybrali, a k těm tři z profesorů akademie přidali; a tak těm dvanácti vybraným mužům o všecky celého království církevní věci péči míti poručili. A že již všechněch společné bylo snešení, by kompaktata byla zahlazena a církve všecky podlé pravidla samého Božího slova se řídily, zvolen jest první administrátor z Husitů, K. Eliáš Šud z Semanína; napotom pak aby z společného shromáždění kněžstva vyvolován byl. S Bratřimi pak, kterýmž řádů svých až do plnějšího někdy o to se porovnání užívati povoleno, tak bylo zavřino, aby seniora svého, administrátorova kollegu nejbližšího, jak dlouho ta řádu rozdílnost (však v přátelské svornosti) trvati bude, obíratí sobě moc měli. Kterýmž také v Praze kaple Betlém, pro Husova někdy kázání slovatná, jakožto vlastním Husovým potomkům od akademie propůjčena byla. Z kterýchž věcí všickni pobožní lidé se radovali. Pána Boha chválili, a po místech na kostelích verše latinské psali:

Templa patent, Leo laetus ovat, firmante Rudolpho,
Quam dederas Fidei Maxmiliane fidem.

To jest:

Kostelové otevření, Čechové obveseleni,
co Maximilián slíbiti, to Rudolf ráčil splniti.

4. Vešli také stavové pod obojí s stavy pod jednou v porovnání a přátelskou smlouvu o zachování mezi sebou pokoje a svornosti, kterouž v jistých artikulích obsáhše, do desk zemských vložili a císařským i jeho rad podpisem utvrdili. Ale nalezeni jsou tři, kteříž, aby se podepsali, jednou, po druhé, po třetí v tom pohledáváni byvše, nechtěli, a že pro svědomí nemohou, tím se vymlouvali: Zdeněk Albrecht Popel z Lobkovic, nejvyšší kanclíř království českého, Vilém Slavata z Chlumu a z Košmberka a Jaroslav Bořita z Martinic, jinak Smečanský. Proti těm tedy stavové pod obojí znamenitou protestací učinili: jestliže by kdy v potomních časích proti té stavům od císaře propůjčené svobodě co před sebe bylo bráno, (nebo že ten úmysl mají, tím se nepodepsáním znáti dávají), tedy že k nim jako k rušitelům obecného pokoje o to hleděti budou. Kteráž stavů protestací s povolením Rudolfovým také jest do desk zemských vepsána, mezi privilegia vložena, a tak s jinými všechněmi privilegii od náměstků Rudolfových přísahami stvrzena.
5. A tuť zkvetlo čisté náboženství a vyprázdněno pomalu falešné husitství po všem království, že sotva stý najíti by se mohl, kterýž by se k evanjelickému neznal náboženství. Ale ach nastojte! s volností náboženství pomalu také, jakž bývá, vloudila se života svévolnost, a počala kázeň i při těch, u nichž prvé byla, velice opuštěna býti. Protož ne všechněm pobožným taková ta svoboda, bezpečnost těla za sebou táhnoucí, se líbila, a někteří hned zle ji tušiti počali, až to Ferdinandské povětrí nás přikvačilo a onen prorocký hlas, že v pokoji hořkost má nejhořčejší, se naplnil, o čemž níže.

KAPITOLA XLI.

Nové pod Matiašem nepřátel praktiky

1. Zastaviti se na místě tomto a něco jiných některých věcí připomenouti potřeba, aby se hned gruntu bíd našich lépe vyrozuměti mohlo. Příležitost k tomu, aby Čechové a Slezáci plné takové v náboženství svobody od císaře Rudolfa dosáhli, ta byla, že Uhři s Rakušany a Moravany pro nějaké politické příčiny od Rudolfa odstoupivše, bratra jeho vlastního, Matiaše arcikníže sobě za krále, za kníže, za markrabě vzali i s velikým

vojskem léta 1608. do Čech až ku Praze vtrhli, netoliko uherskou korunu, jenž v Čechách chována byla, míti chtějí, ale i Čechy k odstoupení od Rudolfa namlouvajíce. Ale i ti spolu s Slezáky a Lužičany věrnost Rudolfovi zachovavše a Matiaše s uherskou korunou a s titulem čekanství království českého propustivše, za tu věrnost Rudolfovi zachovanou prosili i vyprosili tu dávno zaslíbenou milost, svobodu v náboženství a moc nad konsistoří i akademií pražskou.

2. Rudolf mezi tím těžce tu potupu od bratra učiněnou snášeje a nad to více na španělské praktiky prohlédaje, zle své české i celé německé zemi tušiti počal. Protož sám u sebe na jiné rady pomýšlel a rozvažuje, komu by se v tom svěřil, vybral sobě dva pány, o nichž že mu v tom věrnost zachovají, naději měl, jednoho z Rakous, pana Jana Eusebia Kahna, a druhého z Mioravy, pana Jana Šmída na Kunštátě, kteříž však oba rodem byli ze Štýrska, pro náboženství od Ferdinanda arciknížete v létu 1500. (když v Štýrsku reformoval), s jinými mnohými vyhnáni. Těch k sobě Rudolf léta 1610. do Prahy povolav, jak se o dobré obecné stará, vypravoval, a nad tím, že Matiaš čekancem učiněn jest, naříkal, kterýž (prý) poněvadž také bez potomstva jest a kněží ho vůli mají, báti se jest, že ho namluví, aby sobě Ferdinanda za syna zvolil a tak mu na království pomohl. On tedy že úmysl má, jinému z domu svého k tomu dopomoci, Leopoldovi, o němž ví, že ač nyní biskupem jest a Ferdinandův bratr vlastní, tišší však že jest myslí a dobrých rad poslechne. Nad to všecko aby i on sveden býti nemohl, že učiniti chce věc paměti hodnou, totiž za živobytí ještě svého založiti řád a neb tovaryšstvo pokoje, pro obhajování svobod svědomí, aby kdokoli vyzývá jméno Kristovo, svoboden byl. A že do tovaryšstva toho řádu pozvati chce králů a knížat evanjelických, a jestli kteří chtějí budou, katolických, kterýhž maje již poznamenaný jistý rejstřík, ukázal okolo čtyřiceti jmen a přečetl formu té smlouvy aneb tovaryšství řádu toho, tak jakž jej sám byl sepsal. A vyňav řetěz zlatý s znamením aneb erbem pokoje: „Tento jsem vlastníma rukama udělal,“ řekl, „a více jich udělám podlé počtu osob toho tovaryšstva.“
3. Ptal se jich za tím, vida je s užasnutím toho poslouchati, chtěli-li by pro přivedení tak chvalitebného předsevzetí k cíli něčím také oni napomoci? Když odpověděli, že při sobě nenalézají, čím by svou dostatečností v tak veliké věci pomoci mohli, odpověděl: „Uložil jsem, vás dvou užiti v některých poselstvích. Tebe, Kahne, k knížatům německým, a tebe, Šmíde, k přednějším pánům českým a moravským. Ale poněvadž pro mé a stolice mé ubezpečení bude mi válečného lidu potřeba, pojedete nejprve do Passova k Leopoldovi a jemu (když vám u něho psaním svou vlastní rukou učiněným

víru zjednám), tuto radu vyjevíte. K níž povolí-li, jakož vím, že povolí, tedy opatřice, aby hned vojsko bylo sbíráno, ke mně se navrátíte.“

Zděsivše se oni tak neobyčejných věcí, požádali sobě tři dnů na rozmýšlení; i povolil jim císař. Oni pak navrátivše se, poručení císařské na se přijali i je skutečně vykonali, kteréž však nezvedlo se šťastně. Nebo ačkoli následujícího roku 1611. vojsko to passovské až do Prahy se dostalo, Matiáš však s svým vojskem přitáhl, onyno vyhnal, na království české jest korunován, Rudolf pak žalostí nedlouho potom umřel, léta 1612.

4. Nesluší mlčením pominouti, kterak, když pan Šmíd z Passova se navrátiv, k přednějším českým i moravským pánům vyslán byl a mínění císařské v známost jim uvozoval, mimo všecku naději žádného nenalezl, kdo by tomu víru dáti chtěl, než že to barva jest, pod níž lest a oklamání se kryje, tak to vykládali, aneb také mezi těmi dvěma králi vojny se obávali. Což když císaři Šmíd oznámil, on rozhněvav se z stolice vyvstal, k oknu pospíšil a prudce otevřev a na Prahu vzhlédnal, řekl: „Praho, nevděčná Praho, já jsem tebe slavnou učinil, ale ty nyní vyháníš mne, dobrodince svého. Pomsta Boží přijdiž na tě a prokletí připadniž na tě i na celou Českou zemi.“ Toto všecko z úst téhož p. Šmída jsem slyšel na zámku jeho Kunštátu léta 1626. já, který to poznamenávám, kdež při tom pobožný ten a výš než sedmdesátiletý stařec zlatý onen od Rudolfa na znamení tovaryšstva pokoje udělaný a sobě darovaný řetěz z hluboké truhly vytáhna a slzami svými skropuje, tak mluvil: „Tento hle klenot pokoje svatý císař svatýma svýma rukama dělal“; a hned zas: „Prokletí pobožného císaře, jehož jsme vděčni nebyli, připadlo na nás.“
5. To císařské o založení tovaryšstva pokoje mínění mělo beze vší pochybnosti všechněm evanjelíkům milé býti, a divnou věcí se zdá, proč se nepodařilo. Zdali snad nedobře to uraděno? či skrze jiné než takové lidi začínáno býti mělo? Cokoli kdo souditi o tom chce, nahlédneme-li hlouběji, jisté jest, že to soud Boží byl, aby tak národ náš a za tím celá Německá říše metlám byla přitažena a nepřítelům pravdy míru otců svých doplniti, příležitost se dala. Doplniliť zajisté až právě do vrchu, a nás zkazili do gruntu. Kterouž historii, jakž po částkách odtud i odjinud sebrána jest, nyní vypíšeme; celé dáti ještě nemůžeme, protože tohoto Antikristova hromobití děla, kterýmž rozvrženi jsme, od dávna v tajnosti kovaného, svrček toliko jen ještě se vidí; celou vnitřní přípravu čas odkryje.

6. My však pod Matiašem v osidlách již byvše zlapáni, zhynutí svého jsme necítili, ale ovšem jako by svobodám svědomí nejlépe pomůženo bylo, jsme se veselili, až nová tu i jinde nepřítel usilování se vyskytala. Nikdy však zjevněji, jako když Ferdinand štyrský, čehož se pobožný Rudolf obával; království Českého dopadl.

KAPITOLA XLII.

Ferdinand II., úhlavní všech evanjelíků nepřítel, proti vůli Čechů králem učiněn

1. Léta 1617. nenadále Matiaš do Čech přijel, maje při sobě Ferdinanda, strýce svého. A tu na spěch stavům sněm rozepsal, odejel do Drážďan k kurfirstovi saskému, aby ho v přátelství s Ferdinandem uvedl. Navrátiv se odtud, sněm držel, an stavové v menším počtu, než se císař nadál, ale ne v menším, než sobě vinšoval, se sjeli. Byl zajisté čas žně, jakž rozuměti, naschválně k tomu obraný, aby pro hospodářské práce nekaždý rád od domu vzdálen býti chtěl.
2. Tu císař ponaučiv, že dědice nemá, oznamoval, že sobě za syna zvolil Ferdinanda, jehož ctnosti vychvaloval a aby za krále přijat a korunován byl, žádal. Odpověděli stavové, že věc taková bez přítomnosti stavů jiných přivtělených zemí předsevzata býti nemůže. Na to císař, že Čechové jsou hlava; co oni učiní, toho jiní že potvrdí; sám že čím dále tím více schází; tato věc k jinému času že odložena býti nemůže.

Když tedy stále na to, aby *přiját* a korunován byl, nastupováno bylo, přišlo k tomu, že stavové protestací činili, že to slovo, aby přijat byl, nové jest a neobyčejné, poněvadž by prvé za krále *volen* než *přiját* býti musel. Ale to všecko divnými chytrostmi a některých z stavů tajným přemlouváním, některých strašením a pohrůžkami v nivec bylo obráceno. Odkudž následovalo, že někteří vidouce, an svobodní hlasové místa nemají, domů se rozjeli, a kteří pozůstali, i korunování tomu přítomni byli, to toliko spravili, že král Ferdinand, než korunován byl, revers od sebe stavům učinil, že pokud Matiaš v živobytí bude, žádných věcí českých řídit, mnohem méně co by se náboženství dotýkalo, v to se vkládati nechce.

Takž korunování došed, ihned do Moravy, do Slezska, do Lužice odjel, a aby i od nich za krále přijat byl, obdržel.

3. A od toho času nepřátelé pravdy Boží směleji sobě počínati začali. Aníž se zdržeti mohli, aby podobojím zjevně i utrhati i pohrožovati neměli. Nýbrž hned když Ferdinand do Moravy přijel, jezuité jemu ku poctivosti bránu vítěznou v Olomouci na ryňku postavivše, mezi jinými ozdobami k erbu rakouskému lva českého, a po druhé straně moravskou orlici, na řetězu přivázané namalovati dali, pod nimi pak s otevřenýma očima spícího zajíce položili, připsavše nad ním pohádku „ADSVEVI“, *přivykl jsem, totiž otevřenýma očima spáti*; zjevně skrze to stavům se posmívajíce, že zaspali a tak se podmaniti dali.

Následujícího pak za tím roku vyšla u nové jezuitské akademie v Moltzheimu, zemi elsaské, knížka, v jejíž předmluvě Leopolda, též akademie fundatora, k horlivosti probuzují příkladem nejjasnějšího bratra jeho, kterýž prý ačkoli kacířům v Čechách po čas korunování svého dle obyčeje přísahu učinil prvé však v kapli kostelní se zavázal, že kacířům nikdy ničehož, co by církvi na škodu býti mělo, nepovolí.

4. Jakož pak že stavům ústy, papeži pak svému srdcem přísahal Ferdinand, hned se to brzo znáti dalo. Od toho zajisté času nic nebylo, oč by se na těžkost podobojím nepokoušeli: buď lstmi rozličnými, práva a spravedlnosti jejich vyvracejíce, aneb zjevnými křivdami k netrpělivosti popouzejíce, aby pak od nich samých příčin ku pozdvižení se proti nim dostali. Nebo hned po Ferdinandovu odjezdu počali to nejen arcibiskup a duchovníci, ale i politici, Slavata a Smečanský i jiní, a na Moravě biskup olomoucký a hejtman markrabství Moravského Ladislav z Lobkovic na Holešově, proti zjevnému v majestátu opatření, poddaným svým v náboženství překážku činiti, chrámy odjímati aneb zavíratí, i v samé Praze a jiných královských svobodných městech rozličně se o to pokoušejíce. Jezuité také na kázáních svobodně haněti se osmělili nejen stranu pod obojí; ale i samého již v Pánu odpočívajícího císaře Rudolfa a tu od něho stavům danou v náboženství svobodu, a to s častými pohružkami a s častým, že to dlouho státi nebude, předpovídáním.
5. Obzvláštním též mandátem zapovědino bylo impressorům, aby žádných kněh, které by na kanceláři přehlédnuté a povolené nebyly, tisknouti se nepokoušeli; svým mezi tím všelijaké paškvilky a nepravé proti podobojím spisy vydávati dopouštěli. Vydáno též z kanceláře pražské hejtmanům měst pražských i rychtářům císařským (kteříž papeženci bývali) nové nařízení, kterýmž sobě rozkázáno měli, aby všech kostelů založení a nadání vyhledali i je v každé osadě od osadních vyzdvihovali; schůzek jim žádných

leč při své přítomnosti nedopouštěli, mezi starší kostelní papeženské osoby sázeli (jakož to i při některých kostelích učinili), naposledy defensorům ani konsistoriánům jich výpovědi k cíli přivozovati nedopouštěli.

6. Nad to výše s některými kněžími, o nichž že by k prvním kališným obyčejům navrátiti se dali, rozuměti mohli, tajně jednali a jim radili, aby spíše k novému králi suplikaci, žádali sobě nové konsistoře pod obojí, kteráž by od nich podle prvního způsobu pod poslušenstvím pana arcibiskupa řízena byla, povolení. Jakýchž kněží již byli 12 na svou stranu přivedli, ale že nejpřednější z nich, Matouš Pačuda, jehož nadějí administrátorství kojili, v nemoc upadna a že z té nemoci nepovstane, vida, k sobě sám přišel, zpronevěření svého litoval, tovaryšstvo od té bezbožnosti odvozoval, přišlo zlé to jich usilování na nic.
7. To když jim nešlo, o jiné se pokusili. Betlémská kaple, hned od začátku založení svého akademii odevzdaná, byla v létu 1609. při obnovení konsistoře Bratřím k užívání propůjčena. Tu po smrti seniora jejich, K. Matěje Cýra, r. 1617. akademikům z moci vzítí a sobě přivlastniti pokusili se. Ale profesori akademie práva svého užívající tomu zbránili a nového seniora, Jana Cyrilla, obvyklým obyčejem tam uvedli. O jiné podobné věci tytýž se pokoušeli, ale nikdež se jim nedařilo.
8. Kromě že hraběti z Thurnu purkrabství karlšteinské, jenž jest stráž koruny a svobod království českého, odjali, a to proti právům království bez všelijakého provinění, leč snad že se na předešlém sněmě svobodného krále volení ujímal. To pak odjaté purkrabství s klíčem od zámku Karlšteina podáno nejúhlavnějšímu podobojích nepříteli, Smečanskému; snad proto, aby on svobodu náboženství majestátem stvrzenou, kteréž prvé překaziti nemohl, obmyslem nějakým odjítí mohl. Ten tedy hned poddaným panství Karlšteinského s strany křtů a pohřbů rozmanité překážky činiti počal.
9. To též i jiní nepřátelé činili, až i arcibiskup a opat broumovský, z nichž tento v městě Broumově dle moci majestátem dané v nově postavený evanjelický kostel zavřítí, onen pak v městečku Hrob řečeném dokonce rozbořiti dal. Tak na panství krumlovském a jinde veliké protivenství poddaným vymýšleli.

KAPITOLA XLIII.

Čechové mnohotvárně popouzeni byvše, zbraně se chopili

1. O těch a k tomu podobných věcech, kteréž v „Apologii stavů“ vypsány jsou, doslýchající páni defensorové akademie a konsistoře pražské, sjeli se do Prahy v počátku roku 1618., a podle moci sobě ode všech stavů království českého dané a majestátem od císaře Rudolfa daným stvrzené, z každého kraje 6 osob, dvě z pánů, dvě z rytířů, dvě z měst obeslali, pro vzetí o to rady, co by v takovém od protivníků postupování před se bráno býti mělo. Ale ihned přinešena z Vídně císařská záповeď, aby defensorové žádného obsílali, a žádný obeslaný se stavěti nesměl; jinak že v vinu uražené velebnosti a v nemilost upadnouti musí, když císař žádného kromě samého sebe za defensora království svého neuznává.
2. Nic méně však shromáždili se stavové v velikém počtu. A když týž i týž nové přicházely záповeďi i pohružky, a stavové dostatečně to sobě ukázané měli, že ne z Vídně od císaře, ale z zámku pražského od místodržících ukované přicházejí a od nich ta hromobití původ mají: tedy hned jejich tak často raněná trpělivost obrátila se v prchlivost, že houfně a v brnění na zámek jeli a nejpřednější těch bouřek původy,, Smečanského a Slavatu s jedním sekretářem, týchž praktik pomocníkem Filipem Fabriciem (davše jim napřed výš dotčenou v letu P. 1609. učiněnou protestací přečísti, i oustně to co od nich proti porovnání stran obou dvou mezi tím jest přečiněno, stížití) z oken vyházeli.

Za div to měli nepřátelé, že žádný z těch vyházených života nepozbyl; ale nebylo se tak hrubě čemu diviti, že na místo měkké a z oken kanceláře vyházenými papíry postlané vyházení živi zůstali: raději to znamení bylo, že je za biče na hřbety Čechům zachované chtěl míti Bůh.

3. Když exekucí touto povstalá v městech pražských bouřka upokojena byla, stavové shromáždivše se zase a uradivše, jezuity jakožto všech bouřek původy, jejichž nástrojemi toliko ti vyházení byli, z království vypověděli, 1. 1618. dne 23. máje. Kteráž věc k této pro náboženství vojně, kterouž do dnes celá Evropa hoří, žádostivé nepřátelům podala příležitosti.

Nebo ačkoli Čechové ihned k císaři vyslali a že nic proti Jeho císařské Milosti před se neberou, ale toliko rušitele obecného pokoje podlé moci majestátem sobě dané, i v protestací císařskou přísahou stvrzené, trestané míti chtějí, v tom se osvědčovali, i císaře, aby toho jináč nevykládal, poníženež prosili: císař však na Ferdinandovo a papežské ligy toho vyhledávání Čechy za rebellanty, kteříž vojnou strestání býti mají, vyhlásil. Čechové naproti tomu vojnou se brániti uložili a na ten čas, když krále v zemi neměli, 30 direktorů zvolili, k nimž Slezáci a Moravané, vidouce, že o náboženství činiti jest tudíž přistoupili.

4. Že pak to bylo, čehož nepřátelé dávno hledali a k tomu cíli rozmanitě Čechů pošťovali, zřejmé bylo odtud že se z toho jezuiti radovali, že již příležitost k dokonalému národu českého podmanění dosáhli; Čechové což z převzatých jich listů v své „Apologii“ stavové prokázali.
5. Nýbrž i mezi radami císařskými, kteří mírnější rady dávali, slyšáni nebyli. Sám kardinál Klesl, vídeňský biskup, že od vojny odrazoval, jako by zrádce domu rakouského byl, před císařem od legáta španělského obžalován i od Ferdinanda do vězení dán. Praveno bylo, že když týž biskup před císařem o tom řeč měl, jak království České, tak nyní zkvetlé, k velikému přijde spuštění, jestliže Čechové k tomu přivedeni btzdou, aby s opovážením sebe svých svobod hájiti musili, císař odpověděl: „Wir wollen lieber ein verwüstetes, als ein verdammtes Königreich haben“ (Raději (prý) chceme míti království spuštěné než zatracené). Posláno tedy do Čech vojsko nejprv císařské pod Dampierrem, potom ihned španělské pod Buquoiem.
6. Mezi tím umřel Matiáš, a Čechové s Moravany, Slezáky, Lužičany radu měli, zdali by měl Ferdinand, náboženství a svobod zemských tak zjevný nepřítel a kterýž ne podle jich dobré vůle vyvolen, ale lstivě a chytře způsobem přinuceným jim vstrčen byl, nad to kterýž již proti reversu svému ještě za živobytí Matiášova v české věci se vkládal a proti nim vojnu vedl, králem jich býti? I zavříno na tom, aby ho za krále nepoznávali. O čemž hned skrze posly do Frankfurtu vypravené kurfirstům, k volení nového císaře shromážděným, věděti dali, a aby Ferdinanda za krále Českého neměli, když oni ho za krále nepoznávají, žádali.

Ale nadarmo, nebo dle nasnovaných praktik to šlo, že i připuštěn i císařem učiněn jest. Čechové mezi tím za krále sobě volili Fridricha falckrabě, kurfirsta při Rýnu.

KAPITOLA XLIV.

Čechové přemožení byvše, hrozné podnikli vichřice

1. Tou věcí rozdráždění byvše papežovy ligy účastníci, teprv na sebe vzteklost vzali, a větší sebravše vojsko, pod Maximiliánem, knížetem bavorským, do Čech vtrhli, Prachatice a Písek, města pod obojí vybojovali, měšťany, aby to jiným k strachu bylo, všecky zbili, i jinde po místech velice krvavé lázně tropili. Přitáhli až ku Praze, hlavnímu království městu, a tu na Bílé Hoře nedaleko od městských zdí (léta 1620. dne 8. list.) bitvu svedše, vojsko české porazivše, krále nového vyhnavše, a strachem (o němž kde se béře, věděti se nemohlo), všecko na smrt poděsivše, úmluvou Prahy jako i celé České, Moravské, Slezské země dostali. Kdež sic vítěz víru sliboval, ale potom ji nejináč než podlé znění koncilium konstantského (tj. že kacířům víry držeti nesluší) držel.
2. A tuť teprva přehořká nastala českým církvím bída, skrze povstalé hned za tím přetěžké to protivenství, kteréž evanjelíkům poslední zkázu a rozptýlení přineslo. Nebo jiným způsobem, než tam někdy v Anglii, Nidrlandu, Frankrejchu všecko před se brali, větší škodu církvi Boží učiniti troufajíce povlovnějším, jakž se jim zdálo postupováním, než před tím neskrocenou prchlivostí, když mečem, ohněm, rožny proti věřícím ukrutnost provodili. Kterýž nález babylonské nevěstky, aby, přívětivou vidína býti chtějící, zuřivostí od sebe neodhrožovala, právě nový byl. Nebo to jejich tajemství vyjevilo se, kterak v Římě léta 1616., když se již k vojně strojili, v tajné radě uvažováno bylo, jak by se s Čechy, Němci a jinými přemoženými zacházeti mělo, až usouzeno, že poněvadž zkušením seznáno jest, že mocné to a silné purgací, jehož posavad proti neduhu kacířstva užíváno, málo pomohlo, ohledati tedy třeba, zdali se mírnou dietou lépe hojiti dají. Zavřeli tedy, aby kacíři na smrt odsuzování nebyli, poněvadž se tím jako mučedlnictvím honosí, ale jinými cestami je k tomu, aby ustávali a ku poslušenství se navraceli, přivoditi. Protož i to zošklivené jméno „*inquisice*“ aby v příjemnější jméno „*reformace*“ směněno bylo.
3. A takť podle toho úsudku proti Čechům, Moravanům i Slezákům postupováno, že všickni téměř evanjelického učení jsou zkaženi, ačkoli ne všickni vyhlazeni, a málo kterým koruny mučedlnické se dostalo. Několikráte sic Don Martin de Huerda (kterýž v Hišpanii se urodil a řemeslu krejčovskému vyučiv, do Čech se dostal a při panských dvořích sloužil, potom skrze uchvácení hraběnky z Serinu, jenž rodem byla z

Kolovrat, slovutným učiněn a vojenským štěstím k tomu přiveden, že do stavu panského přijat byl), tím se podobojím v oči chlubíval, kterak, když nejprve císaři o vítězství novina do Vídně přinešena byla, on císaři při boku stoje, k tomu radil, aby bez rozdílu všechny mordovati dal, aby tak nevěrného kacířského národa ani nohy nezůstalo. Ale prý císař odpověděl, že již skrze kníže bavorské naděje dána k milosti; jiné však že se najdou k skrocení i kacířství i vzpoury bujného národa cesty. Kteréž cesty jaké byly, ukázalo se to z jejich postupování, což se již oznamovati bude, summovně však a krátce.

4. Nebo kdyby všechny buď lsti a chytrosti, buď ukrutná s lidmi zacházení a jich trápení vyčítány býti měly, subtilnějšího by k tomu vtipu nežli holubičího národu našeho sprostnost to s sebou nese, potřebí bylo; a knihy širší by se musily psáti, než nyní úmysl jest. Co tam zajisté evangelista řekl; že kdyby všickni Kristovi dobří činové pořád psáni býti měli, nechopil by jich ten svět, to též o Antikristu řečeno býti může, že jeho zlí a nad míru obmyslní činové vzrostli, až by tomu svět sotva uvěřiti mohl. V tom se před Božím obličejem osvědčujeme, že co tu psáti budeme, v tom se věrně a upřímně zachováme, byť pak všeho částečnými příklady ne tak plně provozovati lze bylo, buď pro krátkost aneb že v takovém rozptýlení ne všeho ještě (zvláště jmen některých) uptáno býti mohlo.
5. Bude se pak vypravovati pořád:
  - I. Jak veřejně a vůbec postupováno bylo.
  - II. Jak s služebníky církve.
  - III. Jak s pány a rytířstvem.
  - IV. Jak s městy svobodnými.
  - V. Jak s obecným lidem.
  - VI. Jak s kostely, knihami, špitály, i s mrtvými zacházáno.
  - VII. Příklady připomeneme zázraků a pokut, kterýmiž Pán Bůh nejednou přestrašil nepřátely.
  - VIII. Naposledy o ostatcích českého národu, kteříž v tak prudkém příkrého protivenství vichru nepřemoženi zůstavše, víru Bohu zachovali, něco se dotkne.

KAPITOLA XLV.

Jak se všichni vůbec, učinivše od Novokřtěnců počátek, postupovali

1. Napsáno stojí v žalmu 74, verši 8., že řekli v srdci svém: Vyhubme je napořád. Kteráž slova jednotejná jsou všech nepřátel církve, protože jednotejně vždycky usilování: všecky vyhubiti, jedny po druhých. Chtěvše tedy i nás vyhubiti nepřátelé naši, počátek učinili druhého roku po svém vítězství na Novokřtěncích v Moravě, kteříž měvše svých domů neb dvorů do 45, a v každém bydlících mnoho čeledi (po dvou, třech, čtyřech stech, nýbrž i tisících dvou, třech v jednom), věci své na spolek majíce, živíce se vespolek, řádem a náboženstvím svým pokojně sobě počínajíce a žádnému k obtížení nejsouce, všichni raději ku pohodlí řemesly a jinými službami svými. Ty oni nejprve (v létu 1622. na podzim) z země vypověděli, vinu jim davše, že Fridricha, když skrze Moravu jel, do hospod přijímali.

Což nic nebylo než průby brání; půjde-li to, aby směleji k jiným pod obojí přistoupili. Oni tedy zanechavše domů, rolí, vinic (ačkoli nastával čas vína sbírky), v velikých houfích (mdlejší pohlaví a děti na několika stech vozů s sebou provázejíce), do Uher a sedmihradské země se přestěhovali a tam příhodná místa nalezše, mnohým na nás potom příšlým zlým věcem časně vyhnuli.

2. Těch odbyvše, měli radu o vyhnání Pikhartů a Kalvínů; ale nezdálo se jim, aby to snadně jíti mělo, proto že obojí ti mnoho z panstva patronů po své straně měli, z kterýchž někteří ničímž se proti císaři byli neprovinili. Nemohli tedy barvy najíti, proč se všickni v tutouž pokutu zahrnují, ani se nadáti, aby vypověděni jich tak snadně šlo jako Novokřtěnců, žádné lidské obrany nemajících. Aniž tak snadně Kalviniáni od Luteránů rozeznáni býti mohli (u nás, kde v ceremoních nehrubá byla rozdílnost), jako Novokřtěnci od podobojích. K tomu nezdál se ještě čas, králů a knížat evanjelických drážditi. Protož zavřino, všecky v jednotejné ceně míti, a jak se k kterým příčiny podají, tak k nim přistupovati.
3. Skutek potom ukázal, že ten jejich cíl byl, aby podobojí všelijak trápili, až by sobě zoufati a přestupovati ostatkové pak věřících jako neustupní vypovídání býti mohli. A že ten byl nový nález tajné oné římské rady, vzpomenuto to výše (v kap. 44. § 2.). A aby to tak šlo, naléhal na to v praktikách zkušený chytrák Pavel Michna, který pošed z plemene srbského, z otce však v Čechách usedlého, v městečku Budyni řezníka, v

pacholetství hned k jezuitům se obrátil a k vůli jejich vycvičen byv, nejprv od nich fedrován byl k sekretářství království českého; a že domu rakouskému proti vlasti a proti náboženství sloužil, nejprv rytířem, tudíž pánem, naposledy hrabětem učiněn byl. Ten, když po utvrzeném císařském vítězství od těch lstivých rádců vyhledávání bylo, co by již bylo činiti, již-li čas, aby podobojí vyhnáni byli a od kterých by měl býti učiněn počátek, odpověděl, že ještě není čas, proto že mnoho mají, co by s sebou odnesli a tak zemi zloupili a své vyhnanství tím snáze snášeli, ale že je třeba prvé o všecko připravit; tu teprva že s nimi, když ničeho míti nebudou, všecko snázeji pjdje. To tedy vykonati se snažili následujícími spůsoby.

KAPITOLA XLVI.

O nemírném všech všudy obloupení

1. Hned brzo, jakž se Praha vzdala, povoleno bylo soldatům domy panské i bohatších měšťanů vybíjeti a vydírati, avšak v jisté toliko dny a na větším díle v noci, s užíváním k tomu rozličných zrad a svých v mumraje oblečených hejtmanů. Kterýmž spůsobem, jakž sami se pochloubali, několikráte sto tisíc (a jest k pravdě podobné) podobojím pobrali; nebo před tím ze všeho království všickni poklady, klenoty, a nejlepší nábytky své před vojnou tam, jakožto na nejbezpečnější místo byli svezli, a žádný toho, jakou tu Pán Bůh na hřbety naše připravoval metlu, neuvažoval. Ale tyto mezi zdmi pražskými nashromážděné loupeže samým toliko přednějším z nepřátel se dostávaly.

Jiných dráčů nenasycené hltavosti všecka vůkol a vůkol země zanechána byla, kdež Němec, Vlach, Španěl, Francouz, Chorvát, Polák (nebo takovou z mnohých národů pod jmenem císařským za Antikrista bojujících zběří přikvačení jsme byli), plnou svobodu měl, po všech, městečkách, městech, farách a kostelích i zámcích šťárajíc, všecko bráti a loupiti, ne bez pálení při tom a mordů mnohých.

2. Rozloženi za tím po krajích a městech byli vojáci, kterýmž měšťané v domích svých netoliko hojně jísti a píti, ale také peníze dávat musili. Ani k stolu na mnoha místech sedati nechtěli, leč prvé pod talíř tolar (aneb jakž potom zlé peníze bity byly, groš tolaru podobný) položen byl.

3. Hned potom do měst a k vyšším stavům, od císaře na milost přijatým, komisaři byli vysíláni, aby jim jménem císařským bezpečnost slibovali, však s takovou výminkou, aby každý z nich, páni, rytíři i obce, ba i faráři na zaplacení lidu vojenskému velikou sumu peněz ne dali, ale toliko půjčili, s tím doložením, že kteří by se v tom ochotně a štědře ukázali, ti obzvláštní J. M. C. Milosti ubezpečeni býti mohou; jiní pak že se nebudou čeho jiného míti nadáti, než že žoldněře chovati a své věci rozchvátané spatřovati musejí. Aniž na tom přestávali, co by kdo z dobré vůle a podle možnosti přinesl, než tržili se o to až na jistou summu, kteráž v krátkých dnech složena a do jistých k tomu připravených kněh vepsána býti musela, na sta, na tisíce, na 2000, na 6000 atd. kop. A že, když to odvedeno bude, vojska vyzdvižena budou, zaslíbeno měvše, tím ochotněji to, co na koho uloženo bylo, skládali, a peněz neměvše, stříbro, zlato a klenoty přinášeli.
4. Brzy za tím vysláni jiní komisaři, kteří by od stavů toho vyhledávali, aby, poněvadž větší díl vojska císařského do Moravy a do Uher jest vyveden, na vychování toho toliko lidu, který pro obranu země i jest zanechán, jistá města, v nichž by obilnice se vyzdvihly a profianty chovány byly (v počtu 20), obrána byla a berně, z nichž by to vše opatřeno bylo, se nařídily. Na kteroužto věc opět veliký náklad s velikou prací jest vynaložen.
5. Mezi tím obyvatelé země daremnou nadějí den po dni, že vojska vyvedena budou, krmeni byvše, toho se však dočekati nemohli, nýbrž vždycky jiná a jiná vojska se verbovala a nových těžkostí až nad možnost přibývalo, i v těch také místech, kde lidé již náboženství proměnivše, přestoupili byli.

A když sobě někteří stýskali, jak jim slibováno, budou-li katolíci, že vojáků chovati ani berní dávatí nebudou, však tomu že se dosti nečiní: odpovídali jezuiti, aby se nedivili, že takové s nimi postupování jim spasitelné jest. Nebo prý s kacíři jako s dětmi aneb nerozumnými lidmi zacházeti se musí, jimž chce-li kdo nůž neb kord z rukou vzíti, musí co jiného slibovati, byť mu pak toho dáti nemyslil. Protož aby na tom, že dušem jejich pomozeno jest, přestávali, na znamení vděčnosti tím ochotněji dáváním berní a vychováváním vojáků J. M. C. sloužili.

KAPITOLA XLVII.

O hanebně škodlivém mince zlehčení

1. A když tak celé království ze zlata a stříbra dokonce bylo obloupeno, rozkázal císař peníze bítí měděné, v stříbře (aneb raději v pění stříbra) trochu omočené. A to peníze rozličné v takovém množství, že lid obecný, té lsti nesrozumívaje, mněl, že velmi bohatnou, ačkoli vojákům staré peníze (berte je kde berte) dávat musili. Skrze což cena zlata a stříbra tak byla zvýšena, že dobrý tolar 10 tehdáž běžných kop, dukát pak 18 platil. Ale nenadále císař tu minci zlehčil, nařídív, aby každý peníz, který byl v 10 krejcařích, toliko za jeden krejcar brán byl, odkudž k víře nepodobné škody a těžkosti lidé trpěti musili.

Povídáno, že Pavel Michna, těch praktik strůjce, říkával, že jsou tak lépe Čechové znuzeni, než aby celých deset let chováním vojáků byli sužováni. A téhož smýšlení mnozí zkušené lidé byli, že se tím způsobem větší škoda stala, než kdyby polovice Českého království popelem byla lehla.

2. Naposledy vyprázdniše tak měšce, nařízení učinili o dluzích: kdokoli, komukoli, jakoukoli peněz summu v čas té rebelie půjčil, ten aby tu summu všecku ztratil; kdo před rebelií, aby ourok a z summy jistou částku odpustil, ostatní summa aby za deset let proti novému neobyčejnému zjištění čekána byla. Vydáno to na patentě císařském léta 1628. dne 18. srpna.

KAPITOLA XLVIII.

O posmíškami a heraltováním pobožných zemdlivání

1. Takovéto nanejvýše lidu znuzení první jim cestou bylo, skrze niž k zoufání lid přivésti chtěli; druhá byla rozmanitá jejich v utrhaní nám zlehčeným hrdost. Mlčím o jejich výskání a triumfích, kterýmiž kostely, rathauze, ryňky naplňovali, Mlčím o paškvillích, neobyčejných malováních a lehkomyšlných řečech, kterýmiž sami sobě pochlebovali, proti nám pak sebe vespolek ponoukali. To pobožným srdcím bolestné bylo, nestálých pak mysl ku pochybování přivodilo, že sobě svými řečmi i činy v

vítězstvích neproměnitelnost nám pak jistě a nevyhnutelné vyhubení slibovali. Nebo viděli-li koho v náboženství stálého a k podniknutí vyhnanství hotového, toho jako blázna vysmívali, že bezpečnost jakousi, an nikdež kromě pod císařem a papežem nalezena býti nemůže, fintují. Říkali k takovým: „Kam se, ó nemoudří, strojíte? v kterém národu císařských rukou ujítí troufáte? Co vidíte, že se děje zde, totéž v krátkém čase i tam uzříte. Poznáte skutkem, že v málo některém létě celý svět k katolictví se navrátí. Proč tedy jinde s strachem a svých věcí ztrátou na to raději čekati, nežli to zde s ochotností přijítí chcete? Ach, milát' jest vlast; tak po ní toužiti budete, že tesknoty nesnesete, anebo žalostí usvadnete, neb s větší hanbou vrátiti se chtítí budete. Ale to nejisté, budou-li potom jako nyní dvěře milosti císařské otevřené.“

2. Slibovali také, tak svým jako i císařským jmenem (a to i s kazatelnic i v obzvláštních rozmlouváních), jestliže jest jaký pak koli při církvi římské blud a v tom k nim přistoupení duše nebezpečností, že to oni všecko na sebe že berou a z toho před Bohem odpovídati budou, svou vlastní duši duše jejich vyplatiti hotovi jsouce.
3. A takoví byli i z těch, kteříž nejprvé hned sami se převrátivše a prvé než co odporného trpěli, Krista opustivše, k Antikristu přistoupili. Na koho stálejšího a jim úpornějšího trefili, tu proměnice nevěstčí úlisnost v zšelmilou ukrutnost, pohružkami, vypovídáním, bitím, pokutami, vězením a jiným rozličným soužením je trápili. O čemž níže.

KAPITOLA XLIX.

Veřejná reformací

1. Nařídili mezi tím na reformací komisaře, jezuity a mnichy, přidavše některého z pánů aneb rytířů, kteří by po krajích, po městech, po vseh jezdic, kacířství odučovali, římské náboženství schvalovali. i uvozovali a ku přestupování lid přednější cti a přízně slibováním namlouvali, obecní pak lid příkladem jejich mámili aneb hrozením k témuž donucovali.

Potom pak, když již na Pražanech a za těmi i na pánech a rytířstvu štěstí košťovati chtěli, vydání jsou mandátové vypovídací a nařízení nad reformací náboženství za plnomocné komisaře (léta 1627.) arcibiskup pražský kardinál z Harrachu, opat

strahovský, Jaroslav Bořita hrabě z Martinic, jinak Smečanský, Fridrich z TalMBERKA a Křištof Vratislav z Mitrovic. Těm správcům ta loď veřejného od víry odpadání v království našem byla poručena, čehož však oni (na radu Smečanského) přijíti na se nechtěli, leč s výminkou dokonalé moci, aby cokoli oni proti komu koli usoudí a vyřknou, toho ani císař měniti nemohl, ani žádný k císaři apellovati práva neměl. Tak místo senátu inquisicí španělská, tento reformátorů nejvyšší soud, Čechům věrným na hlavu jest vsazen.

Od těch, kdo z země vyjeti chtěli, svědectví žádati museli, byvše prvé rozličnými namlouváními a osvědčováním, jezuitskými pokušeními, až i šacuňky nazbyt utrápeni. Bránil-li se kdo svědomím, a že náboženství, kterému se neučil, nerozumí, tázán býval, chtěl-li by se aspoň učiti? Povolil-li kdo, tomu aneb sami termin jmenovali, aneb aby sobě sám termin vzal, dopouštěli. Ale takový termin kdokoli přijal, již po něm bylo. Nebo hned mu kněze dali, kterýž ho každodenně navštěvoval a trápil. Mnozí jen tím úmyslem, aby své věci lépe uspořádati mohli termin přijavše na krátký čas, veliké na se svalili těžkosti. Nebo když se termin přiblížil a oni že v svědomí svém nic jiného než co prvé najíti nemohou, mluvili, tedy nová podnikali, jakožto z Jeho císařské Milosti posměchy sobě strojící, nebezpečensví. Ale o tom, jak ti milí reformátorové sobě postupovali, níže na svém místě se připomene.

KAPITOLA L.

Jak zacházeli s kněžími, a jaká proti nim po místech od vojáků provozována ukrutnost

1. Ukázalo se to ještě před vítězstvím císařským, jak (se) vojsko jeho tyransky s kněžími pod obojí zacházeti strojí, a to při těch, kteří se v ruce jejich dostali.

Mezi těmi, kteříž takové barbarské ukrutnosti pokusili, můž připomenut býti Václav Votický, v Bystřici pod Hostýnem na Moravě správce, kteréhož vojsko polské, když tudy do Rakous bylo vedeno, nemocného na loži ležícího starce nalezše, ani starosti ani nemoci nepolitovavše, netoliko zloupili, ale i kulkou prostřelili, 5. dne Febr. roku 1620.

Jako i na druhý den Pavla Kapitu, správce v Městečku Napajedlách, několika ranami z bodeného ukrutně zamordovali.

2. Tak podobně po opanování Prahy nejprve kněží toho vůkolí, jaká jest Antikristovy zvěři šílenost, zakusili, jako potom i jiní. Nebo když vojskům loupeže byly povoleny, nejináč se domnívali, než že s kacířskými kněžími tak jim volno zacházeti, jak sami chtějí. Vzpomeneme toho některé příklady.
3. Pavel Moller, správce církevní ve Zruči, když svým posluchačům kázání měl, císařští vpád učinivše, v kostele ho zastřelili, tak že hned umřel.
4. Martina Marše, správce ve vsi Křesíně, odvedl s sebou na bezpečnější místo kollator jeho pan Smil Lukavecký, pro strach Antikristových těch holomků, loupežně všudy vůkol hubící. Oni pak tu přijevše, školního správce Fridricha Damborského jali, provazy svázali, na pána i na kněze, kde jsou peníze aneb kde peníze schovali, se ptali; on, že o ničem neví. Oni tíže nastupovali; nejprv pohlavky, potom kyjmi bili; až i boky obnaživše a oheň přiloživše, pálili. On bolesti strpěti nemoha, slíbil o penězích povědět. I ukázal jim jámu kamením zasypanou, kterouž oni zlata žádostivi jsouce, hned vybrali, a žádného pokladu nenalezše, naň tak zbědovaného i křikem i bitím se obořili. Na to on, že o žádném pokladu neví, ale co mluvil že velikou bolestí mluvil. Střelivše tedy v něj několika kulkami, do té jámy ho vhodili a tím kamením přiházevše, pohřbili.

Třetího dne napadli na samého kněze ve vsi Popovicích, a po mnohém s ním se katování i mučení na polo živého nechali. Přišel pak potom sám k sobě a živ byl ještě pět let, ale svých dvou dcer, kterýchž zlí ti lidé zle užívavše, s sebou zavedli, nikdy více nespátřil.

5. Václava Jakše, kněze kounického (čtyry míle od Prahy), javše a do Kostelce nad Labem přivedše, za celý měsíc divně vymyšlenými útržkami trápili, na tvář plili, pohlavky dávali, ledakomu ho bítí veleli, uzlovatým provazem hlavu obtočivše a knytlem krouživše, tak svírali, až oči ven lezly. Pustili též naň na dvůr šáleného koně, kterýž však k němu se přiblíživ, přeskočil ho a bez úrazu zanechal. Potom teprv pěti sty kop vyplacen jest.

Byl s ním též zajat čelakovský správce Pavel Velvarský, kteréhož že měli za bohatšího, více ještě trápili; tu na uhlí, tu zas na led kladouce, dotud, dokudž patnácte set kop nesložil. Po málo kolikas však dnech bolestmi těmi utrápen byv, umřel.

6. Ondřej Štemberk budyňský od patnácti rejtharů z fary své do Kostelce přinešen byl, a tu hlavu provazem a knytlem sevřeli a těžce trápili. Když pak ruce mu za hřbet řemením a nohy pevným provazem svázavše, na zem znak povrhli, k mučení ho přistoupiti chtějí ráno, on o půlnoci zázračnou Boží mocí vysvobozen byl. Nebo když se modlil a mezi jinými ta slova z žalmu: „V tě Hospodine doufal jsem“ říkal, ucítil, že se mu ruce i nohy odvazují. A poznav, že v pravdě toho svazku zproštěn jest, vstal, ke dveřím šel a skrze strážné (z nichž jeden rukověť u dveří v rukou držel, všickni však jako zdřevěnělí byli, buď proto že rozespalí, buď že pro zvuk větru hrozného, kterýž se nenadále strhl, šustu neslyšeli), prošel a teprv u brány od vartujícího mušketýra poznán byl. Ale ten že Čech byl, dal se naprositi, že netoliko ho propustil, ale také přes most až na druhou řeky stranu doprovodil.
7. Jan Mojžíš, správce v Králové Městci, spolu s manželkou jat a ukrutným ohněm až na smrt upálen jest.
8. Šimon Antecoenius, v městysi Hořicích chycen, k sloupu byl přivěšen a ohněm pálen dotud, až o všech, které měl, penězích oznámil.
9. V Bakově kněz (jehož jméno mi se ztratilo) tím způsobem ve světnici na bidle (na němž podle obyčeje země šaty i jiné rozličné věci bývají věšeny) pověšen a podloženým ohněm až do usmrcení pečen byl.
10. V Mimoni církevní správce od Poláků, když tam z příčiny loupeží vpadli, na drobné kusy rozsekán.
11. V Ouřínovsi (po utečení správce, kněze Ondřeje Jakobidesa) prchlivost svou na důchodního písaře mládence vylili a při něm pěkný příklad katolické pobožnosti ukázali. Položili nebohého na zem, roztáhli na znak a rozevřevši mu ústa, naplnili prachem ručičným; pak zapálili, dásně potrhali takovým ďábelským divadlem se utěšivše, hanebně zamordovali.
12. Adam Písecký, správce v Byteši na Moravě, na panství Karla z Žerotína, neobávaje se ničeho zlého (poněvadž jmenovaný kollator jeho od císaře F. za věrného a milého byl jmín), přicházející k sobě do domu, císařské vojáky vlídně i slovy i ruky podáním přivítal a všelikou k nim jako k hostem přívětivost prokázal. Ale oni jakž jen, že kněz jest, poznali, jako by se vztekli, nejprv velice zbili, potom když do chrámu utíkal, v

samé sínce sřali, z šatů svlékli, dům celý zloupili. A když někteří pobožní pohřeb mu činiti chtějí, v sukni ho oblékli, příběhše totiž vojáci, i tu svlékli a roztrhali, a znovu rozlíceni jsouce, knihy jeho, kteréž na třech místech rozloženy byly, na hromadu snosili a oheň podloživše, popálili. A že pokudž tam ta nešlechtná sběř trvala, žádný více k němu přistoupiti nesměl, po pěti teprv nedělích mučedník ten od některých žáků pohřben jest.

13. Téhož roku Netínský správce Vavřinec Kurcius, muž v letech šedesáti, i s manželkou svou od vojáků, vztekle peníze na nich míti chtěcích, oba až do smrti upáleni.
14. Kněz v městečku Bohdálově Matěj Pšenička, mající nedaleko 70 let od bezbožných vojáků oběšen a podloženými i podpálenými vlastními knihami pálen. Ten když v takových bolestech za milosrdenství prosil, od jednoho z nich kulkou prostřelen byv, tak tím milosrdenstvím i bolesti i života pozbyl.
15. Bartoloměj Javorský, muž pobožný a příkladný, farář krhovský, od týchž ukrutníků přepadnut byv, nejprv jim 700 kop dáti, hned všecky své věci rozchvátané viděti, naposledy když mu k hrdlu saháno, vyskočiti a tak před honícími sebe utíkati, až v sobě vnitřnosti potrhal, musil.
16. Neušel také nešlechtných rukou jejich Eliáš Severin, správce v Příbících, kterémuž mnoho ran učinivše a krk víc než do polovice přetřavše, za mrtvého zanechali. Ale někteří nad ním se slitovavše, k barvíři novokřtěnci ho donesli, tak že povyhojiv se, nedaleko dvou let ještě živ byl, velikými však bolestmi vždycky trápený.
17. Jan Beránek, více než sedmdesátiletý stařec, v Ždánicích na Moravě správce pobožný, když naň ti nešlechtní dráči trefili, nejprvé zbit, potom na učiněný uprostřed ryňku oheň vložen a upálen, léta 1622. dne 17. března.
18. V těch tolikéž dnech Havel Čelech, v Četechovicích na Moravě správce, tak od vojáků ukrutně zbit, že od toho ve třech dnech život dokonal.
19. Kněz Cyprian Pešín, člověk hodný a učený, u Hory Kutny církevním byl správcem. Tomu jezuiti dlouho zálohy činivše, naposledy naň jednoho zemana převrhlice Buriana Chuchelského, nastrojili že ho vojákům vyzradil a jejich vůli vydal. Nebo když Pešín od služeb Božích v jistém místě konaných se vrací, s panem Kašparem z Žerotína v komorném voze seděl, od 10 rejtharů přepadnut, pánu od boku vzat a na Choltice zanešen byl. Ale pán a s ním mnozí jiní hned o propuštění jeho jednali, až to i obdrželi, čtyřmi tisíci kop ho vyplativše. Kterýž potom v exilium život dokonal v slezském městě Hiršperku.

20. Jan Buffler, farář výprachtický, od vojáků ven vyveden a k stromu přivázán byl. Tu k němu vojáci jako k cíli směřující, ručnice vystřelovali, tak snad, aby ho netrefili, ale toliko přestrašili, on však strachem poděšený na třetí den potom umřel.
21. Václav Kučera potkal se u vsi Libkova s Vilímem Lukavským, zemanem papežským, kterýž k němu: „Tu-liž tě šelmo nacházím?“ promluvě, kulkou ho prostřelil. Ale o tom a podobných věcech mohlo by se říci, že se skrze vojáků svévolnost přihodily: přistoupíme tedy k těm věcem, kteréž se pořádkem práva dály.

KAPITOLA LI.

První při kněžích pražských, aby přestupovali, vyhledávání

1. Z počátku r. 1621. povolavše na jisté místo administratora konsistoře evanjelické, Jiříka Dikasta, předložiti mu dali 6 artikulů, aby je kněžím pražským českým i německým k uvážení přednesl:
- I. Aby shledajíce spolu několik tisíc, císaři na placení lidu vojenského půjčili.
  - II. Korunování Fridricha vůbec odvolali.
  - III. Ceremonie starodávní do církví zase uvedli.
  - IV. Svěcení svého na kněžství obnovení od arcibiskupa přijali.
  - V. Manželství odstoupili, aneb na ně od arcibiskupa povolení žádali.
  - VI. Jestli kteří chtějí, zanechajíce církevního povolání, v politické práce se vydati, těm že obzvláštní milost a fedruňk se zaslíbujce.

Ale odpověděli jednomyslně všickni že ničeho proti svědomí činiti nemohou. Když tedy ta první d'ábelská ouhona na nic vyšla, hned brzo na jinou cestu nastoupila, a místo lsti moci se chytila.

KAPITOLA LII.

První proti kněžím pražským vůbec vydaná výpověď

1. Po spořádání jakžkolivěk politických věcí a prvním žízně babylonské nevěstky krví přednějších lidí (kterýchž 21. června v roku 1621. utraceno bylo 27, jakž hned ta

historie vypsána bude) uhašení či raději více rozpálení, ihned na církev násilně nastoupili. Nebo když se slavnost Božího narození v témž dobíhající 1621. roku přibližovala, vyšel jmenem knížete z Lichtenšteina, země České gubernatora, mandát, v kterémž celé té předešlé rebelie příčina farářům pražským se přičítala; že prý svárlivými a lživými řečmi a spisy tak obecného jako i předního lidu proti císaři popouzeli; že nových jedovatých konfederací a nového krále volení původové byli; a že posavad jakožto lidé nepokojní, všeteční a bouřliví všecko zjevně i tajně bouřiti a nové v lidech proti císaři nenávisti rozněcovati nepřestávají. Protož že se za příčinou obecného pokoje do třetího dne z Prahy, do osmi pak dnů ze všeho království a k němu přivtělených zemí, a to na věčnost vypovídají. A jestli by kdo z nich jakýmkoli způsobem buď v království se zdržovati neb kdykoli do něho se vrátiti, aneb kdokoli je přijímati a přechovávati se pokusil, obojí jednostejným právem že na hrdle trestání býti mají. Datum v Praze 13. Decemb. 1621.

2. Tak tedy kněží čeští (nebo německých ještě pro kurfirsta saského ušetřeno) z Prahy vyhnáni, kostelové jezuitům oddáni. A jaké tu pobožných lidí předěšení, jaké v svědomích svírání bylo, když své správce vyprovázeli a s nimi se žehnali, těžce se perem vypsati může.
3. Byli pak v ten čas faráři pražskými tyto osoby:

Ze Starého města:

Jiří Dikastus, u matky Boží před Týnem správce a konsistoře podobojích administrator, se dvěma kaplany, totiž *Václavem Vittaciusem* a *M. Janem Lansmanem*.
M. Viktorin Vrbenský od sv. Mikuláše.

M. Samuel Martinius od sv. Haštala.

Jakub Jakobides od sv. Martina.

Vít Jakeš od sv. Havla.

Jan Lunacius od sv. Jiljí (brzo po smrti *Havla Žalanského*, muže v psaních vznešeného), i s kaplanem *Janem Vršovským*.

M. Jakub Jacobeus od sv. Michala.

Z Nového města:

Vít Flagellus od sv. Jindřicha.

Tobiáš Adalbertus od sv. Jindřicha.

Matěj Etesius od sv. Vojtěcha většího.

Matěj Janda od sv. Klimenta.

Mikuláš Mařík od sv. Vojtěcha menšího.

Jan Hertvicius od sv. Štěpána.

Adam Klemens od sv. Václava.

Jan Rosacius od sv. Mikuláše z Malé strany.

4. Bratrství správcové, *Jan Cyrillus* konsistoře senior, a *Jan Korvín* a *Pavel Fabricius*, z částky již prvé ustoupili, z částky tajně v Praze zůstávali. Nebo posluchačů svých pospolu při osadě jednoho některého kostela neměli; ale ti rozdílně po celé Praze bydleli. Kteříž vidouce, že jak jim kaple Betlémská byla půjčena, tak někdy bude museti býti vrácená, vlastní kostel sobě na Starém městě u sv. Simona a Judy stavěti počali. Mezi tím pak jezuitského kostela, kterýž po vypovědění jich prázdný byl, užívati jim dovoleno, jehož po vzetí Prahy jezuiti hned se ujali. A když prvním strachem těch vojsk všecko naplněno bylo, i Betlém vyšturmován a zloupen, sami jich posluchači prosili, aby jich do Betléma nesvolávali, že se sotva kdo postaví, dokud ty bouřky nepominou; ale bouřky nepominuly, raději den po dni se množily; a tak kázání poodložená potom zase před se vzata býti nemohla.
5. Že pak lid český svých kněží zbavený, kteříkoli německy rozuměli, k Němcům (kteříž ještě v svých nově za Rudolfa vystavených kostelích v Starém Městě u Salvatora a na malé straně u sv. Trojice svobodně kázali), se obracel: jezuiti za to majíce, že již i kurfista lépe rozdrážditi než to déle trpěti, naléhali na to, až i obdrželi, aby němečtí také kněží hned druhého roku 29. října ne (prý) vypovědění ale milostivě (proti čemuž daremně doktor Hoë i sám kurfirst protestovali) propuštěni byli. I ustoupili němečtí také kněží z Prahy, M. Kašpar Wagner, M. David Lippach, Zikmund Šerercius, M. Fabián Nátus, vyprovázeni byvše z Prahy velikými houfy lidu, kterýmž potom na poli rozžehnavající kázání učinili, tak že od nařikání a pláče všudy se rozléhalo.

KAPITOLA LIII.

Kněží z jiných měst vypovědění

1. Hned za tím následovalo, že i z jiných měst svobodných kněží musili odbyti býti, což téhož roku počavše, skrze komisaře vykonávali, mnohých se při tom nešlechtností a bezbožností dopouštěvše; čehož některý toliko příklad se připomene.

2. Mezi těmi komisaři v kraji slánském a litoměřickém byl Jiřík Michna, kterýž s houfem rejtharů po městech jezdil. Ten do Slaného přijev na den sv. Kateřiny, všel do kostela a tam děkana jich, M. Jana Koupilia, muže učeného a v duchu horlivého, před oltářem když evanjelium četl, uzřev, skrze jednoho z svých aby mlčel, poroučel. Když pak on přece četl, přistoupiv sám s dobytým kordem vzkřikl: „Ničemný predikante, přestaň žvátí,“ a při tom mocí týmž kordem biblí mu z rukou vyrazil. Tu kněz očí, rukou i hlasu pozdvih „Běda, běda vám!“ opětoval, kteříž do království Božího nevcházíte, běda běda, běda vám!“ Ale z toho se jen smáli a naň sáhše, jej chytili, sem i tam jím strkajíce. Když on zase hlasem volal řka: „Jat pro jméno Ježíše Krista, Pána mého, všecko to, i cokoli jiného trpěti hotov jsem,“ tedy někdo z nich ta slova na lehkost a posměch opětoval: „Pána Ježíše, Pána Ježíše, - my pána máme císaře.“ Mezi tím lid zděšený plakal. Přednější pak z rady přimlouvali se k tomu komisaři, slibující, že kněz jejich se postaví, kdekoli poručeno bude, jen aby mu násilí činěno nebylo. Ale on že ho do vězení dá, a odtud do Prahy odešle, hrozil; potom však prosbami některých pobožných matron pohnouti se dal a s takovou výminkou ho propustil, aby do třetího dne města prázden byl.

Takž od stáda svého věrný pastýř do vyhnanství odeslán a ve třech potom letech na morní bolest umřel. Vypravoval před smrtí svou přátelům sen svůj, v němž se mu zdálo, že byl v nějaké znamenité bibliotéce, kterouž přehlédaje, našel knížku, jejíž titul latinskými zlatými literami byl takový: „Spravedlivé jest, aby spravedliví byli mordováni, potom korunováni.“ Kteroužto knížku když zamilovav, aby v příhodném času čísti mohl, pod levé paždí sobě ji vložil, procítiv hned, pod týmž paždím místo knihy hlízu našel, od kteréž na čtvrtý den umřel. Sepsal v těch letech knihu *De apostasia*, item *Modlu světa*, item *O pravém poznání Ukřižovaného*; kteréž k vytisknutí přišedše, mnohým lidem k stálosti a při pravdě Boží horlivosti velmi nápomocny byly.

3. V nedalekém odtud městě Lounech, když kněz jejich časně ráno pro bázeň takového tyranského s kněžími zacházení ustoupil, pokuta veliká suma peněz na tu církev byla uložena, že bez poručení císařského takového člověka propustili. Nepřítomného však přece vypověděli.
4. Do Žatce titíž se dostavše, děkanovi jejich Janovi Regiusovi v domě purkmistrově se postavili, do kostela více nevstupovati, z fary v třech dnech, z města v osmi ustoupiti

rozkázali. On když se pokorně na příčinu tak prudkého s ním sobě postupování vzeptal, odpovědino, že císař vítězství obdržev, všecky všudy fary sobě podmanil. Protož kazatelů, těch, které posavad trpěl, více míti nechce, než jiné, kteříž mu se líbí, na jejich místo uvésti. Tak místo příčiny vůle byla, a kněží pod obojí všudy z měst puzení.

KAPITOLA LIV.

Na místo kněží pod obojí leda lidé dosazování

1. Kdo pak a jací byli ti, kteréž na jejich místě míti chtěl, i připomínati hanba, proto že větším dílem lidé byli nečistí, bezbožní, rouhaví, k ničemuž dobrému nespůsobilí. Nebo jak mnoho v Čechách kostelů, nemožné bylo tak mnoho nájemníků pojednou dostati. Protož dvěma, třem, čtyrem, ba i desíti a dvanácti farám představovali faráře jednoho, kterýž tak mnohými jsa opatřen čižbami, lakomstvím a rozkošemi, o málo že se nerozplynul. Některé církve svých kněží pozbyvše, bez pastýře byly, ale ne nerády, proto že jim snáze bylo pastvy zdravé nemíti nežli ku pastvám jedovatým a vlkům na roztrhání vedenu býti.
2. Přivolávali potom z Polska pro podobnost jazyka mnichů, lenivých břichů a zemi neužitečných břemen, kteříž se však k tomu, aby Božími bičmi k ztrestání nevděčnosti jmenem a ne skutkem evanjelíků byli, dobře hodili.
3. O rozpustilém mnohých životu stydím se psáti. Naprosto viděli jsme tu babylonskou něvěstku, že před tím přece se trochu styděvši a tu již všeliký stud odvrhši, ohavnosti své obnažila. Chválený ten byl, který na jedné souložnici přestával; cizoložství, i s krevními, ba i sodomství, neslýchaná v našem národu ohavnost, jen že ne zjevně, provozovány.

David Sissius, arciděkana hradeckého Celestina (pravději Scelestina) kaplan, nenasycený ožralec, nestydatý sodomář, ohyzdný čtverák, slovem bez Boha člověk, kdysi vínem přeplněný domů se navrátil, na okně se nahý vyložil a s něho na ulici vypad, po blátě se válel; Scelestin pak, s nímž ustavičně válčil, že lotr od ďábla vyhozen a po blátě šmýkán byl, mluvil.

4. Děkan v českém Brodě, Polák, mezi jinými nešlechtnostmi i to spáchal, že pěknou jednoho měšťana Jana Papouška ženu v mužských šatech odvedl a s ní do Polska utekl.
5. Farář v Bakově, když pro bezbožný život od jednoho z podobojích stavů rytířského, pana Kapouna, trestán byl, sebrav svou láji, na něj vpadl a hanebně ho zbil; potom několika měšťanům nočně okna vytlouk, utekl.
6. Ohyznějších věcí, poctivých ušetřující uší, nepřipomínáme; nechť raději zahyne památka těch věcí, kterýchž apoštol ani jmenovaných míti nechce mezi křesťany. K mučedlnictví sluh Kristových vracím se.

KAPITOLA LV.

Z Hory Kutny jak kněží vybytí

1. Hora Kutna, první po Praze v království město i tím slovutné bylo, že ode sta let čistšího náboženství arciděkan tam bydlel. Tam s několika houfy rejtharů v létu 1622. 22. prosince přijev Vilím Vřesovec, jejich mincmistr, kostely jezuitům oddal a kněží té církve i ty, kteří z okolických míst vyhnáni byvše, tam se shromáždili byli (a nejedni tam své vlastní domečky měli), k sobě povolal; kdež předhodiv jim kacírství, rebelii a nevím co víc, chtějí-li se do lůna. sv. církve navrátiti, se tázal; když odepřeli, služby církevní jim zapověděl a neuposlechnou-li, tvrdě hrozil.
2. V následujícím pak roku 27. července na jezuitské toho vyhledávání, rozkázáno jim před západem slunce z města a z celého království v osmi dnech vyjítí. Vyšli tedy v počtu 21: *Jiří Pauli* (čáslavský děkan), *Cyprián Pešín*, *Vít Jakeš*, *Václav Karion*, *Řehoř Vitů*, *Jan Kaibinius*, *Mikuláš Sebastus*, *Jan Mathiades*, *Jan Klaudián*, *Zikmund Těšík*, *Jan Jorám*, *Jan Mustupius*, *Tomáš Dentulín*, *Jan Přístrach*, *Jakub Martis*, *Jan Vysota*, *Jan Podolský*, *Zikmund Piscis*, *Jan Luxin*, *Mikuláš Novokolínský*, *Jiří Šiškář*. Vyprovázeni byli od několika set měšťanů, kterýmž v poli kázání čině Jan Mathiades, vykládal ta slova Kristova: „Vyháněti vás budou ze škol“, a k stálosti jich s pláčem všeho toho shromáždění napomínal. Potom (an se i zpíváním i pláčem nebe rozléhalo) objímající a líbající se, Boží milosti se poroučeli.
3. Jinde sotva kde to povoleno: aneb tajně byli vyháněni, aneb do vězení metáni, z kteréhož někteří po několika teprva dnech aneb měsících propouštíni a pod hrdlem z

království vypovídání; jiní smradem v vězení (jako se to Bohuslavovi Boldvinovi v Bydžově stalo) usmrceni bývali.

KAPITOLA LVI.

Výpověď na vyhnání kněží ze všeho království

1. Potom v létu 1624. měsíce srpna vydán jest císařský mandát, kterýmž všichni do jednoho kněží pod obojí (s připomenutím prvních nářků, že jsou buřiči a svůdcové lidu) z celého království na věčnost vypovědění, a termin bez dalšího odkladu jim dán. Ale i v tom užili lsti; nebo ten mandát skoro za celý od datum jeho měsíc ukryli, tak že do rukou mnohých se nedostal, leč až v ten den, když vyjítí měli, ba i posléze, když již termin minul. A tuť se již teprv dokonale stalo rozptýlení, když někteří po krajinách pomezích, někteří po skrýších a jeskyních se rozběhli.
2. Mnozí však z nich na svou pamatující povinnost, aneb se tajně vraceli a posluchačů navštěvovali, aneb jich k sobě do hor a lesů i jakýchkoli skrýší povolávali, a potěšováním, napomínáním i svátostmi sloužením posilňovali.
3. Čehož jak se nepřátelé dověděli, nový císařský mandát v roku 1625. měsíce července vydali, v kterémž i pokuta na ty, kteří by kněží tajně přechovávali, i náhrada těm, kteří by o nich oznámili, jmenována byla. Ta na dobré vůli vrchnosti záležela a zjevně vypsána nebyla; líbilo se však některým při poddaných svých pokutu zostřiti a ji až na ztracení hrdla vztáhnouti, zrádcům pak mzdu padesát stříbrných slibovati, aby větší mzdu brali za vyzrazení svého mistra.

KAPITOLA LVII.

Vězení některých kněží, a jednoho mučednictví, Matouše Ulického

1. Jsou tedy nejedni chyceni a do vězení uvrženi, s nimiž téměř všechněmi jednostejně zacházino: že skrze jezuity a mnichy, buď chytrostmi a sliby, neb výhrůžkami a rozličnými strachy k přestupování pohledávání byli. Ale to se nejednostejně dařilo, když někteří strachem smrti neb věčného vězení, aneb netrpělivostí hladu, smradu a

jinak zemdleni byvše, bídně přestupovali a kněžství se odpřisahali, jakýchž několik bylo; však jiných daleko více z milosti Boží se našlo, jimž ač v nepřátelské ruce upadnutí dopustil Bůh, statečně však setrvali buď až do smrti, neb do propuštění, kteréhož se po dlouhém vězení, když Bůh nepřátel vzteklost uzdou skrocoval, některým dostalo, jako Václavovi Lipenovi a Danielovi Tychikovi, starcům sedmdesátiletým v Boleslavi, Danielovi Alginovi v Strakonících, Vavřincovi Šrámovi v Čáslavi, Viktorinovi Adami v Praze, Josefu Tomaidovi, Petrovi Gryneovi, Jakubovi Rytířovi, Janovi Hradskému, Václavovi Pacovskému v Nyklšpurku (kterýchž pět vyměněno za papežské kněží od Mansfelda jaté v Opavě l. 1626).

Avšak žádný propuštěn nebyl, leč až prvé revers na sebe učinil, byl-li by kdy více v království nalezen, aby hlavu ztratil. Nad to víc někteří penězi se vypláceti museli; někteří s hanbou (jako Daniel Alginus) biřicem z města vyvedeni.

2. Jeden byl, při němž ta babylonská šelma vzteklosti své nemohla ukrotiti, Matouš Ulický, kaplan čáslavský, tím způsobem jatý: L. 1627., když vojsko denemarské v Slezsku bylo, Čech jeden, Matouš Jiří z Těchenic, tajně vojáky sbíral, které by do Slezska vedl a měl již v lese nedaleko Kouříma okolo 400. Přišla do Prahy pověst, že v tom kraji sedláci zbraně se chytají a rebellují. Posláno tedy několik houfů lidu k skročení jich; ale z Těchenic byl již s svými ustoupil. Ti tedy nedaleko toho lesa Matouše Ulického, kterýž navštívil nemocnou manželku svou v Čáslavi, do své skrýše k Krchlebům se vracoval jali a do Čáslavi, kdež v ten čas hejtmané krajští byli a Michna s nimi, dodali. Od těch on examinován byl, byl-li mezi těmi zbouřenými sedláky? Čemuž když odepřel, dán jest katu k mučení. Tomu mučení dva měšťané převrhli, Mikuláš Holub a Řehoř Kožišmík a města toho děkan představeni byli, a jeho po dvakrát (den šestého a desátého září) táhnouti davše, ne tak na vzbouření sedláků jako na jeho povinnosti se vyptávali: kdy, kde, komu by večerí Páně neb křtem posluhoval? Nebo se domnívali, že po celá ta tři léta nedaleko býval, a že mnozí z čáslavských měšťanů od něho posilňování jsouce, tak stálými v náboženství zůstávají. Což v pravdě tak bylo; nebo po vyhnanství svém prošed Moravou, Uhry a Rakousy, před půl létem byl se navrátil, tím úmyslem, aby posluchači v tom pokušení nebyli docela opuštěni.
3. Dávali mu pak naději k životu, jestliže by katolíkem býti chtěl; ale Pán Bůh ho tak umocnil, aby raději pravdu učení svého v tom městě, v kterémž předkládal, krví svou

zpečetil. Upřímně tedy před nimi vyznal, že on ouřadu svého, kterýž od Krista a ne od císaře přijal, ani s sebe nesložil ani neopustil. Tázán byv od kněze, také-li kalvínským obyčejem chleba na místo oplatku užíval a kalicha do rukou podával? odpověděl: „Takt' Kristus nařídil, jehož rozkazu a příkladu následovati u mne věci svatou bylo.“ Když od něho o tom vzbouření sedláků věděti chtěli a Kožišník ho napomínal, aby na svědomí pamatoval a jeho zatajením zlého účinku neobtěžoval, odpověděl: „Lépe jsem já než ty, převrácenče, svědomí své opatřil.“ Kterýmž slovem on tak raněn a v svědomí přesvědčen byl, že brzo za tím v nemoc upadl a v ní usechl i zahynul. Když mu zase k životu naději činili, chtěl-li by jen přestoupiti, řekl: „Když toto tělo, samo z sebe zkáže poddané, již se kaziti počalo, nač je zadržovati mám?“

4. Jedenáctého tedy dne září na popravu veden. A když biřic volal, že byl bouřky té příčinou, on hlasem vysokým odpověděl: „Lež to jest; pro pravdu Kristovu já trpím!“ Když z brány veden byl, bakalář jeden (Jan Aquula) knížku písniček mu podával; ale od hejtmana holí udeřen jsa, utéci musel. Ulický mezi tím dobrou paměť maje, „Pane, přispěj mi k pomoci“ i jiné zpíval. Žádnému pak z měšťanů povoleno nebylo ani ho vyprovoditi ani z okna za ním vyhlédnouti. Učinil-li to kdo, ručnicemi k němu směřováno, a aby slyšán býti nemohl, co mluvil neb zpíval, bitím na bubny a troubením v trouby překáženo.
5. Na popravné místo přiveden byv, sám sebe potěšoval, řka: „Dnes duše má s Kristem bude.“ Odpověděl hejtman Hlizovský: „S ďáblem v nejhlubším pekle“. Na to mučedlník řekl: „Ty tam s bezbožnou sběří svou sám padneš, nebudeš-li pokání činiti.“ A poklek na kolena, duši Kristu poroučel. A hned mu od kata nejprv pravá ruka odřata (kterouž prý v ruce lidu obecného kalicha podával), potom sřata hlava, za tím střeva vytažena a v košili obalena, a tělo na 4 čtvrti rozřato a na čtyry koly, a na pátý hlava, vstrčeno, a okolo šibenice k smutnému divadlu vystaveno. Potvrzovali, toho ti, kteříž mimo chodili, že za celý rok jako čerstvé a od ptáků netknuté se spatřovaly.
6. Po smrti jeho mluvili nepřátelé, že při něm nalezeno psaní kteréž, kdy by byl ty sedláky zastihl, otevřené po celém království posíláno býti mělo, aby všichni meče brali a kalicha zastávali. Ale to u lidí, kteří dobrého muže znali, žádné nenalezlo víry; nebo věděli, že člověk byl ducha mírného, právě pobožný, kterýž často říkával, že pláč a slzy jsou zbraně církve, tak že i toho nechválil, když stavové náboženství svého vojensky zastávati počali. Leč by snad z netrpělivosti vedle jiných na takové nechvalitebné byl připadl prostředky, což Ten zná, jehož nic tajno není. To víme že

nepřátelům není nová věc, zlé účinky svatým Božím přičítati a tou barvou své tyranství líčiti. Otec toho mučedníka, člověk v 80 letech, že též toho roku pro náboženství život složil v Prostějově na Moravě, níže v kap. CIII. §. 9. připomene se.

KAPITOLA LVIII.

Kněží z Moravy vybytí

1. Téhož jako v Čechách roku 1624. vyšla v Moravě také proti kněžím výpověď, a nařízení k vykonání jí komisaři, kteří po vši té zemi jezdíce, všudy kněží pod obojí vyzdvihovali a do exilium posílali.
2. Přijeli titíž (Jan Jakub Magno, Vlach ale za obyvatele země přijatý a statky hojnými obohacený, a Jan Arnošt Plateis, kanovník olomoucký) také ku panu Karlovi ze Žerotína, pánu pro obzvláštní moudrost a jiné hrdinské ctnosti v Evropě vznešenému a pod císařem Matiašem celých osm let markrabství Moravského hejtmanu, kterýž po všechny ty bouřky domu rakouskému víru stále zachoval, aniž je při něm co kromě samého náboženství mrzeti mohlo (nebo toho času 24 kněží z Jednoty Bratrské panství choval). Ti k němu přijevše, žádali, aby vůli císařské dosti učiněno bylo. Odpíral tomu, aby ta císařská vůle k němu přináležela, poněvadž on nikdy proti císaři rebellem nebyv, nikdy nic z svých svobod ztratiti nemohl. Na to oni, že o tom od kardinála z Ditrichšteina, markrabství Moravského gubernátora, speciální rozkaz mají. Pán tomu, aby kardinál v příčině náboženství jaké právo k němu měl, odpíral, a z té příčiny od kardinála k císaři se odvolal.
3. Přestaliť na tom, ale těžce, odloživše s exekucí toliko za 14 dní. Ti když pominuli, an pán pro nemoc svou k císaři jeti nemohl, navrátili se a na to, aby vůle císařská vyplněna byla, nastoupali, toho však na vůli pánu zanechávajíce, chce-li týchž kněží sám ze gruntů svých odbyti, čili jim to vykonati povolití. Odpověděl na to pán, že jemu ani jedno ani druhé netrefuje: ani to, aby lidi ty, kteréž za Kristovy služebníky má, vyháněl, ani to, aby císařským komisařům něco předpisoval; on však že se k císaři odvolává. Oni že císařským mandátům dosti činiti musejí, se osvědčivše, z zámku do městečka jeli, listy obsílající psali, purkmistra obeslavše, aby posly opatřil, veleli a ihned přece v noci (nebo z počtu těch byli, kteříž nespí, leč zlost provedou, anobrž

zahánin bývá sen očí jejich, dokudž ku pádu nepřivodí, Přísl. 4, 16.) je vysílali; aby kteříž tu vůkol bydleli, hned ráno před nimi se postavili, poroučejíce.

4. Uposlechli kněží a postavili se. Jimž oni císařský mandát přečtli a chtějí-li se tak zachovati, se ptali. Odpověděli, že se na vůli Boží, jemuž v evangelium Krista Ježíše sloužili, cele vzdali. Přestávajíce tedy na tom co se Pánu Bohu líbí, že žalostné to vyhnanství podniknouti chtějí, když pro jméno Kristovo a ne pro nějaké zlé činy trpěti mají.

Opět se ptali, chtěli-li by se raději napravit a k církvi katolické, od kteréž skrze kacířství a sekty odstoupili, se navrátiti? Odepřeli jednomyslně.

Komisaři davše jim k rozmyšlení termin, vystoupiti kázali, aby po jednom každého před se pouštěti a s každým obzvláště mluvití mohli. Ale byvše po jednom voláni, všickni onino první ode všech danou odpověď obnovovali a že se v tak svaté věci nic nerozmýšlejí, mluvili.

Komisaři tedy jmenem císařským je vypověděli a aby v osmi dnech z markrabství vyšli poručili. I stalo se, šli do exilium muži pobožní, kteréž pán z Žerotína svým nákladem a průvodem až do Uherské Skalice doprovoditi dal.

5. Potom jel do Vídně a před císařem na kardinála v Moravě jako i na kníže z Lichtenšteina v Čechách (nebo i tam panství měl, z něhož kněží byli vyhnáni), jaké mu křivdy činí, naříkal; ale tím nic nespravil, jakž se málo níže v kapitole o postupování s vyššími stavy oznámí.
6. A tak z celé České i Moravské země kněží služebníci Kristovi vybyti, a holomci Antikristovi církvím za učitele, slepí vidoucím za vůdce představeni byli. Již jak s jinými stavy zacházeli, uhlédáme.

KAPITOLA LIX.

Jak zacházáno s předními pány a rytíři. A nejprve jak mnozí z přednějších zjímání a na smrt neb k věčnému vězení odsouzeni byli

1. V Macchiavellově a Falaridově škole vycvičivše se nepřátelé sv. evanjelium, aby nejřednější hlavy nejprv sráželi, na to se oddali. K čemuž příhodná a od nich dávno hledaná barva, zprotivení se – vinna byla. Ačkoli zajisté po svém vítězství všechněm stavům, jestli by zbraně složili a cele se císaři na milost dali, jistá naděje, že všecko odpuštěno míti budou, činěna (pročež i mnozí z těch, kteříž nebezpečností vyhnouti mohli, tam se zadrželi), však potom, které zmordovati umínili, ty zjímání kázali, mluvíce, že všech veřejná svoboda nemůž než některými hlavami vykoupena býti.
2. Nejprve tedy kterékoli z defensorů a direktorů míti mohli, potom o komžkoli že při tom z milosti k vlasti a náboženství něco činil, věděli, aneb že by ještě činiti mohl, se báli (samy vymíníc, kteříž buď Ferdinandovi nedůvěřující, anebo Fridrichovi učiněnou přísahu zrušiti se bojíce, ze země byli ustoupili), zjímali; mužů okolo padesáti, pobožností, opatrností, myslí udatností před jinými zřetelné, kteříž mladá léta v učení, v zbroji, v prohlédání cizích zemí ztrávilše, ostatní věk církvi a vlasti k dobrému, pozor na všecko majíce, prostákům nebezpečností ukazující, opatrným dobré myslí dodávající, k svornosti napommající a k dobrému všelijak radíce; vynakládali; slovem, květ národu našeho, svíce a podpory vlasti. Ti tedy jak byli examinováni, jak odsouzeni, jak trápeni a jak ochotně pro pravdu víry a svobodu vlasti mučedlnictví podnikali, začatou již krátkostí a sprostností vypíši.
3. Sladce pískali číhaři, ptáky lapati myslící, více než za tři měsíce nic než milost slibující a že cokoli proviněno, tak pomine, troštující – tak že někteří i ze svých skrýší na světlo šli, i z cizích se zemí navracovali. Ale když, aby jich více dočekati mohli, pochybovali, nenadále a jednoho dne i jedné hodiny (jenž byla první na noc, v čas večere 20. dne února léta 1621.) jímali a do vězení dávali ty, kterýchž dostati mohli. Nebo všickni z nich od hejtmanů měst pražských a rychtářů císařských tak jakž ty práce mezi sebou byli rozdělili, v domích vlastních nenadále navštívení byvše, aby na vůz sedali, poručení měli. Z nichž hned odtud, z domu svého, někteří na zámek, jiní na rathauze do vězení vezeni.
4. Na ráno vyvěšeni patentové, kterýmiž nepřítomní a kteří z království ustoupili, obsílání byli, aby se v šesti nedělích postavili. Kterýž termin když přišel, druhého dne

dubna byli skrze herolty voláni, a když se žádný nepostavil, pátého dne téhož měsíce ortel na ně skrz též herolty vyhlášen, že jako nejvyšší vrchnosti zpronevěřili statek, čest i hrdlo tratí. Den k vykonání toho ortele byl 25. dubna, a tu jejich jména na šibenici přibita. A na druhý den opět na dědice těch, kteří v čas té rebellie pomřeli, vyhlášen ortel, že jejich všelijaký statek do komory královské pobrán býti má.

5. V měsíci máji k těm vzácným vězňům se navrátili a k examinování jich dva doktory v právích, Ottona Melandra a Jana Daniele Kapra, oba lehkomyšlné převrácence, zřídili, s některými při nich zemany, kteříž často k nim se vracující a toho, čehož nikdy nebylo, na nich dovědět se chtějí, tisícem, neužitečných otázek je trápili.

Kteréhož tak mrzutého vyptávání nemoha šlechetný hrabě Šlik (kterýž v Míšni pod kurfirstem postižen, do Prahy také přivezen byl) déle snášeti, šaty rozpjav a prsa obnaživ, „Roztrhněte,“ řekl, „na tisíc kusů toto tělo, přehledejte všechny vnitřnosti, nic však nenaleznete než to, co jsme v „Apologii“ položili. Milost k svobodě a náboženství přinutila nás k meči sáhnouti. Že se pak Bohu líbilo, císařskému meči zvítěziti dáti a nás v ruce vaše vydati, nechť se vůle Boží děje.“

Tak podobně pán z Budova i pan Otto z Losu, mnohé užívající k mluvení svobody, že pře stavů skrze to samo, že se nezdařila, nic horší sama v sobě není, osvědčovali.

6. Tak v těch inkvisicích jeden i druhý měsíc ztrávivše, nepřátelé, když tuto žádný pře odstoupiti, žádný viny vyznati, žádný odprošovati nechtěl, postoupili k exekuci, soud osadivše předními pány pod jednou, zapřísáhlými podobojích nepřáteli. Avšak aby ukrutnost larvu milostivosti měla, výpovědi, tak jakž od těch soudců vynešeny byly, kázal císař k sobě do Vídně posílati, kteréž potom opravené a změkčené zase odsílal.

Praveno bylo od hodnověrných lidí, že mysle o tom císař, nespal celou noc a povolav k sobě ráno zpovědníka svého, pátera Lamrmana, řekl: „Pod svědomím tě zavazuji, abys mi pravdu pověděl, mohu-li já ty odsouzené s dobrým svědomím životem darovati?“ Na to zpovědník že odpověděl: „Oboje v tvé císařské moci jest.“ Císař tedy že vzav péro některým na životě, některým na cti milost učinil, tak jakž se teď psáti bude.

7. Dne 19. června (kterýž byl den sobotní, ježž latiníci Saturnovým jmenují, naschvál-li či trefuňkem k těm Saturnovým ukrutným činům vzatý, oni vědí) shromáždili se na

zámek pražský ti soudcové, a jednoho za druhým z těch vězňů (připravivše ceremonie k hrůze sloužící), na palác přivésti poručivše, každému ortel přečetli: některým smrti, některým ustavičného vězení, některým vyhnání, některým též k další císařské resolucí jich odložení, v ten způsob:

8. *Vilím Popel z Lobkovic* a *Pavel z Říčán* dle ortele měli mečem ztrestáni býti; ale na jistou a milostivou J. M. C. resolucí déle ve vězení zůstávati mají, statky pak jejich (jako i všechněch následujících) do královské komory vzaty.
9. *Joachimovi Ondřejovi Šlikovi*, hraběti z Pasaunu, měla ruka nejprv pravá uťata býti, potom čtvrcen a na rozcestí rozvěšen býti; zvláštní však milostí toliko s'at, hlava pak s rukou na věži mostu pražského co nejvýš přibita bude.
10. *Václavovi z Budova* tolikéž ruka a hlava uťata, tělo pak čtvrceno a na rozcestí rozvěšeno býti mělo, z milosti však císařské toliko s'at a hlava na věži mostu přibita býti má.
11. *Krištof Harant z Polžic* s'at bude.
12. *Kašpar Kaplíř z Sulevic*, ačkoli mnoho provinil, avšak sešlosti věku jeho ušetřujíc (byl zajisté v letech téměř 90), milost se mu činí, aby toliko s'at, hlava pak spolu s jinými na odivu vyvěšena byla.
13. *Prokopovi Dvořeckému, Bohuslavovi z Michalovic, Fridrichovi z Bílé a Jindřichovi Ottovi z Losu* tentýž ortel vynešen, ačkoli (prý) podlé přísnějšího práva čtvrceni býti měli.
14. *Jan Vostrovec* s'at býti měl, avšak k vězení věčnému se oddává.
15. Tentýž sobě ortel *Václav Felix Pětipeský* slyšel (nešťastný však člověk ten po nemnohém času apostazí svou svobodu sobě zjednal).
16. *Diviš Černín* nejprve dva prsty, pak hlavu uťatou míti měl; avšak s strany prstů milost se mu činí.
17. *Volfgang Hozlaur* měl věčně země prázdnen býti; ale z milosti císařské do uherské pevnosti Rábu nu rok poslán býti má.
18. *Vilém Konecchlumský* s'at bude.

Až potud z stavu panského a rytířského osoby; následovali měšťané:

19. *Jan Theodor Sixt, M. Valentin Kochan, Tobiáš Štefek, Krištof Kober*, měšťané pražští, s'ati býti mají.

20. *Ján Šultys* kutnohorský a *Maximilian Hošťálek* žatecký, primasové, s'ati a hlavy jejich na pranýř přibity býti mají.
21. *Janovi Jessenovi*, doktoru a akademie pražské rektoru (pro poselství konané do Uher) jazyk za živa uřezán, čtvrcen a na rozcestí rozvěšen, hlava pak i s jazykem v jisté místo dána býti má; ale z milosti císařské nejprv se mu jazyk za živa uřeže, potom s'at a čtvrcen a na rozcestí u stínadel rozvěšen bude, hlava pak s jazykem dá se na most.
22. *Jan Kutnaur*, *Simeon Sušický*, *Nathanael Vodňanský*, pražští senátorové, oběšeni býti mají.
23. *Melichar Teiprecht*, prokurátor, *Jiřík Závěta*, sekretář v kanceláři, *Pavel Prčka* z milosti císařské vězením věčným trestáni býti mají.
24. *Václav Maštěřovský*, jinak *Jizbický*, měšťanín pražský, s'at býti má.
25. *Jiřík Haunšild* a *Leander Rippel* (z národu německého a některých knížat říše agenti, onen také při appellací rada) ruce i hlavy zutínané míti mají.
26. *Mikuláš Diviš*, rady Starého města servus, měl jazyk uřezaný míti; ale z milosti toliko na hodinu k šibenici za něj přibit býti, pak do Rábu poslati se má.
27. *Václav Božecký*, městský servus, *Jan Švehla* a *Jozef Kubín*, prokurátoři, vymrskáni a z země věčně vypovědění budou.
28. *Matěj Borbonius*, doktor; měl s'at býti; ale z milosti císařské v vězení držán býti má.
29. *Kašpar Huzlay* a *Jindřich Kozel*, senátorové novopražští, měli z rathauzu téhož města oběšeni býti; z milosti však císařské onen v vězení zůstávati, tento pak s'at býti má.
30. *Eliáš Rozín*, starší, a *Lukáš Karban*, oba mečem trestáni býti měli; avšak se oběma život daruje, onomu v vězení, tomuto pak u vyhnanství.
31. *Ondřej Kocour*, *Jiřík Řečický*, *Michal Vitman*, *Simeon Vokáč* s'ati býti mají. *Jan* pak *Kamarýt* rok země prázden býti, pak zase přijíti má.
32. Jiní měšťané někteří (*Abraham Anjel*, *Jan Pelhřimovský* atd.) k další císařské resolucí zanechání byli.

KAPITOLA LX.

Dvacet a sedm slavných mučedníků

1. Po dokonání tohoto soudu, kterýž od šesté ranní do druhé popolední trval, dovezen byl jeden každý do vězení svého, páni na zámek a měšťané na rathauze, an jim někteří k

tomu nastrojení padouchové, proč již nezpívají: „Aj Pán kraluje?“ (Žalm 99, kterýž za času Fridrichova mezi jinými nepochybně zpíván býval), urouhali.

2. Vracujícimu se z zámku knížeti z Lichtenšteina, jako i na ráno jedoucimu ke mši, vyšedše vstříc manželky, dívky, příbuzní těch odsouzených obojího pohlaví, padali před ním, a aby jich milí životem darováni byli, prosili. Ale odpovědino, že již žádná milost býti nemůže, leč snad aby těla ku počestnějšímu pohřbu vydána byla, ačkoli se našli šibali, kteříž vdovám a sirotkům naděje činěním dary od nich vábili.
3. U večer oznámeno odsouzeným, že k exekucí den pondělní (21. června) uložen jest. Protož aby své duše opatřili, jedenkaždý buď jezuitu neb kapucína aneb augšpurské konfesí kněze k sobě povolaje a k smrti se připravuje; o knězi pak z Jednoty Bratrské žádný aby nemyslíl, toho že se nepovolí. Což těžké bylo těm, kteříž službám církevním v Jednotě byli přivykli, téměř polovice těch mučedníků. Ne jináče pak té záповědi rozuměti se mohlo, než že se to z obzvláštní a od dávna proti nim vkořeněné nenávisti děje, aneb k udělení bělma na oči saského kurfirsta a luteránů, aby se zdálo, že císař ne tak hrubě náboženství jejich odporen jest, jako oněch.
4. To když se stalo, výš jmenovaní jezuité a kapucíni nečekajíce, aby jich kdo zavolal, jako mouchy přiletovali a rozličným způsobem, některých i nadějí života troštováním k opuštění Boží pravdy namlouvali. Ale Pán všechněch posílil, že všecka dábelská usilování v nic byla, jakkoli oni proti tomu nebem a zemí se osvědčovali, že jejich věčným zatracením vinni nebudou, poněvadž sami tak urputně všelikou Boží milostí pohrdají.
5. Povolání tedy kněží pod obojí: na zámek Jan Rosacius z Malé strany; na rathauz staroměstský M. Viktorin Vrbenský a Vít Jakeš; na novoměstský pak Adam Klemens a Jan Hertvicius; a Němcům (jenž mezi odsouzenými tři byli doktoři: Jessenius, Haunšild a Rippel) M. David Lippach. Kteříž všickni po všechn ten ostatní čas, v neděli i v ponděli až do hodiny exekucí pobožným rozmlouváním, modlitbami a zpíváním, i večerí Páně přisluhováním svatě ty mučedlníky k nastávajícímu boji připravovali.
6. Kteří byli z Bratří aneb z reformátů, týchž kněží rádi užili, v tom se osvědčivše, že je vždycky za bratří a za Kristovy posly poznávali, jakžkoli v některých artikulech něco rozdílného smyslu se nachází. Dva toliko, pán z Budova a pan Otta z Losu, s knězem Rosaciem pobožně sic rozmlouvali, večere však Páně (proto prý, aby odtud k útržce nějaká příčina nebyla) neužívali, oním svatého Augustina „Věť a již jsi jedl“ se potěšujícíce.

7. Paměti hodná věc jest, kterak v neděli ti, kteří na rathauze staroměstském byli ostříhání, večereli. Když rathauzský hospodář, že čas večere jest zvěstoval, oni jeden na druhého pohlédajíce, řekli, že jim sic té večere potřeba již není, avšak pro společné se potěšení nepohrdnou tím poseděním. Tu jeden ubrus prostíral, druhý talíře rozkládal, jiný vodu umývání rukou připravoval, jiný před stolem modlitbu zřikav, krmě rozděloval, jiný vzpomínal, že to již na zemi poslední večere, zítra s Kristem v království nebeském že stoliti budou. A ta slova zle ujav zlý člověk, rathauzský hospodář, papeženec, vyšed svým, s úsmíškem řekl: „Ano, Kristus pro ně v nebi kuchaře neb kuchařky chová.“ Což když jim povědíno, kněz Vít Jakeš o poslední Kristově na zemi večeri a Jidášovu Krista s učedníky jeho kormoucení mnoho zbožně rozmlouval. Jeden však z nich, doktor Haunšild, ode všeho jídla a pití se zdržel, řka: „Dostí rozkošně posavad ten červů pytel (ukázav na břich) krmem býval: nechť již má dosti.“
8. Mezi tím oznámeno jim, že pány, kteříž na zámku věznění byli, do téhož rathauzu vezou; nebo y před rathauzem na ryňku popravné smutné theatrum připraveno. Což oni uslyševše, jako vstříc jim k oknům pospíšili a z oken vyhlédajíce: „Křesťané, pravdy Boží praví milovníci, pro Kristovo učení násilí trpící, přijměte potěšení z jeho zaslíbení, abyste byli stálí v těžkém pokušení atd.“ item žalm 44.: „I však, Pane pro tě samého tak mordují nás dne každého atd.“ zpívali, an se množství lidu sbíhalo a toto vidouc a slyšíc, vzdychalo a plakalo. Tak tito pobožní mučedlníci své slavné mučedlnictví svého tovaryše přivítali.
9. Celá za tím noc písněmi, modlitbami, rozmlouaním pobožným a napomínáním společným (aby, poněvadž je Bůh mimo jiné k té mučedlnické slávě vyvolil, v pravé stálosti svět zahanbili, Krista oslavili, potomkům dobrého příkladu zanechali) jest ztrávena. A když knězi jinými zpíván žalm 86., tedy za příčinou oněch v posledním verši slov: „Bože můj, dobrotivosti že mi udílíš v hojnosti, ukaž zřejmé znamení, nepřátel mých k zemdlení,“ Jan Kutnaur horlivě zavolal: „Ukažiž tedy i při nás znamení dobrotivosti své, o Bože, kterýmž bychom i my, nehodní služebníci tvoji, o dobrotivosti tvé utvrzení a nepřátelé poděšení byli!“ A jako by za Boha odpovídal, pln jsa víry, řekl: „Doufejte, i v této věci vyslyší Bůh hlas náš a ukáže zítra divné nějaké znamení k osvědčení, že my pro jeho při trpíme.“ Kněz Vrbenský slyše to, odpověděl, aby na tom znamení přestali, že sobě smrt, bezbožným tak trpkou, tak od Boha osladčenou cítí.

10. Když svítalo, umyvše všickni tváře, bílé košile brali a jiné šaty, tak jako by na veselí měli jíti, oblačeli, kabáty i sukně tak na sobě spravující i ty obojky odřezující, aby potom na popravní theatrum nové práce třeba nebylo. Kutnaur mezi tím zase s jinými horlivě Boha vzýval, aby jestli se jeho velebnosti líbí, i je i lid o jejich nevině jakýmkoli znamením utvrditi ráčil. A hned při samém východu slunce zvěstováno, že velmi pěkná duha na nebi se ukázala. Vyběhli kněží, vojáci a jiní, mučedlníci pak z oken se dívali; a viděli všickni, jako i celá Praha neobyčejné jasnosti duhu, an nebe jasné bylo, když ode dvou dní před tím ani po to žádného deště nebylo. To na nebi ukázané znamení mučedlníci viděvše rukou i hlasu pozdvihli, a někteří, s nimiž M. Vrbenský byl, na kolena padše, Pána Boha chválili. Tu jeden o Boží s Noelem učiněné smlouvě, jiný o duze, kteráž jest vůkol trůnu Božího, jakž se v knize Zjevení vypisuje, a o soudu živých i mrtvých soudce, Krista Ježíše, sobě připomínali a tím se vespolek potěšovali. Kutnaur obzvláště řekl: „Vizte, bratří, Bůh se k nám přiznává a cestu k nebi ukazuje! Věříme, věříme, že dnes cestou přímou skrze Krista do nebe přijdeme, nebo on jest cesta, pravda a život.“
11. A jakž to milosti Boží nebeské znamení zmizelo, jiné znamení již již nastupujícího mučedlnictví zahřmělo, vystřelení na hradě Pražském velikého děla. Což slyševše Kristovi rytíři skrze kněží od jedněch k druhým docházející vespolek se pozdravovali a mocí Boží posilnění jedni druhým vinšovali, k nastávajícímu boji srdce sobě dodávající. Hned se postavili houfové reitharstva, pěchoty několik praporců, a otočili žalostné to popravné theatrum, na němž na spořádných stolicích posadili se jmenem císařským soudcové; ryňk, ulice, domy, všecky množstvím na divadlo se sbíhajícího lidu naplněny.
12. Voláni za tím mučedlníci jeden po druhém a pokutu smrti udatně podnikali. Nebo, kterýkoli zavolán byl, tak se k tomu měl jako by na největší rozkoše jíti měl, což kněz Jan Rosacius těmito slovy vypsál:
- „Toto za slušné poznamenati jsem umínil, že když na koho z těch svatých lidí a Božích mučedlníků zavoláno bylo, tu k velikému podivu rozžehnutí pěkně, až srdce v nás plesalo, se dalo; ne jináč než jako by na panket aneb na nějakou kratochvíli jíti se strojili. Ti, kteří odcházeli, těm, kteří po nich zůstávali a také smrti očekávali, v ten smysl i jináče, pěkněji, než se to pamatovati a vypsati může, mluvili: „Nu, milí přátelé, požehnejž a ostříhejž vás tu Pán Bůh, dejž vám potěšení Ducha svatého, trpělivost a zmužilost, abyste toho, že jste Boží cti zastávali, srdečně a udatně i při té to smrti na

sobě dokázali. Já vás předcházím, abych uzřel prvé slávu Boží věčnou, slávu našeho milého Spasitele, ale dočkám vás hned za sebou. JIŽ nám této hodiny pomine žalost vezdejší a nastane radost nová, srdečná a věčná.“ Tu zase odpovídali ti, kteří pozůstávali: „Požehnejž vám také Pán Bůh té cesty pro nevinnou smrt Pána našeho Ježíše Krista, pošliž anjely svaté své vstříc pro duši vaši. Předejdětež nás k té nebeské slávě, my vás také následovati budeme a jsme tím jisti pro toho, v něhož jsme uvěřili, Krista Ježíše, že se tam dnes všickni shledáme.“

13. Tak a jinak jistě mnohými pěknými slovy se rozžehnávali. A jdouce cestou i přijdouce na místo, kdež mučedlnictví přijímali, potěšení od kněze Jana s velikým srdečným potěšením slyšeli a brali, a zase takové odpovědi dávali, že nemohl kněz Jan připomenouti Písma svatého, aby než dopověděl, zase jiného nepřivedli. Na tom popravném theatrum tak zmužilí byli, že strachu na sobě neukázali, znamenitou paměť na sebe měli, tak horlivě se modlili a Pánu Bohu poroučeli, že nám to všechněm přítomným ku podivu bylo. A to jsme viděli, že nejednou rychtářové slzy z očí pustili. A kdy by byli nedali tak silně bubnovati a mohli ti vzácní lidé slyšáni býti, jistě bylo by mnoho lidí, i z nepřátel, k pláči přivedeno. Když jsme se pak zase zpátkem vraceli mezi jiné na rathauz a o horlivosti i zmužilosti vypravovali, říkali: „Chvála Pánu Bohu! Pane Bože, dejž i nám to potěšení Ducha svatého a obdař nás takovou zmužilostí.“

14. Ale hodné bude o jednom každém z nich připomenouti něco.

KAPITOLA LXI.

Joachim Ondřej Šlik z Holejče, hrabě z Pasounu a z Lokte na Svijanech

1. Pán to byl více než v 50 letech, jakož rodem velmi starožitným a vzácným, tak i znamenitými ctnostmi a dary od Pána Boha zvýšený. Nebo při něm právě panská udatná mysl se znamenitou při tom tichostí a ke všechněm věcem spůsobnost s velikou při tom pobožností náramně pěkně stemperovaná se skvěla. Slušně tedy od stavů za direktora zvolen a od krále Fridricha nejvyšším sudím i hejtmanem markrabství Horních Lužic učiněn byl.

2. Ucházeje před rukou vítěze Ferdinanda, ustoupil do Lužic, ale ho tam kurfirst saský, ač v mladosti svého dobře zasloužilého hofmistra, k radě nějakého Antikristova pochlebníka D. Hoě jal a nepřátel vzteklosti v meč vydal. Jak udatně ostydlým inkvisitorům odpovídal, připomenuto jest výše. O smrti pak své ohavný ortel slyše, že čtvrcen a na rozcestích vystaven býti má, odpověděl: „Levis est jactura sepulcri (Ne velká prý škoda bez hrobu býti).“ A když na druhý den kněz Rosacius k němu přišed, Božího mu vinšoval potěšení a posilnění; odpověděl: „Děkuji vám, můj milý pane otče, z tak pobožného a svatého vinše. Dá mi to Pán Bůh, že se nic té smrti nebojím; nebo když jsem se směl jednou opřítí Antikristu a slávy Boží a čistého náboženství zastávat, v smím také svou smrtí té stálosti při pravdě Boží dokázati. Já nyní jsem na soudu světa, čekaje smrti časné, ale ti, kteříž nás soudili, musejí státi na hroznějším soudu Toho, kterýž bude spravedlivěji souditi.“
3. Když v pondělí po 5. ranní hodině slyšeli, že z děla vystřeleno, řekl: „To jest heslo smrti naší, na mně první pořádka. A ty, Pane Ježíši Kriste, smiluj se nad námi.“ Když naň jezuiti nacházeli, jakž před tím statečně jim odporoval, tak, když již na popravním theatrum jeden z nich, Sedecius, s druhým tu stoje, řekl: „Pane hrabě, rozpomeň se ještě!“ odpověděl: „Již mi dej pokoj.“
4. Přišed na popravní theatrum a viděv jasné slunce, řekl: „Slunce spravedlnosti, Kriste sprav to, skrz temnosti smrti projdu k věčnému světlu tvému.“ V tom trochu se procházel jako v myšlení; obličej na sobě ukázav vážný, že i ti z paustva dívající se od pláče se zdržeti nemohli. Pomodliv se, vstoupil na rozprostřené sukno, a na kolena klek, ránu meče podnikl. A hned za tím ruka mu uťata, aby spolu s hlavou na mostecké věži na železné mísece vystrčena byla. Tělo obaleno v sukno a od černě oděných zanešeno do skrýše, nové pak sukno rozprostřino; což i po jiných potom se vykonávalo, aby žádný z poslednějších žádného, který před ním s'at byl, ani těla ani krve nespatrił.

KAPITOLA LXII.

Václav z Budova, pán na Hradišti, Klášteře a Zásadce

1. Pán ten byl vtipu vysokého, znamenitě učený, i spisy vůbec vydanými (v českém i latinském jazyku) slovnutný, kterýž zemi německou (kdež sedm let se zdržoval) byl

projel, horlivý a počestný stařec sedmdesátečtyřletý a úřady zemskými vzácnými poctěný, nebo i za Rudolfa byl císařskou radou a obnovené konsistoře a akademie defensore; i za Matiaše do rady vzat, a potom od stavů za direktora zvolen, za Fridricha pak presidentem nad apellacemi učiněn. Summovně mluvíc, obzvláštní byl vlasti své ozdobou a církve Boží jasnou hvězdou poddaných ne tak pán jako otec, Bohu i lidem milá duše.

2. Po vítězství císařském paní svou, syna, nevěstu, vnuky z Prahy vyprovodil, sám pak, že byl s panem Ottou strážcem koruny (na ten čas v Praze zůstávající), aby nebylo myšleno, že ji opustil, zase se navrátil. Dům jeho hned brzo zloupen i všecko jemu až do těch šatů, v kterýchž chodil, pobráno. K čemuž on nic jiného neříkal než to: „Pán dal, Pán vzal atd.“
3. A když již v domě svém arrestován byl, navštívil ho Pavel Aretin, sekretář při apellacích, a vzeptal se: „Proč pán, z Prahy vyjev a na svobodě již byv, zase se navrátil a do takového nebezpečství dal?“

Odpověděl, že ho k tomu svědomí nutilo. „Nedopustilo mně prý svědomí, opustiti vlast a tu dobrou naši při. Ale nevím, co Pán Bůh o mně myslí, snad chce, abych dobrou tu při krví svou zpečetil.“ A povstav, řekl: „Tuť jsem, Bože můj, nalož se mnou, služebníkem svým, jak jest libo před očima tvýma. Syt jsem dnů, vezmi ode mne ducha mého, ať nevidím těch zlých věcí, kteréž vidím, že přijítí mají na vlast mou.“

Jiného potom dne opět od téhož navštíven byv a slyšev, co se vůbec o něm mluví, že velikým hořem umřel, zasmáv se, řekl: „Já-li že jsem hořem umřel? já sotva kdy takových užíval libostí, jako nyní: Vidiš (ukázav rukou na Bibli), tento můj ráj nikdy mi tak sladkého nedával ovoce jako nyní. Živ jsem a budu živ, jak dlouho chtíti bude Bůh; aniž kdy kdo, naději mám, uzří ten den, v kterémž by praveno bylo, že Budovec hořem umřel.“

Býváje často od inkvisitorů examinován, statečně dobré pře zastával; a odsouzen byv, k soudcům řekl: „Dávno jste krve naší žíznili; krev pijte! Ale též vězte, že krev naši Bůh, pro jehož při trpíme, mstítí bude.“

4. Třetího dne před odsouzením vypravoval služebníku svému Židňovskému sen svůj : že se mu zdálo; že po nějaké velmi veselé louce chodě, pečlivě o těch věcech, nač

vyjdou, přemýšlel. V tom kdos přijde, že mu knihy podal, do kteréž vzezřev, viděl pěkné, bílé, hedbávné listy, ale na nich nic více nenapsáno, než z žalmu 37. verš 5.: „Uval na Hospodina cestu svou a slož v něm naději, on zajisté všecko spraví.“ A když opět, co to býti musí, přemýšlel, přišel jiný a přinesa roucho bílé, na něj je uvrhl.

To tak, procítiv stařec, oznamoval; jako i potom šel na popravní theatrum k témuž služebníku řekl: „Hle, již já pláštěm spravedlnosti odín jsa, jdu, abych se postavil před obličejem Božím, v něhož jsem doufal.“

5. Když po vyslyšeném smrti své orteli do svého se navrátil vězení, přišli k němu dva kapucíni a příčinu svého příchodu oznámili, že ta jest, aby k němu v úzkosti postavenému milosrdenství dokázali:

Zeptal se pán, které by to bylo milosrdenství? Odpověděli, že abychom pánu cestu k nebi ukázali. Na to pán: „Nu, cestu k nebi? tať jest mi z milosti Boží dobře známa.“

A oni: „Pán se svým domněním svodí.“

Pán zas: „Nesvodím; ne na domnění, ale na nepohybné pravdě založena jest naděje má. Nebo já jiné cesty nemám kromě toho, kterýž řekl: Já jsem cesta i pravda i život.“

Na to kapucíni: „Ale bez církve není spasení.“

A tu oni k žvanicím o vzácnosti církve se obrátivše, když církví papeže s kardinály a biskupy míti chtěli a o tom až do zošklivení tlampali, mučedlník s hněvem odpověděl, řka: „A já o vašem papeži to vím, že jest náměstek d'áblův, Antikrist a syn zatracení, a šelmou rdící se krví svatých kterouž střébe, jako i nyní mou a tovaryšů mých. Táhněte i s ním, kam hodni jste; mně pak pokoj dejte. Ač chcete-li se ode mne cestě spasení poučiti, počkejte, nebude mi těžko, pro spomožení dušem vašim něco nato času a práce vynaložiti.“

Tu oni bívše se v prsy, křížující se, odešli, že nikdy tak rouhavého neviděli kacíře, mluvíce.

6. Na ráno v den exekucí dva jezuiti velmi ráno do rathauze všedše, opět počali svaté ty muže kormoutiti; jsouce pak od jiných zahrání, přistoupili ku pánu z Budova a mluvili

s ním latině: „Vidíme, (prý) že pán dobře se učil a prospěl v umění, my bychom rádi duši jeho získali k spasení a tudy skutek milosrdný jemu prokázali.“

Jimž odpověděl: „Milí patres, vy že byste mou duši rádi vyzískali k spasení? ó byste vy o svém spasení tak mnoho věděli a jím tak jisti byli jako já! Chvála milému Bohu, kterýž mne Duchem svým o spasení mém ujistil skrze krev Beránka.“

I odpověděl na to jezuita: „Nechť pán tak mnoho svým spasením se nechlubí a sám sebe marným domněním nesvozuje; nebo praví Písmo, že žádný neví v tomto životě, v milosti-li Boží či hněvě zůstává.“

Odpověděl pán: „I toliž jest ten milosrdný skutek, a duši mou získati k spasení? a vy raději usilovali byste k zoufání mne přivésti. Ale bloudíte, bídníci, neznajíce Písem.“ A tu jim pravý smysl povědění toho vysvětloval, jako i jiných mnohých, jimiž pravda spasení věřícím se pojišťuje, naproti stavěl. Mezi jinými i to Pavlovo: „Vím, komu jsem uvěřil,“ item: „Vím, že jest mi připravena koruna spravedlnosti.“

Kdež jezuita skočil v řeč a řekl: „Netrefuje se to (prý), Pavel o sobě to a ne o jiných mluví.“

„Není pravda,“ řekl pán z Budova, „nebo hned za tím dokládá: A netoliko mně, ale i všechněm, kteříž milují příští jeho.“ Tu oněměl ten svůdce. Pán pak řekl dále: „Poněvadž mne tím Písmem: „Neví člověk v tomto životě v milosti-li Boží či v hněvě zůstává“, stíhati chcete, pověztež mi, kde to psáno stojí, teď máte Bibli!“

Když jezuita k tovaryši svému: „Kde to stojí?“ - kterýž odpověděl: „Zdá se mi že u Timotea.“

Načež pán popudě se, řekl: „Osle, chceš ty mne učiti cestě spasení, a nevíš, kde v zákoně Božím malé povědění položeno jest? Protož jdi ode mne, satane, nepokoušej mne více.“ A tu teprv tak zřejmě zahanbeni jsouce, odešli.

Stáli pak tu (když již svatí ti mučedníci k smrti se připravovali) z daleka, ne jináč než jak ďábla malují, když hříšníka kajícího opustiti a od něho odstoupiti musí, škaredě naň hledě. A jest podobné, že v celém tom s mučedníky postupování nic více satana nepálilo jako to, že viděl, an všickni jím pohrdají a jemu v oči plijí.

7. Brzo potom volán jsa pán, šel na popravní theatrum, a jako by s radostí šel tak sobě i hlavu i dlouhou šedivou bradu pohlazoval, mluvě: „Mé šediny, hle, jaká čest vás očekávala, abyste mučedlnickou korunou poctěny byly!“ A hned k Bohu se obrátiv, za církev, za vlast, za nepřátele se modlil a duši svou Kristu poručil. Jeho s'atá hlava potom na věž vystavena, a tělo do hrobu vloženo bylo.

KAPITOLA LXIII.

Krištof Harant, pán z Bezdružic a z Polžic a na Pecce

1. Že Evropu, Asii i Afriku projel byl a prohlédl (jakož to v jazyku českém sepsané na světlo vydal), netoliko velikou o sobě pověst, ale i mnohou věcí povědomost a opatrnost sobě spůsobil. Pročež nejprv od Rudolfa císaře za komorníka, potom od Matiáše za radu komory, až od Fridricha za presidenta komory království Českého zřízen byl. Ortele smrti na něj vynešeného přičinu tu položili, že s stavy do Rakous táhl a nebyv z první přísahy propuštěn, Fridrichovi přísahal; ježto to ne sám on než všickni jiní i papeženci učinili a také zrušením od Ferdinanda vlastního reversu jeho z té přísahy první osvobozeni byli.

Odkudž patrné bylo, že nenávisť jejich k náboženství politických zástěr hledala. Často zajisté jezuiti svěsti ho daremně se pokoušeli.

2. Na popravní theatrum jíti maje, zavolal k sobě kněze Rosacia a jemu, jak se velmi o manželku a dítky své stará, oznamoval. Nebo že zná, jak manželka v náboženství neživá jest, protož že se bojí, aby nemajeci, kdo by ji pamatoval, něčemu zlému na sebe i dítky přijíti nedopustila. Že sic na papíře poznamenal, nač by obzvláště pamatovati měla; prosil však jeho, aby jí to připomínal.

Napřed, aby v náboženství evanjelickém (kteréž samo jistou a neomylnou cestu k spasení, totiž na milosrdenství Boží v Kristově zásluze spoléhání, ukazuje) stálá byla a žádnými slibnými věcmi od něho se odvésti nedala, na to pamatujíc, co od něho často slychala, že on všeho světa náboženství prohlédl a zkusil a s Písmy svatými srovnával, ale nic jistšího a lepšího nenašel, než to, což již krví svou spečetí, že skrze krev

Beránkovu spasení docházíme, kteréhož i sám již dojde. A té slávy chce-li ona také býti účastnice, aby v též víře setrvala.

Druhé, aby s poddanými mírněji nakládala, robot nepřivětšovala, ale raději umenšovala.

Naposledy, aby o dítky pečovala a v čistém nábožentví je vychovávala; budou-li jejím zanedbáním svedeny, že ji před Boží soud obsílá. - To ten dobrý pán tak, mnohými slovy a pobožně, s mnohým znamenitým osvědčováním potvrzoval.

Ale všetečná ta žena ničehož toho neplnila, Bohu, svědomí, dítkám i poddaným se zpronevěřila, když brzo potom za člověka převrhle se vdala, syny k jezuitům k cvičení obrátila, sama přestoupila a na poddaných těla i duše ukrutnost vodila.

3. Volán byv na popravní theatrum, řekl: „Tolik jsem krajin světa projel, u tak mnoho pohanských národů býval, tak mnoho na zemi i na moři nebezpečentví vystál, a nyní, hle, ve vlasti mé nevinně smrt násilná mi se činí! A to rukou těch, jimž jsem po všecken věk svůj sloužil, jako i otcové moji. Bože, jim odpusť!“ A jda, modlil se: „V tě, Hospodine, doufal jsem, nebuduť zahanben na věky.“

Vstoupiv na theatrum, pozdvihl očí a řekl: „V ruce tvé, Pane Ježíši, poručím ducha mého!“

A maličko mlče, pochodiv, přistoupil k rozprostřenému tomu suknu a pozastaviv se, zase mluvil: „V tobě, ó Pane, doufal jsem od mladosti své; doufám a tím jist jsem, že pro potupnou smrt Spasitele mého, Syna tvého, po této potupné smrti své do slávy tvé přijat budu.“ A tu pad na kolena, řekl: „Tobě poručím duši mou; vykoupil jsi ji, Bože pravdivý a věrný.“

A když ještě kat nespíchal (nebo pod obojí byv, nekvapil na žádného, leč až každý příhodné své modlitby skončil), zase zvolal: „Pane Ježíši Kriste, Synu Boha živého, smiluj se nade mnou a přijmi ducha mého.“

S tím slovem pozadu přišed popravce, mečem mu hlavu smetl.

KAPITOLA LXIV.

Kašpar Kaplír ze Sulevic, rytířský člověk, v letech 86

1. Když ho po vynešeném orteli smrti navštívil kněz Jan Rosacius, přivítal ho očima sic pláčtivýma, ale myslí veselou těmi slovy: „Hle, já nebohý stařec, dávno jsem mého milého Pána Boha prosil, aby mi milostiv býti a mne s tímto světem rozloučiti ráčil. Ale nestalo se toho, nebo chtěl Pán Bůh, abych také v své starosti světu za divadlo, jemu pak za slávu byl a pro zastávání slávy a pravdy jeho tu smrt, kteráž (věřím jeho milosti Božské) drahá bude před obličejem jeho, abych podstoupil. Kterážto smrt, ač ovšem před světem bude potupná a ohavná, však před Bohem slavná.“ A když kněz potěšitelnými slovy ho posilnil, tu on za vyslyšení zpovědi, svaté rozhřešení i za posluhování svátostí velebnou žádal. Mezi tím vypravoval o svém životě, že ačkoli z mladosti také rád světu s dobrým tovaryštvem, jiným k vůli sloužil, chválil však Pána Boha, že jemu utonouti v tom nedopustil, ale jej k vytrvanějšímu a dokonalejšímu životu cíli přivedl.
2. Řekl dále: „Z milosti Boží zachoval jsem víru a dobré svědomí Bohu, králům a pánům mým, i vlasti. Čtyřem císařům jsem sloužil vždycky věrně. Nyní pak že mám takovou záplatu míti, Bohu to poroučím, kterýž spravedlivě souditi bude a kterýž ví, že jsem já v tom ve všem, což se tu dalo, své slávy ani bohatství nevyhledával. Ale když jsme již nemohli snášeti pro čisté náboženství nátisků a protivenství a pohrůžek, an nás již prvé i tak byli k smrti odsoudili, musili jsme se opatřiti a volili jsme sobě raději zemřítí nežli ke všemu již více mlčeti, za nejhorší kacíře slouti, Bohu nesměti volně sloužiti a živu býti tak bídně a potupně na světě. Že pak jsme tak podle zevnitřního způsobu padli, vůli Boží v tom poznávám, kterýž mne a mé milé tovaryše v těchto posledních časích k tomu obral, abychom krví naší ozdobili pravdu jeho a spečetili stálost naši: děj se vůle Boží. A jistě, ačkoli po té výpovědi tělo počalo se lekat, z milosti však Boží již žádné hrůzy smrti necítím.“
3. Když tu něco kněz, jak naděje spasení nezáleží na samé dobře sebe svědomé mysli než obzvláště na doufání skrze Krista Božímu milosrdenství, promluvil, vedl dále řeč pobožný stařec: „Vzkázala mi včera má strýna, chtěl-li bych u knížete Lichtenšteina milosti hledati, že by mi život byl darován, však tak, abych do smrti vězněn zůstal. Ale já jsem vzkázal, že já jim z takové milosti děkuju. Nebo kdy bych milosti hledal, dal bych se vinen, jako bych něco zlého učinil a té smrti hodně zasloužil; jakož pak

nezasloužil jsem. Pověz tedy; že já milosti hledám a hledati budu u Boha, proti němuž jsem v životě svém v mnohém hřešil, proti knížeti pak v ničem. A byť i tak bylo, že bych v vězení živ býti mohl, mně však proměna ta byla by obtížná. Já zajisté jsa již shrbený stařec, dávno již syt jsem života toho. Nebo nemohu ani chuti pokrmu rozeznati, ani nápojem libým se občerstviti. K tomu, sedím-li dlouho, stýská mi se; ležeti těžko, choditi pak hned naprosto, leč od jiných veden jsa aneb na berličkách se odnesa, nemohu. I k čemuž jest mi takový život? A jestližeť já volný tento život tak těžce snáším, i jakž bych snášel vězení? Uchovejž tedy Bůh od svatého mučedníků tovaryšstva odloučenu býti atd.“

4. Na zejtří, jenž byl den nedělní, večere Páně užívaje, řekl: „Ej nu, smířil jsem se s Bohem skrze Krista, a upokojen v svědomí svém, nedbám nic, aniž se co bojím člověka. Doufanlivě s Davidem pravím: „Ač tělo i srdce mé hyne, ale Bůh jest díl můj i spasení mé na věky.“ Již nemám na světě, nač bych měl pomysliti, jedině na ty mé malé vnuky, na jejichž místě tebe, služebnice Krista, prosím, abys napomínati jich ku pobožnosti a stálosti, kteréž příklad na mně vidí, podle nejvyšší možnosti neobmeškal. Ačkoli vím, že i vás, milých otců a pastýřů duší našich, bez pokušení a soužení nenechají. My napřed, vy za námi. Ale Bůh ochraňujž vás pro slávu svou a nedejž té šelmě babylonské do konce potlačiti církvi své.“
5. V den exekuce, když k němu kněz přišel, řekl: „Složil jsem to bídné tělo na polštář; ale jakýť jest můj sen mohl býti? Zdříml jsem však, a zdálo mi že ke mně dva anjelé přišli a otírali tvář mou rouchou velmi pěknou, napomínajíce mne, abych se spěšně strojil jíti s nimi. Já pak věřím mému Pánu Bohu, že ne ve snách, ale v skutku je mám přítomné, kteříž mně v životě tomto slouží a po smrti duši mou do lůna Abrahamova donesou. A ač hříšný jsem, očištěn jsem krví Spasitele mého, kterýž učiněn jest obět slitování za hříchy naše. A protož nechť přijde hodina smrti: hotov jsem.“
6. V šaty obyčejné oblečen byv, kázal sobě dáti košili z čistého kmentu až do kůtku dlouhou, a oblek ji, řekl k M. Lippachovi: „Hle, obláčím roucho svatební.“

Na to on: „Plášť spravedlnosti Kristovy jasněji vnitř ozdobuje.“

Pán zase: „Vím, ale já ku poctivosti ženichu svému i zevnitř ozdoben býti žádám.“

Naposledy kázal se hedbávným pláštěm přiodíti, a byv zavolán, řekl: „Ve jméno Boží, však jsem již dosti dlouho čekal.“

Pomohli mu tedy služebníci jeho vstáti, a rozžehnav se se všechněmi, šel pro starost věku svého velmi pomalu a scházeje se schodů, řekl: „Můj Bože, posilň mne, abych neupadl a na smích nepřátelům nebyl.“

7. Na uložené místo když přišel, velmi těžce klekl, napolo sehnutý, prose, aby kata napomenuli jak nejprv klekne, aby pospíšil, prvé než by mu od mdloby padnouti se přihodilo.

Ale kat tak schýleného a shrbeného viděv, títi nechtěl.

Kněz Jan tedy k návěští rychtářů řekl: „Urozený pane, kdyžs duši Pánu Bohu poručil, již i tu šedivou hlavu vesele Pánu Bohu obětuj a ji vzhůru k nebi pozdvihni.“

Odpověděl: „Ve jméno Boží,“ a jakž mohl hlavu pozdvih, řekl: „Pane Ježíši, v ruce tvé poroučím ducha svého!“

A v tom když hlava s'ata, upadl a hlava na rožeň vstrčena.

KAPITOLA LXV.

Prokop Dvořecký z Olbramovic

1. Slyšev na sebe vynesný ortel smrti, odpověděl: „Tedy se také skrze odnětí hlavy mé císař že mu něco přibude, domnívá? Necht' ji tedy vezme.“ Na ráno služebníku církve řekl: „Celou noc jsem boj měl s starým Adamem, až jsem se potil. Ale chvála buď Bohu mému, jehož pomocí všicka pokušení přemohl duch můj.“ A přidal: „Všemohoucí Bože, tobě jsem poručil duši svou, ty ji chraň a chovej a mne, služebníka svého, posilň, abych nějakým smrti lekáním nebyl ku posměchu nepřátelům svým. Ty, kterýžs mučedníků svatých vždycky posiloval, věřím cele, že i mne posilíš.“
2. Když k smrti volán byl, ochotně odpověděl: „Děkuji Bohu mému, že mne již k sobě volá. Jemu jsem živ byl, jemu i umru. Nebo poněvadž Spasitel můj proto i umřel i z mrtvých vstal, aby nad mrtvými i nad živými panoval, vím, že živa bude duše má, tělo pak vzkříšené bude podobné tělu slávy jeho.“

3. Všed na popravní theatrum, obrátil se k císařským těm soudcům a řekl: „Povězte císaři, že my nyní podstupujeme soud jeho nespravedlivý, ale on zakusí těžšího, však spravedlivého Božího soudu.“

Mezi tím svláčeje šaty, dal měšeček s jedním uherským zlatým knězi, řka: „Hle, poslední své bohatství, i to již mi nepotřebné, tobě oddávám!“

4. A uhlédav na hrdle zavěšený zlatý groš, na němž Fridrichovo korunování vyraženo bylo, sňal jej a jednomu z přistojících dal řka: „Přísahou tě zavazuji, když můj milý král Fridrich zase dosedne na stolicí královskou, dej mu ten groš a řekni, že jsem jej na hrdle svém až do smrti pro lásku, kterouž k němu mám, nosil; nyní pak pro slávu Boží a pro něho že rád svou krev vycezují a umírám.“

To pověděv klekl a s vzdycháním ducha svého Bohu poroučeje, s'at jest.

KAPITOLA LXVI.

Fridrich z Bílé, na Řehlovicích

1. Muž učený, staré víry a sprostnosti, rada krále Českého, potom pak od stavů zřízený direktor, trpělivě a pobožně smrt podnikl. Hlava též na rožně vedle jiných nad branou vystrčena.

KAPITOLA LXVII.

Jindřich Otta z Losu na Komárově

1. Muž byl bystrého vtipu a velikého soudu. Protož hned za Rudolfa mezi defensory náboženství, potom mezi direktory království počten byv, za Fridricha radou komorním a s hrabětem z Thurnu purkrabím karlšteinským učiněn.
2. Ten porozuměv orteli své smrti, řekl: „Nu, milý císaři, utvrdiž trůn svůj krví naší; než jak z toho budeš Pánu Bohu odpovídati v den soudný, to ty zviš. Býval jsem mezi barbary, a takového tyranství jsem neviděl, ani o něm neslyšel, co o nás čteno bylo:

aby nás čtvrtili, hlavu jinam, čtvrti jinam vystrčili. Ach, jaké to ukrutenství! Ale nechať pošle částku těla mého do Říma, jinou do Hispanie, jinou do Turek, jinou za moře, a kamkoli se jim líbí: věřím já mému milému Spasiteli, že on to všecko v den soudný shledá a mne zase obleče koží mou, abych jej těmato očima viděl, těmato ušima slyšel, těmito ústy chválil a tímto srdcem plesal na věky.“

3. Když se pak vracoval od vyprovázení pana Dvořeckého kněz Rosacius (a mezi tím pána z Bílé němečtí kněží vyprovázeli k smrti), tu pan Otta, jak jsme vešli do pokoje, jako vytržený z mysli skočil se stoličky, na níž seděl, a řekl:

„O jak vás rád vidím, muži Boží, abych vám s velikým potěšením pověděl, co mi se stalo. Sedl jsem na tu stoličku a počal jsem tesklivě na to mysliti, že jsem žádného z svých správců míti nemohl, který mi svátostí velebnou posloužil. A litoval jsem toho i lituji, že jsem vás k sobě nepovolal. A v tom přemýšlování zdřímnul jsem, a aj, ukázal se Spasitel můj, kterýž řekl: Dosti máš na mé milosti; nebo já tebe krví svou očisťuji! Tu pak na mé srdce krůpějí krve pustil, a já v tom procítil a vzchytily jsem se. A věřte mi, že mne čistě na srdci chladí a občerstvuje, cítím to patrně.“

Dále s pozdvížením rukou řekl: „Děkuju tobě, milý Spasiteli, že jsi mne tak potěšiti a o tvé milosti i odpuštění mých hříchů ujistiti ráčil! Nyní již vím a poznal jsem, co je to: Crede et manducasti (Věř a požíval jsi). Ej již se nic nestrachuji té smrti, s radostí umru.“

4. A hned zavolán jsa od rychtáře prosil kněze Rosacia, aby jej vyprovodil, kterýž přivoliv, řekl: „Nedávno ukázal se vám milý Spasitel ve snách, již ukáže se tak, jakž jest v své slávě. a jasnosti.“

„Jist jsem tím,“ odpověděl on, „že nyní vychází s anjely svými vstříc duši mé, aby ji vzal na svatbu věčnou, kdež s ním budu ten kalich nový radosti a potěšení píti až na věky. Ach vím, že mne ani ta smrt neodloučí od něho.“

5. I šel s modlitbami až na popravní theatrum, kdež pozdvihna očí k nebi, zvolal: „Aj vidím nebe otevřené!“ A zdvihna ruku, ukazoval a řekl: „Pohleďte tamto!“

I viděli jsme mezi pošmurnými oblaky velmi jasný kus nebe jako slunce, právě nad hlavami, kde slunce o polednách bývá; tehdaž pak sotva dvě neb tři hodiny na den byly.

A jakž k místu popravnímu přišel, padl na tvář a tak leže, tiše se modlil; potom vstal, kabát svlékl, na kolena klekl a zvolal: „V ruce tvé, Pane Bože, poroučím duši mou; pro Ježíše Krista smiluj se nade mnou a přijmi mne k věčnému oslavení.“ To pověděv, s'at jest.

KAPITOLA LXVIII.

Diviš Černín z Chudenic

1. K náboženství papežskému, před mnoha lety na císařském dvoře slouže, byl přistoupl. Za vinu mu dáno, že byv královského zámku hejtmanem, ozbrojené stavy (v čas té první bouřky, roku 1618.) na zámek pustil.

Ale to jen barva byla. Nebo on učinil to byl na poručení nejvyššího purkrabího, kteréhož že měl poslouchati, ukázal a tak se očistil dostatečně. Ale že pro mírné vždycky a jezuitům neužitečné rady upadl v domnění kacířství, jakž se i potom to zjevilo, zdálo se jim, že za tou příležitostí nejlépe s ním pryč. Zvláště poněvadž se tím způsobem obdržeti to mohlo, aby lidé snáze uvěřili, že se to ne pro náboženství děje, poněvadž ani katolíkům se neodpustilo.

2. Když kněz Rosacius panu Harantovi a panu Konecchlumskému večerí Páně posluhoval a je k tomu připravuje, v samém Božím milosrdenství a zásluze Kristově naději spasení ukazoval; zaslíbení učiněná věřícím o odpuštění hříchů a jistotě spasení přivodě, onen přítomen byv, bil se v prsy a s pláčem zvolal: „Tatáž jest má víra, v té umírám.“ Když rozhříšení s vzkládáním rukou zvěstováno bylo, on je též přijal a naději učinil, že i večere Páně užívati bude. Ale když jí slouženo bylo, v stranu odstoupil a obzvláště pokleknuv, až ku podivu horlivě se modlil.

Když to bylo dokonáno a druzí knězi děkovali, on ta slova promluvil: „I já Bohu svému děkuji, že mi přítomnu býti dal. Vám pak, moji milí přátelé, srdečně přeji té pobožné a svaté smrti přípravy.“

Tu kněz Rosacius odpověděl: „Však milost Boží a cesta k tomu i vám byla otevřina, a já za jiné jsem neměl, než, poněvadž jste se k víře spasitelné v Krista Ježíše přiznali i

na vyznání vaše z hříchů rozhřšení svaté přijali, že se také k kšaftu syna Božího přiznáte a t.d.“

„Ovšem žeť jsem to učiniti mohl,“ řekl on, „ano i měl.“

Ale to pověděv, umkl, a v prsy se uhodě vzdechł a zaplakal. Po malé chvíli řekl: „Nyní na tom, co mi Pán Bůh dobrého učinil, přestávám a věřím Pánu Bohu, že ode mne přijme milostivě mého skroušeného ducha.“

Jisté jest, že měl ještě naději složenou v milosti lidské, ale nedošel jí.

3. Provodili ho na popravní theatrum nějaký kanovník a jezuita, jejichž však on řečí, napomínání, potěšování a jiných titěrek nemnoho pozoroval, nýbrž od políbení „Pacem“, jakž mu říkají, se odvrátil, i k krucifixu hřbetem se obrátil a pad na tvář, tiše se modlil.

Potom vstav a do nebe vzezřev, zvolal: „Tělo vzítí mohou, duše nemohou! Tobě ji poroučím, Pane Ježíši.“

Tak život dokonal, maje let okolo 56.

KAPITOLA LXIX.

Vílím Konecchlumský

1. Byl muž v letech 70, jemuž již od několika let nohy sloužití nechtěly. Dána mu ta vina, že nepřátelům císařským radou i skutkem pomáhal. A když naň voláno bylo, řekl: „Půjdu, abych umřel, a nevím proč? Pane Ježíši Kriste, kterýž jsi nevinně pro hřichy naše umřel, dejž mi umřítí smrtí lidí spravedlivých, a přijmi duši mou v tvé svaté ruce, a t.d.“

KAPITOLA LXX.

Bohuslav z Michalovic a na Rvenicích

1. Byl člověk velikými dary od Boha poctěný a znamenitě horlivý, při králích i království Českém dobře zasloužilý.
2. Když k smrti odsouzen byl, řekl, že mu to vděčnější věci jest, než kdy by mu císař život daroval, statky navrátil, i jiných přidal. Nebo že ví jejich tajnosti a vidí, co za tím půjde: „Strach a bolest smrti“ (řekl) „na krátko trvá, ale za tím jde žádostivé odpočinutí.“

Byv od služebníka Božího spolu s jinými na to tázán: znají-li, že jsou k té smrti spravedlivě odsouzeni? odpověděl on: „Kdy bychom příčinu těch zlých věcí v sobě nacházeli, vyznati a odprosiť bychom se nestyděli. Ale nechceme se klaněti a za milost prositi, abychom povinné Bohu cti na lidi nepřenášeli a nevinu své sami v podezření nedávali. Neboť Bůh ví, že jednušky dávno to lstivě obmýšleli, což se již děje. Dávno nás dráždili a pošťovali, abychom se zbraně chopili; a nyní mnoho nám utrhavě přičítají, což nám ani na mysl nevstoupilo. Svědkem jest nám Bůh, že jsme mimo svobody náboženství ničeho jiného nehledali. Ale že jsme přemoženi a na smrt odsouzeni, poznáváme, že Bůh ne mečem naším ale krví naší na ten čas pravdy své zastávati chce. Pomřeme tedy, v jisté naději, že smrt naše bude před očima Božíma mučedlnictvím; anobř k smrti té pospícháme, abychom tím dříve v kůr mučedlníků svatých byli přijati.“

3. Kteréž po mučedlnictví dychtění i v hodinu smrti znáti se dalo. Nebo když pán z Bílé od rychtářů volán byl, on, jako by tu čas byl o přednost se hádati, řekl: „Proč má z Bílé na smrt přede mnou jíti? poněvadž jsem já v tomto životě před ním chodíval?“

Avšak vstav, objal se s ním a políbiv ho, řekl: „Jdi, bratře milý, napřed, když tak Bůh chce; já půjdu za tebou.“

A že mezi tím páni Otta, Černín, Konecchlumský pořád voláni byli, on jako by se bál, že ho pominou, smutným hlasem řekl: „Což to jest, můj Bože? však víš, že jsem se tobě cele oddal. Ach, nepohrdej služebníkem svým, pospěš, a vytrhni mne.“

Když se rychtář vracel, a kněz ho uzřev, řekl: „K které tak pospícháte slávě, již tu bude; nebo již jdou volati vás,“ on s radostí: „Chvála tobě, můj Bože, že již z světa vzat býti mám, abych byl s Kristem. A šel proti nim.

4. Když kněz slova Kristova: „Nenechám vás sirotků“ připomínal, on spěšně přidal: „Takt' zaslíbil Spasitel, ale také doložil: Otče, chci, kde jsem já, aby tu byl i můj služebník, aby viděl slávu, kterouž jsi mi dal. Poněvadž tedy Otec nebeský jedné a též vůle jest s Synem svým, vím, že to neomylí; protož pospíchám umřítí, abych s Kristem byl a viděl slávu jeho.“ A tak s dobrou myslí mučedlnictví podnikl.

KAPITOLA LXXI.

Jan Theodor Sixt z Ottersdorfu

1. Muž učený a povědomostí i zkušením mnohých věcí patrný, v náboženství horlivý, Starého města pražského měšťan znamenitý, na popravni theatrum vyveden byv, přijal poselství, že se mu život daruje. Což mu Plateis kanovník, sestry jeho syn, vyjednal. Šel potom s jinými do exilium a posavad, když toto píšeme v živobyті jsa, křížem Kristovým se těší mučedlník jako znovu vzkříšený. (Dokonal v Pánu život léta teprv 1653 v Drážďanech.)

KAPITOLA LXXII.

Valentin Kochan z Prachové, měštěnin Nového města pražského

1. Muž byl učený a svobodných umění magister, mající let okolo šedesáti, Nového města pražského písař. Ten, že pod Rudolfem učiněn byv konsistoře akademie pražské defensorem, když v létu 1617. Ferdinand na království se tiskl, od Pražanů mluvil a protestoval, že žádným způsobem bez Moravanů a Slezáků král volen, mnohem méně korunován býti nemůže, v takovou upadl nenávist, že brzo za tím z povinnosti písařské na Novém městě složem potom pak, že i direktorství na sobě měl, za hodného smrti uznán byl.

2. Kněze Rosacia k sobě povolav, aby mu večerí Páně posloužil, žádal, a na ty kteříž učiněného mezi stavy pod obojí porovnání nehrubě sobě vážili a pro nějaký v slovích a ceremoniích rozdíl nesvornost a nenávisť plodíce, k těmto antikristským tragediím napomohli, mnoho naříkal.
3. Po všecken vězení svého čas mnohými pobožnými a moudrými řečmi sobě i jiným dobré mysli dodával. Mezi jinými málo před smrtí povědění sv. Pavla, že naše obcování jest v nebesích, vykládav, pověděl, že věřící zde na zemi v těle živi jsouce, obcováním v nebi již jsou, na zemi že jich není než stín, sami v skutku již s Kristem kralují na výsostech. Mnohem tedy víc že duše od těla oddělená hned s Kristem bude, aby ani myšleno jináče býti nemohlo.
4. Jda na popravní theatrum řekl: „Dej mi, Bože, abych tmavé údolí smrti projda, ihned v zemi živých tebe uhlédal. Však víš, můj Bože, že jsem slovo tvé miloval.“ V tom zpíval z žalmu 16. poslední verš:

„Ty mne na cestu k věčné radosti
sám uvedeš, můj Pane, bez meškání,
bych se těšil již v ustavičnosti v přeradostném tváře tvé spatřování,
po pravici tvé, se vši svatou říší,
užívaje na věky tvých rozkoší.“

A přijda na theatrum, říkal slova Simeonova: „Nyní propouštíš, Pane, služebníka svého v pokoji, neboť jsou viděly oči mé spasení tvé, kteréž jsi připravil před obličejem všech národů.“ Naposledy poklek, vysokým hlasem (latině) říkal: „V ruce tvé Pane, poroučím ducha mého, vykoupil jsi mne, Bože pravdy!“ A tak život svatě zavřel.

KAPITOLA LXXIII.

Tobiáš Štefek z Koloděj, měšťan Nového města pražského

1. I ten pro smysli své spůsobnost od stavů za direktora zvolen byl, muž mysli pokojné a pobožnosti neošemetné, kterýž čas vězení svého téměř jen v slzách a vzdychání trávil.
2. Před smrtí řekl: „Můj milý Pán Bůh ráčil mi dávatí všecko dobré v celém živobytí mém; nyní pak dává mi píti kalich utrpení. Jist jsem tím, že to činí k mému dobrému,

abych skrze žalostivou a ohavnou smrt tou úzkou cestou přišel do království nebeského. Ját' jsem sic nezasloužil toho, aby mne s těmi vzácnými lidmi korunou mučednickou poctiti ráčil, ale když se tak jeho Božské milosti líbí; budiž mu ze všeho věčná čest i chvála.“

Když na něho zavaláno bylo, sepna ruce a do nebe tváří velice pokornou, obličejem smutným a očima slzavýma pohleděv, řekl: „Můj milý Spasitel umíraje pro mne, zvolal: Otče, ne jak já chci, ale jak ty chceš, děj se vůle tvá! A což já, červ bídný, prach a popel, mám se vůli jeho protiviti? Odstup to. Aj jdu, můj milý Bože poslušně. Prosím, smiluj se nade mnou, sejmi a shlad' všechny hříchy a nepravosti, a nenechávejž na mně poškrvny ani vrásky k odsouzení. Očist' mne, Bože, izopem, a očištěn budu; obmyj mne krví Krista Ježíše, Syna tvého milého, a nad sních zbílen budu.“

Tu kněz Jan vida jej tak truchlivého, potěšoval ho z slova Božího, načež on odpověděl: „Maličko ještě, a aj, setře Pán všechny slzy z očí mých, odejme pláč a kvílení, bolest i naříkání, a dá mi radost věčnou.“

A tak šel s velikou pokorou a vzdycháním, ne bez naděje; kdež s mnohými modlitbami ducha svého Bohu oddal.

KAPITOLA LXXIV.

Jan Jessenius, v lékařství doktor

1. Rodem byl z Uher, člověk urozený, v umění mnoha zemím známý, akademie pražské rektor. Léta 1618. učiněn byv od stavů českých do Uher legátem a poselství dobře vyřídív, když se zase vracoval, jat jest a do Vídně odvezen. Potom pak od Matiaše císaře na směnu nějakého od stavů jatého Vlacha zase propuštěn. Ale Ferdinand Prahy dostav, zase ho jíti a s jinými do vězení dáti poručil, jehož on na pod obojí, ovšem pak na sebe krvavou mysl znaje, ničeho jiného než co se s ním stalo, neočekával.
2. Povídal přátelům, že ve vídeňském vězení, do Prahy již odjeti maje, na stěně napsal „IMMMM“. Což když po jeho odjezdu mnozí čtli a nerozuměli, přišel Ferdinand a vykládal to tak: „Imperator Mathias Mense Martio Morietur“, tj. „císař Matiaš v měsíci březnu zemře“, a vzav křidu, napsal též proroctví: „Jesseni, Mentiris, Mala

Morte Morieris“, tj. „Jesenie, lžeš, zlou smrtí zemřeš.“ To vzpomínáv Jessenius, přidal: „Jakož jsem já neselhal (nebo umřel Matiáš téhož měsíce), tak bez pochyby Ferdinand o to se postará, aby se jeho proroctví splnilo.“ A tak se i stalo.

3. Uslyšev na sebe žalostný ortel, řka: „Hanebně a ukrutně s námi zacházíte. Ale vězte, žeť se najdou ti, kteří hlavy naše od vás potupně na divadlo vystrčené poctivě pohřbívati budou.“ Což se i stalo, když v desíti letech po tom (léta 1631. po Gustavovu u Lipska vítězství) kurfirst saský s vojskem do Čech vtrh, Prahu opanoval. Tu zajisté s jeho povolením od hraběte z Thurnu ty hlavy s mostecké věže složeny a při tom velikém množství panstva, rytířstva i jiného lidu a kněží, kteříž se byli z exilium ponavrátili, s slavným průvodem do kostela matky Boží před Týnem vnešeny a po učiněném na památku těch mučedníků kázání jistým osobám svěřeny byly k tomu cíli, aby pohřbeny byly v místě takovém, jakéhož by se žádný z nepřátel dověděti nemohl.
4. Aby Jessenia na papežskou víru přivedli, jezuité žádné práce nelitovali, ale nadarmo. Když o tom mluvili, že skutkové ospravedlnují, odpověděl: „Milí otcové, bychť chtěl nyní na vaši stranu přestoupiti, velmi se bojím když nedlouho živ býti mám, abych mohl takovou hromadu dobrých skutků vykonati, jakž vy vyhledáváte; a když bych nemohl, což by s mým spasením bylo?“

Na to hned jeden z nich, jako by již vyhrál řekl: „Můj Jesseni, jen měj hotovou k činění toho vůli, bys ty pak toho okamžení umřel, slibujeme, že se ihned do nebe dostaneš.“

Na to Jessenius: „Oho, a kdež zůstane očištec pro ty, kteří zde míry dobrých skutků vyplniti nemohou, připravený?“ Oni vidouce, že z nich má smích, odešli.

5. Vyveden byv na theatrum popravni a obrátiv se k soudcům (sotva však pro hluk bubnů a trub slyšán býti mohl), řekl: „Daremně Ferdinand tyranstvím utvrzuje trůn svůj; Fridrich přece kralovati bude.“

Když kat přistoupiv, jazyk uřezati chtěl, spěšně (ač před tím mluvil, že ho to velice bolí, že toho jazyka, kterýmž před císaři, králi, knížaty s pochvalou mluvíval, tak potupně zbaven býti má - přidávaje však, že to mrzuté s ním se katování budoucímu vzkříšení nic nepřekáží) vyplazil. Pak na kolena klek a sťat.

Hlava s jinými k vystrčení na divadlo odložena, tělo pak od kata do pytle dáno, aby za branami po dokončení této popravky pod šibenicí na čtvrti rozřato a na čtyry koly zavěšeno bylo.

KAPITOLA LXXV.

Krištof Kobr, měšténín Menšího města pražského

1. Byl člověk hrdinské mysli, a že starší byl než jiní z stavu městského, o mnohých jim věcech, kteréž k stálosti sloužití mohly, pobožně promlouval. Mezi jinými věcmi rozjímatí velel, jak jest slavná proroků, apoštolů, mučedníků, i toho Husa a Jeronýma památka, ne pro jinou příčinu než proto, že své živobyčí pro svědectví Ježíše Krista složili. Proč by tedy sobě toho nepřáli, aby je Bůh k tak svatému počtu přiloučiti ráčil? A připomínal slova Ignáciova: Pšenice Boží jsem, zuby šelem zemlet býti žádám. „Nu, my jsme také na roli církve svaté pšenicí Boží, kteráž aby byla k užitku Pánu svému, nechť se mele zubami těch šelem. Ale dobré myslí budte, řekl; krví založena jest církev, krví k zrůstu přivedena. Mocen je Bůh, z každé krůpěje krve naší na tisíce ctitelů sobě vzbuditi. Nebo ačkoli nyní pravda násilí trpí, Kristus však i kraluje i kralovati bude, jehož žádný z trůnu jeho nesrazí a t. d.“
2. Zavolán k smrti, řekl: „Jdu ve jménu Boha mého, aniž se stydím trpěti pro slávu jeho nebo vím, komu jsem uvěřil. Boj jsem bojoval, běh jsem dokonal a t. d.“

Na theatrum popravní šel hrdinsky, jako by s smrtí zápasiti chtěl. A přišed, stanul a řekl: „A tuto já mám umřítí? Ach neumru, ale živ budu a vypravovati budu skutky Hospodinovy v zemi živých.“ A složiv šaty, modlil se, řka: „V ruce tvé poroučím a t. d.“

A v tom korunu mučednictví přijal. Hlava na rožeň vstrčena.

KAPITOLA LXXVI.

Jan Šultys, primas na Horách Kutných

1. Když měl jíti na theatrum popravní, slovy žalmovými se potěšoval: „Proč jsi smutná duše má, a proč se rmoutíš? Posečkej na Boha: nebo ještě vzývati ho budu, hojné spasení tváři jeho.“ A když vycházel, řekl: Zdá se nemoudrým, že spravedliví umírají; ale oni do odpočínutí jdou.“ A málo za tím: „Pane Ježíši Kriste, ty jsi zaslíbil, že kdokoli k tobě přichází, toho nevyvržeš ven: aj, já nyní k tobě přicházím, popatř tedy na mne, smiluj se nade mnou, odpusť hříchy mé a přijmi duši mou.“

A tu padl na tvář, ruce roztáhl a volal hlasitě: Přijď, přijď, Pane Ježíši, a nechtěj meškati.“ A pordvih se na kolena, hlavu pod meč dal, kteráž do Kutny Hory přenešena a na bráně na hák vstrčena.

KAPITOLA LXXVII.

Maximilián Hošťálek

1. Byl primas žatecký, muž učený a pobožný protož i v počtu direktorů místo měl. Na smrt byv odsouzen, nad jiné se smutnější ukázal. A byv na příčinu od kněze tázán, odpověděl: „Připomínám sobě hříchy mladosti mé. Ačkoli zajisté vím, že nic není ku potupení těm, kteříž jsou v Kristu Ježíši: vím však také, že Bůh s svými nejen milosrdenství, ale i spravedlnost koná.“ K smrti byv zavolán, řekl: „Všemohoucí Bože, spravuj cestu mou, abych neusnul v smrti, aby neřekl nepřítel můj: přemohl jsem jej.“ Potom slova Simeonova: „Nyní propouštíš Pane, atd.“ A v tom s'at, a hlava v Žatci na ryňk na sloup k divadlu vstrčena.

KAPITOLA LXXVIII.

Jan Kutnaur, radní Starého města pražského

1. Ze všech byl věkem nejmladší a sotva vyplnil let čtyřiceti, udatností však myslí všecky téměř převyšoval. Když jezuiti k němu přišedše, mluvíti počali, přerhl jim řeč: „Medle, páni patres, nekormuťte svědomí našich. Proti strachům smrti dosti my potěšení máme, jiného nepotřebujeme.“

A když přece mluvili, řekl: „Ani vás slyšeti nebudeme, mlčte, daremně sobě práce a nám zaměstnání nečiňte“.

Když jezuita jeden k druhému řekl: „Tvrdé jsou to skály, ani sebou hnouti nedají.“ - „Dobře pravíte, pane pater,“ řekl, „tvrdá skála jest Kristus a my nepohnutelně na něm založeni.“

2. Kterak obzvláštní jakousi víry udatností nějaký zázrak v čas exekuce předpověděl, a ten se ukázal připomenuto výše jest (LX. § 9. a 10.). Řekl také k tovaryšům svým: „Můj ortel zní, že mám z rathauzu býti oběšen, ale zdali za krk, či za nohy, či za bok, nic nevím. Avšak jakkoli se to stane, nic nedbám. Toho mi toliko líto, že má krev s vaší krví nemá smíšena býti abychom jedna oběť učinění byli Bohu.“
3. Zavolán byv k smrti, když mezi objímáním a líbáním přátel (zvláště těch, kteříž u vězení zanechání býti měli, Abrahama, Anjela, Teuprechta, Uzlara) slzami pokropen byl, sám ani slzy neuronil, ale k nim statečně promluvil řka: „Mužně sobě počínejte, bratří, od pláče se zdržte. Jáť vás sice předcházím, ale o málo jest činiti, uzříme se v slávě nebeské.“

V tom jako lev kráčeje a jako s někým se potýkati maje a k vítězství chvátaje, zpíval:

„Když přijde má hodina atd.“

4. Pomodliv se, když k němu kat přistoupil a za odpuštění žádal, nejprv mu měšec s penězi dal a hned rukou k svázání podal pravě aby povinnost svou konal, však po křesťansku. Když na žebřík (přistavený k břevnu z okna rathauzného vystrčenému, na němž oběšen býti měl), vstupoval, velikým hlasem, jako by řval, volal: „Žádného jsem nezradil, žádného nezamordoval, žádného té smrti hodného účinku se nedopustil: ale že jsem vlasti a evanjelium Božímu věren byl, umírám. Bože, odpusť nepřátelům, neboť nevědí, co činí. Ty pak Kriste Ježiši, smiluj se nade mnou, toběť poroučím duši mou.“

A hned s žebříku sstrčen byv, skonál.

KAPITOLA LXXIX.

Simeon Sušický

1. Byl to Kutnaurův otčím, v letech nehrubě starší než on. Vida skrz okno přicházející jezuity, obrátiv se k tovaryšům, řekl: „Černí ptáci se sletují, ale nebudou z té mrchy jísti, odletí hladoviti.“ A opět: „Nic neuloví, Bůh své zdržovati bude a nedá u víře zhynouti, nebo zaslíbil vyvolených hájiti jako zřítelmice oka.“
2. Poslední noci měl boj s tělem, že Písmo praví: „Zlořečený každý, kdož visí na dřevě.“ Ale když kněz Vrbenský o tom zprávu dával, jak to zlořečení Kristovou smrtí jest vyzdviženo a na něm již přestalo, upokojil se.
3. Uslyšev ono ranní z děla vystřelení, řekl: „To znamení naší již již nastávající smrti jest. Připravmež se, abychom ustoupili nepřátelům našim, kteříž nás snášeti nemohou. My naději máme, že tu smrt zmužile podstoupíme; ale jich, nebudou-li pokání činiti, věčná smrt očekává.“
4. Zavolán potom byv, pěkně se modlil i zpíval. Na témž trámě vedle pastorka svého oběšen byv, brzo se zadusil. A v té chvíli obrátil se sám od sebe tváří k tváři Jana Kutnaura, že se ústa úst dotýkala, jakoby se líbali. Což sobě nepřátelé také v smích obrátili, mluvíce, že to tak úporní rebellové byli, že ani po smrti sebe vespolek nadýmali a praktik strojiti nepřestali.

KAPITOLA LXXX.

Nathanel Vodňanský

1. Jezuitům, když ho namlouvali, aby přestoupil, řekl: „Pod zástěrou rebellie odjímáte nám životy, a nemajíce na tom dosti, chcete nám i duše odníti? Nasyťte se zítra hleděním na naši krev, a na tom mějte dosti. My pak necháme vám ostnů v svědomích vašich.“

2. Když v neděli o polednách poručeno, aby, kdokoli z přátel navštěvovali vězně, již odešli a víc nepřicházeli, syn jeho ženatý, měšťenin také pražský, Jan Vodňanský, s pláčem promluvil: „Můj pane otče, rád bych s vámi zůstal i s vámi umřít sobě vinšoval, ale když nelze, Bohu to poručím. On dejž vám pomoc a milost k šťastnému setrvání. Kdy by vám života podávali, přestoupíte-li, prosím, nečinite toho, stálý buďte, Bůh vás potěší a posílí.“ A tu objímaje otce, tvář slzami smýval.

On ani slzy neuroniv, ani zkormoucení na sobě neukázav, řekl: „Synu, kormoutíš mne pláčem svým, neplač. Já se smrti nestrachuji, nýbrž ji s Boží pomocí v dobrém svědomí podstoupiti míním. Promluvení tvé s napomenutím přijímám sic mile, ale což tobě to na mysl přišlo, abys ty o mně pochyboval? Já raději tebe napomínám, abys otcovskými šlépějemi krácel a bratří, sester i dítek svých k následování stálosti, jejíhož vám na sobě příkladu zanechávám, napomínal. Pamatuj, čemus ode mne vynaučen; odejdi s Bohem a manželce své nemocné oznam, že ji Bohu poručím s dětmi.“

3. Byl odsouzen, aby byl oběšen, ale nevěděl, že proň obzvláštní šibenice v prostřed ryňku („spravedlnost“ řečená) obrána. Když tedy mu s lešení scházeti rozkázáno, kamž ho rychtář předcházaje, vedl, obrátiv se na Kutnaura a Sušického s okna visící, řekl: „O moji milí tovaryši, líto mi, že od vás odloučen a ještě ku potupnějšímu místu tažen býti mám.“ Na to když mu kněz řekl: „Čím větší pro Krista potupa, tím větší s Kristem sláva,“ odtud on lepší mysli nabyv, trpělivě tu potupu šibenice na se přijal.

KAPITOLA LXXXI.

Václav Jizbický jinak Maštěrovský

1. Že byl blízkým Plateisovým, kanovníka (a potom biskupa) olomouckého, přítelem, také se života nadějí krmil, na panu Sixtovi, strýci svém, příklad již viděv, tak že jiní s ním se žehnajíce, štěstí mu k životu vinšovali a své ženy i dítky poroučeli.

Ale sluha Boží, aby to jen chytrost ďábelská nebyla, se boje, napomínal ho, aby se na to nebezpečil, ale raději k smrti hotovil. On vyšed až na popravné theatrum, sem tam se ohlédal, byl-li by kde jaký o jeho životu posel; i když mládenec s něho plášť snímal, on domnívaje se, že mu něco dobrého oznámiti má, ucha nastavoval.

2. A když viděl, že naděje není, požádal kancionálu a nalezna píseň (č. 17.), hlasem vysokým poslední čtyry verše zpíval:

„A protož s doufáním
před tebou klekáme atd.

až do konce. A odloživ písni, vstal, kabát složil, zas na kolena klekl, a modle se Bohu, duši obětoval.

3. Nepochybné, že by životem i on byl darován, kdy by se byl v religii ne tak zmužile stavěl; ale že jezuitům v neděli, když s ním také pracovati chtěli, statečně odpíral a je v šibřinách jejich zahanboval, krví svou toho připlatiti musel.

Budiž i jeho památka požehnaná.

KAPITOLA LXXXII.

Jindřich Kozel s jinými

1. Volání potom byli napořád Nového města pražského měšťané: Jindřich Kozel, Ondřej Kocour, Jiří Řečický, Michal Vitman a Simeon Vokáč; ti všichni mečem s'ati. Kteréž že k smrti doprovázel kněz Adam Klemens správce u sv. Václava, a nic z jeho poznamenání k našim rukám nepřišlo, ničeho také obzvláštního o nich psátí nemůžeme. Má-li kdo co toho v rukách, (jako i o doktořích Němcích, Hauensildovi a Riplovi, s nimiž němečtí kněží byli), bude se moci při druhé edici připojiti.
2. Trvala ta exekucí od páté hodiny ranní až do hodiny desáté na půl orloje, užasnutí hodné divadlo. Nebo mezi nimi bylo dvanáct počestných šedivých starců; všichni pak muži vzácní a vážní. Kat se žádného z těch, kteréž stínal, rukama nedotýkal, aniž se komu spatřiti dal kromě Jessenia, jemuž jazyk řezal, a těch tří, kteréž věšel. A tito tři viseli do večera; v soumraku pak spuštění jsou od kata, a od hrobníků čtyř do truhel vloženi a do hrobů nešeni, Kutnaur k sv. Havlu, Sušický k sv. Benediktu, Vodňanský k sv. Kříži. Stínaných těla hned po exekucí do truhel, pod rathauzem již připravených skladena, na vůz dávána, a vezeno každé k místu svému tiše, bez zvonění a zpěvu, ač místo žakovského zpívání dosti bylo hlasitého pláče. od žen a dětí i jiného na sta lidu.

Hlav pak dvanáct od katů do dvou puten skladeno, na věži mosteckou vnešeno a na divadlo v železných krabicích vystaveno.

3. Na druhý den Mikuláš Diviš, přední servus, že Fridricha do Prahy vjíždějícího jmenem starého, prostého a způsobem Žižkovým oděného lidu vítal a z Prahy odjíždějícího nějakým vinšem vyprovázel, za jazyk k šibenici hřebem přibit a celé dvě hodiny tak držán. Kat zajisté odejda, jiné tři řečníky odpravoval, Václava Božeckého, Josefa Kubína a Jana Švehlu, po třikrát je metlami mrskav, u rathauzu, u mince a u Černých jelenů na dláždění, z města vyvedl. Mezi nimiž Kubín nejvíc mluvil a na pomstu volal, zvláště při třetím mrskání, kdež zvolal: „Ach Bože, zatmiž se slunce nebeské nad naší křivdou!“ což se i stalo, že slunce více než hodinu nesvítilo, mnohým podivením. Jdouce, žehnali se s lidem a zpívali žalm 112. a zase 70. Pak navrátil se kat na ryňk staroměstský, Mikuláše k šibenici za jazyk přibitého odjal a do vězení zase vedl, odkudž po čtyrech teprv letech vypověděn byv; do exilium se dostal a léta 1647. v Lešně polském život dokonal, stařec jsa sedmdesátiletý.
4. Po té tak smutné tragedii mnozí pobožní na pláč se vydávali, že s nimi nezemřeli. Nepřátelé naproti tomu bídným a již utlačeným evanjelíkům více se posmívali a trucovali že již dodirektovali, že již i Čechové zvítězili, že již katolíky vyhladili, a podobně mluvíce.

KAPITOLA LXXXIII.

Martin Fruvein z Podolí

1. Ani tohoto mlčením nesluší minouti, kterýž byl měšťanem pražským předním a prokurátorem při soudech vyšších zemských vzácným, jehož rad od mnoha let stavové užívali a za Fridricha do stavu rytířského přijali. Ten hned po vzetí Prahy v domě svém od vojáků, jichž plný dům měl, jat, posmíván, bit neobyčejně a ukrutně, pochodněmi pálen a mučen byv, a půl léta téměř nejtěžší bolesti snášeje, ani živ býti ani umřítí nemohl. Avšak když jiní do vězení bráni byli (21. února), byl i on z domu svého nejprv na rathauz staroměstský, potom na zámek do Bílé věže přestěhován a tak ode všech jiných, aby s žádným společností a rozmlouvání míti nemohl, oddělen, až teprv 7. dne června v příkopě zámeckém, pod touž věží, mrtvý jest nalezen.

2. Nepřátelé to tak rozvolali, že svědomí zle sobě svědomé k tomu ho přivedlo, aby dolů skočil a sobě sám život odjal. Protož ho katu odtud vzíti, na Bílou horu zanésti, tam stíti, čtvrtiti, a čtvrti opodál od bran proti čtyřem stranám světa na koly vstrčiti, hlavu pak na Koňském trhu na šibenici („spravedlnost“ řečené) přibiti poručili. Pochybovali mnozí, aby to pravda byla, že by sám sobě život odnítí měl, poněvadž vždycky od vojáků vartován byl. K pravdě podobnější se zdálo, že někdo k tomu tajně nastrojen byl, kterýž by ho tak vyhodil, což Bohu povědomé jest.
3. My o tom jen víme, že po všechn ten čas v těžkých pokušeních postaven byl. Což na sobě znáti dal, když ještě v domě svém od jednoho z služebníků církve, Adama Hartmanna, navštíven byl: ten přišel na žádost jeho k němu (při mládenci doktora Erasma, barvíři, kterýž ho převazovat měl), a pozůstav u něho, slyšel ta slova: „Ach můj milý bratře Adame, jáť jsem se nadál, že já tím, co činím, církvi Boží posloužím; nyní pak vidím, jak mnoho tisíc nevinných duší jest zavedeno. Ach nejsem-liž i já tím vinen? Ach což mi Bůh můj řekne?“ Tak on to těžce rozsuzoval a k svědomí připouštěl. Ale že vojáci často do toho pokoje vstupovali a překáželi, více mluvit nemohl, na tom toliko zůstana, poněvadž potěšení potřeboval, aby když o spůsobnějším času znáti dá, zase navštíven a stolem večere Páně posilněn byl.

Avšak než se to stalo, on do vězení přenešen byl, a žádného krom ženy jeho více k němu nepouštíno. Kteráž den před smrtí jeho (6. června) navštívivši ho, (což potom často připomínávala); našla ho velmi smutného a od mnichů, kteříž ho často navštěvovali, zturbovaného. A že kancionál bratrský na stole ležel, kázal jí tam nějakého potěšení hlédati. Ona když ne pojednou naleznouti mohla, vzal sám písň a našel pod literou G. XVIII. písň „Stvořitele svého ctěme a t. d.“ z níž s pláčem tyto verše zpíval:

„Ach, co tak přehrozně křičíš
nad svým potřebím a úpíš?
Rána tvá nezhojitelná,
neníť tobě kdo spomoha.
Ját ránu tvou uvázati,
sám chci neduh tvůj zhojiti,
však bázně s tebe nesejmu,
až tě zas k zdraví přivedu.

Těš se tomu, duše věrná,
hříchu i bídy čitelná,
věrnýť jest ten, jenž zaslíbil,
což částkou již i naplnil.
Uvázal na tu tvou ránu
mast života připravenou,
Syna svého v umučení,
vzkříšeného v zvelebení.
Tent' tě dokonce uzdraví,
když tě vzkřísí a oslaví,
odejme pláč a kvílení,
a dá věčné utěšení.
Jenž vidíš naše zkažení,
a dals tak dobrou naději,
rač nás v tom osvěcovati,
dejž nám hřích náš vždy víc znáti.
Abychom se vždy kořili,
té tvé milosti užili,
zbaviž mrtvosti svědomí,
v duchu hříchů nevážení.
Dejž, at nad nimi kvílíme,
dokudž k zdraví nepřijdeme,
prázdni jsme světských veselí,
ty bud' naše utěšení. Amen.“

To vše bylo znamením, že duše s pozoufáním bojovala, ale sobě nezoufala.

4. Bud' jak bud', jestližeť snad zkusiv prvé nesnesitelných bolestí a obávaje se ještě těžších, a chtě bud' ujíti nebo raději tím dříve umřítí, sám dolů skočil, přecet' mu koruna mučedlnictví odepřena býti nemůže, když v té při, kteráž jest Kristova, nepřítel ukrutnosti se obávaje, smrt tím dříve podniknouti chtěl. I papeženci sami tomu (jestliže na soud svatých otců v tom co dbají), přičítí nebudou moci. Nech čtou Ambrože svatého (v knize třetí o pannách), najdou, že cos podobného o Pelagii panně píše, kterak pro ujítí násilí s domu skočila a zabila se, kterýž účinek on schvaluje.

Nechť pohlédnou do Augustina, jak i on ačkoli bázlivě v podobné příčině odpovídá. Nýbrž i u Eusebia mírný o tom smysl najdou v knize VIII. v kapitole 24., kdež takto o tom: „Co potřebí těch také připomínati, kteříž v Antiochii mučedlnictví podnikali? Z nichž někteří na ohnivých roštech ne až k smrti, ale k dlouhému trápení (jakž se i Fruveinovi stalo) pečení byli; jiní opět raději pravou ruku na oheň kladli, nežli by se bezbožných obětí dotýkali. Mnozí pak prvé než jímání byli a do rukou úkladníků svých přišli, aby těch trápení nezakusili, s nejvyšších podlah domů svých po hlavě dolů sebou metali, a tak volili smrt raději dobrovolně podstoupiti, nežli se do rukou bezbožných, aby s nimi podlé libosti své ukrutně zacházeli, jako v loupež dostati.“

KAPITOLA LXXXIV.

Matiáš Borbonius, doktor

1. Mezi odsouzenými byl vzácný a šťastný lékař, za tří císařů zemský doktor, Matiáš Borbonius; jehož když těmi bouřkami nevinným býti poznal kníže z Lichtenšteina, život mu vyprosil a sobě za životního doktora vzal. Což Jana Chrysostoma Šreple, císařského rychtáře, kterýž pěkného Borboniusova domu dostati usiloval a proto všecko zlé o Borboniovi mluvil, tak mrzelo, že nemoha jeho, jak chtěl, zkaziti, ani d'ábelské k němu nenávisti v srdci tajiti, potkav ho od knížete se vracejícího na ulici města, pochopům ho kyjmi bítí a až do domu tak provázeti rozkázal. Což ač knížeti odporné bylo, však se Šreplevi nic za to nestalo.
2. Ten doktor, ačkoli nedošel koruny mučedlnické, však mezi pravdy Boží vyznavače počten býti má. Nebo kolikrát koli s ním buď kníže neb od něho k tomu nastrojení lidé o proměnění náboženství opravdově mluvili, (mluvívali pak často), vždycky však nadarmo. Hodná jest paměti daná od něho Smečanskému odpověď; nebo když lahodnými slovy a z Veliké přívětivosti i objímáním jeho, aby římským katolíkem byl, žádaje řekl: „Ach můj milý Borboni, jak bys ty znamenitě katolické církvi a mnohých lidí spasení nápomoci mohl příkladem svým!“ on spěšně nato odpověděl: „Nýbrž nic jistšího není, jako že by se velká škoda církvi Vaší stala, kdybych já k ní přistoupil.“

A když se na příčinu vzeptal, odpověděl: „Račte mi věřiti, m. p., že tak mé svědomí outlé jest, že žádnou věcí ničehož odporného strpěti nemůže. Jestliže bych tedy proti

svědomí přestoupil, nic bych očekávali od něho nemohl, než že by mne hryzlo, trápilo, mučilo i na zoufání přivedlo. A já s naříkáním a strachem z světa sejda, byl bych příčinou, že by se jiní mým příkladem káti a toho varovati učili.“ Tak nepohnutého vida, v nenávist ho vzal a s jinými v létu 1628. z země vypověděl.

3. A tak se přestěhoval Borbonius do Polska, kdež od Vladislava, královského syna, (potom krále) za doktora užíván byl. V Prusích v městě Toruni život dokonal, téměř sedmdesátiletý stařec, léta 1629. 16. prosince.

KAPITOLA LXXXV.

Páni moravští zjímání

1. Málo před exekucí pražskou (totiž 4. června) páni moravští pod obojí, o kterých rozumíno bylo, že Čechům pomáhali, na poručení císařské svolání byvše, do vězení dáni jsou, někteří v Brně, jiní v Olomouci. S nimiž nepochybně totéž by se bylo stalo, co s českými, kdy by byl císař tak vysoce jim bezpečnosti v ten čas, když hned po vítězství pražském dobrovolně se poddali, nesliboval, a ovšem kdy by kníže knovské s Betlen Gaborem, toho času v Uhřích vítězství majíce a některé zajaté kanovníky vracující, života některým byli nevykoupili. Jiní pak z nich přece na tři léta i více v vězení byli a ne jináč než na veliké přimluy na svobodu přišli, ale statkové jich rovně jako těch, kteří pro zachování života z země ujeli, císařské komoře prisouzeni a potom papeženským pánům a jezuitům rozdarováni byli. Ten byl toliko rozdíl, že ti, kteří z vězení byli propuštěni, měli o sobě to slovo, že jsou ku poctivosti a pověsti dobré navrácení; ale kteříž zujížděli, za nepoctivé jmíni, jakožto ti, jejichž jména na šibenici přibita byla.

KAPITOLA LXXXVI.

Václav z Bítova, rytíř

1. Z počtu těch byl Václav Bítovský z Bítova, na Bystřici pod Hostýnem a Prusinovicích, jeden z direktorů moravských, kteréhož potom Fridrich dvorským hofrichtýřem

markrabství Moravského učinil. Ten když léta 1633. v Marcích byl jat a do Moravy odeslán, na poručení kardinála z Ditrichšteina (kterýž úhlavní proti němu hořel nenávistí) mučen, a široce o těch i jiných věcech examinován, daremně však; naposledy pod meč odsouzen byl, a tu smrt v Brně na popravním theatrum, před rathauzem k tomu připraveném statečně podstoupil.

2. Kdy by byl kdo směl k němu přijíti anebo ho k smrti doprovoditi, měli bychom beze vší pochybnosti, co by nám a potomkům na příklad psáno bvti mohlo; nebo muž byl statečný a udatné mysli. A ačkoli někdy (jakž při takových lidech bývá) nalézali se při něm mnozí výstupkové, však on v exilium cele se na čítání a rozjímání svatého Písma vydav, tak se byl v ctnostech pravého křesťanství vypuléroval, že při něm nic viděti nebylo, jen život čistotný, pobožný, středný, na žádost Boží slávy a vlastního spasení všecky snažnosti vynakládající. Ale že když se v ruce nepřátelům dostal, po všecken čas vězení jeho žádný k němu přístupu neměl mimo jakés hloupé (jakéž mu k službě naschvál zanecháno bylo) pachole, a že když na smrt vyveden byl, hřmotem bubnů a zvukem trub všecko ohlušeno bylo, že žádný nic z jeho mluvení zaslechnouti nemohl, nic o tom psáti nelze. Z psaní však jeho, kteréž k manželce své, rozžehnavaje se, učinil a z jeho, když k smrti šel i smrt podnikal, povah, vidělo se zřejmě, že v něm, jakáž na mučedníka náleží, i stálost i moc dobré naděje se skvěla.

KAPITOLA LXXXVII.

Statkové pánům pod obojí pobrání

1. V témdni po exekuci pražské, dne 28. června, stalo se zjevné vůbec prohlášení, že jak těch pánů postínaných tak i těch poběhlých statkové císaři k ruce se ujímají. Jiní stavové tím časem v strachu zůstávati museli; až druhého teprv roku vydáno obdarování, kterýmž všechněm obyvatelům království veřejná milost se ohlašovala v mandátě císařském, jehož summa tato byla:

„Že, ačkoli se ohavné té rebelie všickni účastny učinili a tudy neméně než jako ti, kteříž na hrdle ztrestáni jsou, aby k nim nápodobným trestáním přikročeno bylo, příčinu dali, z přirozené však císařské milosti na hrdle a cti že osvobozeni budou a bezpečni; než co se pokuty propadnutí statků dotýče, poněvadž všecken ten nepokoj

od nich pošel a na zaplacení zdělaných od císaře na tuto válku dluhů mnoho potřebí, statkové jejich že se do komory královské berou. A aby ani tu nebylo příčiny k naříkání že dovoluje J. M. C., aby kdo ne tak příliš zhřešili, při statcích svých zůstaveni byli, jistou však odtud pomoc na placení dluhů činili. A protož aby od datum publikování tohoto patentu nejdéle v šesti nedělích každý se před místodržícím (knížetem z Lichtenšteina) v Praze postavil, čím proti J. M. C. prohřešil, psaně se přiznal a za odpuštění žádal. Kdokoli se nepostaví, že na sebe vinu uražení Velebnosti vztáhne; kdo se ke všemu, z čehož by obviněn býti mohl, nepřizná, že podobně všecku při ztratí atd.“ Datum bylo v Inšpruku 3. února léta 1622.

2. Byla pak předeepsána toho vyznání forma, v kteréž všickni napořád museli vinu zprotivení se vyznati a odprositi. Což že se lstivě dalo, brzo potom se ukázalo. Nebo když knížata německá k císaři se přimlouvali, aby pro některých prohřešení všechněch nepokutoval bez rozdílů, to za odpověď dáno, že nejsou pokutováni než jen ti sami, kteří svým vlastním vyznáním toho potvrdili, že z rebellantů byli.
3. Hned jiní otevření listové po všech krajích rozesláni byli, aby žádný žádného statku svého ani neprodával nic, ani pod žádným zámyslem jinam nestěhoval, nezmenšoval, neztenčoval, ale jak ho v cele užíval, tak dále zachoval. Kdo by jinač učinil a buď něco jinam odeslal, ten to že tratí; buď něco cizího přijal, ten z svého vlastního tolik že císaři propadá.
4. Byli potom jedni po druhých obsíláni, aby na sebe ostatní ortel slyšeli, - i mrtví také někteří, jako pan Mikuláš Bukovský z Hustiřan, již před dvěma lety pohřbený, a někteří po mnoho let nemocní a na lůžku ležící, ano i ti, kteří dávno před tím o zrak přišedše, proviniti nic nemohli, když toliko jména jejich ve dskách našli a vědělo se o nich, že statky mají. Z jakých byl pan Petr Škopek z Otradovic na Bělehradě a pan Jan Charvát na Bělošicích, kterýmž v obeslání to se za vinu dalo, že jsou v tažení stavů pod Vídeň přítomni byli a do císařských oken stříleli z nichžto, však tento na deset let před tím zrak byl ztratil, onen na osm let šlakem poražený leže, z lůžka s sebou hýbati nemohl. Tak že se každý domyslití mohl, že tu ne nějaká vina, ale statek pod obojích té pokuty sobě zasloužil.

Což i odtud přepatrné bylo, že na lid méně mající ne tak nastupovali, nýbrž (pravdu oznamují) ti milí soudcové bezbožnost za žert sobě pokládajíce, často, když kdo, že žádnou měrou ničímž vinen není, prokázal, říkali, že ač nemá hříchů skutečných,

poněvadž však nakažen jest hříchem původním, totiž kacířstvím a bohatstvím, nemůže z pokuty vyňat býti. To z úst kardinála z Ditrichšteina i také sekretáře Pavla Michny mnohokrát slyšáno. Což k nějakému pobožným potěšení bylo, když viděli, že netrpí jako zločinci, ale jako křesťané.

5. Obeslaným na postavení nedávali delšího termínu než 8 dní; ježto někdy v příčině málo některé kopy delší termíny mívali. A když se postavili, byli jim přečteni artikulové jejich provinění, - ne podle jejich vyznání, ale co jen lstivě na koho vymyšleno býti mohlo.

Aniž k odpovědi času bylo propůjčeno; nýbrž byť kdo ihned odpovídati, nevinu svou prokazovati chtěl, musel rád nerad výpověď slyšeti v takový způsob: „Propadl sic N. N. hrdlo, čest i statek; avšak z milosti císařské jest mu čest i hrdlo darováno, statek toliko císaři (buď zcela, buď z částky, díl, dva, tři) propadnut jest.“ A komu statku díl neb dva zanechali, ti na komoře toho vyhledávati měli, ale nic nikdy neobdrželi.

6. Byla tu jakás jakés milosti tvárnost, že ne všechněm všecko zároveň berou; ale skutek ukázal, že prosté tyranství všudy bylo. Nebo pobrali všechněm zámky, městečka, vsi, dvory; a místo dílu, kterýž jim zanechán býti měl, dali kus papíru aby svého dílu zaplacení na komoře hledali. Ale toho zaplacení posavad žádný ani penízku neviděl. Tak pod barvou právního procesu právě tyranským způsobem všickni evanjelíci o všecko své připraveni a do podružství vehnání jsou. Někteří v městech sobě byt najímajíce, jiní u přátel papežského náboženství obydlí hledati, a někteří zase u těch, kteříž jim statky pobrali, sloužiti musíce. Málo někteří buď skrze přízeň komisařů aneb skrze dary a novou koupi, své nebo manželek svých statky do času zdrželi.

Privětšilo se i tím ukrutnosti, že netoliko nemohovité, ale i mohovité věci brali a sotva jedněch šatů, v kterýchž někdo chodil, zanechali.

Může za příklad jmenován býti (však ne jemu samému to se přihodilo, ale mnohým jiným) Burian Slibovský, kterýž toho času, když k němu komisaři pro odnětí mu statku přijeli, doma nebyl. Ale vrátiv se té chvíle, poručeno sobě měl, aby z vozu sešel; nebo že i vůz s tím, co na něm jest, i koně císaři náležejí.

7. A vědouce, že někteří ještě na úrocích peníze mají, aby je i o ty připravili, poručení přišlo, aby jeden každý jistoty své, jak jich mnoho má (pod propadením celé sumy, kdo by co zatajil), ukázal.

K čemuž na Moravě obzvláštní soud, jež *kridou* jmenovali, osazen byl v Nyklšpurku, kdež se všickni stavěti a jistoty přinášeti musili. Z nich některé, ne tak platné, vracely se některým zcela, aby i tu barva byla spravedlnosti, jiné za ledajakými vymyšlenými příčinami zadržány byly; od některých částka se brala na císaře. Jestli kdo jaké peníze při dskách zemských podle obyčeje skládal, hned tu byl královský fiškál, (nebo zrad i zrádců všudy plno bylo), který učiniv ohlášení, že císař na vojnu peněz potřebuje, pobral je, dav na ta věřitelovi kus papíru, že mu takovou sumu císař dlužen zůstává.

8. Tak po vybytí starých obyvatelů papeženci mezi sebou statky dělili, jak se komu líbilo tu neb onu ves, městečko, zámek, neb i celé panství k svým mezem připojiti, a toho od císaře buď darem neb jiným způsobem dostati mohl. Veliký díl dostal se cizozemcům, Hyšpanům, Vlachům, Němcům, kteříž císaři vojensky slouživše, toho prý sobě zasloužili.
9. Jestliže kde byli vdovám a sirotkům náležející statkové, nenedostávalo se Achabů, o Nábotovu vinici se starajících; nebo komu se jen kde příležitost panství vidělo, ten aneb chytrostí oklamával, anebo sliby lákal, aneb pohrůzkami a položením vojáků ku prodání přinucoval. A tu ti sami, jenž kupovali i cenili i tržili i smluvili, a co chtěli, to za to dáti slíbili; potom pak ani toho nedali.
10. Rozkázal také císař privilegia království od dávných králů nadaná k sobě do Vídně přinést. Kterýchž v truhle dostav a na ně pohleděv: „Toto-liž jsou ty škarty,“ řekl, „kteréz tak veliká zaneprázdnění předkům našim činivaly?“ A popatřiv na každý list, pečeti i podpisy ustříhoval a všecko na oheň metal, an tu stál nad tím zděšený a tiše sám v sobě vzdychající ten, který je přivezl, Adam z Valdšteina, nejvyšší purkrabě pražský.

KAPITOLA LXXXVIII.

I náboženství i právo podobojím zastaveno, až i těm, kteříž proti císaři nic nebyli provinili

1. Vypovídání mezi tím byli, jakž výše připomenuto, kněží, a vyhánění z celé země s velikými pohružkami, kdy by kdo koho přechovával. Ale ti, kteříž proti císaři v ničemž neprovinili, rozuměli, že se to k nim nevztahuje, jako i ti, kterýmž císař již byl odpustil. Protož jinými mandáty, aby všickni všech kněží vybili, poručeno. Čemuž se opřítí žádný nesměl.
2. Jediný Karel z Žerotína, jakž před tím dotknuto, proti tomu se postavil a netoliko kardinálovi z Ditrichšteina, hejtmanu tehdáž moravskému, a komisařům jeho se vzepřel; když tím neprospěl, i do Vídně jel, a před císařem na křivdu od kardinála sobě učiněnou naříkal, že na něho, an toho nikdy nezasloužil, takovou pokutu jako na ty, kteříž císaři přísahy nezdrželi, uvozuje, žádaje při právu a spravedlnosti své zúplna zanechán býti. Ale odpověděno od císařských rad, postupování to vylouvajících, že se tak zle té reformaci rozumí, jako by ona místo pokuty na někoho vzkládána byla, ježto ona jest raději částkou otcovské péče, kterou císař o spasení království a zemí svých vésti ráčí. A kdyby žádná nikdy vina v to byla nevzkročila, že císař tím povinen jest, aby tak dobře poddaným to, co k spasení duší jejich, jako co k vezdejšímu pokoji přináleží obmýšlel.

Užasl se pán nad tím, že teprva tak zjevně jejich usilování, kteréž prvé ve tmách tajeno bylo, již na světlo jde, a že mučírna svědomí lidských pláštém pobožnosti se přiodívá.

Přece však u samého císaře o svou věc jednal. Odpověděl císař, že pro svědomí nic jiného učiniti nemůže. Pán, že i on svým svědomím jest Bohu zavázán, a z té příčiny žádá, aby ho císař neobtěžoval. Odpověděl císař, že on ho neobtěžuje, ale kazatelů trpěti nemůže. Na to pán zase, že on bez služeb Božích býti a služba Boží bez služebníka konati se nemůže.

Tak s tou protestací od císaře odšed, netoliko dvorského kazatele, Pavla Hronovského, zjevně choval, ale i pobožného a více než sedmdesátiletého starce Jana Lanecia a Jiříka Erasta, bratrské na Moravě starší, i jiných více tajně v jeskyních chlebem a vodou pobožný Abdiáš choval; k náboženství pak na zámku svém Náměšti od

Hronovského přísluhovanému, netoliko poddaným svým ale i cizopanským jakéhokoli řádu lidem přítomným býti dopouštěl. V kteréž věci v Čechách pán Sloupna, Jiří Sádovský, a někteří nemnozí jiní pána následovali potud, pokudž sami do exilium nemusili.

3. Mezi tím pak, poněvadž bezbožní pokoje míti nemohou, ale jsou, jakž prorok mluví, jako zbouřené moře, vymítající z sebe nečistotu a bláto, stalo se, že novou vymyslili vzteklost na učitele mládeže, kteréž s obzvláštním vypověděli mandátem: aby, kdokoli z pánů, z rytířstva, z měst, preceptora dítkám svým nekatolického choval, toho hned odbyl; jinak že bude jat a k trestání oddán.
4. A aby všickni rozuměli, že není žertu a že císař jiných lidí krom katolíků trpěti nechce a nemíní, vydán jest opět mandát, 1625. dne 22. června, kterýmž užívání desk zemských těm, kdož by katolickými nebyli, na věčnost se zapovídá.
5. Poznavše tedy dobří podobojí, že jim již práva neslouží, aniž jest, kam by v takových svých křivdách apellovati mohli leč do nebe, na to se oddali (kdo však tomu tajemství nepravosti dobře rozuměli), aby vzdycháním a lkáním k Bohu volali, aby takové převrácenosti pomstil. Jiné naděje nepozůstávalo.

KAPITOLA LXXXIX.

Páni z celého království vypovědění

1. Vítězství jedno za druhým v říši obdržívající nepřátelé, nabývali den ode dne hrdější myslí i to, čeho by se byl svět nenadál, před sebe vzavše, aby stavové pod obojí, jenž větší díl království byli, všickni spolu pojednou z země byli vypovědění. Nebo sobě naději činili, poněvadž krajiny německé vůkol a vůkol podmaněny jsou, i král Denemarský s Mansfeldem, Halberstatským, Durchlachimem, Veimarem atd. přemožen, a skrze to mnohých mysl zemdlena, že nebude jiného, než že tak přestrašení všichni, náboženství své na větším díle opustí, jakž se i stalo.
2. Protož léta 1627. července 31. (v den Ignáciovi Lojolovi zasvěcený, aby se i tím ukázalo, co Lojolitě ukovali), vyšel císařský mandát, kterýmž se vina všech těch zlých, na tak někdy slavné království České uvalených věcí na kacířstva sčítá, kterýmiž prý obyvatelé jeho tak mezi sebou sami, jako i od vrchnosti své roztrženi byli

a mnohé Boží pokuty na sebe vedli. Protož v té věci takovou svou jistou a konečnou vůli oznamuje:

„My pro zachování dobrého svědomí žádného více, tak z nižšího jako ovšem z vyššího stavu poddaných našich, v témž království Českém, obojího pohlaví, při svých zastížených bludích sektářských a kacířských trpěti více nemíníme a nechceme. A protož týmž vyšším stavům termin šest měsíců, aby se svaté a samospasitelné římské katolické víře naučili, dáváme. Aby se snad nenedostávalo těch, od nichž by spasitelné naučení a správu dostatečně bráti mohli, pobožným nařízením reformací komisaře, z stavu politického i duchovního muže, jsme zvolili. Vidělo se tedy za dobré, tímto mandátem jakž o otcovské naší o království tohoto dobré péči všecky ujistiti a napomenouti, aby všickni a jedenkaždý časné i věčné spasení své na péči maje, od dotčených reformací komisařů pilně se vyučovati a k naší vůli se nakloňovati nezanedbával. Kterouž naši vůli jestliže by kdo v terminu tom šestiměsíčním sobě neoblíbil a s námi u víře naší se nesrovnal, ten ani v království našem zůstávati, ovšem statky svými vládnouti, žádného práva míti moci nebude. Nýbrž tomu chceme, aby takoví nanejvýš zatvrzení statky své mezi katolíky rozprodajíce, při dobíhání terminu z království Českého jinam se odebrali a nikdy (leč katolíci jsouce) navracením svým se netroštovali a t. d.“

3. Tu viděti bylo divné v myslech lidských proměny a rozdílných rad brání. Kteří pobožnost a stálost v srdci měli, hned do exilium se strojili. Jiní se vinuli, chvěli, úskoků hledali, císaře skrze suplikací, aby aneb dekret proměnil, aneb terminu prodloužil, žádali; summou, kdo co mohl, činili. Nacházeli se, kteříž v cizině potkati mohoucí nepohodlí, nouzi, věk, nemoci, úřady a jiné věci předstírajíce, že se vůli císařské za dosti státi musí, soudili. Byli i ti, kteří domnívajíce se, že císaře i papeže ošiditi mohou, od kněží sobě za peníze vysvědčení, že již u zpovědi byli a pod jednou užívali, kupovali. A stalo se, že někteří takových cedulek nakoupivše, tím komisaře nad reformací oklamali a exilium vyhnuli.
4. Ale se některým takové o duše jarmarčení nedobře zvedlo. Nebo kněz od sv. Vojtěcha v Novém městě pražském, Vavřinec Nižburský, kterýž příliš svobodně v tom si počínal, a za takové cedulky (od měšťanů, od zemanů, pánů) velikou sumu peněz nashromáždil, přijda k vyjevení, jat jest a s ním nad sto pražských měšťanů, kteříž všickni obžalováni a na smrt odsouzeni, že i Bohu i císaři víru zrušili. Politici však

penězi a opravdovým kozelce převržením životy vykoupili; kněz podvodník z úřadu složen a na staroměstském ryňku s'at jest, léta 1631. dne 7. dubna. Ale navrátíme se k strachům, tím prvním vypověděním vzbuzeným.

5. Nepřátelé tedy, jak lidské mysli u velikém kolotání jsou, srozuměvše, a že jich v prodlouženějším času bez pochyby víc a více na desperaci přicházeti aneb v pochybování upadati bude, naděje došáhše, obdrželi při císaři, aby přibližujícímu se již termínu půl léta přidáno bylo.

Vydán tedy nový mandát 6. prosince léta 1627., v kterémž se delší čas v zemi zůstávati propůjčuje, ale však ostřeji všechněm sliby i pohrůzkami prikazuje, aby sobě římské náboženství oblibovali. Nad to i na vdovy již vztaženo vypovědění; sirotci pak, buď že mateře mají neb nemají, z toho se vyměňují, ale aby papeženským lidem k chování a cvičení dáni aneb též do klášterů obráceni byli. A toť teprv bylo, což mnohým pobožným slzy a vzdychání přineslo, když z vyššího stavu mládenečkové a panenky, ba i panny na vdání z lůna matek, tet, strýců neb ujců bráni a do jezuitských kolejí neb klášterů strkáni byli. Dědictví pak jejich z rukou pravých poručníků brána a papežencům oddávána byla.

6. Škoda zamlčeti jak ti svůdcové upřímným sprostným lidem více lahodnou chytrostí svou, než strachy a přísností škodili. Kdykoli zajisté někdo se před ty „reformátory“ dostal, ježto o gruntu spasení svého promluviti uměl, všeho mu povolili, chválili, tak že má věreno býti, mluvili, i v samém artikuli o ospravedlnění; ale jen prý toho se nedostává jednoho, aby se k církvi připojil a biskupa římského za viditelnou hlavu církve poznal, poněvadž toho i pro dobrý řád nevyhnutelně potřeba. Čímž ne jeden prosták rozuměje, že ho k jiné víře než kterouž před tím měl, nenutí, sveden byl a že s dobrým svědomím takové zevnitřní poslušensví slíbiti může, se domníval. Viděli-li koho, an z rodu slavného pošel, aneb že z toho rodu již jedinký jest, aneb v malém počtu, neb též rozkošného, tu zveličovali, jak J. M. C. těžce to nese, že z tak starožitného domu jsa, jehož předkové ozdobou a podporou vlasti bývali, nyní jen pro samou nerozmyslnost na nebezpečné vyhnanství svévolně přichází, že by lépe bylo zůstati a pod Boží a císařskou milostí dobře se míti.

Takovými a těm podobnými ďábelskými úlisnostmi veliká panstva pod obojí stala se porážka; nebo všickni, kterýmž zemská vlast více než nebeská voněla, aneb kterých

svědomí takovými chytrostmi zmámeno, buď v pokrytství aneb v odpadlství zavedeni byli.

7. Nicméně však přece ti, jimž nebeské věci nad zemské milejší byly, a kteříž se mandátu nebeského císaře (jenž dí: Vyjděte z Babylona, lide můj!) více na mandátu zemského císaře báli, zanechavše dědičných svých sídel a všechněch nemovitin, některé sto domů, obojího pohlaví, šli z země, do okolních krajin, Foitlandu, Míšně, Lužic, Slezska, Polska i do Uher se rozptýlivše. Někteří až do Prus, do Rus, do Sedmihradské země, do Denemarku i do Nidrlandu, aby vyhnanství své tím snáze snášeti mohli, se odebrali. Mezi nimi pobožný stařec p. Karel z Žerotína, kterýž sám pro sebe snadně to vyžádati mohl, aby až do dne své smrti ve vlasti zastával, kdy by bez služeb Božích býti anebo jich, jako by neužíval, užívatí byl chtěl. On však raději s lidem Božím soužen býti než časných pohodlí užívatí sobě vyvolil. Protož rozprodav statky své za polovici peněz, (z kterýchž zase díl pod způsobem soudu a rozepře jakés utrhlí nepřátelé), do Vratislavi, města slezského se obrátil, a to s vědomím i povolením císařským. Avšak brzy potom s takovým vůle císařské vysvětlením, měl-li by se pán z toho města jinam dáti, aby mu volno bylo kamkoli se obrátiti, jen ne do císařských zemí zase, aneb mezi císařské nepřátele.
8. Nepřátelé mezi tím těch, kteří z vlasti ustoupili, nechtěli nazývati exulanty, ale emigranty, (tj. ne vyhnance, ale vystěhovance), jako by ne od císaře vyhnáni, ale vzporou sami z vlasti vyšli. Ale když jich ani v exilium trpěti nemohli, vydán jest léta 1628. dne 18. srpna mandát, v kterémž císař z Čech a z Moravy do Slezska toliko a do Lužic ustoupilé z převrácenosti obviňuje, osvědčujíc, že jemu nikdy na mysl nepřišlo, aby neustupní z Čech toliko vybyváni, jinde pak v přivtělených zemích trpíni býti měli. Protož aby odtud šli, chtějí-li skutečného trestání ujíti. Item týmž patentem nařízeno, kdokoli sirotky s sebou vyvezli, aby je zase postavili pod pokutou propadení všech ve vlasti nápadů.
9. Hned zase jiným mandátem znáti se dalo, že katolických mužů ženy nekatolické, nenapraví-li se, také z země vyhnány býti mají. Ale když žádná (nevíme příkladu) ustrašiti se nedala, a někteří z nejvyšších úředníků zemských podobojí manželky majíce, rozvésti se s nimi nechtěli, jest jim milost, aby v zemi zůstaly, uprošena, a vyšla (1. máje roku 1629.) taková na ně výpověď že sic do smrti manželů svých trpíny býti mohou, ale potom dědictví nemíti a do exilium jíti musejí. Tím časem pak na

veselích a bankétích aby nebývaly; pakli budou, na posledním místě po všech katoličkách aby sedaly.

10. Přidána pak aby byla k tomu prvnímu (31. července létu 1627. vydanému) mandátu tato závěrka: „Aby se pak nikdo nedomníval, že se to pro peníze aneb nějakou kořist, a ne pro čest a slávu Pána Boha všemohoucího, též pro spasení duší poddaných našich působí a koná, ráčíme se k jednomu každému dále prohlašovati, pokudž by se kdo této milostivé vůle naší (ač nesmýšlíme) na odpor postavoval, aby se bez všelijakého úplatku a ztenčení jmění svého z země vyhostiti mohl. Jakož pak i k tomu dovolujeme, aby každý ku prodání a speněžení statků svých, též k vyupominání dluhů svých v témž království Českém (k nimžto jim každé právo co nejdříve dopomáhati má), komu by koliv z přátel svých anebo jiným katolickým osobám k tomu plnomocenství dáti mohl a t. d.“ Kteráž věc spravedlnosti s milosrdenstvím spojené takovou měla tvárnost, až netoliko exulanti tu přísnost tak pěkně změkčenou vděčně přijímali, ale i cizí tak se domnívali, že tím emigrantstvím nic se Čechům nesnesitelného nestalo. Ale nebyla, jen slova.

11. Nebo předně, což měli ti prodati, kterýmž již všecko pobráno bylo? A jestliže kteří ještě co gruntů měli, komuž by to prodali v takovém té vojny ohni a v veřejném všechněch vyhánění, poněvadž i ti pozůstali na nejvyšš schuzeni byli? A papeženci, ač bohatí, však těm, kteří odcházeli, peněz dodávati nemyslili, ale raději k tomu jim pomáhati, aby nic nemajíce, zoufati sobě a v zemi zůstati museli. Nad to, jestli se kdo našel, kdož něco koupiti chtěl, sotva kdo byl, kdo by polovici peněz podával, věda, že i tak toho nechati musí darmo. Naposledy, kupoval-li kdo, sotva kdo hotové peníze dával, ale zápisy, jakýmiž u cizozemců hladu zahnatí žádný netroufal. Větší tedy díl těch, kteří dvory vinice a jiné grunty ještě měli, někomu z přátel, jakéž míti mohl, k věrné ruce poroučeli, kteříž by sobě to jako věc koupenou zapsati dadouce, z užitku potom vlastnímu držiteli každoročně něco posílali.

Ale jak bývá, když dub padne, že ledakdo třísky sbírá, tak bylo tuto, když proti vypověděným, co kdo chtěl, volno bylo, že mnozí takových dožádaných poručníků lsti a nevěry nazbyt zkusili.

12. Někteří tedy tajně se vracující, věci své sobě lépe opatřiti chtěli; ale jakž to zvědino, hned poručení k hejtmanům krajským přicházela, aby kdokoli z nekatolických (buď ještě nevyšlý, aneb zase navrátilý), kdekoli bydlících, obilí shledávajících a z

království vyvážejících aneb prodávajících a peníze shromažďujících, postižen býti může, aby jat a do měst krajských dodán jsa, do arřestu vzat byl, poznamenajíc jednoho každého jméno, přijmí, rod. Ten pak každý, kdož by takové přechovával, aby na závazek vzat jsa, na hradě Pražském před nejvyššími úředníky království postaven byl. Datum bylo v Praze 11. září léta 1628.

Potom pak tatáž poručení obnovována byla do rozdílných krajů 2. listopadu a následujícího roku (1629.) několikrát. Až i léta 1630. 20. června, kdež instrukcí dána aby když kdo zví, kde se kteří zdržují, tajně i nenadále na ně připadna, jímá. Přidána toho příčina ta, že se tvrdošijně Božské i císařské vůli protiví.

13. To se však povolovalo, aby má-li kdo v království sobě co vyříditi, povolení k navrácení se od komisařů nad reformací sobě vyprosíl. Ale jaké to povolení a s jakými výminkami bylo, znáti z těchto slov:

„Jich Milosti páni, od J. C. M. pána našel o nejmilostivějšího v království Českém nad reformací nařízení komisaři, ráčili z listu N. N. vyrozuměti, pro jaký cíl on do království tohoto na čas jistý vrátiti se žádostiv jest. Poněvadž tedy dobrou o sobě dáva (a k jiným zase: Poněvadž o něm Jich M. dobrou sobě činí) naději, žádosti jeho místo dávající, tohoto glejtu jemu udělují, aby bezpečně do království se dostati a věci své řídití mohl a po celých šest nedělí: o náboženství od žádného žádné těžkosti neměl, povolují, avšak s touto zřetelnou výminkou aby hned, jakž se do království dostane, před Jich M. pány komisaře se postavě, jaké věci tu k řízení má, oznámil, a v témž času od mužů duchovních pobožných, učených vyučovati se dal, tak aby při doběhnutí terminu skrze skroušené hříchů vyznání aneb zpověď a velebné svátosti pod jednou užití, katolické církve údem učiněn jsa, za úda království také zase přijat býti mohl. Jinak učiní-li, žádný další čas k zdržování se tu jemu propůjčen býti moci nebude. Ta zajisté neproměnná jest J. C. M. vůle. Datum v Praze z komisí reformací atd.“

Kteroužto lahodností (naopak rozuměj) mnozí zhrozeni jsouce, do vlasti se vypravovati a osidlům tak nebezpečným se svěřiti nechtěli, Bohu soudci spravedlivému, svou i církve Boží při s vzdycháním poroučejíce.

14. Císař mezi tím, aby království svého slávu rozšířil, mezery panstva (poněvadž jich nemálo vyšlo) zahradil a vyplnil osobami duchovními a vyzdvihl za stav, přední jim přivlastnil místo, a tak pánům, hrabatům i knížatům je představil, kterážto věc až do toho dne nikdy v Čechách slýchána byla.
15. Umožil též stará zřízení zemská a dal sepsati i vytisknouti nová; ohlašuje se tam, že všecka privilegia království toho tvrdí (an je byl spálil) - kromě těchto: I. O náboženství. II. O svobodném volení krále. III. O užívání při soudech českého jazyka, (aby tak pomalu i národ i jazyk zkazil). IV. O odúmrtí na obec připadání. V. O statky pozemské, aby skrze manželství od rodu nebyly odcizovány, - což zjevné jest, proč se stalo, totiž aby skrze manželství českých panen s lidmi cizozemskými aneb s novými rody staří rodové z svých osedlostí vytisknuti, aneb i tím snáze vykořenění býti mohli, jakž se to potom v skutku shledalo, když nejedny s hojným dědictvím jiným mocí chtějte, nechtějte, vstrčeny byly, jako by naschvál toho bylo hledáno, aby všechny svobody v nic obrátíce, ne nad lidmi než nad hovady panovali.

KAPITOLA XC.

Jaké s městy svobodnými postupování bylo

1. Následuje již, jak ne po městsku s městy svobodnými zacházeli. Především, že národ kacířský skrotiti chtěli, místo kavaconů neb ohlaví vsadili hejtmany a císařské rychtáře, bez nichž by žádný hnouti se nemohl; onyno z rytířstva, tyto od leckud berouce. Ale jaké lidi? Jak v tak malém počtu jednušek mezi obyvateli země míti mohli: bandity Vlchy, Němce a Čechy převrhlice, marnotratce, mordéře, bezectné pankharty, kejklíře, hudce, komediantníky, svobodníky, že někteří ani abecedy neuměli, bez nábytků, bez domů, bez svědomí, což vše jistými příklady prokázati by se mohlo, když jen o všechno se pokusiti hotovi byli a Antikristu pod jménem císařským naháněti příslibovali, - nehodní, aby jména jejich tuto se poznamenávati měla.
2. Těm a takovým všechny věci v městech poroučiny byly, těmi se rada i měšťané spravovati musili. Aniž jakou platnost měla jaká na neřády sobě stýskání a žaloby, leč že potom, když toho již sami snášet nemohli, ty hejtmany zase (v létu 1624.) složili a

samým rychtářům, soldáty ku pomoci majícím, všecku správu (aby císaři nic nehynulo) poručili.

3. Největší potom byla péče o to, aby městům všecku mízu a krev vyssáli, což neslýchanými po několik let pořád kontribucemi, pomocí soldátů je vypresovávajíce, z částky spravili.
4. Potom vybyvše církevní správce a uvedše na jich místo (větším dílem zbrojnou mocí) mešné kněží, počali nutiti lidi ke mši choditi. Zapověděli manželství, aby v ně žádný vstoupiti nemohl, leč prvé oboje strana katolická bude, kterýmž d'ábelským řemeslem nemálo jich na všech místech k odpadlství přišlo. Opět do rad a k úřadům v městech bráni sami katolíci, byť pak žádného zkušení, žádného v hlavě mozku nebylo.
5. A když se tak počet apostatů množil a rada katolická byla, tu již na jiné měšťany tím i jiným způsobem nastupováno. Což jak se ta neb tam dalo, slušné bude vypsati pro potomky. Nejprvé však veřejnou, hejtmanům danou, položíme instrukcí.

KAPITOLA XCI.

Artikulové vypsání z instrukcí, hejtmanům krajským v létu 1624. měsíce července daní

- I. „Artikulem prvním stavují se všecky živnosti všechněm těm, kteříž by se s císařem v náboženství srovnati odepřeli.
- II. Zapovídají se jednomu každému v domích jich slova Božího kázání dopouštěti. Item křest i oddavky pod pokutou 100 zlatých. Těch kdo by neměl, ten aby půl léta v vězení zůstával. Item kdo by evanjelického praedikanta u sebe přechovával, aby hrdlo i statek tratil.
- III. Aby dosazený do obce kněz katolický žádného nekatolického člověka k hrobu neprovázel; důchod však knězi aby přece šel.
- IV. V svátky katolické kdo by co dělal, vozil neb prodával, takový každý aby do vězení vzat byl a odtud nevycházel do složení pokuty 10 zl.
- V. Podobně kdo by v svátky v čas mše v domích šenkovních se nacházel, aby do vězení bráni a pokuty 10 zlatých skládati povinni byli; hospodář pak neb šenkýř dvojnásobně aby byl pokutován.
- VI. Kdo by kázání katolického svého kněze valchoval, item v domě svém kacířské služby konati povoloval, ten aby z města byl vypovědín, statek pak jeho k ruce císaři obrácen.

- VII. Pro masa jedení v pátek neb v sobotu, item v postě neb v suché dny a vigilie bez dovolení arcibiskupa, pokuty 10 zlatých.
- VIII. Který by hospodář v každou neděli a v svátek k mši nešel, bohatý 4 zlaté, chudší 2 libry vosku k záduší má propadati.^{91.1}
- IX. Mládež po všech městech a vseh aby byla popsána. Ti, kdo by kde v místech nekatolických na učení syny své měli, odtud aby je o Všech Svatých nejprv příštích pod pokutou bohatší 50 kop, a chudší rodiče 25 kop míšenských dostavili.
- X. Kdo by v domích pokoutně mládež učil, tomu všecky jeho věci ať jsou pobrány a on popravní osobou pryč vyveden.
- XI. Kšaft člověka žádného moci žádné míti nemá, leč toho, jenž by katolický byl.
- XII. Nižádné napotom děti, ani sirotci, k řemeslům jakýmkoli ať nejsou přijímáni, leč se prvé k víře katolické dají zapsati.
- XIII. Kdo by něco neslušného o Bohu, o blahoslavené rodičce jeho, i všech svatých, item o řádích a ceremoniích církevních, potom o slavném domu rakouském mluvil neb zpíval, ten má beze vší milosti hrdlo i statek ztratiti.
- XIV. Každý soused co by posměšného a proti náboženství katolickému potupného na domu svém i vnitř malováno měl, to ihned pod pokutou 30 zlatých zamazati dal. Podobně co kde na branách vytesáno neb malováno jest, ať jest vylámáno a zamazáno. Na těch pak místech Boží umučení a jiná starodávni pobožná malování aby byla.
- XV. Chudí, kteří by ve špitálích k víře katolické do Všech Svatých tohoto roku 1624. se obrátiti nechtěli, takoví ať žádní napotom tam trpíni nejsou, ani jiní se nepřijímají. A na tom J. M. C. jistá vůle naplněna bude.

Karel z Liechtenšteina.

Ale to veřejné a všechněm obecné bylo. Přidáme obzvláštní některé příklady, z kterýchž tisícířemeslného satana umění snáze se spatřiti moci bude.

KAPITOLA XCII.

Reformací Pražská

1. Hned po vzetí Prahy došedše na svá místa rychtářové císařští, obsílali před sebe měšťany katolické a jich se pod věrou vyptávali, aby každý o každém podobojím

měšťanu, co kdy od něho nějak svévolně promluveno slyšel neb činěno viděl, pověděl. Kdež, co kdo proti komu podle pravdy neb chuti povídal, to jako by s nebe bylo, přijali; a to potom nejednomu, i všelijak nevinnému, nejedných těžkostí i smrti příčinou bylo.

2. Jiným měšťanům, kteříž na milost se přijaté věřili, (léta 1624. dne 23. února) přečtena výpověď, že skrze své rebelství statky ztratili; císař však že jim všeho pobrati nemíní, ale aby každý na pomoc té války díl statku svého vydal. Tu tedy pod přísahou šacovati se musili, a podle jednoho každého vlastního vyznání, aneb také podle, jak by kdo mnoho peněz měl, domnění, ukládána na každého milosti císařské výplata, (kterouž „pardon“ jmenovali), sto, dvě stě, tisíc, dva, tři, šest tisíc atd. k složení buď hned, buď na jisté termíny.
3. Zapovědíno za tím (15. dubna), aby žádnému, kdo by katolickým nebyl, městského práva dáváno nebylo; kteří pak od léta 1618. městská práva přijali, těm řemesla i handle zapověděli. Skrze což někteří k zemdlení i k odpadství, jiní k nouzi a chudobě přivedeni jsou.
4. Brzo potom, 29. máje, přivěšeni byli ke dveřům rathauzu všech tří měst otevření listové tito:

Jeho M. knížecí ráčil jest tomu vyrozuměti, kterak mnozí praedikanti, i předešle vypověděni i jiní v městech pražských se zdržující, po domích, zahradách, vinicích atd. s některými osobami své postranní schůzky mívají, káží, čtou, zpívají, tím lid v dobrém rozpakují, k zlému pozdvihují a bouří; čehož J. M. knížecí proti jistému poručení J. M. C. pro mnohé znamenité příčiny, a zvláště pro čerstvý příklad té podobné, na onen čas pod podobným provozování domnělého náboženství praetextem, začátečně v městech Pražských povstale rebelie, přehlédati nesluší a nenáleží. Protož ráčí na místě J. M. C. poctivému Františkovi Ostrstokovi z Ostrstoků, J. M. C. rychtáři starého města. pražského, o tom dostatečně poroučeti; aby jakž sám tak i skrze jiné k tomu od něho nařízené na to obzvláštní pozor dal: Předně, kde by koli, v kterém koli městě dověděl se, buď že by od někoho z praedikantů kázáno, aneb od někoho jiného čteno, zpíváno, a sice jaké koli jiné exercitium pod týmž titulem náboženství krom kostelů provozováno bylo, ihned do téhož domu, jakýž by a číkoliv byl, přijma k sobě náležitou gvardii, šel, osoby ty za kněží se vydávající, v témž domě zastížené, jako i kdekoli jinde, kdež by se koli kterého takového praedikanta uptati neb jej, natrefiti mohl, se ujal, jej dostatečně ujistil a náležitým arestem opatřil, osoby pak jiné při tom

zastižené na kancelář poznamenané podal. Tolikéž, poněvadž až posavad v týchž městech Pražských po domích, placech a ulicích všelijaké nové, od církve svaté nepřijaté, náboženství pravému odporné pikhartské písně, a pod titulem žalmů složení rytmové, jakož od žakovstva ze škol tak i od jiných lidí vůbec se zpívají, to zastaviti, přetrhnouti a takových žádných mimo jiné pobožné, křesťanské a od starodávna od církve sv. přijaté a schválené písně zpívati nedopouštěl. Nic méně také zpráva se činí, že někteří školmistrové kalvínské i jiné sekty v některých domích lidi mladé k sobě na učení přijímají, je od nadepsaného náboženství katolického odvozují a v odporném štemflují, posazují, i jinak k roztržitostem mnohých příčin podávají: na takové, kdo jsou kteří, kde a odkud, se vyptati, je pořádně poznamenati, a tolikéž na kancelář českou přednésti a oznámiti hleděl. Vědouce, že v tom jistá vůle J. M. C. naplněna bude.“

5. Následovala za tím 13. Sept. jiná a mírnější výpověď, kterouž Pražanům (po zaplacení „pardonu“) císařská přízeň a privilegií potvrzení jest ohlášena, čímž však obojím nedlouho se těšili. Nebo ať mlčím o ustavičném pro náboženství škrabuňku, vyšlo po roce od úředníků zemských k úřadům pražským takové poručení: „Nejvyšší páni úředníci a soudcové zemští jmenem a na místě J. M. C. ráčí skrze zřízené své komisaře konšelům menšího města Pražského poroučeti, aby oni všech obyvatelů téhož města, kteříž katolického náboženství nejsou, před sebe na rathauz povolali a jim jistou J. M. C. vůli v známost uvedli, k přijetí náboženství katolického napomenuli a měli a těm, ježto by nad jiné tvrdošíjnější a urputnější byli, oznámili, jestliže by k náboženství katolickému přistoupiti nechtěli, tedy že netoliko měšťanství, ale také i všechných živností svých zbaveni býti mají. Usouzeno v kanceláři České 13. Febr. léta 1626.“
6. Léta nastalého 1627. nařízení byli od císaře nad náboženstvím nejvyšší komisaři, jejichž jména výše (v kap. XLIX.) jsme položili. Ti apoštolství své od Pražanů počítí chtěje, poslali 27. března hejtmanům měst Pražských nařízení své, v němž mnohými slovy vypsali, jak veliká jest císařská o spasení poddaných svých péče, jak veliká při kněžích pobožnost, umění, horlivost, bedlivost, a jak jich po Praze i po všem království všudy hojnost, item jak veliká a divná proti kacířům tichost a snášelivost, naproti tomu pak kacířů neustupná vzpoura a zatvrdilost. Protož že již J. M. C. a oni něco jiného před sebe vzíti opravdově musejí, poroučejíce, aby každý všecky měšťany v poručeném městě dal sepsati a sepsané jim pánům komisařům odvésti, to pak jich

popsání aby bylo na čtyry díly rozdělené. V prvním řádu aby byli katolíci zrození; v druhém, před tím prvé učinění; v třetím, kteří katolíky býti připovídají; v čtvrtém, kteříž zatvrdilými jsouce, odpírají.

7. Hejtmané takové mandáty císařským rychtářům dali, a oni setníkům a desátníkům, kteříž dům od domu chodíce, hospodáře a hospodyně, pacholky a děvky i všecky podruhy examinovali, a na to se, k kterému kdo tomu řádu chce zapsán býti, ptali i zapsali.

Spraveny tedy jsou ty rejstra a komisařům přednešeny, kteříž v prvním, druhém i třetím řádu mimo naději méně jich naležše, co by v takovém množství kacířů činiti bylo, aby zase vzbouření nějakého nebylo, pečlivě myslili. Až to usoudili, aby přednější hlavy, muži, na něž jiní pozor mají, oddáleny a z země vypovědiny byly.

8. Počátek tedy učinili na čtyrech počestných šedivých osobách, měšťanech staroměstských, proti nimž taková vynešena byla výpověď:

„Ráčili jsme s velikou nelibostí tomu srozuměti, kterak v Starém městě pražském mnozí obyvatelé nekatoličtí, měvše sobě od J. M. C. milostivé poručení v příčině religie, tj. aby všickni dadouce se z bludů sektářských vyvésti a pravé spasitelné katolické víře dobře vynaučiti, k též sv. římské katolické víře v jistém terminu (tj. do velikonoci již pominulé) spasitelně přistoupili, mnohokrát v známost uvedené: oni v zaslepenosti své urputně trvajíce a všelijakých neslušných, netrefných, jen k průtahu této samospasitelné reformací vedoucích výmluv a úskoků užívajíce, naposledy tím zavírají, že od svého navyklého náboženství (ježto ničemně zavedeni v bludích sektářských vězí) nikoli odstoupiti nemíní, tudy jiným na sobě veliké pohoršení dávajíce, tak že mnozí, kteříž by se sice snáze napraviti dali, na ně se ohlédajíce, takovým zlým zarputilostí příkladem od obrácení se z domnělého na pravé svaté náboženství hrubě dlouho zdržováni jsou. Mezi kterýmiž urputnými sektáři za přední jako vůdcové býti se poznávají Jan Teodor Sixt, Jan Pelhřimovský, Abraham Anjel a Jan Jakub Heyden.

Protož ráčí Jich M. páni komisaři jmenem a na místě J. M. C. urozeného pána Joachyma Slavatu napomínati, aby on při J. M. C. rychtáři, též purkmistru a radě Starého města pražského to skutečně nařídil, aby výš jmenovaní na rathouz povolání, a jim na konec oznámeno bylo, že se jim ještě poslední peremptorní termin do

posledního dne července ukládá, tak aby do toho dne k nadepsané víře sv. katolické římské opravdově přistoupili a hodnověrně od zpovědníka svého psané vysvědčení Jich Milostem přinesli, anebo se ihned vyprodali a nejdéle do západu slunce (téhož 31. Julii) odsud odstěhovali, již napotom všech měst Pražských i celého království Českého do konce prázdní byli, leč by na sebe co horšího dočekati chtěli. A pokudž by tak brzy statků a jmění svých prodati nemohli, dovoluje se jim, některé jiné, však katolické osoby zříditi a zplnomocniti, skrze něž by se to speněžiti a za nimi poslati mohlo; sami pak přece téhož dne aby se odstěhovali.

Avšak před tím ještě přidržáni býti mají, všecka svá jmění v pořádné poznamenání uvésti, kteráž ošacována a odtud všelijaké dluhy jejich (i pardon za rebelství, zůstávali kdo ještě v reštu), platiti, až i na pomoc placení dluhů obecných města odtud jistá quota vzata býti má. Naposledy pak jiným nekatolickým Pražanům, aby v těchto čtyř osob výstrahu vezmouce, sobě usmyslili, napomenutí učinili a t. d.“ Datum 12. července 1627.

9. Vypovědění tito suplikací sepsavše, že krátký termin, v němž svých věcí nebudou moci rozprodati, naříkali, a aby prodloužen byl, žádali. Načež jim odpověď 23. Julii dána, a prosba jich za smýšlenou pouhou eluzí jim počtena; protož aby na konec věděli, že jak oni tak jiní všickni to, což vyměřeno jest, podnikati musejí. Doloženo nic méně, chtějí-li terminu, že se jim dá do dvou neděl, však aby slíbili v tom času vynaučiti se, anebo do vězení jíti. Čímž předěšení byvše, pospíšili vyjítí, manželek zanechavše pro vyřízení ještě věcí.

Ale i na ně hned také výpověď vyšla 28. aug., že ta nikdy J. M. C. mysl nebyla, aby manžely rozlučovati měl, protož aby každá, nechce-li katoličkou býti, za mužem svým vandrovala.

10. Podobným způsobem i s jinými přednějšími měšťany zacházáno, tu více, tu méně, někdy 70 osob pojednou vypovědíno, až tak některé sto jich vyhnavše, přestali, v naději, že ostatek lidu snáze budou přehnati moci, jakž se i stalo. Ti zajisté vězením a jinými obtížnostmi, jakéž se hned při jiných městech vypisovati budou, k veřejnému odpadství (kromě málo některých, ježto se ustranili) přinuceni byli.

A tímž způsobem lidná ta a mocná Praha, až dotud vždycky papežem zhrdavši, bezděky a násilně podmaněna jsouc, Antikristu lehnouti musela.

KAPITOLA XCIII.

Reformací v Hoře Kutné

1. S Pražany sobě tak postupovali že to přece jakž takž práva slušnosti barvu míti se zdálo: Nebo se jim toho pěkného titule emigrantství (vystěhování se) dostalo, tak že statek svůj nemohovitý plnomocníkům k opatrování poručiti, mohovitý sobě shromážditi a svobodně z země vyvézti moc měli. Čehož aby tak v jiných královských městech užiti lze nebylo, působila to kněží, mnichů, císařských rychtářů zlost a vojáků po městech rozložených šílenost. Nebo když zbědování jimi lidé, všickni skoro, pro strach těch dráčů z domů zutíkali, všecko bylo na rvačku, aniž pro ně kdo co z nábytků svých, leč časně a kradí z domu vynésti mohl. Domy, zahrady, pole za odběžné položeny, a našli se, kteříž v ně co jestřábi bezprávně vletěli. Těžce se kdo našel v jiných městech, jemuž tak jako z Prahy volno vyjítí bylo. Což se jistými příklady částečně ukazovati bude.
2. První po Praze město v Čechách jest Hora Kutná, i pro bohaté stříbrné hory i pro množství měšťanů i pro obnovené čisté náboženství z dávna slavné. To sobě od císaře představeného mívá mincmistra buď z panského neb rytířského stavu; a v duchovních věcech předloženého arciděkana s jinými kollegami a kněžími sedmi. To tedy město když od svého mincmistra v příčině náboženství počalo býti sužováno počalo též císaři důchodů ubývati, proto že ubývalo havířů, kteříž na větším díle byli Němci a příčinou zapověděného náboženství pryč odcházeli. To nepohodlí zmařenav císař smluvil se s měšťany, aby oni sami na deset let těch hor správci byli a císaři jistou každoročně sumu platili a mezi jinými privilegii svými také náboženstvím a před vojáky bezpečností se těšili. Podepsal císař i spečetil tu smlouvu 24. června léta 1625. Z čehož měšťané velice se radovali i mnozí jiní že tam Sareptu a Abdiášovu jeskyni míti budou, sobě slibovali.
3. Ale bolelo to satana, aby věrní místo, kde by hlavu sklonili, měli. Spravil to skrze jezuitu, že císař, an sotva pět měsíců od té smlouvy prošlo, jako by se nějaké nové

rebelie obával, vojsko tam zase uvésti rozkázal, kteréž (6. prosince) do města se dostavši, hned zase o náboženství handle se počaly.

Měšťané užasli se té proti takové smlouvě předsevzaté nové věci a zase skrze suplikací toho vyhledávali, aby aspoň pro zadržení havírů milost jim učiněna byla a takovými násilnými prostředky k nim nebylo přistupováno.

Ale místo odpovědi dán k hejtmanům mandát, aby Hlavsa purkmistr, Pavel Skréta, Jan Šreiter, Jan Agathon, Jan Kozal a M. Petr Kapo, senátorové a přední měšťané, jakožto kacířské urputnosti vůdcové, po dvacíti mušketýřích v domích měli a je vychovávali dotud, dokudž od zpovědníka cedulky a že u zpovědi byli, svědectví neokáží. Soldáti majíce svobodu, v větší nezbednost se vydali a netoliko hojného a zbytečného vychování vyhledávali, než i jinými rozmanitými spůsoby, jakž se komu líbilo, dobře lidi sužovali, jejichž však trpělivá stálost přemohla těch bezbožníků zlost. Jak dlouho mohli, tak dlouho jim dodávali; a když již neměli odkud, někteří utekli a tak dalšímu nebezpečství se vyhnuli; někteří hospodářství odstoupili a klíče těm milým hostům odvedli.

4. Když tedy ani tak nic se nespravilo, poručeno toho města reformování Don Martinovi Huerdovi, kterýž kompanii kyrysařů při sobě máje a meč nahý v pravé ruce drže, vjel do města v den Bílé soboty léta 1626. Měšťané tím jeho příjezdem (poněvadž již v jiných městech tyranství svého příklady byl ukázal) přestrašení jsouce, hned té noci se u velikém počtu rozprchli a po okolních městečkách. a vesnicích kryli. Tomu porozuměv Don Martin, do Prahy se vrátil a to obdržel, že mandát vydán byl: kdo by koli zběhlého přechovával, aby 100 tolarů pokuty složil.
5. Když ani tak horníci se nevraceli, vyšel 17. srpna jiný mandát, kdež slibováno, že kdo se koli navrátí, tomu všecko prominuto bude. Vrátili se tedy někteří, ale na své zlé. Nebo následujícího roku, když lehkomyšlných lidí do rady nasázeli (z nichž někteří ani čísti neuměli, a rychtář nedávno před tím kočím býval), s pomocí vojáků tak od nich soužení byli, že dlouhým těch zlých věcí snášením přemoci se dali, a šíje své jhu Antikristovu poddali. Jiní pak s ženami a dětmi všecko opustivše a tajně se vykradše, do exilium odešli.

KAPITOLA XCIV.

Reformací Boleslavská

1. To město ode dvou set let čisté náboženství mělo, starších Jednoty přední sídlo, protož také u Antikrista nejpředněji v nenávisti bylo. Odkudž vybyvše v roku 1623. kněží, dali tam dva chytré kapucíny, kteříž obyvatelů víru převrátiti chtějí, neustálou práci vedli. Ale v celých třech letech sotva tak mnoho prospěli, aby do rady kolika převrácenců dosaditi mohli.
2. Léta tedy 1626. uvedše tam tři praporce lidu, násilím k nim přistoupili, a nejprvé měsíce února někteří z měšťanů vyhnání, jiní do vězení dáni. Vypovědění (20. března) pro strach jiným Adam Trubač, Jan Bukač a Petr Stehlík; z nichž každému hůl čtverhranná do rukou dána, na níž vina každého vypsána byla.

Prvnímu tak: Adam Trubač proto jest vypovědín, že řekl, žádný není tak mocný, aby jeho svědomí rozkazovati mohl. Item, že on nebude d'áblů duše své obětovati, jako jiní činí. - A na druhé straně: Vy jste chtěli vašeho krále vyhnání míti, a nyní hle, král váš vyhání vás. - Na třetí straně: Jdi a uč se poddaným býti Bohu a králi tvému. Nebo řekl byl reformátorům, že nemá slaměné duše, aby ji tak lehce vážil; item ptal se, kdy by on svou duši ztratil, zdali by mu císař jinou dal?

Bukač na své holi též to měl kromě vinu tímto způsobem vypsanou: Jan Bukač proto se vypovídá, že řekl, že všichni noví katolíci jsou lotři, zrádci, Bohu zpronevěřilí.

Stehlík co na své holi měl, toho jsme se nedověděli posavad, nebo z brány vyšed, polámal ji a kusy rozházel.

3. Když ti vyhnání byli a jiní přece na sobě neukazovali, aby odstupovati měli, obeslali je na rathauz a vsázeli do rozdílných míst, odkudž po jednom povolávajíce, rozličně pokoušeli.

Mezi předními byl písař městský Daniel Mykonius, kterémuž, když přicházel, nastrojili kata s mečem, aby v koutě stál a od něho spatřív býti mohl. Toho on spatřív, člověk lehavý a života příliš milovný, katolíkem býti slíbil. Z toho počátku oni se zradovavše, k jiným jíti, jich k následování svého příkladu napomenouti a pak domů se odebrati kázali. On k těm i jiným přijda, strachem, že opravdově ta věc předsevzata

jest a že i kat pohotově, oznamoval, prose přátel, aby opatrně sobě počínali a na sebe sami pozor měli.

Byli mezi těmi vězni dva muži radní, akademici a v uměních mistři, Jiří Kezelius a Jindřich Daniel z Semanína; kteříž rozumějíce, že jiní na ně hledí; sobě i jim pěkně dobré mysli dodávali, aby se těch smyšlených strachů tak příliš nelekali. Hned zavolán Kezelius a rozličnými tu sliby, tu strachy zemdlován, až neopatrně času k rozmyšlení požádal. Tím oni spokojeni byvše, z Semanína přivéstí kázali, kterýž že se Kezelius chvěje, srozuměv, tím více sám v sobě se rozhorlil a když mu stařec jeden (Jiří Pernikář) ten příklad k následování předpokládal, on v tvář mu plil, řka: „To-liž i tvá jest stálost, zpronevěřilče?“ A šed, reformátorům se postavil jako nepohnutá skála, i za ním již jiní všickni. Až i Kezelius, že by větší před tváří Boží zahanbení naň připadlo než to, kteréž před lidmi býti můž, rozváživ, sám k sobě přišel a naději, kterouž sobě o něm byli učinili, světlou odpovědí v nic obrátil; pročež s jinými do vězení odeslán.

4. Mezi nejstatečnějšími byl Bartoloměj Lang, truhlář, kterýž že raději meč podstoupiti nežli víry zapřítí chce, se osvědčiv, s některými jinými do smradlavé mučírny uvržen a tam 17 neděl, maje mezi tím v domě plno nezbedných vojáků, držán byl.

Ale jeden z toho tovaryšstva, Jiří Smídarský, od ošklivého smradu se roznemoha, v témž vězení pobožně umřel, an od bezbožných těch s těžkostí, aby pohřben býti mohl, uprošeno.

5. Když tak při žádném toho času stálosti jeho vybojovati nemohli, vypustili ty vězně, davše jim delší termin na rozmyšlení se. K čemuž pomohlo, že téhož roku 1626. Betlén proti císaři bojoval a Mannsfeld i Výmarský s vojskem krále Denemarského do Slezska vtrhli a těm tyranům strachu přidali, až i mandáty do měst rozsílali, že není císařská vůle, aby měl kdo k víře nucen býti, ale aby, jestliže kdo s císařem srovnati se nechce, vystěhovati se mohl.

Ti tedy mandátové i Boleslavským tehdaž přinesli pooddechnutí, ale nedlouhé.

6. Nebo následujícího roku, když se uherská vojna spokojila a denemarské vojsko ze Slezska vyhnáno, hned se zase všude tyranství obnovilo. Poslán i radě boleslavské mandát takový, v němž jich laskavě pozdravujíce, stěžují jejich při obrácení se k víře katolické tvrdost a nejvíce pak dvou z nich, Jiříka Kezelia a Jindřicha ze Semanína,

vůli J. M. C. odporujících. Protož že jmenem J. M. Císařské poroučejí, aby jich opravdově k zanechání těch bludů, jimiž i jiné nakažují, napomenuli a raději do klína katolické církve jim se navrátiti sloužili. Což aby se stalo při Vstoupení Páně aneb na konec při Svatém Duchu, a to pod pokutou vypovědění jich z království Českého. Připomínajíce jim při tom, co kníže z Lichtenšteina jmenem J. M. C. proti všem nekatolíkům vypověděl, čehož při nich, aby to posavad činili, že se nevidí. Aby tedy na poručení jejich všechny sousedy a obyvatele, podruhy i čeládku obojího pohlaví k tomu již opravdově napomínali, pod pokutou tvrdého k nim, neučiní-li toho, přistoupení atd. Dátum v Praze 17. April. 1627.

7. Jiný od týchž a k týmž téhož roku psaný, jehož summa tato: „Opatrní páni a přátelé milí! Za to jsme měli, že žádosti naší předešlé dosti učiníte a spolusousedé vaši, bludů svých zanechajíce, k víře katolické přistoupí, a obzvláště ti nejlítější dva heretici, Jiřík Kezelius a Jindřich z Semanína, podle jim předepsaného terminu. Ale porozumíváme, že i ti dva sektáři i jiní sousedé v své přirozené zarputilosti zůstávají a žádný sobě posavad náboženství katolického neoblibuje. Poněvadž tedy J. M. C. proti takovým rebelantům, s ním se srovnati nechcím, jest a jeho milosti císařské i královské zbavuje i z království českého vypovídá: my tedy jmenem J. M. C. vám poroučíme, aby ti dva sektáři městského práva i všech svobod a živností zbaveni a z celého království Českého co nejdříve vypovědění byli, a tak v nadepsaný den aneb na zejtrí při západu slunce z města vyšli. K tomu také poroučíme, aby všem Mladé Boleslavi nekatolickým měšťanům všechna práva, koupě, prodaje, handle zastaveny byly pod přísným trestáním. Nýbrž i k tomu je přece přísně mějte, aby bez odkladu při dotčeném terminu náboženství svatokatolické přijali a jeden každý knězi katolickému se zpovídali, pod pokutou z království vypovědění. A tu žádost vaše, s strany vzetí vám vojenského lidu, snáze místo najde, a v tomto i budoucím životu vám dobře bude a t. d.“
8. Stalo se. Vypovědění ti dva s několika jinými; někteří také pro vyhnutí zálohám dobrovolně pryč se vybrali neb raději poutíkali; jiným živností zapovědíny. Sami kapucíni po domích chodili, kupecké krámy, vinné i pivné sklepy pečtili a přece prodávajícím sukna, plátna i jiné věci brali, an žádný proti tomu ani písknouti nesměl. Protož větší lidu díl, aby prodávati a kupovati mohli, charakter šelmy přijali, jakž v Zjevení sv. Jana předpovědíno bylo. 14, 9.

KAPITOLA XCV.

Reformací Litoměřická

1. Léta 1517. srpna 21. město Litoměřice z obecného a jednomyslného všech měšťanů svolení ustanovili byli a do knih městských i do knih každého cechu vepsali, aby žádný pod jednou za měšťana přijímán nebyl, byť i tu doma rodilý byl, pro zachování svornosti. Přimlouval-li by se k tomu který soused, aby kdo z pod jednou byl přijat, ten každý měl se ve čtyrech nedělích pořad zběhlých vyprodati a města prázden býti.

Utvrzené toto právo trvalo bez zrušení celých sto let, až do Ferdinanda II. Čechům vstrčení. Kdež byli dva náhončí z roty jezuitské, Mikuláš Mrázek, kterýž se v Litoměřicích přiženil, a Bartoloměj Kollenius, kterýž sobě dům koupil, nastrojeni; i žádali oba za městské právo. Když jim odepřino, stěžovali sobě to na kanceláři královské. Pročež obesláni tam přední z rady s městským písařem a od kanclíře i Pavla Michny sekretáře ostře udomlouváni, nýbrž i na zámku Pražském dotud, dokudž by k tomu povoleno nebylo, za celých devět dní v arrestu držáni. Co se stalo? Po pěti měsících výš jmenovaný Mrázek do rady posazen, aby tak všudy své měli špehéře. Ale ten, když stavové proti nepřátelům zbrojně byli povstali, rád nerad mlčeti musel; teprv po císařském vítězství mysli nabyv a císařským rychtářem učiněn byv, jakým způsobem mohl, městu a měšťanům těžkosti a trápení vymýšlel. Snášeli pak yšecko trpělivě nad jiná města. Neb ačkoli svých kněží pozbyvše, do kostela mezi papežence (pro ujití uložené peněžité pokuty) bezděk chodili, však se proto k odpadlství žádný namluviti nedal, jakkoli i ti dva chytří svůdcové, Valerian Magnus a František z Rozražova, kapucíni, s přednějšími měšťany často rozmlouvajíce, pilně v tom pracovali.

2. Vidouce oni tedy, že tím způsobem nic neprospívají, přistoupili k moci a léta 1625. v Bílou sobotu popsavše na cedulkách jména měšťanů, skrze desátníky každému jeho jméno dali s tím poručením, aby na zejtří i potom celé svátky každý se v kostele postavil, kázání a mše poslouchal, a na jistotu toho, že tam byl, vycházeje odtud, cedulku tuto zvoníkovi vrátil anebo pokutu pěti kop každýkrát složil. Ale ani tak jim dle vinše jich nešlo.
3. Až pak uvedše tam jízdu Don Baltazarovskou, vztekle k věci přistoupili a aby na den „Božího těla“ všickni na procesí najíti se dali, poručili, k osobám radním a předním

poslavše rozličných barev voskové svíce, aby je nesli. M. Pavlovi Stránskému, osobě radní a tehdaž berníku krajskému, že té hříčce přítomen nebyl, hned po těch okolo ryňku toulkách kornetů jízdných do domu poslali. Ti s koní ssedavše a jeho samého (an se přecí nimi skryl) nenalezše, nad manželkou jeho nevázně se potřásali a klíče jí vzavše, kuchyně se i spižírny a vinných sklepů zmocnili, co kde k jídlu bylo, zvařiti a zpéci davše, pojedli, a až přes nešpory z hojna jedni druhým připíjejíce i z domu víno posílajíce, hodovali. Potom se pak, že sbírky krajské peněžité i obilní tu shromážděné v pokojích zvláštních ležely, bez dalšího v domě štarcování na různu rozjítí musili, kromě že vinný v domě sklep fenrych zapečetil a potom z něho sobě vína bral. M. Jiří Kolsín (zeť jednoho radního pána) před vojenské právo nucen a že proti katolíkům praktykuje, obžalován byl, a že kantora kulkou prostřeliti chtěl. Pročež rytmistr (Laurencius de Medici, Vlach) smrtí mu hrozil a mezi tím na rathauze vězněm býti rozkázal. Ale že to lživá byla na Kolsína vložená útržka, jako i proti jiným vymyšlené praktiky, když Bůh vzteklost nepřátel zdržoval, pohružky ty s dýmem pomínuly, když hned za tím vojsko do říše proti Denemarskému vyvedeno býti musilo.

4. Ale v následujícím roku (1626.) zase je přikvačili pěchotou, regimentem breynerovským, z nichž do přednějších domů po 10, po 20 i po 30 dávali, a každého, koho lepšího a stálejšího viděli; jak nejhůře sužovali. A tu se oni teprv rozprchali a větším dílem do města Perna v markrabství Míšenském obrátili, tak že více než polovice měšťanů tou měrou rozehnáno bylo. Ale mniši s císařským rychtářem na ně lapačku vymyslili, psanými lahodnými domů je zase vábivše a šest artikulů jim podavše, aby v městě zůstali, je nabádali. Byli pak ti artikulové latině sepsáni slovy těmito:

- I. V městě, ať bydlí jako podruzi, navrátíce se jeden každý s celým domem svým.
- II. Dítky ať po katolicku cvičiti dají a od té víry přijetí žádného nerozpakují.
- III. Dospělejšího věku ať se vyučují, to jest, neodpírají bývati na kázáních a při soukromním o víru rozmlouvání.
- IV. Zevnitřních katolických řádů ať ostříhají, totiž postů, svátků, procesí.
- V. Nic nepraktikují proti katolíkům.
- VI. Nevrátí-li se kdo do sv. Jana, potom se navrátiti nebude moci.

Avšak ještě před památkou sv. Jana Křtitele příjev do města sám arcibiskup pražský a vyrozuměv, že není po jeho vůli, probošta a při něm jiných několik za ostřejší

reformovatele zřídil. Kteříž tak s ubohými domů vrátilci zacházeli, že je znovu z města do ciziny a větším dílem do Perna zahnali, kdež se těch vyhnanců litoměřických starých i mladých přes 500 našlo.

KAPITOLA XCVI.

Reformací Hradecká

1. Králové Hradec, pěkné i veliké město, pozbyvši předního pastýře svého Jakuba Hrabea s kollegami jeho, dostalo kratochvilného arciděkana Jana Coelestina, kterýž, že se mu ti násilní způsobové nelíbí, častokrát se osvědčoval, lahodností všecko spraviti troufaje a o tom sobě i jiným naději čině. Chodil tedy do domů k sousedům a je zase k sobě zval, každodenně pil a hrál (nebo v víně a vrhcábích nemírný byl), žertíky a šibřínkami lidi koje.
2. Ale vida, že celých čtyř let žádného tou cestou nevyzískal, zuřivý na se vzal obličej. Požádal vojáků, kteříž tam byli, Charváti, aby mu byli ku pomoci. Takž když se v den sváteční lid shromáždil, on tajemství mše vykládal, po kázání všecky na procesí zval a napomínal, nastrojiv již k tomu zbrojné ty své pomocníky. I šel z kostela napřed s monstrancí, a když za ním žádný nešel, Charváti do kostela vpadli a šavle dobyvše, za ním jíti nutili. Lid předěšený a mordu se bojící jako smyslem pomínulý z kostela utíkal, ale od rejtarstva po ryňku rozstaveného zase byl vracín a chtěj neb nechtěj k té procházce přinutiti se dáti musel. Někteří však přece toho znikli; a naposledy všechněm to v smích obráceno.
3. Léta tedy 1626. komisaři nad reformací celý breynerovský regiment tam poslali, s tím zjevným poručením, aby odtud neodcházeli, dokud celé město reformováno nebude. Arciděkan však za dobré soudě, vby přednější některé nejprv pozískal, vzav s sebou kapitána Štrausa, šel hned nejprvé k nejbližšímu sobě sousedu, Mikulášovi Akoncioví, lékaři, kterýž pro podagru několik let z lůžka nescházel. Toho on zuřivě se dotazoval, již-li aspoň katolickým býti chce? Odpověděl, že pokudž jiného hnutí v srdci svém neucítí, proti svědomí nic činiti nemůže.

Arciděkan rozhněvav se, řekl: „Dosti jsme již dlouho vaši svévolnost snášeli; potud toho mudrování.“

Lékař zase: „Nedají s sebou pohrávati oči, poctivost a svědomí.“

Arciděkan: „Pokud tři neb čtyry hlavy neskočí, město toto sobě neusmyslí.“

Doktor: „Jestliže i má hlava tobě ku překážce jest a máš nad ní moc, kaž ji sraziti. Toto své napolo již shnilé tělo radši po hrudách smýkati a na kusy roztrhati dám, než abych chtě a věda, svědomí násilí učiniti dopustil.“

Arciděkan jako vzteklý vstav, šel, a kapitán za ním jda, potichu k doktoru řekl: „Bude pán věděti, jak sobě poraditi, široký jest svět.“

4. Hned svolána všecka z města i z předměstí obec, zavřiny brány, jedni po druhých předvolávání a těžkými pohrůzkami děšení. Tu bázlivější, že se učiti dají, slibovali; kteří nechtěli, ty do vězení dávali. Každý na rathauzu kout, sklep, síň, plný vězňů byl. A hned po domích vojáci rozsázení s dovolením, aby co chtí, dělali. Zděšené ženy, děti, čeládky k rathauzu běžely, muže, otce, hospodáře pláčem a křikem trápily, až zemdlely, jedni po druhých se poddávali, a za propůjčení času k naučení se římskému náboženství žádali: Tak bídné ty lidi, aby čemu tak dlouho odpírali, pojednou se v moc Antikristu dostali, jeden jednoho dne strach na to přivedl, když nepamatovali, že nejen až do žaláře, ale až do krve protiviti se měli.
5. Toliko 28 osob z tak velikého měšťanů počtu se našlo, kteříž ztrátou zemských zboží svědomí zboží sobě koupili a s čeledmi svými do exilium vyšli. Jmenovitě Simeon Daniel z Semanína, Jan Tobolecius, Jan Žák (kterýž však potom jat byv, klesl), Jan Nigrín, Pavel Jakobeus a t. d., větším dílem učené muži. Mezi nimiž byl D. Akoncius, kterýž pracně se na vůz vložiti a do Lešna polského zavézt dal, jehož jeden ze Slezska theologie doktor a z akademického někdy tovaryšství přítel, již též obecného exilium účastník (D. Georgius Vechnerus), divě se v tak bídném těle také myslí udatnosti, těmito verši přivítal:

De quo condoleam, de quo commirer, Aconti,
In te prae reliquis obvenit exsulibus,
Miror, quod patria exieris pedis impos; et illud
Quod nunc usque malum Te premat, hoc doleo,
Lucida vis animi est, cum nec tum deficit ipsa,
Cum vires aegro in corpore deficiunt.

To jest:

Akonci, proč se diviti,
Proč nad tebou lítost míti?
Při tobě více se vidí,
Než při množství jiných lidí.
Divím se, žes vyšel z vlasti,
Nemoha nohama vlásti.
Lituj, mnohé bolesti
Že musíš tak těžce nésti.
Tvé mysli moc osvícená
I tu není přemožená,
Kdež tělo bídne sklíčené
Od svých sil jest opuštěné.

A tamť Akoncius bídny zkontraktělý svůj život ještě za šest let trpělivě snášeje, léta 1632. února 25. pokojně v Kristu život dokonal; a Simeon Daniel z Semanína, tam též purkmistrem učiněn, léta 1654. do nebeské vlasti se odebral.

KAPITOLA XCVII.

Reformací Bydžovská

1. Co jsme až posavad vypravovali, mírnější se zdáti můž, nežli co dále připomínati budeme, jmenovitě kde Don Huerda komisařem byl a jiní někteří španělského ducha lidé.

Na příklad v Bydžově, městě ležícím tři míle. od Hradce a deset mil od Prahy.

Tu dostav se s svým lidem ten tyran a na rathauz měšťany svolav, mnohými slovy náboženství katolické schvaloval. Když pak odpovědi na to žádal a tu jmenem obce jeden, kteréhož se dožádali, jmenem Jan Koláčník, činil: že to není v moci lidské, aby člověk, čemu se po všecken čas života učil, v jedné hodině odučiti se mohl, aniž náleží, aby co kdo za Boží pravdu přijal, to prvé než by se čemu lepšímu vyučil,

opustiti měl, tu Huerda jako smyslem pomínutý a na počestnost zapomnělý, z místa, na němž seděl, vyskočil, holí, již v ruce držel, ukrutně nebohého zbil a prchlivosti ještě neukojiv, biřice zavolati a člověka dobrého z města vyvésti (což u nás veliké potupy znamením jest), ani se doma zastaviti nedopustiv, rozkázal. Tím příkladem jiní přestrašení byvše a tak rozlíceného medvěda vzteklosti se bojíce, k vůli jeho se sklonili a v jistém času náboženství tomu se vynaučiti slíbili.

2. Ale když z těch někteří dobré svědomí chtějí zachovati, ode všeho utéci myslili a manželky s věcmi svými (k nimž se i některé pobožné vdovy připojily) před sebou vysílali, vyzraženo to bylo. Protož za nimi vojáci posláni, kteříž co s sebou měly, to jim pobravše, je zpátkem přivedli, do vězení dali a dříve nevyпусти, než až i s manželky svými katoličkami zůstaly.

KAPITOLA XCVIII.

Reformací Žatecká

1. Město Žatec jest to město, o němž Jiří, kníže z Anhaltu, v své postile píše (v kázání o velebné svátosti), že užívání večere Páně pod jednou způsobou nikdy nepřijalo, ale po všechny časy od svého na víru obrácení pod obojí způsobou přijímání stále zachovalo. Přidávám, že i ty zbytné a pověrné kališných ceremonie časně složilo a čistého učení vždycky následovalo.
2. Do toho města když na místo vypověděného pastýře Jana Regia mniši se dostali, divně je skrže vojáky sužovali, netoliko totiž na kázáních dle obyčeje na kacířstva a kacíře se zlobíce, ale též jestliže kdo při mši býti, kolen skláněti, hlavy odkrývati nechtěl, holemi hnáty i hlavy bijíce, klobouky strhující, vojákům rozhazující. Nejukrutněji však sobě s nimi v létu 1625. postupovati začali. Nosili boha svého upečeného s houfem lidu, při čemž že nebyl purkmistr Bohuslav Strialius, 50 tolarů dáti a vojáků, jak mnoho se jich v domě směstnati mohlo, vínem a hojnými krměmi až do nasycení, ba až do zošklivení za celé tři dni chovati musel. Jakýmž způsobem i jiní, kteří koli procesí té přítomni nebyli, pokutováni jsou.
3. Téhož roku (12. srpna) příjev do města Don Martin de Huerda, dva mandáty vyhlásiti i na rathauze i v kostele poručil. Jeden o biblích a jiných evanjelických knihách, aby

pod pokutou 100 zlatých rýnských aneb vězení za 5 neděl na rathauze je skládali. Druhý, aby do kostela i na mše chodívali, pod pokutou 5 zlatých a tří liber vosku, kolikrát by koli kdo zameškal. Odkudž mnohým v mysli povstalo vrtkání a pochybování. Knihy 22. téhož měsíce na rathauz snešeny, potom pak za zdmi na velikou hromadu skladeny a spáleny jsou.

4. Léta 1626. ledna 6., po vykonání v Lounech reformací Don Martinovi rejthaři do Žatce přijevše a měšťanům, kteří katolickými býti nechtěli, do domů uvedeni byvše, nemalou sumu peněz co den vybírali. Přijel za nimi 20. ledna sám apoštol Don Martin, před jehož strachem mnozí z věřících domy a co měli, opustiti i vyhnanství podniknouti pospíchali, a kdo nepospíšil, zle s ním bylo. Hned zajisté tyran na dvéře rathauzní přibíti dal list otevřený, aby bez jeho povolení žádný z brány nevycházel pod hrdlem. Na zejtrí pak purkmistra do vězení vzav, nevypustil dříve, než až že přestoupí, připověděl; a jiné dvě radní osoby, Matiaše Litomyšlského a Samuele Klatovského, že se před monstrancí neklaněli, železnými pouty sevřítí a za čtrnácte dní trápití dal, až i oni k odpadlství povolili.
5. Svolav za tím radu a obec (26. ledna), a provázen byv od jezuitů a vojenských hejtmanů, přišel na rathauz, a aby se všickni vůli císařské poddali, poroučel: Kteří uposlechnou, že od vojáků polehčení míti budou; jiným že se dvojnásobně přitíží, oznamoval; a aby hned každý sám za sebe odpověděl, chce-li tomu ve třech nedělích za dosti učiniti.
6. Když žádný z radních neodepřel (nebo se každý tyrana bál), tedy jeden z starších obecních, Václav Vysocký, pokorně svědomí svého útlost předkládaje, aby je bez poškvrnny zachovati mohl, žádal. Ale vzteklý reformátor s stolice se schýliv, pohlavkoval jej a pěstmi v hlavu bil, laje zlobivě i těmi slovy: „Nejsi, šelmo, na tom místě býti hoden. Káži tě za ruce i nohy svázati a do nejhlubšího vězení vhoditi, kdež světla neuhlídáš, a když scepeníš, dám tě katům pohřbiti a t. d.“ I poručil hned profosovi pouta přinésti a biřicům ruce i nohy sevřítí jako i hrdlo do kruhu dáti, od něhož na tlustém řetěze palečnice visely. Stalo se, a táhli tak sepřeného do žaláře, kdež za tři neděle (an k němu ani dětem přístupu nedopuštěno) v těžkém tom sklíčení držán, chlebem toliko a vodou živen, od jezuitů pak častým nabíháním trápen byl. Když mu ortel smrti (proto prý, že svou řečí bouřku v lidu stropiti chtěl) přinesli a on ji podstoupiti nežli od víry odstoupiti raději chtěl, vzkřikl Chanovský jezuita, že od ďábla posedlý jest, a poručil ho tížeji sevřítí. Takž dobrý muž vida, že ani života ani

smrti dojíti nemůže, zemdlený jsa velmi, povolil k zpovědi jíti a vyprosiv sobě pro poretování svého zdraví do Teplíc odjeti, do Míšně se obrátil a domů se nenavrátil.

7. Podobně i jiní z lepších měšťanů vypadnouti sobě vinšovali; ale že v branách pilně vartováno, aby žádný vyjítí, ovšem svého něco vynésti nemohl, mnozí kudy mohli, i skrze mezery zdí městských z rukou Babylona život (aneb raději duši) vychvátiti hleděli. Jakýmž způsobem víc než do sta předních osob, všeho protivníkům, v rukou zanechavše, vyšlo, a mezi nimi předního měšťana, pana z Kralic, manželka, žena bohatá, kteráž zanechavši velikých nábytků plný dům, rynštokem, kudy nečistoty z města tekou, vyklouzla a za manželem se odebrala.
8. Ale z těch vyšlých, jestliže kteří nouzí byvše dohnáni (nebo Míšenská země exulanty z peněz vyssávati uměla, rady a pomoci dodávati neuměla), do Čech pomoci nějaké neb almužny hledati vybíhali, bývali vyzrazováni a jímáni. Čehož se mezi jinými dvěma učeným mužům dostalo, M. Luciovi a Falkonovi, kteréž kněz papežský Pavel Sekera (ctného muže Wolfganga Sekery, z Moravy také pro evanjelium do Uher vyhnaného, nehodný bratr) zjímati a za celý rok v vězení držeti dal. Potom je Don Martin na zámek Velhartický odeslal, kdež dlouhým vězením o zdraví a bez mála i o rozum přišedše, naposledy na jisté reversy odpolu živi propouštění jsou.

KAPITOLA XCIX.

Reformací Domažlická

1. Neposlední svobodné v království Českém město jsou Domažlice. To město chtěl Přibík Jeníšek, podkomoří království, k tomu přivésti, aby na papežskou víru přestupovali, ale daremně v tom pracoval. Nad čímž když sobě v Praze v koleji jezuitské u přítomnosti Don Martina naříkal, on zasmáv se, podal mu základu o 500 dukátů, že toho dovede, aby katolickými byli.
2. Vzav tedy houf vojáků, do města vtrhl a radním osobám po 10 i 20 do domu dávaje, provoditi sobě jak chtěli, dovolil a skrze to v krátkém času větší díl k odstoupení od víry přived, základ na podkomořím vyhrál.
3. Ale tento od Domažlických, že ne jemu než druhému k vůli katolíky zůstali, těch 500 dukátů se upomínal, a složití je musili. Tak nebozí evanjelíci tyranům za míč býti musili, jehož by sobě podávající, kratochvíle sobě strojili.

KAPITOLA C.

Reformací Rokycanská

1. Léta 1624. Zdeněk Lev (z pána učiněný hrabě) z Kolovrat, byv s kompanií rejtarů do Rokycan od knížete z Lichtenšteina poslán, nejen měšťany statečně z peněz šumoval, ale také na náboženství ukrutně nastupoval. Sotva by se co jaké lehkomyšlnosti vymysleti mohlo, čeho by tento nepáchal. Bývá v advent zpívána česká píseň o čtveru Kristovu příchodu, zvláště o posledním soudu živých i mrtvých, že ten den bude úzký, den náhlý, den brzký, den veliký hrozný, den hněvu a pomsty atd. To on táhl na den svého reformování a to přicházejícím k sobě měšťanům s posměchem zpíval.
2. Až pak 20. prosince svolav město, dlouhou a příkrou řečí předešlou rebelii, i Mansfelda, ba i Žižku, a někdy zrozeného mezi nimi Jana Rokycana (zvoleného na onen čas arcibiskupa pražského, člověka, jakž on mluvil, lehkomyšlného, jehož oni prý šlepějemi kráčejí), odrhal a hned na trojím rejstříku jména popisovati rozkázal.

Na prvním rejstříku podpisovati se měli již katolíci, a těch se našlo bylo šest, nových převrhlců.

Na druhém ti, kteří by ve dvou nedělích katolíci býti chtěli.

Na třetím, kteří by se Bohu a císaři protiviti myslili. A když se jich nejvíce do třetího vpisovalo (t. kteří stále se míti chtěli), počal jim s svou sběří zlořečiti k šibenici, na kolo, na rožeň, i do samého pekla odsuzovati, až div že se zlostí nerozpukl.

3. Druhý den, na sv. Tomáše, nutil všechny do kostela se najítí dáti, a tu sám, jako jim na sobě příklad dáváje, pod jednou přijímal. Po obědě rozkázal znovu zvoniti a do kostela přišed, že tam žádného nenašel (nebo ani ti mniši ještě tam nebyli), popudiv se, vyběhl a po ryňku, po ulicích, po domích běhaje, koho kde natrefil, holí bil a do kostela hnal. A tam opět všed, M. Jana Šťastného Strejce, měšťana předního (jehož pro podezření kalvínství v obzvláštní nenávisti měl), spatřiv, sukovatým kyjem, kterýž přistožícímu tu sedláku vydřel, naň se obořil a za utíkajícím až k oltáři se honil, i jak se natrefilo, hmoždil, pravě: „Ty šelmo bradatá (nebo starých Čechů obyčejem dlouhou bradu nosil), takés se na rejstříku neustupných poznamenal? a zpovídati se nechceš?“

On, aby pan hrabě svatého místa ušetře, pamatoval se, prosil.

Pan hrabě pak tím víc přes hlavu, přes ramena, přes ruce tloukl. Až Felix (Šťastný) klekna, Pánu Bohu se poroučeti začal, a tyran, krev z něho hrubě téci patřiv, teprv přestal, řka: „Jdi, šelmo, pryč s svou šelmovskou kalvínskou krví.“

A on vstav, z kostela šel, a těm kteří ho potkávali a co se stalo, tázali: „Cedil jsem krev mezi chrámem a oltářem,“ odpovídal, „ale pro Toho, kterýž hojněji pro mne svou vylil.“

4. Jak ten z kostela vyšel, hrabě, aby měšťany k zpovědi přinutil, divně se vztekal, všechněm zlořečil, nejedny kyjem zbil, některým v ústa plil a počestnému muži Václavovi Krocínovi šedivou bradu vytrhal a po kostele rozmetal.
5. Domů se navrátiv, Šťastného zase přivéstí kázal, a že s ním neslýchanou tragedií začne, hrozil, jestliže se zítra jinaké nevysvětlí. On pak vida, že se nic podle rozumu nedělá, vztekle všecko, umínil zítřka nečekati a tak v noci ušel, zanechav za sebou mateře v 80 letech, ženy a dětí.
6. Hrabě v naději zmýleného se vida, statek onoho pobrati a ženu do vězení dáti poručil. Které pak k odpadlství přinutil, přinutil je i k tomu, aby se podpisovali na nějaký papír, kdež Rokycanští panně Boží rodičce a panu Zdeňkovi z Kolovrat své spasení přivlastňují, a že náboženství katolické dobrovolně a rádi prostředkováním pana hraběte přijali, to podpisy rukou svých a pečetí městskou že osvědčují. Tak bídě hrabě s Bohem, s císařem, i sám s sebou pohrávati směl. Potom pak brzy do Vídně byv obeslán, nevím, pro jaké přečinění do vězení byl uvržen.

KAPITOLA CI.

Reformací Slanská

1. Městu Slanému, z dávna sic svobodnému a královskému, nyní ukrutnému Smečanskému z Martinic zastavenému, byl nařízen od téhož z Martinic hejtman Mikuláš Hanžburský, kterýž málo před tím pro nějakou nešlechtnost na kata odsouzen byv, v Praze odpadlstvím život vykoupil. Ten aby jezuitům vděčnost prokázal, statečně se věřícím Božím protivil. Léta 1624. nařídil na onen slavný u nich „Božího těla“ (jakž říkají) den slavnou procesí a k ní měšťany na větším díle lstí a mocí přivedl. Jan Blejsa k tomu cíli od něho byv obeslán, modlářství toho účastna se

činiti odepřel. Na příčinu tázaný řekl, že kolikrátkoli večere Páně užíval, tolikrát k vystříhání se těch ohavností Bohu se zavázal.

Onen: „Vždyt se vůli císařské protiviti nebudeš.“

Tento: „Odstup to v věcech císaři náležitých, tuto jest s Bohem správa.“

Onen zas: „Ale se najdou prostředky, kterýmiž budeš přinucen.“

Odpověděl: „Pán Bůh chce míti dobrovolné ctitele a ne přinucené.“ Toho sporu ten byl konec, že Blejsa za své - jakž jmenováno bylo - neposlušensství celých devět neděl v vězení seděti musil.

2. Ale Jan Jahoda peněžitou nad to pokutu dáti musil. Nebo aniž na té modlářské procesí býti ani před domem svým oltáře stavěti nechtěv, povolán byl před právo a obviněn z rouhání proti Bohu a z rebelantství proti vrchnosti. Pokuta naň vzložena, devítinedělní vězení a 50 tolarů, na pomoc prý k spravení nové monstrancí. On těch devět neděl vězení vytrvav a peníze skládaje, osvědčil se, že na monstrancí nic nedává (proto že on mimo tu na kříži k shlazení hříchů světa vyzdviženou jiné nezná), než k poslušensství vrchnosti že to činí, nech pak ona, kam se jí líbí, ty peníze obrátí. Pro kteráž slova zase do vězení odeslán na celý měsíc, a chtěl-li býti propuštěn, jiných 50 tolarů složiti a s manželkou ihned z města jíti musil.

Byl muž velmi horlivý, kterýž brzo potom a pobožně na morní bolest umřel v Praze.

3. Jan pak Blejsa, že dcerku v nově narozenou evanjelickému knězi křtíti dal, znovu prohrěšiv, nejprv do smradlavého žaláře i s manželkou šestinedělkou uvržen; potom vyhnáním pokutován byl, z statků pak jeho třetí díl jemu prisouzen, dva díly pánu. Ale ani z toho třetího dílu nic nedostav, Božímu opatrování se poroučel a do smrti exulantství snášel v Perně, v zemi Míšenské.
4. Léta 1626. tentýž hejtman, aby k veřejné apostazii celé to město přivedl, vojáků do města povolal a rozmanitým trápením větší díl jich k tomu přinutil, aby sobě pozoufавše, co lidé chtěli, to činili. Mezi jinými prostředky i tohoto užil. Nahnal na rathauze do místa dosti těsného mužů 50, kdež sotva volně státi mohli, seděti pak aneb ležeti nemohli. A tam když je celé tři dni zdržoval, odtud pak žádného vystoupení, ani na potřebu přirozenou (s odpuštěním) nepovolil, jináče se státi nemohlo, než že

smradem a myslí teskností i hněvem podjati jsouce, umdlávali. Slíbili tedy vyučovati se a tak propuštění jsou. Podobně u sebe v pokoji ženské pohlaví traktoval nešlechtný člověk. Vyšli pak přece potom do exilium ti, kterýmž Kristus milý byl.

KAPITOLA CII.

Reformací Prachatická

1. Těchto reformací (jakož též brzo potom Píseckých) od krve se počala. Nebo když tudy jdoucím vojsku císařskému s malou hrstí lidu zmužile se za tři dni bránili, potom pak odolati nemohouce a poddati se chtěje, se zdi a valů sestoupili a klíče vstříc nesli, nepřítel prchlivě do brány vskočiv, nejprvé purkmistra, klíče nesoucího, potom všechny napořád, staré i mladé mordoval, až ve třech hodinách 1660 měšťanů pobito a sotva deset, kteří buď utekli neb se někde schovali, v živobyčí pozůstalo.

Strašlivé to bylo divadlo, když těla mrtvá po všech ulicích a domích rozmetená, divně zohavená i k hanbě obnažená byla, a nebylo, kdo by je pochovával, za několik dní. Až dvě pobožné matrony, Kristina a Benigna, sestry vlastní Alexandra Rumpála, radního a pražského měšťana, ruce přiložily a muže své i Maximiliana Rumpála, bratra svého, osobu též radní, do hrobu vlastníma rukama vykopaného vložily a pohřbily, příkladem i slovy jiných k následování pobožnosti probudivše.

2. Toto město, když v něm zase ti pozůstali a někteří od jinud se sbíhající bydlení počali, císař daroval knížeti z Eckenberku i s přínáležejícími městečky, Bavorovem a Strunkovicemi, a se všechněmi vesnicemi. Léta pak 1625. zaslíbení se jim stalo skrze komisaře nad reformací, budou-li katolíci, že jim svobody a privilegia i s městečky a vsemi navracena budou. Když nechtěli, zapovědina jim byla řemesla i handle; a když ani tak nedbali, do rozdílných vězení je dávali, muže, ženy, syny, dcery, a za celé čtyři měsíce bídne trápili, až i zemdleli.

Potom však již katolickým ničeho skutkem nesplnivše, ukázali se býti toho plémě, kterýchž slibuje všecko a nedává nic.

3. A což více vypravovati? Dosti již patrné jest, jak bezbožně, ukrutně, nevážně s lidmi svobodnými zacházeli. Nebo cokoli s jinými, tu nepřipomínanými, svobodnými městy činěno bylo, z podobných lstí i úkladů, tyranství a nestydatostí slátáno bylo.

Připomeneme zde ještě, jak s obecným lidem zacházeli, některý příklad.

KAPITOLA CIII.

Jak zacházeli s obecným lidem

1. Když není pastýřů a psi rozehnáni jsou, jak snadno tu vlkům rozháněti ovce. Avšak i tu ďábel překážky své nachází, aby nemohl, jakž by chtěl, všeho v drt obrátiti. I toho něco připomeneme krátce a pořádkem jistým, některými to příklady pro utvrzení pravdy vysvětlíme.
2. Napřed odevšad vybili kněží, i odtud, kdež kým z svých zasaditi neměli. Potom se o to starali, aby lidem z rukou svatá Písma a jiné užitečné knihy pobrali. Oboje pro ten cíl, aby kacířství (jakž oni říkali) pomalu vetšelo, horlivost k náboženství chladla.
3. Dosazování potom mniši, kteříž nehned z počátku na podobojí láli: pochlebovali, osvědčovali se i přísahami a proklínáním se, že jejich víra dobrá jest, potvrzovali. Slibovali také stálý pokoj, štěstí, na všem hojně požehnání a jak císaře i jiné vrchnosti milostivé míti budou, s umenšením robot. Nýbrž sami oni (ačkoli jinak nevelmi štedří) v čas tehdejší drahoty slibovali buď penězi neb obilím, když jen náboženství promění, zakládati, čímž nejedni podvedeni byli.

Příklad na panství Košmberském, kdež mnich, chtěje z napravení kacířů chválu míti aneb sobě nebe zasloužiti, každému, kdo by se mu zpovídal, strych žita dáti slíbil. I našlo se jich několik potřebnějších, za obilí zpověď přinášejících. Mnich boje se za svou obilnici, aby tak štedře rozdávaje, sám potom nedostatku netrpěl, když jeden z chudších přišel, nedal mu než půl strycha. Ale on to ztráviv, přišel podruhé a ostatku žádal. Toho když mu mnich odepřel, on: „Co (prý) má duše lacinější jest než jiných?“ odšel s hněvem.

Nebylo-liž to lidskými dušemi, jakž Petr sv. předpověděl, hned z hruba kupčiti? aneb raději bídný lid k tomu přivoditi, aby se domnívali, že by pobožnost zisk tělesný byla?

což při falešných učitelích a lidech na myslí porušených i od pravdy svedených znamenav sv. Pavel (v prvním listu k Timoteovi) těžce nesl.

4. Seznavše pak potom, že liščím takovým chytrováním nemnoho spraví, obrátili se k vlčím povahám, mocí k svému náboženství nutíce. Zdělalí po kostelích rejstra, a ustanovivše na nepřítomné pokutu, kostelníkem je zapisovati poručili.
5. Jestliže kteří do blízkých evanjelických kostelů, pokud ještě kteří byli aneb kde se tajně náboženství konalo, chodili, vyzrazení jsouce, vězením a bitím byli trestáni. Nastrojeni někdy vojáci, kteří na takové shromáždění vpadli, je zloupili, rozplašili, čehož jeden připomenu příklad. Když při dokonání r. 1632. na vánoce do kostela do vsi Vysoké, blíž Hory Kutny, na panství pánů z Donína, mnoho se bylo lidu shromáždilo, tu Beneda a Lažanský, zemané čeští a rytmistří toho času v Hoře ležící, nenadále s svou sběří připadli, kostel otočili, do něho vskočili, kněze Jiříka Bartha od oltáře odtrhli, z šat svlékli, jatého vedli (aleť jim přece vynikl), chléb posvátný po zemi rozházeli, kalich rozlili a pošlapali, všecko, co ku posluhování náleželo, pobrali, lid obojího pohlaví zloupili, některé dokonce obnažené domů velikým sněhem běžící hnali, až nejedni příkrou zimou zbědováni byvše, životy složiti musili. Nejedni zranění, jiní od uleknutí mezi tak mnohými blýskajícími se meči v nemoc poupadali. Co přes to více s pohlavím ženským v kaple i v kostele samém činěno bylo, toho stud vypsati zbraňuje. Ty loupeže v Hoře Kutné svobodně prodávali, jako by jich od nepřítelů dostali a na panketě z toho vzatého kalichu vesele pili; a všecko jim to prošlo. Více takových rekovských činů mlčením pomíjím.
6. Pokoušeli se potom většími a horšími pohrůzkami myslí lidské sobě podmaniti. Té věci příkladem jest mandát hejtmanu Křivoklátskému od knížete Lichtenštejna daný, léta 1624. dne 20. prosince: „Kteří by koli lidé, na gruntech panství J. M. C. pod správu Vaši náležející sobě usmysliti a těch bludů kacířských opustiti, do společnosti pak církve sv. katolické vjíti a tak v tom spasitelném z jisté vůle J. M. C. nařízení našem poslušně se zachovati nechtěli, ty abyste všecky, mužského, ženského pohlaví, staré, mladé, osedlé i neosedlé, podruhy i čeledíny a summou všecky na týchž gruntech se zdržující lidi v pořádné poznamenání uvedli a je na komoru Českou nám odeslali. Tu my dále o strestání takových zpurných a neposlušných lidí, a zda by na gruntech J. M. C. jiným ku pohoršení déle trpíni, i o statcích jejich, kam by ti obráceni měli býti, jisté nařízení učiniti nepomineme atd.“

7. Zapovědino potom těm, kteří by katolíci nebyli, oddavky, pohřby, křty sloužití. A toť teprv bylo těžké zahřmění k přestrašení lidských myslí, zvláště těch, kteří se ženiti chtěli. Nekřtíti se a pohřbu nemíti, (mohouce se v polích, zahradách, na rozcestích bez ceremonií pochovati), to snášeti mohli snadněji. Ale dal-li se kdo jinde oddati neb tajně dítě okřtíti, to byla vina vězení hodná, z něhož nevyšel leč přestoupiv anebo se nemalými penězi vyplativ.
8. Po městečkách, buď královských neb panských, řemesla, handle a všelijaké živnosti zastavovány byly; ba i kupování k vlastní potřebě potrav zapovídáno, jako v Litomyšli. Nouzí tedy a hladem utišení jsouce, musili aneb utéci (ale kam, když se všudy tak dalo?) aneb sobě zoufati a přestupovati, jakož tak na větším díle všickni činili.
9. Sedláků povolávali do městeček, a kteří se nepostavili, ty skrze vojáky neb dvorskou čeled jímali, v noci třeba vpadše a z loží vyvlékše, po houfích jako hovada i v té největší zimě hnali a jimi žaláře, věže, sklepy, maštale, chlévy naplnili, kdež hladem, žízni, smradem, zimou, horkem životů pozbývali.

V Plumlově do věže, v níž plno hadů bylo, uvržen byl s některými jinými Joachym Barvíř.

V Prostějovském zámku několik spolu jich zavříno v maštali, a tu okna se všech stran zacpána, až se od mnohého nadýchání dusiti a omdlévati musili.

Mezi jinými za mrtvého vytažen Jakub Ulický, osmdesátiletý stařec, Kostelce městečka (na témž panství) obyvatel, o jehož synu Matoušovi Ulickém, knězi v Čáslavi utraceném, oznámeno v kap. LVII.

O nichž bezbožný Kunáš, protiventví toho strůjce, že se mrtvými dělají, mluvil, a že on ty šelmy vzkřísí, pravě, studenou vodou polévati kázal. Přišliť k sobě někteří, ale ten stařec před očima jeho duši vypustil, jehož vynésti a pohřbíti kázal, jiných nepropustil, než až k zpovědi jíti připověděli. Na některých místech tak pohansky činili, že lidi do záchodu zavírali, aby od toho smradu pomřiti musili.

Zkusili toho Mikuláš Šárovec v Košmberku i někteří v Slaném.

V Litomyšli do jednoho a téhož místa muže i ženy pospolu zavírali, až studu místa nalézti nebylo.

10. Vymýšleli také k těžší mučírně a k rychlejšímu sobě lidu podmanění nové spůsoby vězení.

Na příklad v Holešově na Moravě, Drachovius jezuita (hned v létu 1617. jakž Ferdinand za krále přijat byl) dal udělati dubové sruby (jimž kabáty říkají) na ten spůsob, aby kdo tam byl vstrčen, ani ležeti, ani seděti, ani státi nemohl pro úzkost, ale sehnutý a zkřivený, k odpolu ležícímu podobný, s přihrbeným hřbetem, jako by na poly visel, tak že sotva bylo možno na dvě nebo tři hodiny to sevření trpěti když žíly křehly, oudové všickni se třásli, mysl pak teskností a strachem mdlela. Přicházeli mezi tím, kteří se doptávali, chtěl-li by dobrovolně katolické náboženství přijíti? Mnozí vidouce, že ti klamem spokojeni býti chtějí, odpovídali, že tak ano. Prostější aneb horlivější odpírali a zas do té mučírny musili, dokud by, že již dobrovolně přestupují, nesehlali.

11. Podobného cos s strany žaláře stalo se Janovi Rederovi, v Pardubicích (městě královském) důchodnímu písaři, ačkoli člověku svobodnému, kterýž když jiní od náboženství odpadli, sám stále trval. Ale do exilium se stroje, tím byl zdržován, že k učinění počtu přijíti nemohl. Nebo s odbíráním od něho počtu vždycky za leda smyšlenými příčinami odkládali. Vida tedy dobrý člověk, že s ním pohrávají, a boje se ďábelských osidel, složil v jistém místě jakož celé a dokonalé počty, tak i psaní, v němž příčiny položil, proč se tu déle zdržovati nemohl, a obrátil se do blízkého odtud městečka, kdež ještě náboženství pod obojí bylo, Brandejsa nad Orlicí, panu Karlovi z Žerotína náležejícího, léta 1625. Ale chytře odtud vyváben byv, do vězení vsazen, aby dotud, dokudž by náboženství neproměnil, puštěn nebyl. Ačkoli pak celá tři léta trpělivě to vězení snášel i za to, aby do exilium puštěn byl, prosil, nevyprosil však. Nýbrž nepřítel tu jeho stálost vybojovati sobě umínivše, vymyslili vězení nad vodou, úzké a nedelší půl druhého lokte, aby když lehl, nijakž se zpřímiti nemohl, a tak připravené, aby hnul-li by sebou neopatrně, do vody upadnouti a zmáčeti se musil. Byla pak toho času zima, a on člověk podagrický, a žádného k němu nebylo pouštíno, krom těch satanových nástrojů a pokušitelů. Tím tedy trápením za tři dni zemden byv, klesati počal, zvláště když naň nabíhala, naplakala, naříkala jeho již papeženská manželka. Povolil tedy na polo omráčený, a do kláštera doveden byv, od kvardiána do počtu katolíků přijat.

12. Byli-li kam posláni komisaři, aby čas dlouho se nezvlekl, tohoto užívali fortele, že nejprve přední lidi lstí neb mocí jiným na příklad poraziti hleděli.

V městečku Mimoni když komisař Zdeněk z Kolovrat od svolaných toho panství poddaných místnou odpověd, chtějí-li katolíci býti, sobě dáti velel, a jeden z nich jménem obce svobodněji odpověděl, že náboženství ani nechce ani nemůže býti přinucováno: on toho hned chytiti, před všecněmi na zem poraziti a kyjmi bítí poručil, po každé, chce-li již, se vyptáváje. A když on vždy přece odpíral, i když mluvíti nemohl, na polo mrtvého odtud vléci poručil; a jiní toho se zděsivše, že propůjčí-li se jim času, učiti se chtějí, připověděli.

V Heřmanovu Městci (městečko jest nedaleko Chrudimě), když radní osoby příkladu odpadství na sobě dáti nechtěly, uvrženy byly do tvrdého vězení; primas pak u prostřed ryňku na ostré prkno (jakéž pro zkrocení vojáků připraveno a na čtyřech nohách vyzdviženo bývá, a říkají mu osel) posazen byl. Kterýž, ač byl stařec snášel však tu potupu a ten posměch i ty bolesti trpělivě přes šest hodin. Večer teprv, když ustavně jezuité nabádáním, žena pak s dětmi pláčem naň dotírali, povolil, a tak polu mrtvý z toho dřeva složen byv, když ani nohy ani jiní oudové sloužití mu nemohli, cizíma rukama k zповědvníku donešen.

13. Prosit' nejedni, aby raději zbiti byli, než k přestoupení nuceni; ale odpovídáno, že císař nežízni krve jejich, ale spasení duše. Jiné pak s takovou žádostí vysmáli, říkajíce: „Co? mučednické koruny se tobě chce? nehodni jste, zlí lidé, abyste se měli čím chlubití.“

Tak Janovi Poláčkovi v Hranicích na Moravě bylo odpovědíno, když od komisařů a jezuitů rozličně k odpadství namlouván byv, na kolena padl; ruce spínal a aby mu raději hlavu vzali, než svědomí násilí činili, žádal. Podobně Janovi Eliášovu v Fulneku a jiným jinde. A tať byla pravdivá příčina, proč v tak dlouhém tomto Ferdinandském protivenství více mučedníků Česká země, jako i Německá, nevydala: ne že nebylo lidí, ježto by pro zachování Kristu Pánu víry smrti žádali s radostí, ale těch nebylo, kteří by jim tím titulem smrt činili. Duše raději než těla mordovati, v ďábelské škole ukrutnějšímu tomuto tyranství vyučeni byvše, úmysl měli raději poznenáhlymi a dlouho se vlekoucími souženými u víře stálým skrze jejich trpělivost vítězství příti. Ty

toliko téměř mordovali, k kterým jakou politickou příčinu vymyslet mohli, jakž to o pražských mučedlnících ukázáno jest.

Toho zkusil i Ondřej Chebďovský, student a mládenec pobožný. Toho zajisté když se z své vlasti Poděbrad do Kladska k hraběti z Turnu, pánu svému, u něhož na ten čas v službě byl, navracoval, v Dobrušce jali a v Hradci na kůl dali, před lidem mluvíce, že zrádcem byl, ačkoli nic při něm krom některých listů od přátel k přátelům nenalezli, ani žádným mučením na něm nic vymučiti nemohli. Stalo se léta 1622.

14. I to bylo nemalé na svědomí lidská tyranství a proti Bohu rouhání, že když viděli, jak s Božího slova žádného přemoci, na svou stranu převést nemohou, umínili žádných důvodů z Písem, zvláště proti prostákům neužívat, nežli toliko vážností a vzácností církve mámiti a ku poslušenství je mocí nutiti. Protož, odvolával-li se kdo na Písmo, úštipkami, důtkami a posmišky ho zbývali, říkajíce, že Písmo jest nedokonalé, zatemnělé, obojetné, kacířstva původ a kacířů útočiště a že ho žádnou měrou prostému lidu čísti nenáleží. Aníž se styděla nešlechtná ústa, když *Bibli* jmenovati měli, *vyblí* říkati, a tak Boží velebnosti jako v tvář plíti. Za čímž šlo, že lidu Písma svatá z rukou brali i pálili, slepí slepých vůdcové býti, v temnostech království své vzdělávati a tudy tím snáze i vidoucí, světla zbavené, mráкотami hludů přistříti chtěje.

15. Někteří z panstva poddané své do kostelů sehnávše a dvěře zavřevše, k přijímání pod jednou nutili. Jako Severýn Táhlo ve vsi Ouderči v kraji plzeňském, s mečem dobytým po kostele běhaje, a těm, kteří přiklekati nechtěli, rány dávaje, léta 1628.

Jan Adam Čejka v témže kraji, ve vsi Němčicích, kyjmi v přihbí je bítí, aby klekati musili, rozkazoval.

Podobně Vilím z Klenové na Roupově činiti poroučel.

V Manětíně byv od svého pána, Jiříka Mitrovského, povolán Jan Štěpánek, vida, že do put ukován býti má, vyskočil z okna do příkopu té tvrze, chtěje se utečením odpadlství ubrániti. Ale on ho s dráby svými zhonil, poranil, zase přivedl a do Plzně do vězení poslal a nevypustil, až náboženství opustil.

Tentýž Mitrovský jiného člověka svého, Ambrože Štěrpocha, řemesla koželužského, proto že v náboženství byl stálým, celý rok v vězení držel, třikráte na něho kata poslal

a mučiti kázal, a tak tím mučením k zpovědi přimusi. Potom pak ještě od propuštěného pokuty 100 tolarů vzal.

V Kněžovsi, míli od Slaného, sedláky do pole utíkající s nahými kordy honili a je zase z částky raněné přivedše, jako i jiné z krčmy dobře podnapilé vytáhše, k přijímání pod jednou doháněli.

Pán z Kolovrat (snad příkladem Smečanského, kterémuž to již dávno za obyčej bylo) těm, kteří dobrovolně nechtěli, ručnicí ústa otevřítí nutil aneb dřevěným roubíkem mocí je rozevřítí a hostii do hrdla strkati dával.

16. V Ronšperce u Domažlic a na některých místech povídáno bylo, že se tak v nevážnou lehkomyšlnost vydali ti nešťastní reformátorové, až nejedny k tomu přinutili, by se kalicha nejen odpřisáhli, ale na zem jej povrhše, naň plíti i nohama kopati musili.

Odpřisahání se pak kalicha a k katolictví se zavazování tato byla formule: „Přisahám Pánu Bohu všemohoucímu, Marii a všechněm svatým, že ne z musení, ale dobrovolně k svatosvaté katolické římské víře se vracím a ji samu pravou, starožitnou, spasitelnou býti vyznávám. Kalicha se odpřisahám a jeho účasten býti nechci na věky, anobřz raději dítky své a které ku péči sobě svěřené mám, od něho všelijak odvozovati budu. Slibuji také, že v tomto náboženství stále setrvati a rozdílných náboženství lidí vzdalovati se chci. K tomu mi dopomáhej Pán Bůh, matka jeho a všickni svatí.“

17. Jak se pak chovali potom ti, které k svému katolictví přehnali, o to nebylo tak pilně pečováno. Některé zajisté vrchnosti dosti na tom měly, že jednou své poddané k tomu přivedly a nad nimi svou vůli vyplnily, již potom daly jim pokoj, aniž jich znovu trápily. A oni nebozí jestli se kde kněze evanjelického doptati mohli, pád svůj oplakávali a zase pad obojí přijímali. Jiní pak po druhé byli nuceni, a zvláště když bylo seznáno, že ne opravdově ku papežencům přistoupili. V kteréž věci procházeli císařští i komisařští mandátové, aby po druhé i po třetí nuceni byli.

Řezníkovi nějakému v Kolíně nad Labem, ku přijímání pod jednou mocí přinucenému, nějak se to zošklivilo, že vstav od oltáře zadržeti toho v sobě nemohl, ale vyvrátil a tak se pořád, až domů došel, dávil. To když k hejtmanu bylo donešeno, lál sice naň, ale mu pokoj dáti kázal; nebo prý dosti na tom jest, že poslechl.

18. Jestliže kteří pro strach takového tyranství zutíkali, dlouho to trvati nemohlo. Nebo kryli-li se v lesích a po horách, tudíž je odtud hlad vypudil. Pakli kde pe blízkých vseh, dokud lidé ještě evanjelíci byli, zrádců všudy plno; hned byli obsíláni a skrze vojáky zpátkem přivedeni. Vycházeli též mandátové, aby žádný pod pokutou sta tolarů žádného cizího přechovávati nesměl. Takový mandát 1628. dne 3. března byl vydán a tak zostřen, aby každý za každou noc po 100 tolařích platiti povinen byl, kdo by koli tu záповeď přestoupil.

Což sobě tedy nebohý ten lid počítí měl? Jíti ven z království takoví lidé, jazyku cizího nerozumějící a míst i cest nevědomí, tolikéž nemohli. Zvláště když ustavně ti Goliášové na Izraele strach pouštějící pokřikovali, že všudy císař tak činí aneb jistě činiti bude.

19. Rady tedy neměvše, zoufali sobě někteří, a zbouřivše i shromáždívše se, nejen na vojáky a na jezuity, ale i na své vlastní pány k zbraním sáhli; ale nejednostejně se jim dařilo.

Na Moravě obyvatelé panství vsetínského a po těch horách (Valaši se jmenují) až posavad (do 1632. roku) tak se zbraněmi hájili, že ani k odpadlství přivedeni, ani zbrojně přemoženi nejsou. Ačkoli se o to několikrát i Němci a Valaši i polští kozáci, skrze úzké v těch horách těsniny na zhoubu jich vpadajíce, pokoušeli. Odkudž to šlo, že ty moravské hory nejedněm za útočiště bývaly. Jejichž příkladem, jakož i rakouských sedláků (kteříž v velkých houfích se shromáždívavše, mnoho práce císaři zavalovali) i v Čechách sedláci, pana Trčky poddaní (v létu 1628. v březnu) k zbroji sáhli, shromáždilo se jich do 4000. Ale od přivedených na ně císařských vojsk hned přemoženi a rozmanitě utrácíni byli.

Podobně na panství frydlandském (léta 1629.) proti reformátorům komisařům pozdvížení se stalo, kdež jezuita zabit a komisař s těžkostí utekl. Čímž příčiny podáno bylo, že z mnohých míst více se lidu sbíhalo, tomu násilnému nucení mocí se brániti chtících. Ale i tu hned císařské vojsko přitáhlo, mnoho sedláků pobilo, mnoho pozjímalo, kdež někteří stínáni, jiní čtvrceni byli a jiní pak přestoupením život vykoupili.

20. Bezpečnější těch byly zbraně, kteří na tom ustanuli, že sama nepohnutá stálost jim přemoženu býti nedopustí, jakých v každém stavu něco se našlo. Z kněží někteří výše jsou na svém místě připomenuti.

Z urozených jednu osobu připomenouti se vidí, Kateřinu Ottovu z Losu, paní na Těchobuzi, kteráž když i na vdovy vypovězení vyšlo a ona ani od náboženství neodstoupila, ani z země nevyjela, komisaři pak napomínali, aby neb jedno neb druhé učinila, odpověděla: z země že vyjítí nemůže, protože nemá nač; náboženství opustiti nelze, proto že svědomí zbraňuje, že tedy ani jednoho ani druhého neučiní. Oni pak chtějí-li co třetího s ní učiniti, to ona jejich vůli, sebe pak všecka Pánu Bohu poroučí. I takť jí pokoj dali, buď proto, že se zastyděli, neb proto, že pro samo náboženství žádnému životu neodjímati usouzeno bylo.

Z stavu městského některé jsme výše připomenuli. K nimž připojeni býti mohou Martin Stránský, měšťan dačický, a Šimon Strakovský, měšťan krumlovský na Moravě, z kterýchžto žádný ani sliby nakloněn býti nemohl ani trápením se přemoci nedal, umřítí pro víru každý hotov byl. Nepřátelé tedy jejich trpělivostí přemoženi byvše, z vězení je propustili a do exilium svobodně jíti dopustili.

21. Jest také paměti hodný stálosti příklad na čtyřech řemeslnících při reformaci košumberské. Nebo když ze tří set poddaných deset jich toliko se našlo, že raději do vězení než přestupovati chtěli, stalo se, že z těch opět šest jich příkrostí žaláře, zimy, hladu nésti nemohouce, odstoupili; ale čtyři, Zikmund Hrušovský, Mikuláš Šárovec, Jan Aksamit a Vavřinec Karlík v katovských tyranů rukách zůstali. Ty oni, každodenně jim zatvrdilost jejich vyčítajíce, nejprv za 5 neděl (a to měsíce února a března) zimou trápili, potom za devět dní hladem, ani drobet chleba jim nedávše (aleť oni nepřátelům nevědomě trochu chleba měli, kterýmž se a vlastní vody trochu pitím chovali).

Přišel potom k nim s purkrabím zámeckým jezuita a daleko těžšími věcmi, jestliže sobě neusmyslí, jim hrozil. Jemuž Zikmund odpověděl: „Všecko raději podnikneme, buď hlad, buď meč neb šibenici než bychom proti Bohu hřešili.“ A když vycházeli, volal za nimi: „Co činíte, činite spěšně.“ Poručeno potom, aby jim nedávali než dvakrát za týden po skývě chleba a trochu vody; a rozdělili je od sebe, Aksamita tam nechavše, Mikuláše do nějakého záchoda (s odpuštěním), Zikmunda do komína

vstrčivše a žádnému z jich domácích k nim přicházeti nedopustivše. Potom pak přes dvacet neděl všeho při nich ohledavše a o jejich převedení dokonce pochybivše, pokutu z nich peněžitou vzali a z země vypověděli, kteříž s radostí všeho zanechavše, do Polska se obrátili; Karlík toliko v tom vězení se rozstovav, ještě ve vlasti umřel.

22. Ještě však lepším právem stálosti chválu přivlastníme (a proč ne i mučednictví?) těm, kteříž až do té hořké smrti žaláře snášeli. Jakýmž byl ještě před tím veřejným protivěním Jan Burián Kochovec, člověk poctivý a učený, kteréhož kněžna z Lobkovic jen proto, že jí k libosti ku pověrám papežským podepsati se nechtěl, v Roudnici do vězení dala, a on to trpělivě (každodenně byv od mnichů a jezuitů trápen) za celá tři léta snášel. Až i v tom vězení umřev, s potupou nedaleko šibenice roudnické pohřben jest.
23. Byl též při litomyšlské reformaci jeden sedlák, jehož jméno z paměti mi vyšlo, kterýž dlouhým vězením a od kněží ustavičným nabádáním, z tří tisíc toho panství poddaných sám jeden stálým nalezen, že se pohnouti nedal. A když od smradu toho žaláře v nemoc upadl, a jezuita ho navštívil i napomínal, řekl: -“Odejdi již, pokušiteli, já dnes s Kristem večereti budu.“ Za čímž brzo skončil a u stínadel pochován.
24. Divnější ještě stálost při jednom písaři (nemám na ten čas, kdo by ho jmenoval [byl to Slezan Jan Zwick ze Schweiden], ale věc sama od víry hodných lidí v uši naše přenešena) v městečku Dobříši. Když městečka toho jako i jiných mnoho statků darem od císaře dostal Don Martin de Huerda, on tak tvrdému pánu sloužit vyhýbaje, odpuštění vzal a u nějakého mlynáře na gruntech Sušických za preceptora jeho dětem sloužil. Toho dověda se Don Martin poslal ty, kteří by ho i s mlynářem řetězy svázaného na zámek Velhartický přivedli, a rozkázal je do nejhlubší v tom zámku věže vhoditi, léta 1623. ve středu po neděli družebné. Odkudž mlynář brzo vypuštěn, ale písař celý rok až do své smrti tam trval. Tak smradlavý byl ten žalář, že mu obě nohy uhnily; on však v víře tak umocněný, že vždycky žalmy a písničky vesele zpíval. A paměti hodné, že málo před smrtí, když již že noh nemá a že se z něho červi hemzají, oznámil, Don Martin tomu nevěře a na něj pohleděti chtěje, vytáhnouti ho kázal. Ale on nechtěl, že není tyran na tělo jeho hleděti hoden, mluvě; umřel tedy, nerozloučeně se přídržev Krista, právě po přeběhnutí roku, totiž léta 1624. ve středu po neděli družebné. Jehož tělo když vytaženo bylo, nedal tyran z zámku skrze bránu nésti, proto že tudy sám chodíval, ale přes zeď do příkopu přehoditi, ovčákovi pryč zanésti a zakopati.

KAPITOLA CIV.

Jiřík Baltazar, mučedlník

1. Přídavkem buď k předešlé teď kapitole (jak protivníci s prostým lidem zacházeli) následující památky potomků hodná historie. Léta 1622. dne 5. máje přivedeno 22 jatých sedláků ze vsi Zlonic do města Slaného, kteříž jdouce, veselým hlasem písně o vzkříšení Kristovu zpívali. Za vinu jim to dávána, že byvše před tím již katolíky učiněni, k kacířství se navrátili a sami mezi sebou svátostmi sobě sloužili. Kteréž do rozdílných vězení rozsázevše, ihned rozličně examinovali.

Přední z nich byl nějaký Jiřík Baltazar, obyvatel vsi Tmáně, kterýž ač čísti neuměl, však jim kázání činíval. Toho sám jeho pán, Bohuchval Valkoun, dávno před tím apostata, boje, se, aby v domnění a nemilost u císaře neupadl, listem k radě slanské psaným obžaloval a aby nad člověkem rebellantem spravedlnost vykonána byla, žádal. Ten list, povolavši toho človíčka, kázala rada prokurátorovi přečísti, dotazujíc se, chtěl-li by na to co odpovědít? On za odklad požádal, že psanou odpověď dá. Když mu tedy propůjčeno písaře, takovou jemu odpověď k péru diktoval:

„Slovutné poctivosti V. M. pane purkmistře a páni spoluradní města Slaného atd. Tato žaloba od Jakuba Svojanovského, na místě urozeného a statečného rytíře pana Bohuchvala Valkouna proti mně složená, kterážto v prvním artikuli v sobě obsahuje, že nad Pánem Bohem a svou povinností, kterou jsem Stvořiteli svému zavázán, jsa prve člověk nemalé časy katolický, od té svaté římské katolické víry jsem odstoupil a se zapomenul. Na to odpovídám, že jsem k tomu těžkým vězením, abych zhřešil před spravedlivým soudcem, Pánem Bohem naším, přiveden a donucen byl; a také jsem v ty časy mdlý, nemaje důvěrnosti k Bohu, který mocen jest vytrhnouti člověka z rukou lidských, zůstával. A tak skrze ten hřích trestal mne Pán Bůh svým vězením rok pořád zběhlý, an naděje jsem neměl k milosrdenství Božímu. V tom jsem přivedl sobě. ku paměti prvnější hříšníky, že jsou milosrdenství od Boha obdrželi skrze pokání. Také jsem já v tom celém roce volal ku Pánu Bohu, ve dne i v noci s pláčem jsem smýval lože mé, nebo viděl jsem se ztraceného býti. A tak jest Pán Bůh pravdomluvný a spravedlivý, že není příčina a nežádá člověka zahynutí, ale aby se obrátil a pokání činil; a když Bůh milosrdný svůj

čas viděti ráčil, neskrýval přede mnou milosrdenství svého. Zač jsem se modlil, naplnil žádost mou, poslal mi anjela svého, a oči mé spatřily jasnost jeho, jasnější nad slunce. A tak jest mi v okamžení dán Duch svatý, a v nově zrozený učiněn jsem; a jest mi ukázáno rozeznání duchů, že znám zlé i dobré; a v tom daru velikém, který jsem od Pána přijal, jest mi poručeno, abych trestal hříchy lidské. I nebyl jsem omýlen v tom, nebo Duch svatý netají se u žádného člověka, komu jest koli dán, aby neměl zvěstovati budoucích věcí bezbožným a kajícím milosrdenství. Protož záповeď mám od Ducha, abych více nečinil skutků tělesných podle žádosti světa, které jsou se spuntovaly, aby bojovaly proti spravedlivému soudci živých i mrtvých a proti pomazaným jeho, které sobě vyvolil. A tak ani p. Valkouna to tajno není. Nebo jsou mi překáželi pravdu mluvit od čtyr let; a čím mi více překážku činili, tím více mne Pán Bůh posiloval Duchem svatým. I to v dobré paměti mají, kterak jsem Duchem svatým veden byl, že jsem na zámek Zlonický, abych jim zvěstoval pravdu Boží, přišel. I volal jsem je ku pokání, jakž mi rozkázal Pán Ježíš skrze Ducha svatého, po tři dni pořád, v pátek, v sobotu, v neděli; a v touž neděli měl jsem knihy s sebou (a jak mne nazývá, že jsem svůdce lidských duší, odpovídám a pravím, že jest vůle jistá Pána Ježíše našeho, abyste vy mne všickni poslouchali), a nebyli tak silní, aby vzali knihy z rukou mých, ale pohrdali slávou Boží. Nebo jsem je všecky učiti měl, kterak mají pokání činiti. A měli jsou sobě znamení dané, když jsou tři osoby duchovní ode mne odešly, a výmluvy neměli žádné, a knihy v rukou svých měli; nebo jsou oni před tím zázraků ode mne s nebe žádali. A já nad tím plakal jsem lkáním velikým, že jsou nepřijali posla pomazaného Božího. Avšak nic mně to divno není, an od počátku světa protivili se těm, kteří světu dobře činili nebo z Boha byli. Tak i mně se státi musí, aby poznal každý, že svět má v nenávisti pravdu, nebo pravdy v něm není; protož rozeznán býti musí, že tento svět jest nepřítel Boží. A protož mne nic zastrašiti nemůže a na to se nic neohlédám, a povinnost, kterouž jest mi Pán Bůh dáti ráčil, vykonávati bedlivě budu. A chci přezvěděti od vás, kteří jste stvořeni z země, z truple hlíny volně jako já jsem, které mně místo osvobodíte, abych rovně na něm učil bez překážky? Jestliže pak nechcete, potom byste mi rádi místo ukázali, a nebudete ho sami míti. I protož vás ještě laskavě napomínám napomínáním Božím, abyste milosti Boží nadarmo nebrali, ani ní nepohrdali. Nebo metla Páně svázána jest a velmi brzy

chce Pán Bůh metlu doložit na všechny ty lidi, kteří nepoznávají hlasu Božího. A měl bych mnoho vám psát, ale že sám psát neumím, jiného pro práci jeho ušetřuji a kratičce zavírám. A když s vámi sám ústně mluvit budu, lépe vám chci oznámit. S tím Pána Boha milost rač býti s námi se všemi Amen.“

2. Ten list že neobyčejně byl sepsaný, šli k němu (žádnému sic jinému nedopouštějíce) kněz městský a dva jezuiti a příchozí, ústně s ním rozmlouvajíce a od toho předsevzetí rozmanitě odvodíce. Ale on nic od stálosti neupouští, že sic prostým člověkem jest a čísti neumí, vyznával, ale co koli kázal neb dále kázati bude, toho že nemá sám od sebe, než od Ducha svatého. „Nebo (řekl) tak jest, jakž jsem psal a mnohokrát mluvil, že jsem po tom mém bídném pádu v pláči a slzách celý rok ztrávil. Ale smiloval se nade mnou Pán Ježíš a ukázal mi rány své, kterýmiž rána svědomí mého v okamžení jest zhojena. A přidal mi osvětlení Ducha svého a přikázal, abych jiným oznamoval, že mi milost učiněna, a jich ku pokání napomínal, jakož jsem to po ta celá čtyři léta činil i činiti chci, pokud živ budu. Víím já sic, že bezbožný svět o to se stará, aby mi život odjali, ale já hotov jsem umřít, protože mou smrtí oslavím Krista.“

Povídal též, že v žaláři na Zlonicích, když horlivě Boha vzýval, Duch svatý mu odpověděl v srdci jeho, a mluvil veliké věci, jakýchž mluvit nesluší. Item, že byl vychvácen vysoko, nade všechny tohoto světa moci, až žádného nebylo, kdo by proti němu odolati mohl. To vše, jakž před tím vůbec, tam v tom vězení jezuitům oznamoval. Přišlo-li se kdy k rozepři o večeri Páně, o jediném prostředníku Kristu a t. d., příhodně Písma svatá přivodil, statečně vykládal. Pokutami také hrozil protivníkům lidu Božího, jako i svůdcům lidských duší, kněžím, a předpovídal, že se zase shromáždí Kristovo od vlků rozptýlené stáde.

3. Summou, když všecka jeho slova mocnějším duchem dýchala, nežli aby mu odoláno býti mohlo, do Prahy ho poslali 10. dne srpna, a 14 utratili, s takovým při tom postupováním, kteréž cejchovaného svědomí znamením bylo. Neba ho přede dnem tajně, aby nebylo vědíno, z brány k šibenici vyvésti, stíti i čtvrtiti a čtvrti na divadlo vystaviti po rozcestích, jako nějakého zločince, poručili.

KAPITOLA CV.

Jakou nepřátelé vzteklost proti kostelům, knihám, lidem mrtvým provodili

1. Že ne bez veliké příčiny Janovi svatému Antikristovo království pod spůsobou šelmy ukázáno bylo, věříme; a očima věc sama se spatřuje, jestli že na té šelmy proti živým i mrtvým ukrutnost a k rozsápávání všeho, nač přijde, rozlícenost pohledíme. Dotkne se tedy něco, jak rozmanitě na věci bezdušné, kostely, knihy, kazatelnice, obrazy, hroby i zmrzlých kosti svou vylévala vzteklost.
2. Kostelů co se dotýče, netřeba připomínati, jak je oni svou svčenu vodou od kacířství očišťují (zvyklou totiž pověrou těm, kterýmž posvěcování všeho skrze víru a modlitbu, jemuž Duch svatý křesťany 1. Tim. 4, 5. učil, nečiní dosti). Toto bylo věci lidu obecnému směšnou, moudřejším pak jedovaté proti Božímu slovu zlosti důvodem, že v kostelích kazatelnice, z nichž se slovo Boží kázávalo, a oltáře, při nichž se svátostmi pod obojí spůsobou sloužovalo, metlami a biči, jako by se zbláznili, mrskali. Což obzvláště v předních městech Praze, Jihlavě, Znojmě, nemoudře činili.

V Praze jezuiti kostel svůj, že jej Bratří pod Fridrichem k užívání sobě propůjčený měli, čistiti a přesvětiti chtějí, prachem ručníčným posypali, a ten zapálivše, plamenem a dýmem tím kacířství vyháněli.

3. A že na větším díle při všech českých kostelích, věžích městských a branách (na památku toho, že od starých věrných Čechů náboženství mečem zastáváno bylo) udělení byli kalichové buď kamenní buď mědění, ty oni na všech místech zahladili.

V Praze na předním Tejnském kostele pozlacený veliký kalich (léta 1623. dne 23. Januarii) sňat a na jeho místo obraz Marie, na místo pak Jiřího krále s nahým mečem, jakožto kalicha obhájce, Ferdinandův mečem proti kacířům uzbrojený obraz postaven jest.

V Hradci nad brankou kostela sv. Antonína zamazavše kalich, namalovali monstranci a pod ní kalich převrácený, z něhož husté tekly kvasnice, při čemž napsali: „Ebiberunt et feces.“ (Vypili i kvasnice). A nade dveřmi samými přiložiti dali zlatými literami to pěkné povědění „Dům můj dům modlitby jest, a ne tvůj, špinavý Kalvíne“.

V Litoměřicích starodávni obraz Jana Husa a Jeronýma z kostela vynesše, spálili, a tak znovu nad sv. mučedlníky ukrutnost provedli.

4. Jak zacházeli s knihami, nepochybně z samé pověsti všechněm již vědomo jest. Na tisíce exemplářů Biblií, ať se o jiných knihách mlčí, od těch zlobohů zhlazeno, proto snad, aby Antikrist ukázal, že v žádné částce Antiocha nižším býti nechce (1 Mach. 1, 59.). Obecní sic byla pokuta na všechny knihy oheň (sám toliko, což nám vědomo, hrabě z Náchoda, převrácený odpadlec, své svaté knihy, prvé aksamitem, stříbrem, zlatem ozdobené - nebo ve všem nádherný a honosný byl - zlato a stříbro z nich sebrav, při své přítomnosti do záchoda vházeti rozkázal).

Jiní při tom nejednostejně se chovali. Nebo někteří knihy evanjelíkům pobravše, doma je tajně spálili, jako někdy Joakim (Jer. 36, 23.). Jiní na rvňku v koších (jako v Fulneku) vynésti, jiní (jako v Žatci a v Trutnově) fůrami z města za zdi vyvésti, jiní k šibenici aneb stinadlům (jako v Hradci) je shromážditi kázali, a hranici udělavše a oheň podloživše pálili. Ale hled'tež, aby ten těch bezdušných mučedlníků nevinný popel, od vás po povětří i po zemi rozprášený, toho učení, kteréž vy za zahlazené míti chcete, tím šířeji neroztrousil.

5. Nepamatují protivníci na to Ovidovo povědění, že

Corpora magnanimo satis est prostrasse leoni,
Pugna suum finem cum jacet hostis, habet,
At lupus et turpes instant moricntibus ursi etc.

To jest:

Velká těla poraziti
Zvykl lev, na tom dosti míti.
Když nepřítel přemožený,
Bývá i boj dokončený,
Medvěd zas a vlk hltaví
I umírající dáví.

Té medvědí i vlčí vzteklosti následujícíce, i nad mrtvými ukrutnost provozovati za velikou sobě slávu položili ukrutníci. Divná zšelmilost, živých pod zemí a mrtvých

pod zemí trpěti nemoci! Příkladů dosti jak mnohé z hrobu vyhrabávající aneb rozházeli aneb spálili.

V Horažďovicích léta 1621., když se mniši kláštera, kterýž Bratřím Českým po mnohé časy v užívání byl, ujali, hned hroby podobojích kněží zotvírali, a nejprvé Jakuba Velikého, muže slovem i skutkem velikého, který v létu 1600. pohřben byl, jehož kosti Severinus Ducecius, kvardián, železným sochozem na kusy potloukl, zlořeče jim. Potom prach ten s kostmi Jana Popela, Jana Jaffeta a Matěje Chobara, kteří v létu 1599., 1614. a 1616. pohřbeni byli, na krchově spáliti poručil. A že v témž kostele pohřbováni bývali pán Švihovští, páni města toho, jejich také hroby bezbožný kvardián zotvíral, prsteny, řetězy a cokoli drahého bylo, z týchž těl pobral. Nejposléze pak pohřbeného Theobalda Švihovského, konsistoře pod obojí a akademie defensora, tělo ze sklípku vytažené a z cínové truhly vyňaté do dřevěné vložiti a na krchově v jakémś dolíku rumem (nebo klášter opravován byl) zametati dal.

6. Léta 1623. odjávše v Čáslavi evanjelíkům kostel, v němž nad jedním hrobem takový latinský nápis našli: *Anno 1424., die Jovis ante festum Galli vita functus est Iohannes Ziska a Calice, Rector Rerum publicarum, laborantium in nomine et pro nomine Dei, hoc loco conditus est.* (To jest: Léta 1424. ve čtvrtek před sv. Havlem dokonal Jan Žižka z Kalicha, správce obcí křesťanských soužených pro jméno Boží, a tuto pohřben jest), hned ruce přičinili, aby dvě stě let v hrobě svém odpočívajícího vyvrhli. Avšak hluboko velmi kopavše, nic nenalezli kromě prachu; i obrátili vzteklost na hrobový kámen, na němž někdy obraz Žižkův byl vytesán, ale již zatřen byl. Ten ztloukše, s prachem hrobu toho z kostela vynesli a v písek rozdrtili, tak se nad mrtvým, kterýž je živý živé turboval, pomstivše.
7. Téhož roku, když pražské kostely od pohřbených tam kacířů vyčišťovali, ležící nad hrobem Rokycanovým mramorový kámen vyzdvihli sic a na dobro stloukli, ale hrobu naleznouti nemohli. Až léta 1633., když páter Lukáš jezuita, toho kostela kazatel, 24. Sept. umřel a pohřben býti měl, hluboký mu hrob vykopavše, našli z cihel udělanou dlážku. Tu když rozebrali, ukázaly se spráchnivělé kosti se dvěma kalichy, z nichž jeden měděný byl a druhý voskový neporušený, a při tom kousek damašku z nějaké kněžské kazule a lebka, jíž se držely vlasy ryšavé obdélné. Sebrány ty kosti do koše a vnešeny do kaple, až by se, co s nimi vrchnost učiniti káže, zvědělo. Co se pak potom s nimi stalo, nevíme, ale co vypravujeme, to od očitých svědků máme.

A tak Rokycan po 159 letech a 7 měsících, nebo byl umřel 1471. Febr. 21., hrobu svého postoupiti musil jinému.

8. V Třebové na Moravě stálo na krchově několik kněžských z kamene vytesaných obrazů, kterýmž jezuita kladivem a dlátem oči vytloukal, a tak slepé sám slepý oslepoval.
9. Nejen však nad pohřbenými ale i nad potřebujícími pohřbu ukrutnost provodili. Mlčím o tom, že nepřáli na krchových poctivého pohřbu: po rolích, po zahradách po rozcestích, ano i na popravních místech pohřbovati nutili. Toto jistě přílišné barbarství bylo, že některých z domů vynášeti, matce všech, zemi, vraceti zbraňovali. A to jen proto, aby k těm, kteří v Kristu zesnuli, nenávisti ještě dokázali a živé umrlčím smradem od následování při pravdě Boží stálosti odstrašovali.

Dostalo se toho pobožnému muži Janovi Mathiadovi, u sv. Barbory v Hoře Kutné kazatelovi, kterýž léta 1625. (když se tajně z exilium byl navrátil), v domě svém život dokonal. O tom zajisté zvědév arciděkan Appiau, pohřbovati ho dokonce zapověděl, aniž se jakými prosbami anebo penězi uchlácholiti dal. Až po osmi dnech někteří dobří muži kradmo to tělo vzavše, nočně v jistém místě pochovali. O čez se ten Beliál zlobil, kdo to učinil, vyptával, ztracením hlavy pohrožoval; ale daremně. Nebo i potom brzo, 30. Octob., když tentýž padouch nad živým nějakým Adamem Hovorkou, knihařem, proto že dítě jinde okřtiti dal, podobnou neúctu provésti usiloval, přece proti jeho vůli, an div se nerozpukl, podobný příklad lásky ukázán jest.

10. Ale co platno více takových bezbožností příkladů připomínati? Ó kdyby na jejich čelích to napsati bylo lze, co Semiramis na hrobové své truhle napsati kázala: „Kdybys ty člověkem bezbožným nebyl, mrtvým bys nepřekážel.“
11. Může se však ještě připomenouti, jak i na samo Fridrichovo jméno (z nenávisti k pobožnému pánu, kterýž podobojím podobojí král dán byl), vzteklost svou vylévali.

Léta 1622. M. Jan Libertin, Nového města pražského měšténin, proto že synu svému dal jméno Fridrich, nejprvé od množství na sebe přivedených svévolných vojáků trápen a potom složením 500 tolarů pokutován jest. Obrazy Fridrichovy trhati, šlapati, oči jim loupati, a u kohokoli nalezeny byly, zle traktovati obyčejné bylo, tak že téměř i mysliti na Fridricha hrdlem páchlo.

KAPITOLA CVI.

Příkladové některých zázraků a Božích pokut, jimiž nepřátelé několikrát přestrašeni byli

1. Takový tento ukrutných protivenství víchř oplakávati pobožní mohli, zastaviti nemohl žádný kromě Boha. Kterýž ač k vytrstání svých nástroje najíti umí, jestliže však tito sobě příliš dopouštějí a z míry ukrutnosti vystupují, nejprv je vystříhati, a nenapravují-li, pokutovati zvykl, a to rozličným způsobem. Připomeneme toho i tuto některé příklady.
2. Výstrahy bývaly rozmanitými zázraky, na nebi i na zemi se ukazujícími. Na příklad ta divná na nebi v čas exekucí pražské ode všech spatřená jasná okolo slunce duha. Item trojí, než se exekucí dokonala, mezi přítomným a dívajícím se lidem vzniklý strach, že z ryňku do ulic houfně utíkali, an žádný nehonil a žádná se toho příčina neukázala, Okolo těch mučedníků s věže mostecké vystrčených hlav že pochodně hořící nočním časem spatřovány a zpěvové slýcháni byli, mnozí z strážných stále toho potvrzvali; my však na to žádného očitého svědka nemáme, pomíjíme toho. To jisté, že následujícího roku několikrát více sluncí spatřeno bylo a že slunce koulemi jakýmsi od sebe střídalo, což od množství lidu pražského bylo spatřeno.
3. Léta. 1623. na věži kostela Tejnského v Praze, z těch špic, z nichž za Ferdinanda I. makovice snaty, hustý dým vycházel, tak že lidé vnitř nějaký oheň býti se domnívajíce, běhali vzhůru a hasiti chtěli; ale ničehož nebylo. Jezuiti, když ten div několikrát se obnovil a tomu odepřeno býti nemohlo, tak na svou stranu to vykládali, že se ostatkové kacířství tím dýmem vykuřují.
4. Téhož roku, když na den „Božího těla“ u Hory Kutny slavná procesí s trubami, bubny a střelbou držána byla, nebe shromáždivši rychle mračna, takový tok vod vylilo, že v půlhodině kupecké krámy, vozy a jiné těžké věci po ulicích zplývaly, s přimíšením takého krupobití, že nejen v kostelích a domích okna potlučena, ale v poli ovce a v lesích zvěř poražené, poraněné, z částky i pobité se nalézaly.
5. Léta 1624. na podzim spatřin byl po vsi České a Slezské zemi létající a hrozně jiskřící drak. Což že věci zázračnou bylo, odtud znáti, že téhož dne a hodiny (blízko slunce západu) v tak rozdílných a od sebe vzdálených místech vidin byl, že by sotva věřiti bylo, kdyby se na tisíce svědků, a to v rozdílných těch místech nenacházelo.

6. Téhož roku vyprýštila se u Poděbrad blízko obecné cesty studnička, z níž za celý měsíc krev tekla, již někteří místo černidla užívajíce, tím tu historii pro budoucí paměť zapsali. Aniž pominouti sluší co téžež roku tyto mé oči spatřily. Na bráně města Chrudimě, za kralování Fridrichova, namalovati byli dali téhož krále a jeho královny erb, s veršem literami zlatými psaným, což po vítězství císařském nejméně po třikrát vápnem bylo zalíčeno; ale když jiné všecko zalíčené zůstalo, samo Fridrichovo jméno pokaždé tak se zase vyskytlo, že od každého čteno býti mohlo.
7. Následujícího roku 1625. blíže Benešova (na panství tehdež Pavla Michny) celý rybník v krev se obrátil po tři dni, jako též jiných časů jinde. Na moravských pak a slezských pomezích sletěla se veliká stáda vran a kavek, kteréž potom u vsi Bartošovic nedaleko Fulneka daly sobě bitvu celý den trvající, s velikou porážkou a jinakší, než by se kdo nadáti mohl. Mdlejší zajisté strana zvítězila nad silnější; vran několik tisíc (nosy od kavek uklubaných) padlo, kavka sotva která. Sedláci k tomu divadlu se sbíhající plné pytle vran odnášeli.
8. Léta 1626. přšla v Praze síra, a nedlouho potom obraz Božího umučení na mostě pražském vyzdvižený od hromu trefen a ztřískán. Horská pak brána sama od sebe po tři noci se otevřela s velikým varty zděšením, načež jim i přísahati bylo poručeno. Jakýž zázrak i v Prostějově na panství knížete z Lichtenšteina spatřín.
9. Ne neslušně i to mezi divy počítáno býti může, co se v Žatci svatým knihám přihodilo, totiž, že spáleny býti nemohly. Nebo když léta 1630. knihy dávno před tím z města i z kraje toho shromážděné od komisařů na oheň byly odsouzeny a z města vyvezené na vršku, odkudž se voda do města vede, na hromadu neb na hranici složeny a popáleny byly, jiné sic hořely, ale Biblí svatá (kteráž byla Šimona Svobody) jen při samých krajích trochu ohořevši, celá zůstala, jako i druhá kniha, písni církevních starého vydání. Kterěžto obě knihy od exulantů žateckých v Freiburgu, městě míšenském zůstávajících, na památku se chovají.
10. Několikrát také Bůh, nepravosti mstítel, při některých při čerstvé nešlechtnosti hněvu a prchlivosti své znamení ukázal. Mnozí hned jak přestoupili, od vlastního svědomí tak hryzeni byli, že se zatracenými býti křičeli a muk těch vnitřních snésti nemohše, na zoufání přicházeli, i do studnic po hlavě skákali, jakž se mezi jiným onomu bohatému kupci z Nidrlandu Janovi de Witte stalo.

Tak Jan Kampanus, slavný poeta a akademie profesor, když náboženství proměnil, k ženě řekl: „Dnes stalo se spasení domu našemu,“ ona odpověděla: „Dnes v náš dům zlořečenství jest uvedeno,“ on brzo se rozstavn, v zoufanlivosti umřel.

Daniel Basilius I. U. D. náhle umřel.

V Slavkově moravském církevní správce, Jan Chytreus, chtěje evanjelického učení v kostele odvolati, oněměl, a odtud domů třesa se a jazyk hryza, doveden, od vnitřních jakýchsi bolestí duši pustil.

11. Doktor Daniel Kapr, kterýž pod titulem práva všelikou nepravost evanjelíkům činil, z návodu cizoložné své ženy (kteráž potom proto s'ata) zabit jest.

Tomáš Hrych v Rokycanech pro daný na sobě jiným k odpadství příklad purkmistrem učiněný, než rok purkmistrství jeho minul, v ten vlastně den, kteréhož před rokem (na sv. Michala) v Plzni pod jednou přijímal, jako onen drak a bratří svých sok se stolice pýchy svržen a bezbožnou duši svou s krví vykydl.

12. Adam Sušický, primas, tak vztekle na to, aby všickni v jeho vlasti přestupovali, nastupoval, že ani na krevní přátele ohledu nemaje, říkával, kdyby otec jeho z mrtvých vstal, že by ani jemu neodpustil. Ten spravedlivým Božím soudem vztekna se, na hořejší v domě svém ponebí vyběh tam padl a sem tam sebou zmítaje, strašlivě řval. Když macecha přiběhši, hřích mu připomínala, řkoucí: „Můj Adame; rozpomeň se, cos učinil, a dej chválu Bohu, mluv a modli se“, on nic jen ústa rozdíraje a jazyk až hrozno bylo vyplazuje, tak zdechl.
13. Florian Libochovský, panství horaždovského regent, odpadlec převrácený a měšťanů zrádce, sám sebe z ručnice prostřelil.

Čáslavský měšťenin jeden, člověk lehký, Hodina řečený, při vykopávání Žižky tak pilně (v naději peněžité náhrady neb úřadu nějakého) pracoval a při tom jazykem o mrtvém hrdinovi (laje mu a zlořeče) dělal, až v málo kolikas dnech zdechl, buď že se tou prací přetrhl, aneb že ho sic pomsta Boží dostihla.

14. Při reformování (neb deformování) kostelů litoměřických Novotný, kostelník, člověk bezbožný a opovážlivý, kalich kamenný nade dveřmi kostela sv. Vavřince udělaný dlabaje, vylámal, potom Božím soudem v ošklivou nemoc upadl, v níž sám sebe z

bezbožnosti vině, šaty s sebe házel, vlasy s hlavy trhal, ženě ani žádnému k sobě přistoupiti nedal, aniž sic pro strach a pro smrad přistoupiti lze bylo. Až pak k víře nepodobně mnoho krve z bezbožného hrdla vykašlav, vlastní svou krví nepřítel krve Kristovy se zalil. To když všemu městu známo učiněno bylo, kalicha na druhém kostele (u Všech svatých) mramorového pozlaceného, v létu 1485. na zdi větší věže postaveného a nedávno s tím nápisem: „Veritas vincit“ (pravda přemáhá) obnoveného, žádný z lidí, ani ten zedník papeženec, čerstvým tím příkladem předěšen byv, dotknouti se nechtěl. Protož zločince jednoho ze žaláře vyvolavše a života mu naději učinivše, na to, aby jej ze zdi vylámal, namluvili. Učinil to a tím život vykoupil; ale brzo potom v Oustí jat a na kolo dán byl.

15. Tobiáš König, trutnovský purkmistr, odpadlec nevěrný a stálých při náboženství trapič ukrutný, upadl léta 1629. v nějakou nemoc, od níž jako uhel zčernal a mluvíti chtěje, jen jako pes štěkal. V jakémž způsobu za celé tři dni divadlem byv, v krutých bolestech zcepeněl.
16. Jiří Kunáš, knížete z Lichtenšteina statků na Moravě regent, když den před Božím narozením při konci léta 1627. s jezuity na rathouze prostějovském celý den stráviv, mnohé z měšťanů k odpadství přivedl, ačkoli sám ještě jednuškou nebyl, ale za sobě připověděných tisíc zlatých jiné spolubratří k tomu nutil a některé po žalářích rozsázel, po hojné potom večeri na zámek Plumlov (míli od Prostějova) se navrátil a s dobrým raušem usnul. Ale že poručil, aby ho na jitřní zbudili, jako by nad tím, že tak dobře všecko spravil, triumf držeti chtěl, stalo se, že (jakž manželka jeho o tom zprávu činila) několikráte ze sna se protrhl, domnívaje se, že slyší, jak již jinde na jitřní zvoní. A boje se, aby ho někdo jiný nepředstihl, vstal a k valům toho zámku pospíšiv, sedm velkých děl vystřeliti kázal. Osmé pak sám vystřeliti chtěje, pochytil tyč a oheň s luntem přistrčil. Ale aj, hrozný Boží soud! Dělo se roztrhlo a kusové z něho na samého zpátkem udeřivše, oba hnáty, obě stehna, jeden bok a jedno rameno v něm potřeli, z hlavy pak lebku pryč vzali. Takovou za zradu a ukrutnost svou mzdu vzal od zuřivosti Boží nešťastný člověk. A tím byl podivnější zázrak tento, že žádný z přistojících, jichž 14 bylo, ani raněn ani tknut nebyl, kromě myslivce nějakého, člověka starého, kteréhož sic neurazilo, ale přes zed' vyhodilo. I byl by na hrozně špičaté skály upadl, ale že na kůl od koše tak trefil, že za pás uvázl, i tak visel a o pomoc volal, až mu pomůženo. O čemž potom sám knížeti (mladému již) zprávu činil, a aby k proměně náboženství nucen nebyl, zvláštní privilegium obdržel. Jisté, žeť to patrný příklad

Boží pomsty byl, ale kterýž rovně jako jiné, slepí lidé ne Božímu řízení ale slepé příhodě připisovali.

17. Jiřík z Náchoda, bratrský na Moravě od své mladosti posluchač i patron, potom z pána učiněný hrabětem, převrácený odpadlec (o kterémž výše připomenuto, jak knihy svaté do záchodu vházeti kázal), ten zázračnou jakousi nemocí v hrdle od Boha byl pokutován, že mu i jazyk vyhnul, i díry pod bradou vyhryzeny byly, pro něž nic do sebe ani z potravy ani z lékařství přijíti nemohl, protože týmiž děrami všecko aneb vyteklo aneb pomalu vykapalo. Načež když všecko hojení daremné bylo, natrápiv se okolo dvou měsíců, lehkomyšlnou tu a Antikristu za dým slávy prodanou duší vypustil.
18. V Niklšpurku na zámku kardinála z Ditrichšteinu, hejtmana moravského, léta 1626. slyšán byl hlas jakýsi dvě hodiny přede dnem: „Běda! běda! běda!“ Probuzeni hlasem tím mnozí (písaři zajisté v kanceláři již byli k svým pracem vstali), a neobyčejností věci předěšení, po druhé, po třetí i po čtvrté týž hlas slyševše. A když zdálo se, že pod krovem ten hlas zní, vešli nahoru s lucernami, aby co jest zvěděli. I slyšeli ten hlas jednak německy: „Weh! Weh! Weh!“ jednak česky: „Běda! běda! běda!“ bezpočtukrát obnovovaný, ale tak, že když na této straně stáli, zdálo se jim, že to volání na druhé straně se děje, a když tam přešli, opět jako by se to někde jinde volalo, tak že všelijak poznati bylo, že zázrak jest. Což že tak pravdivě po tři noci pořád se dalo, svědectví velikých lidí, kteří sami tomu přítomni byli a vlastníma ušima to slyšeli, máme, mezi nimiž byl Jan Vodický, vzácný prokurator.
19. Není i to neznámé, jak týmiž časy na rozdílných místech některé osoby u vytržení bývaly a z tajného jakéhos zjevení církve protivníkům žalostné pokuty předzvěstovaly. Mezi těmi byla Kristina Poňatovská, panna polská, v Čechách vychovaná, jejíž vidění vlastní rukou sepsána a slovo od slova v latinském, českém a německém jazyku vůbec vydána jsou. Ta z poručení toho, kterýž jí to zjevoval, psala k knížeti z Valdšteina, jeho od protivení se věřícím vystříhající pod pohrůzkami častého i věčného vykořenění. Psaní pak to sama do Jičína donesši, kněžně do rukou odevzdala a ji se všemi jejími komornými, před očima všech u vytržení byvši, k zděšení přivedla. Psaní, než knížeti dodáno, jezuiti otevřeli, přečetli a jako smyšlenky pikhartské vysmáli; jakož zdálo se, že i kníže potom tak je vykládal, nebo zasmáv se, řekl: „Císař, pán můj, z Madridu, z Konstantinopole, z Říma listy mívá, ale já z samého nebe.“ Než zkusil' toho, jak se s Bohem žertovati hodí, když potom touž smrtí, jakovouž Kristina

předzvěděla a předpověděla (a to od samých těch, jimž aby se líbil, vyznavače pravdy Boží proti svědomí, jakž dosti známé jest, sužovati pomáhal), mizerně zahynul.

20. I samého Ferdinanda, odporně se proti Božímu lidu zatvrzujícího, rozličnými Bůh ranami bil. Napřed ustavně proti němu vzbuzoval jiné a jiné nepřátele, kteříž ho vojny k ustání přivodili. Což ačkoli jeho Bálité tak vykládali, že jemu Bůh k jiným a jiným vítězstvím a naposledy kacírů ze všech stran dokonalému potření (ačkoli to bez práce nejde) příležitosti podává, často však věci své hrubě do těsna vehnané viděti museli, ne bez strachu, aby štěstí jejich dokonce neprasklo. Ale že ke všemu byli otrlí a zatvrdili, jak jim jen odlehlo, zase se k svým povahám vraceli. Ale připomenouti něco částečně, nebude od věci.
21. Hned brzo po exekuci pražské císařské vojsko v Uhřích poraženo bylo a slavný onen vojenský vůdce Bouquoi zahynul. Po pobrání mnohých statku, v létu 1623., zase na Moravě u Hodonína celé vojsko císařské v těžkých bylo terminích: nýbrž všecko by bylo ztraceno, kdyby císařský generál de Monte Negro na místě císařském hanebného pokoje artikula byl nepřijal, a Betlénovi až do líbání noh jeho (třmene u sedla) se neunížil. Zprotivili se potom Hořejších Rakous sedláci a těžkosti mnoho císaři přidali. I to pamětihodné, že toho dne, když první měšťanů pražských vypovědění se dalo (12. Julii léta 1627.), Vlaskou zemi Bůh hrozným zemětřesením ztrestal, kterýmž mnoho městeček a vsí s mnoho tisíci lidu zpropadalo.
22. Bil mezi tím Bůh i prvorozené egyptské, když přední z nich odcházeli, jako: Pavel V. a Řehoř XIV., papežové; též Filip III., král hišpanský, a Karel Albrecht a Jan Karel, arciknížata rakouská, císaře Ferdinanda bratr, strýc a syn, a jiní.
23. Když potom nejen sama Česká, ale i celá Německá země plné zázraků byly, nepřátelé pak přece nebe s zemí mísiti a všecko tyranstvím a bezbožností naplňovati nepřestávali, vzbudil Bůh od půlnoci vichr, který až posavad zdi bezbožného Babylona vikle, klátí, podvrací.
24. K němuž též, aby, že Boží toto dílo jest, jasněji se spatřiti mohlo, i sám Frankreich, ačkoli náboženství římského (tak dlouhého a rozšiřujícího tyranství, o zrůstu skrze vyvrácení jiných království dávno od nich hledané monarchie, snášeti nemohouc), moc a radu svou připojilo. Nač to vyjde, Pán Bůh ví. My nyní toliko soudy Boží uvažujeme, kterýž umí národy žádostivé válek válkami zkrotiti, a ty, kteří svatých Božích krev vylévají, krví napájeti. (Zjev. 16, 6.)

KAPITOLA CVII.

O ostatcích Bohu věrných, po takovém české církve spuštění

1. Hned jakž Antikristův vítězící meč blýskati se počal, nacházeli se pobožní církve učitelé, kteříž vůbec i obzvláště kázáními i knížkami nastávajících pokušení mračna ukazovati a proti nim srdcí posilňovati neopominuli. Ale že sotva kdy u vichru a bouři cestu svou má Hospodin (Neh. 1, 3.); aby od tváře hněvu jeho nepodvracely se hory a nerozrážely skály (1 Král. 19, 11.), tak se tuto stalo, že podvráceni jsou sloupové, panstva veliký a kněží nemalý díl, s veřejným téměř všeho lidu pádem. Protož se veselili a plesali dráči dědictví Hospodinova, zbudněli jako jalovice vytylá, řehtali jako koňové (Jer. 50. 11.). Ale s jakým Boží slávy a lidského spasení prospěchem? Toho nikdy žádnými slzami dosti oplakati nemožné.
2. Nebo že v takovém od Boží pravdy odpadlců množství sotva kdo byl, kdož by to, k čemu přistupovati se poroučelo, jistší k spasení cestou býti v svědomí svém uznával, ale jen z bázně lidí, aneb k zalíbení lidem, aneb slepě jedni druhých příkladů následující a svědomí svému násilí činíce, odpadali: co medle o celém tom houfu jiného souditi se může, než že jsou lid obtížený nepravostí, símě zlostníků, synové nešlechtní; opustili Hospodina, pohrdli svatým Izraelským, obrátili se zpět (Iz. 1, 4.).
3. Znamenité jste sobě dobyli slávy a znamenitých nabyli kořistí, ó svůdcové duší! Nadělali jste stáda hovad, kteříž za hrnci masa se obrátivše, pro okurky, melouny, česnek a cibuli otroctví egyptské podstoupili. Ba poseli jste atheismem (na Boha zapomenutím) lidská srdce, že mnozí již nic nevěří a aby jich svědomí mašlakem vašim ukolíbané nehryzlo, všemu náboženství zhynouti žádají. Mírněji o tom mluvíc, jaký medle vám z toho užitek, že lidi, aby vám lhali, přimušujete? Nebo zdaž všecky, kteréž jste ku přijetí nového vašeho katolictví římanství přinutili, za své máte? Odejmete medle z jedné strany zlato a z jiné vnady, z druhé meč, skřípec a jiné tyranství nástroje, a pusťte zas svobodu svědomí: hned uzříte, jak opravdové náboženství přijali. Jestliže pak falešný jest přítel, kdo se pro štěstí druhého drží a ne pro ctnosti: vy proč tak bázlivi jste, že se sobě v těch, kteří vám jen pochlebují aneb z přinucení vašeho štěstí následují, tak velmi zalibujete? Honosnost babylonská vás pudí, aby jakýmkoli způsobem přivábění neb přinucení jsouce, zlatou vaši sochu cítí sbíhali se lidé, národové, jazykové, jakž se jen zvuk vašich trub, píšťalek, citar, huslí, louten a všelijaké muziky uslyší. Vy pak vínem smilství svého opojeni, abyste tím

bezpečněji a při větším počtu dívajících se a plesajících veseleji své sobě zvyklé rejry provodili. Ale chvála Bohu, že (o čemž dobře víme) ten čas se blíží, v kterémž nebude v tobě, ó Babylone, hlas na harfy hrajících zpěváků a pištců a trubačů více slyšán (Zjev. 18, 22.).

4. Jest však něco dobrého v té jejich zlosti, moudrostí toho, v jehož rukou tyranové jsou vějičkou k vyčištění humna církve svaté. Nebo i tuto aj, oddělena jest pleva od pšenice a trusky od zlata! že se již zjevilo, kteří Krista v srdci měli a kteří pokrytci byli. Zrcadlo jsme jistě viděli a podobiznu jakous toho, co Kristus, že v den příchodu jeho bude, oznámil, že dva budou na jednom loži, jeden bude vzat a druhý zanechán. Tu, pravím, jaká jest pravého Boha milování moc, a jaká povrchní pobožnosti mdloba, dostatečně se znáti dalo. Nebo ať mlčím, že přátelé od přátel, krevní od krevních, rodičové od dětí, děti od rodičů, bratři a sestry od sebe vespolek v tomto zkušování Božím se rozdělili: i manželé nejedni, když ta neb druhá strana kříže toho snésti nemohla, rozloučení jsou. Jsou s námi v exilium živi manželé, jichž manželky, aby všecko pro Krista opustily, navedeny býti nemohly. Jsou zase manželky, kteréž aby Kristu víru zachovaly, manžely od víry odpadlce opustily. Soudové tvoji, Hospodine, jsou propast! volá David v Žal. 36.
5. Mezi tím což pak bude s těmi svedenými, kteří strachem před rozpálenou babylonskou pecí padli a soše té, Antikristu, poklonu učinili? Pavlové budme, kterýž bolest měl velikou a trápení ustavičné v srdci svém příčinou bratří svých, kteříž tak se chovali, že zavržení od Boha byli. Volno sice naději míti, že neodepře Bůh milosrdenství svého, aby vyvolení na cestu pokání navráceni byli. Avšak poněvadž spravedlivý soudce Bůh zejména strašlivým (neb bázlivým) a lhářům (a což pak jiného ti pokrytci, ježto ústy toho zapírají, co srdcem věří, jsou, než ti bázliví a lháři před obličejem Božím?) díl jejich klade v jezeře hořícím ohněm a sírou (Zjev. 21, 8.) a všechněm, kteříž znamení šelmy buď na čelo své buď na ruku svou přijali (to jest, buď že vyznáním jen anebo také pomáháním k šelmě se příúčastnili), kalich hněvu přisuzuje až na věky (Zjev. 14, 2.): jistá věc jest, že všichni odpadlci daleko v nebezpečnějším způsobu jsou, než tomu mnozí věřiti chtějí, když sotva možné jest jednou již osvíceným, kteříž zakusili daru nebeského a účastníci učinění byli Ducha svatého, okusili také dobrého Božího slova a moci věku budoucího, když by padli, zase obnoviti se ku pokání (Žid. 6, 4. 5.); nebo Bůh nebude posmíván (Gal. 6, 7.).
6. Takový tedy způsob když jest krajanů našich veřejně, volati můžeme s prorokem: „Kdyby Hospodin zástupů nenechal nám ostatků, jakžkoli maličko, byli bychom jako

Sodoma, Gomoře byli bychom podobní“ (Iz. 1, 9.). Ale chvála buď lítostivému Bohu našemu, že zachoval sobě semeno svaté, kterýmž bude-li zase poseta rolí církve české, hojná žeň nastati může. Neboť vyšli všickni ti, kteří čistého náboženství raději následovati nežli Jeroboámovi pochlebovati a skrz hrozné modlářství smlouvu Boha svého opustiti chtěli, okolo dvanácte tisíců duší.

7. Našli se zajisté někteří, ježto v létu 1630. počítajíc, našli samých panských a rytířských rodů 185 familií, z samého českého království vyšlých; a v každé familii 1, 2, 3, 4, 10, 20, ano i do 50 mužského pohlaví osob, zvláště v rodu Kaplířů, Gerštorfů a Kelblů. (Aleť potom dlouhých Božích průb nevytrvali všickni ti.)
8. Služebníků Božích také nemalá ještě z milosti Boží pozůstala částka. Jiných sic jak by učiněn býti mohl počet, způsobu nenacházím; o kněžích Jednoty Bratrské vím, že se jich v živobyті nacházelo léta 1623. okolo dvou set v Čechách a na Moravě; nyní pak (l. 1632.) ještě jich blízko sta zůstává, jiní v těch 10 letech mečem, morem, nemocmi, strachem, zimou, hladem, vězením pohynuli.
9. Měšťanů a řemeslníků z každého téměř města i městečka něco vyšlo, odtud více, odtud méně; ano i z selského lidu někteří, jiných následující, do cizích zemí odešli:
10. Našli pak sobě místo k bydlení, větším dílem pro blízkost, v panstvích kurfirsta Saského, v Míšni, v obojích Lužicích, v Foitlandu. Nemálo se jich též shromáždilo pod kníže z Kulmbachu a markrabě bayreuthské. Něco jich také dalo se do marku brandenburského i do Hollandu samého.
11. Kteří do Polska ustoupili, našli patrona velkomocného pána pana Rafaele hrabě z Lešna, vévodu Belzského, kterýž na statky své je přijímal a v Lešně, Vlodavě i v Baranově dobrotivě choval a před nepřátely chránil. Tolikéž v jiných městečkách přijímání byli, jako v Ostrorogu pod ochranou hraběnky z Ostroroga, a v Skokách pod panem Mikulášem Rájem z Naglovic. Též v Kobylíně pod panem Abrahamem Seniutou. I Toruň, královské v Prusích město, nemálo jich přijalo. Jimž všechněm (větším dílem ochuzeným a tehďáž potřebným) osvícené kníže Krištof Radzivil a polské i litevské církve, jako i jiní pobožní (jejichž srdce vzbudil Bůh) štědrostí svou potěšení neodpírali.
12. V Uhřích vzbudil Bůh ducha osvíceného knížete sedmihradského, p. Jiřího Rákocyho, aby panství jeho, hranic moravských blízká, Lednice a Pouchov, vyhnancům z Moravy útočištěm bylo, kamž i z Čech nejedni se obrátili. Jako i na panství hraběte Turzýho, hraběte Ilešházyho, pana Révaya, Nádaždií, Nyárií, Viskelety a jiných.

13. Ano také i v Slezsku, ač pod císaře náležejícím, posilnil Bůh ducha Jana Kristiána, knížete Břežského, aby více Boha než člověka báti se odváživ v knížetství svém mnohým vyhnancům i z Čech i z Moravy místa přál. Kterémuž jako i jiným všechněm, kteříž u prostřed položili stín svůj jako noc, aby skryli vyhnané a místa nemajících nevyzrazovali, ale dopouštěli, aby v nich pobýli vyhnaní Boží, a byli skrýší jejich před zhoupci, těm, řku, nech požehná Hospodin, Bůh náš, aby trůn jejich utvrzen byl milosrdenstvím, a aby seděli v stáncích Božích, činící spravedlnost. (Iz. 16, 3.-5.)

14. Mimo pak ty připomenuté, kteříž skrze ustoupení z vlasti odpadlství vyhnuli, zachoval sobě Pán Bůh i v samých ještě Čechách a Moravě více než 7 tisíců těch, jejichž kolena neskláněla se Bálovi, aniž ústa jejich líbala ho. Nerozumím maličkých, kteří rozeznati neumějí mezi pravíci a levíci, ale dorostlé, kteří na dosti mnohých místech, pod mírnějšími vrchnostmi tak přísného jako jiní nezakusivše protivenství, stálost víry zachovali.

Jmenovitě mnozí v knížetství frydlandském a v kraji vsetínském (kterýž jsme prve připomenuli) a pod pány z Žerotína a z Valdšteina a jinými některými. Těm tedy té milosti Boží žádný nezávidí, poněvadž řízením Toho všecko se v církvi děje, kterýž řekl: „Chci-li ho tak nechat, co tobě po tom? Ty následuj mne.“ (Jan 21, 22.)

15. Nad to mnoho známe z upadlých, kteří s Petrem pádu svého, i skrze psaní k vyhnaným správcům svým to osvědčující, hořce oplakávají. Anobrž nejedni z nich, kteří přísluhování Božího docházeti mohou, zase se k církvi přiúčastňují; a jiní s velikým toužením a srdce soužením po času rozvlažení vzdychají, hotovi jsouce s Bohem a církví se smířiti. Protož i nad jiné vroucněji k Božímu milosrdenství volají, svá lkání a vzdychání do nebe odsílají, spolu s námi v naději Boží sobě bídy své osladčující a na Pána, kterýž když uzří, že odešla síla a že jak zahnaný tak zanechaný s nic býti nemůže, slituje se nad služebníky svými (Deut. 32, 36.), vyhlédajícíe.

16. Ty tedy, ó Bože, popatřiž na nás tak bídné a tak na místě draků potřené, že nás již přikryl stín smrti, kteříž pro tebe mrtvení býváme celý den; jmíni jsme jako ovce k zabítí oddané. Probuď se, ó Pane, proč spíš? Procít' a nezamítej nás na věčnost! I pročež tvář svou skrýváš a zapomínáš se na trápení a soužení naše? Neboť se již sklonila až k prachu duše naše, přilnul k zemi život náš. Povstaniž k spomožení našemu a vykup nás pro své milosrdenství! (Žalm 44, v. 21.) Stádo rozptýlené učiněn

jest Izrael, lvi rozprášili je. Naplň sliby své, ó pravdomluvný Bože, ať, budou-li vyhledávány nepravosti Izraelovy, není jichž, a hříchové Judovi ať nejsou nalezeni, protože odpustíš těm, kteréž pozůstaviš. (Jer. 50, 17. 20.) Navrať se zase, Hospodine, až dokavadž prodlévati budeš? Lítost měj nad služebníky svými. Nasyť nás hned v jítře milosrdenstvím svým tak, abychom prospěvovati a veseliti se mohli po všechny dny naše. Obveseliž nás podle počtu dnů, v nichž jsi nás sužoval, a let, v nichž jsme okoušeli zlého. Budiž zřejmé při služebnících tvých dílo tvé a okrasa tvá při synech jejich. Budiž nám přítomna i ochotnost Hospodina, Boha našeho; díla rukou našich potvrď mezi námi; díla pravím, rukou našich potvrď! (Žalm 90, v. 13.)

Závěrka

Čtenáři milý, poněvadž se tato summa historie církve České, do 1632. dovedené, teprva letos (r. 1655.) na světlo dává, bylo by vinšovati, aby se také ty věci, kterýmiž po těch třímecítma let nepřátelé sv. evanjelium svou zlost dovršovali, v poznamenání pořádné uvedly. Ale že nevím nyní, kde a u koho toho hledati, odložiti se musí, až někdo pobožné na to práce něco vynalože, ty věci shledá a je v spis uvede. Aby pak vždy bez přídavku nebylo, připojím cizí aspoň jeden příklad, k spatření, kterak bez umění horliví Saulové, dychtící po pohružkách a po mordu, přestáti nemohou, dokud jich bleskem s nebe neporazí a nerozrazí Pán. (Skut. 9, 1. a t. d.) Jmenovitě ukrutnost ve Vlaších nad evanjelickými obyvateli hor alpských, letos teď provedenou, a latině, německy, i jiným jazyky vypsanou. Čehož stručná summa tato jest.

Když léta Kristova 602. Fokas (císaře Mauricia vrah) na císařství římské od vojska volen byl, chtěje on rady římské, aby ho k té důstojnosti potvrdili, obdržeti, poslal biskupu římskému Bonifaciovii III. titul veřejného biskupa, o který titul prvé konstantinopolský patriarcha stál, ale mu ode všech odepřáno. I přijal to Bonifacius, a k jeho potvrzení dopomoha, držel léta 606. v Římě duchovní sněm, a aby toho nadání císařského okolní biskupové potvrdili, sobě dovedl. Ale i jiní biskupi nejen jinde, ale i v samé Vlašské zemi proti tomu byli, až v potomních časích někteří lahodnostmi namluveni, jiní mocí donuceni jsouce, dílu podvodu místo dávati, pobožní pak tiše své věci vésti museli. Následovalo totéž i v Frankreihu, kdež papežovu tyranství se opírající Albigenkými a Valdenskými jmenování, za kacíře odsouzeni, ohněm a mečem hubeni byli, tak že do těch vysokých hor Alp obraceti se a tam v místech nepřístupných bydleti musili, více než od šesti set let již. Přišlo potom k tomu, že pod ochranu

knížat Savojských se oddavše, od jednoho knížete za druhým privilegií svých potvrzení mívali až do léta 1560.

Tu mladý kníže Viktor Amadeus namluviti se dav, údolí některá jim odjal a je do těsna hnáti začal; potom pak mnichy mezi ně poslav, k chození ke mši nutiti i jinak trápati dal. Snášeli všecko trpělivě supplikující i všelijakých přímluv hledající blízkých i dalekých potentátů.

Ale vši svou pokorou neobdrželi jiného, než že jim léta tohoto 1655. 25. ledna od Andresa Gastalda, komisaře nad inkvizicí, jmenem knížecím patent vydán, aby aneb ve dvacíti dnech všickni, mladí, staří, přestoupili, anebo ve třech dnech země prázdní byli pod propadením hrdla. Když ještě o prodlení prosili až by k knížeti poslati mohli, odepřino dokonce. Rozumnější tedy a bázlivější vidouce, nač se zanáší, u prostřed kruté zimy skrze hluboké sněhy s ženami a dětmi do hor a jeskyní ustupovati a mohli-li by jak skrze ty převysoké a sic i jinak nepřebyté hory do Delfinátu (krajiny francouzské) probrati se, ohledati pokusili několik set čeledí. Aleť jich větší díl v sněhu potonulo aneb pomrzlo a hladem zhvnuło. Jiní pak doma přece o smilování prosící toho se dočekali, že na ně 9 regimentu vojenského lidu puštěno, a od těch lítých katanů kde co postiženo, ukrutně mordováno. Postavili se sic byli v úžině těch hor, kudyž do země jejich těsný pas jest, k bránění, zbrojného takového lidu k sobě pouštěti se obávající. Ale ten, kterýž je vedl, markrabě z Pianessu, sliboval přísahou, že jen tři regimenty položí do zimních kvartýrů, zatím pak aby u knížete věci své dále vedli. Čemuž uvěřivše dobří lidé, pustili je; ale ty pasu se zmocnivše, hned za sebou všecko to vojsko pustili.

A tu se pak přehrozné to nad nebohými tyranství začalo, jehož ani perem vypsati ani jazykem vymluviti nelze, dí historik. Stříleli zajisté, bodali, sekali napořád všecky, kamkoli se valili, chrámy jejich všecky ohněm pálice, tak že hned toho dne do šesti tisíc lidu pomordováno. Kteří mohli, utíkali na vysoké skály hor a do jeskyní, ale i tam se na ráno za nimi sháněli, jejichž kvílením a umírajících křikem nebe se rozléhalo. Tu ztratil manžel manželku, rodičové děti, nemluvňátka od prsů matek odtrhována a mordována. Někteří, aby ukrutných rukou znikli, s vysokých skal dolů se spouštěli a tam v hlubokém sněhu tonuli, anebo sic hladem zhynuli. Jiní dopadnuti jsou, vázání byli hlavami mezi nohy a metáni se skal dolů; kněží pak a mniši běžící dopalovali, co včera neshořelo, chrámy a školy.

Ve vsi Taillart, na jednom vysokém vrchu ležící, dostavše okolo půldruhého sta žen a dětí, a napáchavše se s nimi ohavností, všechněm hlavy stínali. Dva vojáci uchyтивše jedno dítě každý za jednu nohu, roztrhli je na dvě, potom těmi kusy okolo hlav sobě oháněli. Některé na

stromích zvěšeli za nohy; jiné k stromům roztáhše, za ruce hřebíky přibýjeli a tak bolestí, zimou a hladem zmořili.

Muže jednoho s manželkou a desaterem dítek dopadše, všechny děti postínali a hlavami těmi, jakoby kulemi v kuželky hráli, před očima rodičů házali, potom i je s'ali.

Ani stařec jeden ve stu letech, Simon Pierre (z Angrony města) s manželkou 95 let mající, milosti neužil.

Mnoho jich v domích spáleno, některé kolím probýjeli, z některých střeva tahali, některým prsa a stydké oudy řezali, některým život odevrouce, soli a ručnického prachu nasypali a pak do ohně házeli; z některých srdce vyřezavše (na jiném zase místě mozek dětinský) pekli sobě a jedli, a zase vyplívající, že nechutné z těch kacířů krmě, pravili.

Oči mi se zalévají slzami, dí historik, že zšelmilé té ukrutnosti více vypisovati nemohu. Dokládá však některých na živě zajatých a k markraběti přivedených, z nichž jeden sedlák, aby na mši aneb na šibenici šel, vybrati sobě poručeno maje, šibenici volil. Druhý pak (Pavel Kliment, starší církve La Tour), na žebřík za ním též vedený, když kněží: „Ještě jest čas, abys se rozmyslil,“ - volali, popravce, aby co poručeno má, konal, napomenul, k Bohu pak se obrátě, aby vrahům těm odpustil, hlasem se modlil, a pak dolů strčen.

Ujali se nevinně z mordovaného národu a ostatku jeho Švýcaři, Holanďané a [Oliver Cromwell] protektor Anglie, a o to knížeti Savojskému legací vypravivše, (každý i obzvlášť), nápravy hledali a hledají; čímž co se spraví, čas ukáže. Ale ujmiž se souženého svého křesťanského lidu ty sám, malého svého stádce věčný ochrance, Ježíši Kriste, kterémuž Otec za dědictví končiny země oddav, berlu železnou přidal k rozrazení tyranů, tak jako hrncíř rozráží hlínu. (Žal. 2, v. 8. 9.) A dej, jakož Valdenští tito od počátku tobě věrní a skrze všechny vichřice Antikristova po tisíc let ukrutného panování víru a dobré svědomí chovající, první byli, na nichž sobě babylonská šelma zuby své brousila, byli nyní ti, na nichž sobě naposledy zuby vyláme ta ze propasti vystoupilá a na zahynutí jdoucí šelma. (Zjev. 17, 8.)

S nimiž i my k tobě voláme, aby se na nich a na nás stavil hněv tvůj, aby již rychle milostiv jsa nám, hněv svůj na nepřátele své a lidu svého obrátil, aby příčinou trápení a muk poznati a vyznati musili, že sám ty jsi Bůh. (2 Mach. 7, 37. 38.)

Zkratky: b – bratr, k – kněz, m – měšťan, M – mistr, D – doktor, v ým – výmysl Hájkův; odsouzení z 19. června 1621 označeni hvězdičkou.